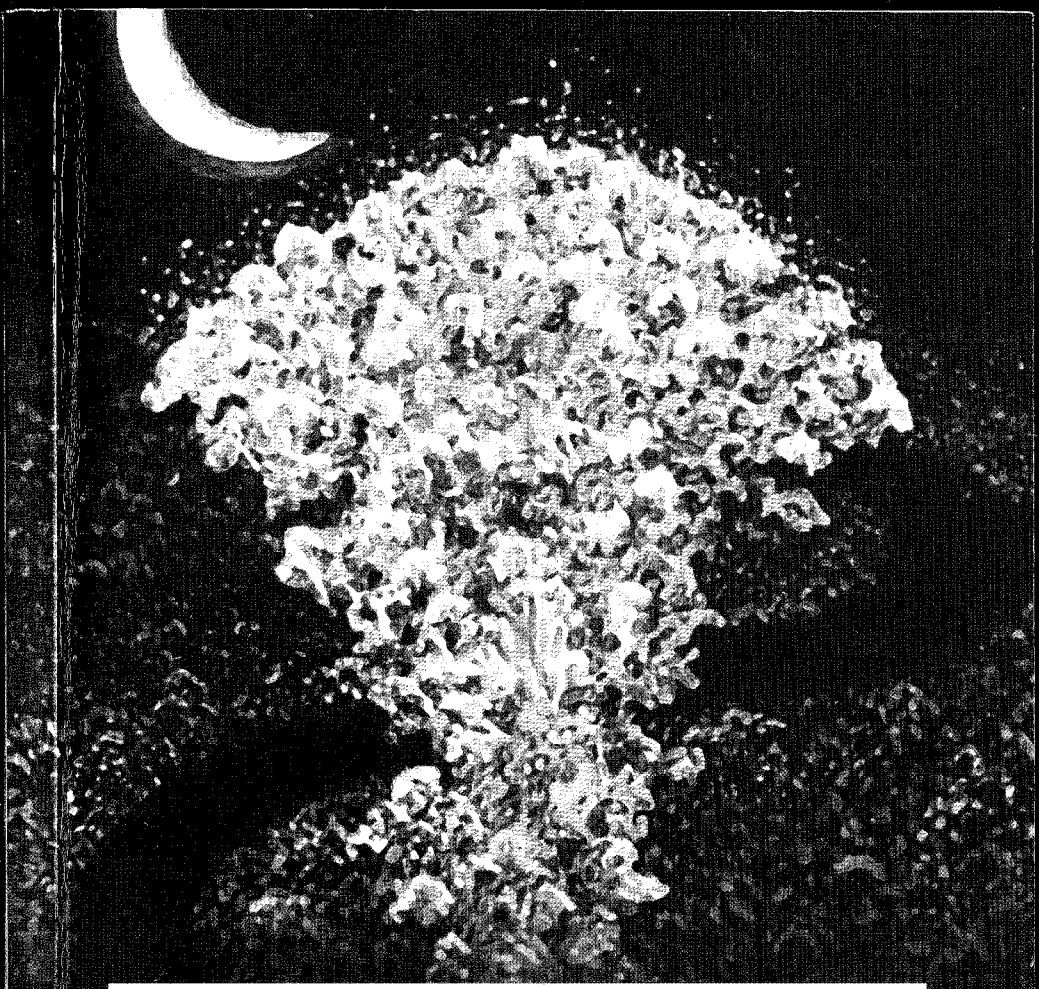

Denise de Castilla

TESTUL ARBORELUI

Relaţiile interumane şi alte probleme ale lumii contemporane

POL ROM

Ediţie nouă

Colecția HEXAGON

Testul arborelui mizează pe legătura intimă dintre om şi arbore, fiind în măsură a ne apropia salutar atît de problemele sufletului nostru, prea adeseori mascate de aparenţe, cît şi de cele ale semenilor.
În toate civilizaţiile lumii, arborele este încărcat de simboluri fundamentale: pomul vieţii, al cunoaşterii binelui şi răului, arborele axă a lumii, cu rădăcinile în pămînt şi ramurile înălţate spre cer, arborele cosmic, arborele revelator al misterelor vieţii, arborele fertilizator, arborii-totem, arborele de naştere, de nuntă, de judecată şi arborii funerari, arborele de pomană...

• Simbolismul arborelui • Scurt istoric al testului • Tehnici de interpretare • Tulburări de personalitate şi de comportament: introversiune, anxietate, agresivitate, depresie, probleme sexuale, alcoolism, toxicomanie, nervozitate, psihoze... • Studii de caz

Denise de Castilla este psiholog şi grafolog pe lîngă Curtea de Apel Paris. A mai publicat: *Le rôle de la graphologie en criminologie* (1969); *Contribution de la graphologie à six cas d'expertise judiciaire* (1989); *La boulimie* (în colaborare cu C. Bastin; 1988); *Graphologie, le psychisme et ses troubles* (1990).

Denise de Castilla,
Le Test de l'Arbre. Relations humaines et problèmes actuels
© Masson, Paris, 2000, 2001

© 2001, 2004 by Editura Polirom, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

ISBN : 973-681-631-1

Printed in ROMANIA

Denise de Castilla

TESTUL ARBORELUI

Relaţiile interumane şi alte probleme ale lumii contemporane

Prefaţă de prof. Jean Bernard
Traducere din limba franceză de Sergiu Ciocoiu

POLIROM
2004

PREFAŢĂ

Te pleci, Platan măreţ, te supui ca un tînăr scit
Dar candoarea ta e furată, iar rădăcina ţi-e-n piatră...

Adeseori poeţii i-au precedat pe oamenii de ştiinţă... De exemplu, tragicii greci au vorbit despre rolul sîngelui ca factor ereditar cu două mii de ani înaintea biologilor... La fel, dacă ne gîndim la arbori, vedem cum, de la Verlaine la Rilke şi Valéry, poeţii i-au slujit nu în puţine rînduri autoarei acestei cărţi drept sursă de inspiraţie. Ideile prezentate de Denise de Castilla în lucrarea de faţă, cu adevărat remarcabilă, poartă amprenta unei legături permanente, a unei relaţii date între căile deschise de poeţi şi orientările cercetării moderne.

Omul şi arborele se cunosc de foarte mult timp, cam din vremea cînd un măr faimos a ajuns să fie cauza atîtor nenorociri. Secole de-a rîndul, poeţii, teologii, filosofii – pe de o parte –, pădurarii, silvicultorii, botaniştii – pe de altă parte – au fost singurii care s-au arătat preocupaţi de arbori. Iată însă că, de mai bine de cincizeci de ani, datorită lucrărilor de cercetare efectuate de elveţienii Emile Jucker şi Charles Koch, arborele a pătruns, dacă putem spune astfel, şi în medicină, şi în psihologie. Disciplinele care au ca obiect de studiu creierul uman, funcţiile lui, inteligenţa, raţionamentele, memoria, emoţiile, dar şi dereglarea respectivelor funcţii cunosc la ora actuală o situaţie specială. În ultimele două sute de ani, toate celelalte discipline care studiază omul s-au înscris într-un progres permanent, începînd cu naşterea semiologiei (Laennec), pînă la biologia moleculară, ce a făcut posibilă vindecarea unor maladii considerate mult timp incurabile.

Cît priveşte creierul, lucrurile n-au stat nicidecum la fel. Şi aceasta, din raţiuni bine întemeiate. Jacques Monod considera că e împotriva logicii să fii simultan subiect şi obiect, că omul, definit prin creierul său („stăpînul creier înălţat pe omul său", după cum spunea Paul Valéry), nu poate nădăjdui să-şi cunoască, nici să-şi înţeleagă propriul creier. Se prea poate ca experimentele făcute pe animale şi soldate cu rezultate foarte bune în alte domenii să fie aici insuficiente. Omul se diferenţiază de animal prin chiar creierul său. Nici un animal nu este în stare să creeze. Nici un animal nu a scris *Hamlet*.

Poate că această stare de fapt se va modifica în secolul care tocmai a început dacă, aşa cum s-a întîmplat în veacul al XIX-lea datorită lui Pasteur şi Claude Bernard, va mai apărea un om genial care să ne transforme concepţiile, aruncînd asupra lor o nouă lumină.

Deocamdată însă, rămînem cu speranţa. Şi, cît timp va mai dura aşteptarea, vor fi necesare o serie de alte demersuri – vor fi posibile o serie de alte progrese. În primul rînd, în aria semiologiei. De aici şi importanţa cercetării descrise în paginile cărţii de faţă. În medicină, dar mai ales în psihologie şi psihiatrie interviurile, dialogurile prelungite au o importanţă foarte mare. Forţa sau slăbiciunea acestora provine din caracterul lor subiectiv. În fapt, de două ori subiectiv, de vreme ce este vorba despre un dialog.

Testele obiective – relativ recente – au oferit psihologilor şi psihiatrilor un set de date ceva mai sigure. Înainte de Laennec, medicul nu-şi examina propriu-zis pacientul. Bolnavul doar îşi descria starea şi primea în schimb o reţetă. Totul s-a schimbat din momentul în care a apărut consultul medical.

Testul arborelui reprezintă în acest context un remarcabil pas înainte. Avem cu toţii senzaţia că ne pricepem la arbori: arborele din grădina părinţilor, la rădăcina căruia visam ca adolescenţi, arborii aleşi de noi de prin parcuri, arborii deşi din pădurile tropicale... Dar totul nu e decît cunoaştere vagă, generală. Ascultîndu-i pe Denise de Castilla şi pe pacienţii ei, văzîndu-le desenele, am înţeles cu adevărat arborii, diferenţele dintre ei, arborele liber, cel din ghiveci, arborele mic sau mare, cu rădăcini multiple sau ascuţite, trunchiurile netede sau rugoase, scorburile adînci, luminoase sau întunecate, înnegrite, frunzişul imens, bogat, desenat uneori dintr-o singură linie sau frunzişul care se scutură ori ca acela al sălciei plîngătoare, ramurile încrucişate sau bifurcate, coroanele făcute din cifre, copacii desfrunziţi din timpul iernii sau arborele din vis, emoţionant, în formă de vioară sau, neliniştitor, cu un revolver desenat lîngă el.

Cartea scrisă de Denise de Castilla este, într-o oarecare măsură, un nou elogiu adus diferenţei. Analiza atentă, riguroasă, avînd ca obiect arborii şi diferitele lor elemente, îi permite autoarei să ne propună un nou limbaj: unui anumit caracter, unei anumite dezordini sufleteşti, îi corespund un anumit arbore, o scorbură şi un frunziş anume. Spre exemplificare, ne sînt prezentate documente foarte precise (pe de o parte cazuistica, pe de altă parte desenele). După cum precizează autoarea însăşi, avem de-a face cu începutul unei aventuri. Observaţiile disparate, oricît de riguroase, nu sînt de ajuns.

Este obligatoriu studiul unui număr mare de persoane sănătoase, dar şi al unui grup de persoane cu tulburări mintale. Acest studiu va confirma sau, după caz, va nuanţa concluziile actuale.

Medicina secolului al XIX-lea se baza în întregime pe semiologia moştenită de la Laennec, pe cei patru timpi ai examinării: inspectare, palpare, lovire, auscultare. Medicina sfîrşitului de secol XX a cunoscut o veritabilă revoluţie, o dată cu progresul imageriei, al tomografiei, ecografiei, rezonanţei magnetice nucleare etc. Semiologia secolului al XIX-lea a fost şi confirmată, dar şi infirmată de consecinţele revoluţiei înregistrate mai tîrziu. Dacă, în secolul XXI, se va produce o astfel de revoluţie şi în ceea ce priveşte studiul creierului şi al tulburărilor psihice, ne întrebăm ce rol va mai deţine testul arborelui. Sîntem însă îndreptăţiţi să credem că el îşi va menţine poziţia în noul sistem. Valoarea simbolică a arborelui rămîne oricum incontestabilă. Denise de Castilla ne dovedeşte că ştie cum să armonizeze rigoarea ştiinţifică şi simbolismul arborelui: de la pomul vieţii, al cunoaşterii, la pomul de Crăciun, la arborele considerat de genul feminin în limba latină, apoi masculin în franceză, de la arborii deşi, cu frunzişul bogat, la arborii goi, aşa cum i-a văzut Proust: *Arborii iernii, îmbrăcaţi în iederă şi mărăcini.*

Emoţionantă şi temeinic elaborată, această carte îşi va merita cu siguranţă succesul. După cum spunea Cocteau:

Numele să vi-l scrieţi pe un arbore
Care se va înălţa pînă la Nadir
Arborele e superior marmurii
Pentru că în el vom vedea cum cresc numele.

Jean Bernard
Academia Franceză

AVERTISMENT

Lucrarea de faţă este rodul unei lungi experienţe clinice ; nu are pretenţia de a fi exhaustivă, nici de a acoperi întreaga plajă a problemelor umane, fie acestea de ordin psihologic sau patologic.

Pur şi simplu, dorinţa mea a fost aceea de a le împărtăşi celor interesaţi de relaţiile interumane observaţiile pe care le-am adunat în treizeci de ani de muncă, atît în spitale sau închisori, cît şi în particular.

Simpla utilizare a testului nu poate indica un diagnostic, şi totuşi reprezintă un complement valoros pentru a preciza modul de abordare psihologică sau psihanalitică.

Deşi am folosit experienţa lui Alexis Meunier, Koch şi Stora, nu intenţionez să prezint în cele ce urmează un studiu statistic, chiar dacă, pentru fiecare dintre categoriile studiate, observaţiile făcute trimit la un număr mare de cazuri asemănătoare.

Totodată, consider că este important să precizez faptul că toate cazurile discutate aici[1] au făcut obiectul unui examen complet al personalităţii subiecţilor, alcătuit din testul Rorschach, testul Szondi, un studiu grafologic şi un interviu[2].

Sînt pe deplin conştientă de lacunele acestei cercetări, însă rămîn cu speranţa că, aşa cum este, ea îi va interesa şi mai ales ajuta pe toţi aceia pentru care Celălalt este adeseori un mister greu de pătruns.

---

1. Cîteva desene dintre cele reproduse în carte au fost uşor micşorate, din raţiuni tehnice.
2. O prezentare pe scurt a testelor Rorschach şi Szondi există la sfîrşitul lucrării ; vezi pp. 229-230.

INTRODUCERE

Gîndindu-mă că testul arborelui ar putea fi un complement preţios pentru studiile de grafologie, l-am rugat pe Alexis Muenier să aibă amabilitatea de a mă învăţa şi pe mine cum se efectuează.

Rămăsesem uimită de cîte dificultăţi se lovesc grafologii în interpretarea unei scrieri standard, în care literele nu se îndepărtează deloc de limitele unui model şcolar.

Pentru că, de fapt, personalitatea profundă a autorului unui text scris i se dezvăluie grafologului în funcţie de modul în care scrisul analizat se îndepărtează de modelul deprins în şcoală, personalizîndu-l.

Desenarea unui arbore nu face parte din ceea ce se învaţă la şcoală, iar subiectul testat poate să-şi dovedească astfel spontaneitatea, originalitatea şi, prin urmare, să îşi exprime personalitatea profundă, să scoată la lumină toate gîndurile şi aspiraţiile neexprimate pînă atunci.

M-am simţit de îndată atrasă de această nouă metodă de investigare pe care, absolut conştientă de limitele ei, am utilizat-o împreună cu alte teste de personalitate (în primul rînd testele Rorschach şi Szondi) de fiecare dată cînd mi se solicita o expertiză psihologică.

Deoarece testul arborelui reprezintă un test de tipul „creion-hîrtie", utilizarea lui este foarte accesibilă, nefiind nevoie decît de un stilou sau pix şi de cîteva foi de hîrtie.

Urmărind să mă pot folosi, ca şi în grafologie, de informaţiile furnizate de modul în care peniţa apasă pe hîrtie, am preferat întotdeauna stiloul în locul creionului, fapt care mai avea şi avantajul unei eventuale copieri ulterioare a desenului.

De asemenea, consider utilă semnalarea a încă două aspecte : formatul hîrtiei şi specia de arbore desenat, pentru care am adoptat o serie de norme puţin diferite de cele ale predecesorilor mei.

Formatul 18 × 24, mai mic decît coala obişnuită (A4), mi s-a părut de preferat întrucît impune subiectului testat o anumită constrîngere, prin limitarea la un spaţiu precis şi uşor restrictiv.

Practica testului satului*, bazată pe aceeaşi idee, mi s-a părut bogată în învăţăminte, motiv pentru care am adoptat formatul respectiv, preconizat de altminteri de către Alexis Muenier. Tot de la Muenier m-am inspirat atunci cînd am considerat mai potrivit să nu impun desenarea unei anumite specii de arbore (pom fructifer, la Koch) sau excluderea unui tip anume (brad, în cazul domnişoarei Stora).

Aşadar, subiectul se bucură de o foarte mare libertate, deoarece îi cer să deseneze pur şi simplu un arbore, fără nici o altă indicaţie.

Practica a demonstrat că alegerea de către subiect a unei anumite specii de arbore este plină de semnificaţie. Desenarea unui brad, de exemplu, are în general o conotaţie de virilitate, chiparosul denotă idealismul, stejarul – gustul pentru tradiţie şi nevoia de a fi remarcat, palmierul – dorinţa de a pleca, de a scăpa de constrîngerile vieţii cotidiene, salcia plîngătoare – o tendinţă depresivă, răchita – o dezvoltare frînată printr-o educaţie castratoare etc.

Scopul meu nu este să transform această carte într-un manual, chiar dacă voi fi nevoită să explic în linii mari teoria. Intenţia mea este de a trata un anumit număr de teme psihologice prezentînd o serie de exemple alese în urma unei documentaţii foarte bogate.

Menţionez în final şi faptul că subiecţii testaţi nu cunoşteau semnificaţia testului, nici bazele de interpretare, ei efectuînd testul de bunăvoie şi primind întotdeauna rezultatele.

Dacă, în ceea ce priveşte grafologia, avem de-a face cu o semiologie care numără cel puţin 180 de specii, fără a mai vorbi despre diferitele tipologii, testul arborelui presupune mai bine de 200 de parametri, un simbolism al spaţiului şi un set de simboluri incluse în desene (fructe, diverse obiecte, rîuri etc.). Toate acestea dovedesc bogăţia şi complexitatea testului arborelui.

---

* Test care constă în construirea unui sat din materiale-jucărie (case, magazine, primăria, biserica, arbori etc.) (n.r.).

În loc de concluzie, îi dau cuvîntul lui Charles Koch, cel care a ştiut mai bine decît mine să rezume acest proiect:

Este foarte îndoielnic faptul că omul „pe de-a-ntregul" se poate manifesta într-o proiecţie. Totuşi, acest lucru rămîne, în mod evident, posibil. Arborele nu este nimic altceva decît suportul proiecţiei, obiect ce joacă acelaşi rol cu cel al oglinzii, care nu face decît să reflecte imaginea proiectată în ea...
Proiecţia în exterior a lumii interioare nu are absolut nimic în comun cu voinţa conştientă.
Cu adevărat esenţial este ca un dat material, în acest caz tema arborelui, să fie structurat de către subiect în funcţie de linia individualităţii sale...

Poeţii par să fi înţeles foarte bine cele de mai sus, cîtă vreme Rilke scria:

Dacă vrei să ajungi la ceea ce înseamnă un arbore, risipeşte în jurul lui spaţiul interior care zace în tine.

La fel, Jouhandeau, visînd probabil la perechea perfectă, adaugă:

Există un arbore, acelaşi în tine şi în mine.

Timpul nostru are nevoie de oameni
care să fie asemenea arborilor,
încărcați de o pace tăcută
ale cărei rădăcini cresc deopotrivă
din mijlocul pământului și din mijlocul cerului.

Olivier Clément

1
SIMBOLISMUL ARBORELUI

La începutul luptei
omul nu se slujea de spiritul lui
decît pentru a zvîrli deasupra lumii
mrejele fabulei şi ale legendei.
Jean Giono

Vom porni aşadar de la legende şi fabule.

Oamenii, în nevoia lor teribilă de a crede, şi-au inventat după timp şi loc, fiecare, un mod de a trăi şi de a se comporta.

Ei au sacralizat tot ce îi depăşea, iar arborele a fost unul dintre lucrurile sacralizate, ARBORELE „al cărui vîrf se-nvecina cu cerul şi ale cărui rădăcini ajungeau pînă în imperiul morţii".

Arborele a fost recunoscut nu ca element vegetal, ci ca entitate cu valoare de simbol. Oamenii l-au venerat, l-au îngrijit, l-au considerat unul de-ai lor, cu braţele-ramuri îndreptate spre cer, ca într-o invocare.

Începînd cu pomul „cunoaşterii" sădit în Rai, pe care Dumnezeu însuşi l-a arătat, prevestitor parcă, pentru a-i împiedica pe Adam şi pe Eva să-l atingă şi să-i mănînce roadele, miturile ancestrale s-au acumulat şi s-au răspîndit mai înainte de a se confunda în funcţie de fiecare civilizaţie în parte. În jurul acestui arbore s-a încolăcit şarpele pentru a-i insufla femeii nesupunerea, pe care ea va urma să o împartă cu bărbatul ce o va însoţi.

Ne-am referit încă de la început la pomul cunoaşterii din *Facere* tocmai datorită importanţei ce i se atribuie din primele rînduri ale Sfintei Scripturi.

De-a lungul timpului, semnificaţia lui va spori; toate neamurile care au ştiut cum să recunoască în arbore asemănările cu omul i-au putut descoperi astfel simbolurile, respectîndu-l şi venerîndu-l.

La unele popoare se planta un tei pentru a cinsti mormîntul unde odihnea o femeie, respectiv un stejar, la mormîntul unui bărbat.

Urmând aceleaşi ritualuri, femeile depuneau ofrande arborilor şerpuiţi.

Totodată, arborele era asociat cultului zeilor, aceştia avînd fiecare o specie consacrată. În civilizaţiile preelenice, orice rău făcut unuia dintre aceşti arbori putea aduce asupra celui vinovat pedeapsa cu moartea. Şi acestea sînt numai cîteva dintre detaliile desprinse din obiceiurile străvechi, prin care se poate demonstra pe deplin importanţa recunoscută cîndva arborelui.

Consideraţia celor vechi a fost iluminată prin cunoaştere: fiecare credinţă de odinioară a primit un anume sens drept corespondent.

Surprindem astfel numeroase asemănări, concordanţe între arbore şi oameni şi trebuie să ţinem cont de ele, pentru a putea învăţa şi mai multe. Şi unul, şi celălalt au ales să trăiască vertical, toată viaţa lor, mai lungă sau mai scurtă, după cum le va fi fost hotărît destinul. Dacă afirmaţiile de mai sus li se pot părea unora simpliste, vom găsi altele, mai subtile şi mai grăitoare.

Arborele care-şi pierde frunzele pentru a reînverzi de fiecare dată doar „mimează" moartea şi devine prin această repetiţie chiar simbolul dinamismului.

Mongolii din Siberia cred că, o dată cu moartea, mai înainte de a-şi găsi forma originară, omul se schimbă în arbore.

De-a lungul timpului, de la o credinţă la alta, arborele se va numi *Arborele vieţii*, *Pomul cunoaşterii* sau *Axis mundi*. Fructele îi vor fi cele din Eden, din Ierusalimul ceresc ori merele de aur din Grădina Hesperidelor. Şi toţi aceşti arbori au influenţat viaţa de zi cu zi a omului.

În acelaşi timp, arborele mai evocă o anumită calitate: pomul cunoaşterii, al „Binelui şi Răului"; arborele Buddhi, la umbra căruia a atins Buddha iluminarea, consacrîndu-şi prezenţa şi funcţionalitatea

pentru a-şi fonda în acele locuri propria religie. El îi reprezintă totodată şi pe cei care se găsesc în jurul lui Buddha : Brahmā, Śiva, Viṣṇu – care vor fi chiar rădăcinile şi ramurile arborelui. Iar seva lui va deveni roditorul elixir al nemuririi.

Simbolismul chinez cunoaşte arborele „legat", ca imagine a unirii dintre Yin şi Yang. Pornite din acelaşi trunchi, ramurile se împletesc şi chiar se confundă una cu cealaltă, apoi se despart şi iarăşi se unesc, demonstrînd cu fiecare element hotărîrea de a păstra unitatea.

„Cu cît este mai arhaic şi profund..., cu atît mai mult un simbol devine universal", scria J.C. Jung. Călătorind în epoci şi locuri diferite am încercat, de fapt, să regăsim traseul iniţial al acestor simboluri.

Astfel, arborii care-şi schimbă frunzişul simbolizează ciclul morţii şi al renaşterii, asemenea naturii întregi, cu fiecare nouă primăvară. Arborii ale căror frunze persistă în toate anotimpurile sugerează viaţa veşnică, prelungindu-se, în ciuda aparenţelor, dincolo de moarte. Şi totuşi, aceste două moduri de manifestare au o origine comună.

La fel stau lucrurile şi în ceea ce priveşte simbolismul sexual evident al arborelui : trunchiul care se înalţă este o imagine falică.

„Rutul religios al marilor chiparoşi cinici", aşa cum spunea Victor Hugo (*Legenda secolelor*).

Iată însă că, din masculin, devine feminin – dacă ne îndreptăm atenţia asupra faptului că seva arborelui, protejată din toate părţile, hrăneşte fiecare ramură şi dă naştere seminţelor, care, la rîndul lor, se vor înmulţi.

Aşa se vor înlănţui toate generaţiile, după cum ne arată arborele lui Isaia în Vechiul Testament, care şi-a impus imaginea printre miniaturile ce împodobeau paginile cărţilor de rugăciuni.

Tema s-a prelungit pînă în zilele noastre, dovadă un vitraliu realizat de Braque cu această scenă în biserica de la Varangeville.

Arborele simbolizează totodată evoluţia omului de-a lungul istoriei. Şi o putem adăuga aici pe aceea a unei familii, a unui oraş sau a unui popor, întrucît datele principale rămîn aceleaşi.

Într-o noapte, Nabucodonosor a avut următorul vis:

Mă uitam şi iată un copac în mijlocul pămîntului, înalt foarte. Copacul creştea şi era puternic şi vîrful lui ajungea pînă la cer şi se putea vedea pînă la capătul pămîntului. Frunzişul lui era frumos şi roadele lui multe, şi hrană pentru toţi se afla în el. [...]
Şi iată un înger, un sfînt, se coboară din ceruri; el a strigat cu glas tare şi a poruncit aşa: Doborîţi copacul!

Profetul Daniel îi explică visul:

Copacul pe care l-ai văzut, [...] acela eşti tu, o, rege, tu, care te-ai mărit şi ai ajuns pînă la ceruri, ai stăpînirea ta pînă la marginea pămîntului. [...]
Vei fi alungat dintre oameni şi vei locui împreună cu animalele cîmpului şi vei mînca iarbă şi din roua cerului vei fi udat şi vor trece peste tine şapte ani, pînă ce tu vei cunoaşte că Cel Preaînalt are stăpînirea peste împărăţia oamenilor şi o dă cui voieşte (*Daniel*, 4, 7-11, 22).

Istoria este presărată cu parabole asemănătoare, menite să slujească drept învăţătură.

Arborele poate fi considerat deci simbolul ambiţiei nemăsurate. Rădăcinile vor semnifica locul ocupat în societate, iar ramurile nefiresc de mari, avîntul desfrînat.

Arborele nu are nici o altă raţiune de a fi în afară de a creşte, de a se înălţa; dar, chiar şi atunci cînd se ridică dintr-o singură zvîcnire, asemenea palmierului, elanul îi va fi oprit o dată ce din trunchi porneşte coroana, forţa celui dintîi trecînd în ramurile care cresc, se despart în alte ramuri, fiecare folosind elanul iniţial. Astfel, arborele ajunge să fie desăvîrşit. Prin urmare, el este în egală măsură continuu şi discontinuu.

Platon ar fi zis despre un om că „este un arbore răsturnat, ale cărui ramuri mătură pămîntul, în timp ce rădăcinile se alungesc către infinit".

În credinţele islamice ideea este reluată: rădăcinile îşi trag seva din izvorul cerului, în timp ce ramurile îi reprezintă pe oameni.

Prin simbolistica lui, arborele poate să se ridice pînă la nivelul meditaţiei, dar şi al inspiraţiei – strălucitoare stea ce călăuzeşte pe un drum încă neumblat.

În tradiţiile iudaice şi creştine, copacul simbolizează viaţa Spiritului. Arborele din cartea *Facerii*, despre care am vorbit deja, era pomul

cunoaşterii, al Binelui şi Răului. Adam şi Eva fuseseră preveniţi, şi totuşi au ales nesupunerea : este deci, într-un fel, şi arborele alegerii.

Crescuţi dintr-o singură tulpină, doi arbori pot fi, ca şi fraţii gemeni, asemănători sau diferiţi, şi chiar opuşi, unul – masculin, celălalt – feminin : arborele va fi simbolul acestei ambivalenţe.

A doborî un arbore, a-l tăia, chiar şi numai a-i rări crengile sînt simboluri ale castrării.

Pe de altă parte, trunchiul de copac care susţine casa, ca un pilon, este considerat, prin analogie, un fel de coloană vertebrală.

În psihanaliză – şi nu numai –, date fiind multiplele lui asemănări cu omul, arborele ne ajută în munca de investigare şi în formularea diagnosticului.

De la naştere la moarte, arborele însoţeşte omul
de-a lungul întregului drum
e leagănul din lemnul lui făcut pe care omul îl primeşte
din primele clipe ale vieţii
e sicriul – acelaşi lemn
care îl va însoţi
în lumea de dincolo.

Între cele două momente, între leagăn şi sicriu, arborele se alătură întîmplărilor vieţii : masa şi patul, apoi şifonierul, cutia pendulei îngînînd secunda la fiecare legănare a balansierului şi jucăriile copilăriei.

Tot din lemn oamenii au făcut crucile. Sau scîndurile eşafodului ori stîlpul de execuţie – din fericire abolite astăzi.

Pentru a încheia capitolul despre simbolistica arborelui, vom da cuvîntul filosofilor :

Simbolul poartă mai mult decît un sens
dat artificial, el deţine o putere esenţială şi spontană de a se răsfrînge
îndemnîndu-ne să meditäm la propria noastră existenţă.

2
TESTUL ARBORELUI. SCURT ISTORIC

Prima utilizare a desenului arborelui ca test psihologic i-o datorăm unui consilier de orientare profesională din cantonul Zürich, Emile Jucker.

Mai departe, autorul primei cărţi în întregime consacrate acestei teme va fi psihologul elveţian Charles Koch. Lucrarea, publicată iniţial în 1949, a fost tradusă în franceză zece ani mai tîrziu, în 1959.

După moartea lui Koch, legile stabilite de el au fost sistematizate şi aprofundate prin cercetările lui J. Bouck, în Statele Unite, şi Renée Stora. În 1987, Renée Stora a scris o carte într-adevăr ştiinţifică şi bine documentată: *Le teste du dessin d'un arbre* (*Testul desenului unui arbore*, Éditions Augustin). Activitatea autoarei s-a concentrat mai ales asupra utilizării testului arborelui la copii. Contribuţia profesorului universitar francez este foarte importantă şi reprezintă o preţioasă validare statistică.

Charles Koch a reflectat îndelung asupra calităţilor proiective pe care le poate implica desenul unui arbore. El a preluat ideile grafologilor, ale căror metode de lucru le aprecia mult, şi a pus la punct, împreună cu istoricul artei Michel Grünwald, o schemă spaţială care pleca de la simbolismul spaţiului, aşa cum îl studiase Max Pulver în *Le Symbolisme de l'écriture* (*Simbolismul scrierii*, Éditions Stock, 1953):

> Raportarea la simbolistica spaţială constituie un ajutor semnificativ în interpretare... Putem afirma fără teama de a greşi că zonele inferioare din desenul unui arbore simbolizează nivelurile primitive, pe cînd zonele superioare simbolizează nivelurile cronologic posterioare; în plus, faptul că originarul, primitivul, inconştientul se află la nivelul de jos, iar conştientul

şi diferenţa – la nivelul de sus este foarte bogat în semnificaţii. Mai mult, cea de-a treia dimensiune ar putea fi sugerată printr-o serie întreagă de procedee tehnice (Koch).

Alexis Muenier, expert grafolog şi specialist în testul arborelui, scria că desenul reprezentînd un arbore posedă capacitatea de a exprima profunzimea (adică cea de-a treia dimensiune): acest lucru înlesneşte fenomenul proiecţiei „întrucît mobilizează spaţiul care se află în noi" (afirmaţia îi aparţine lui Max Pulver). Personal, am avut privilegiul de a beneficia de experienţa şi vastele cunoştinţe ale lui Alexis Muenier. De fapt, pot spune că am „învăţat" cu el acest test.

În finalul scurtului nostru excurs istoric, să adăugăm şi numele lui Hermann Städeli, care a analizat diferite probleme nevrotice folosindu-se de testul arborelui. El a ajuns la concluzia că rezultatele acestui test se completează destul de bine cu cele ale unui alt test celebru, testul lui Rorschach.

Utilizarea testului arborelui a demonstrat în timp că atît Koch, cît şi Städeli aveau dreptate atunci cînd spuneau:

Această tehnică întrebuinţată de una singură nu este suficientă pentru a garanta analiza completă a caracterului. Asociată însă cu alte teste, aduce la lumină fapte cît se poate de surprinzătoare, în măsură a contribui la înţelegerea conţinutului altor teste.

Multiplele cazuri pe care le vom prezenta în lucrarea de faţă vor demonstra adevărul celor spuse mai sus.

3

DE CE AVEM NEVOIE PENTRU A FACE TESTUL ARBORELUI (MATERIALE ŞI INSTRUCŢIUNI)

Luaţi o foaie de hîrtie albă, neliniată, format A5.

1. Desenaţi un arbore pe foaia de hîrtie aşezată vertical. Pentru a desena folosiţi, de preferinţă, un stilou sau un pix (liner). Alegerea speciei arborelui care urmează a fi desenat vă aparţine în totalitate. Nu executaţi desenul în grabă, pentru că proiecţia riscă să devină falsă. Şi totuşi, nu trebuie să fiţi nici neliniştiţi: nu e vorba despre un examen! Numerotaţi pagina cu 1, semnaţi pe verso şi dataţi desenul.
2. Luaţi o altă foaie de hîrtie şi desenaţi, tot pe verticală, încă un arbore: acelaşi sau un altul, după cum doriţi. Numerotaţi pagina cu 2, semnaţi pe verso şi dataţi.
3. Luaţi o a treia foaie de hîrtie şi desenaţi, tot pe verticală, un arbore aşa cum îl visaţi, „arborele de vis", adică acel arbore pe care îl consideraţi cel mai frumos, cel pe care aţi dori să-l plantaţi în grădina dumneavoastră, sau arborele care vă trezeşte cele mai multe amintiri ori pur şi simplu unul imaginat în întregime după bunul dumneavoastră plac. Numerotaţi pagina cu 3, semnaţi pe verso şi dataţi.

Tehnici de interpretare

Pentru a putea interpreta indicaţiile pe care i le pune la dispoziţie testul arborelui, psihologul va trebui să ţină cont de un anumit număr de parametri.

Koch recomandă ca, înainte de examinarea detaliilor, să fie notată impresia globală (aprecierea imaginii de ansamblu a desenului). Apoi ar trebui urmate etapele de mai jos:

1. Compararea celor trei arbori desenaţi:
   - în mod obişnuit, primul arbore desenat este interpretat ca reprezentare a atitudinii sociale şi profesionale a subiectului;
   - al doilea arbore este considerat o reprezentare a sinelui intim;
   - cel de-al treilea arbore desenat va reprezenta, în principiu, aspiraţiile subiectului, dorinţele şi nevoile acestuia.
2. Studierea liniei – uşoară, apăsată, discontinuă sau spasmodică – este un alt element important.
3. Se trece apoi la analiza amănunţită a tuturor elementelor constitutive din fiecare desen.

Pentru a veni în ajutorul cititorilor noştri, vom da aici şi lista diferitelor părţi din arbore importante în analiza desenului.

Lista diferitelor părţi din arbore importante în analiza desenului

Deşi această lucrare nu se doreşte un manual axat pe testul arborelui, am considerat totuşi că cititorii se vor arăta interesaţi de componentele principale ale unui desen (indici de apreciere a desenului), cele reţinute ca semnificative în cadrul testului arborelui. Iată-le:

1. Aşezarea arborelui în pagină; arborele şi cadrul lui; dimensiunile arborelui; aranjarea, punerea în pagină
2. Diferite tipuri de arbori întîlniţi
3. Rădăcini
4. Linia solului
5. Trunchiul; articulaţia trunchi/rădăcină
6. Coroană
7. Ramuri

8. Muguri
9. Flori
10. Frunze
11. Fructe
12. Peisaj – Accesorii
13. Antropomorfisme – Schimbări tematice
14. Expresia liniilor trasate – Umbră şi colorit închis
15. Indicele lui Wittgenstein
16. Proiecţie a preocupărilor inconştiente
17. Importanţa respectivă şi valorizarea trunchiului, rădăcinilor şi frunzişului
18. Studiu comparat al arborilor 1, 2 şi 3

Fiecare dintre cele optsprezece puncte prezentate se împarte în mai multe capitole.

Vom enumera doar cu titlu de exemplu diferitele tipuri de arbori (vezi punctul 2 de mai sus) care apar adeseori desenaţi în cadrul acestui test: stejar; plop; chiparos; brad; pin; palmier; salcie plîngătoare; răchită; pom fructifer; ilex; arbore crescut din ghiveci; arbore cu baza trunchiului închisă într-un cerc; arbore desfrunzit; arbore în formă de floare sau de disc solar; forme inautentice; stereotipii.

Interpretarea testului arborelui trebuie să se facă în funcţie de o sută cincizeci de indici.

Se înţelege de la sine că, la fel cum, pentru analiza unui text, grafologul nu se va folosi de toate cele o sută şaptezeci şi cinci de specii grafologice din repertoriul întocmit de Crépieux-Jamin, nici specialistul care se foloseşte de testul arborelui nu îşi va fonda interpretarea decît pe mărcile apărute în desenul ce urmează a fi studiat.

Am considerat totuşi absolut necesar să scoatem în evidenţă bogăţia şi complexitatea testului arborelui, a cărui simplitate interpretativă nu este decît aparentă.

Testul arborelui şi scrisul

Testul arborelui este complementar analizei grafologice. Este un accesoriu preţios de investigare a inconştientului, mai ales atunci cînd scrisul unei persoane nu este atît de relevant în ceea ce priveşte personalitatea : maniera de a scrie rămîne tributară în mare măsură modelului şcolar sau scrierii standard.

De multe ori, arborele oferă indicaţii mai spectaculoase, mai impresionante şi dramatice, mai ales în cazul tulburărilor mintale. Desenul unui arbore poate fi uneori mai bogat în semnificaţii decît scrisul persoanei respective, atunci cînd acesta este frust sau aparţine unui subiect patologic.

Întrucît este o expresie spontană şi mai liberă decît scrierea (marcată de forme învăţate, caligrafie şcolară, imagine impusă printr-o formă de educaţie), desenarea arborelui devine un suport privilegiat pentru proiecţii. Este însă destul de clar că în desenul unui arbore nu vom putea regăsi toate feţele unei personalităţi.

Prin scriere, tendinţele psihologice se reflectă într-un mod mai nuanţat. Însă nivelul cultural al celui care scrie, dinamismul, curajul, sinceritatea, precum şi simţul responsabilităţii sînt în general uşor de reperat.

Atît grafologia, cît şi testul arborelui se bazează în analiza lor pe constanta liniei şi pe simbolismul spaţiului.

Atît grafologii, cît şi psihologii sînt extrem de interesaţi să cunoască şi să combine cele două discipline.

4
INDICELE LUI WITTGENSTEIN

Dr. Graff Wittgenstein, neurolog german, este cel dintîi specialist care a emis ideea potrivit căreia, în timp ce desenul corespunde situaţiei din prezent a desenatorului, înălţimea arborelui calculată în milimetri ar trebui să corespundă vîrstei, calculată în ani şi luni:

> Înălţimea arborelui (H_A) calculată în milimetri se raportează la vîrsta (V) desenatorului calculată în ani şi luni. Acest raport numeric reprezintă un indice cu ajutorul căruia putem detecta în desenul trasat o serie de elemente ce ţin de istoria personală a pacientului şi pe care acesta este posibil să le fi uitat.

Ipoteza conform căreia înălţimea arborelui, adică distanţa dintre bază şi vîrf, constituie chiar istoria vieţii subiectului, evenimentele produse în trecut putînd fi astfel datate cu precizie, a fost verificată şi confirmată de către Charles Koch printr-o serie întreagă de contraprobe. În manualul său, el va cita mai multe exemple relevante (pp. 50-53).

Totuşi, Charles Koch menţionează şi faptul că trebuie să ţinem cont de cazurile care nu prezintă nici o urmă de traumatism în desen.

La rîndul nostru, vom prezenta aici cîteva exemple de situaţii în care, utilizînd procedeul descris mai sus, am reuşit să stabilim cu exactitate data producerii unui traumatism ce marcase profund subiectul şi despre care acesta din urmă n-ar fi putut vorbi cu uşurinţă.

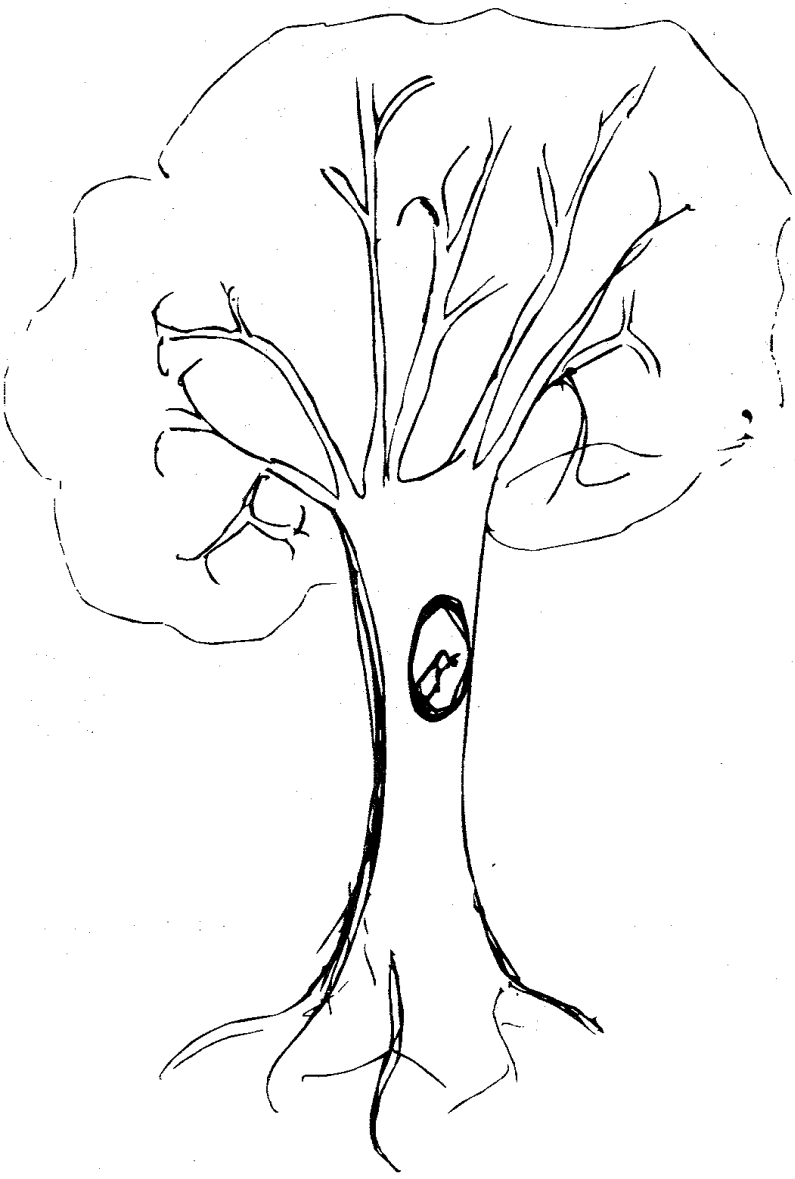

Femeie, 34 de ani, căsătorită, doi copii, educaţie extrem de strictă. oc afectiv puternic în jurul vîrstei de 15 ani. Tatăl – violent şi castrator. mnul desenat pe trunchi corespunde vîrstei la care s-a produs matismul (15 ani).

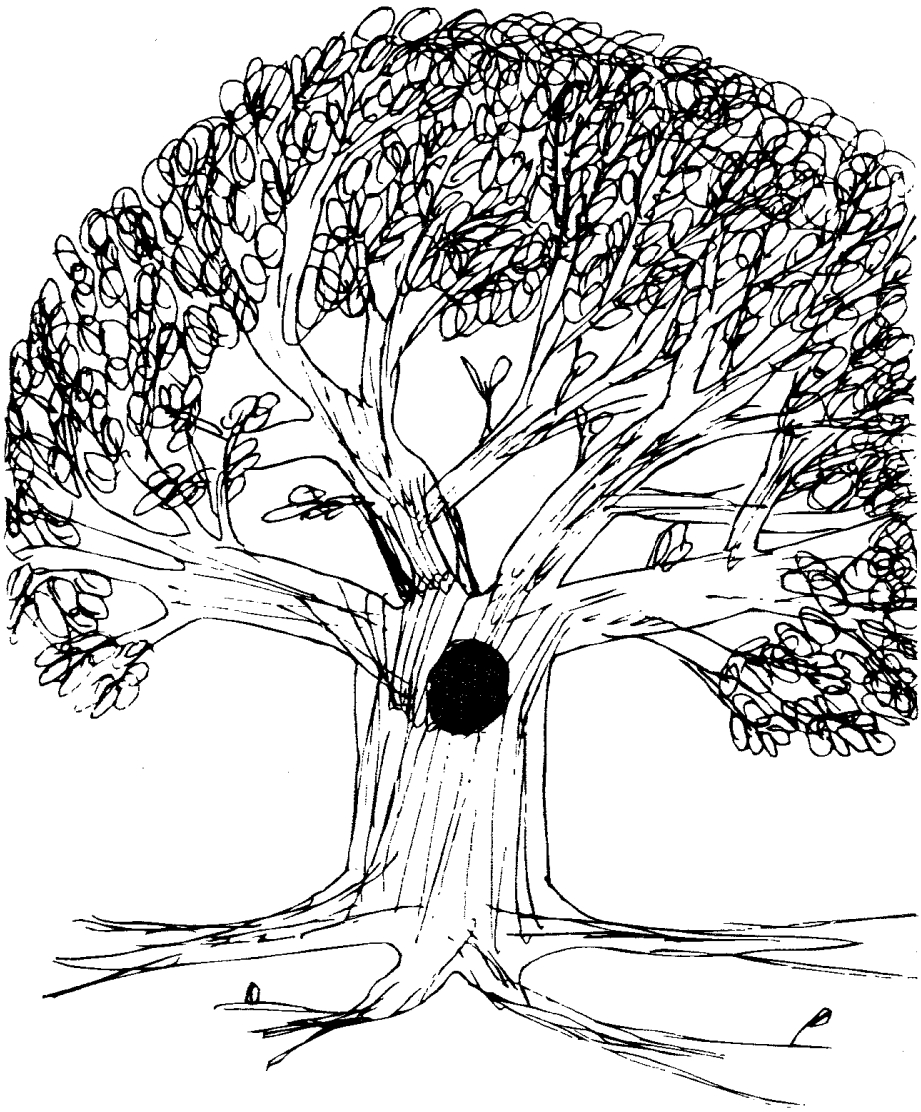

Femeie, 28 de ani, divorţată, fără copii. Părinţii ei au divorţat şi amîndoi s-au recăsătorit.

Scorbura desenată situează traumatismul între 8 şi 14 ani, fiind datorat suferinţei afective provocate de plecarea mamei, cînd subiectul avea 10 ani. Înnegrirea accentuată dovedeşte o angoasă nerezolvată.

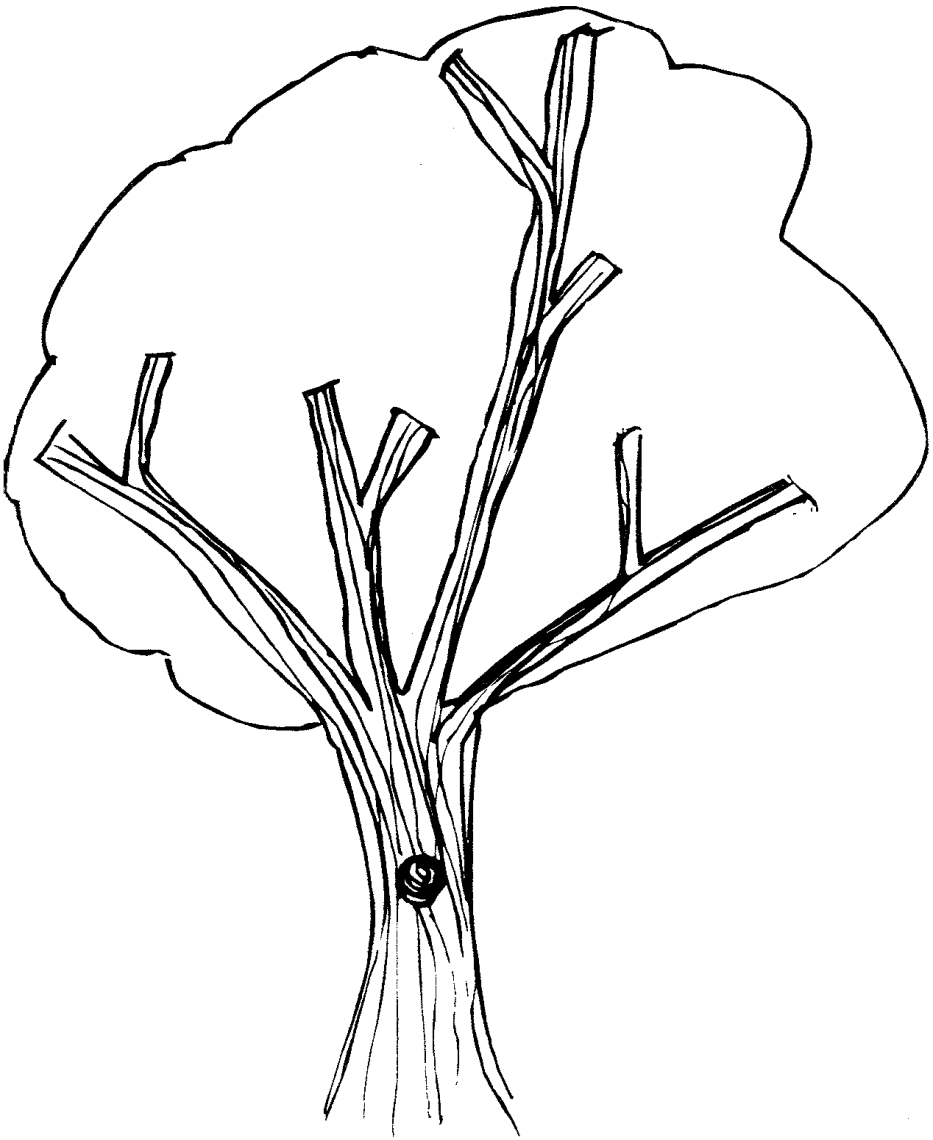

Femeie, 50 de ani, divorţată, trei copii. Părinţii, israeliţi, au fost deportaţi pe cînd ea avea 10 ani. Soţul a părăsit-o pentru o femeie mai tînără. Este obeză şi îşi compensează suferinţa afectivă mîncînd. Semnul de pe trunchi nu poate preciza aici data traumatismului, însă îl evidenţiază, la fel cum şi crengile desfrunzite, goale simbolizează singurătatea.

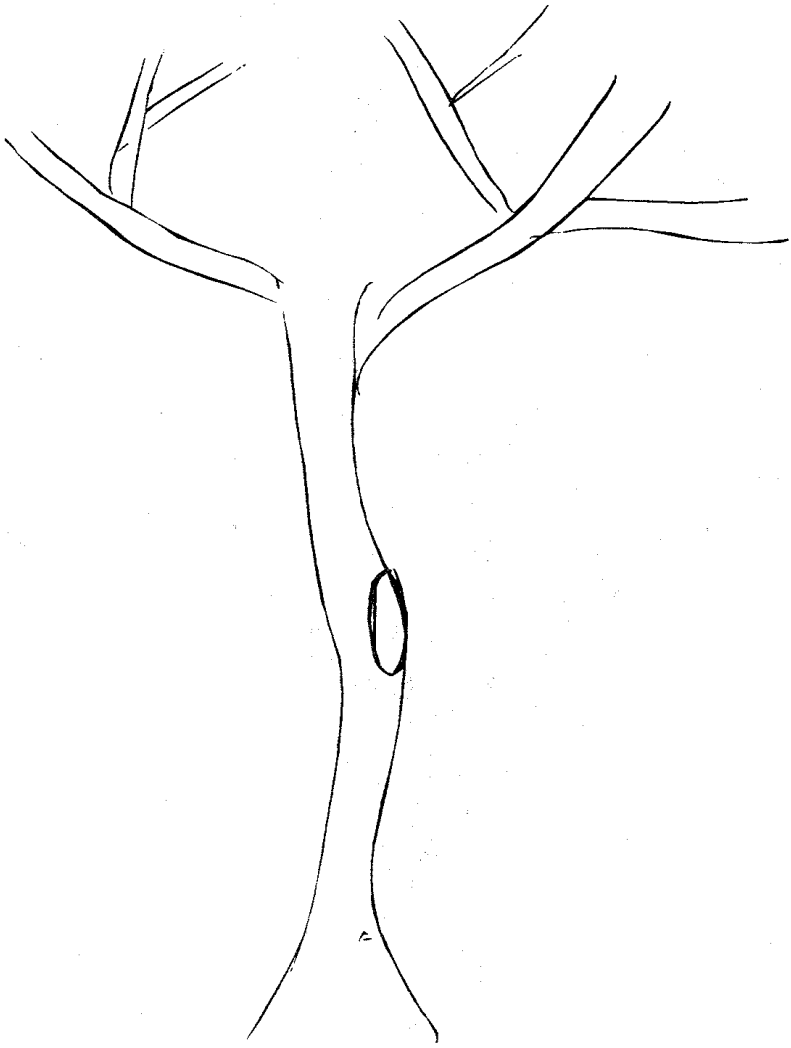

Tînără, 18 ani, suferă de o eczemă la mîini care i-a apărut cînd avea 10 ani, după plecarea mamei. A avut o copilărie zbuciumată. Tatăl, un om brutal, o bătea cu cureaua. Testul arborelui, prin semnul din trunchi, indică traumatismul trăit în copilărie, iar prin ramurile în formă de tub, tăiate la capăt, castrarea.

Nu a putut să dea nici un răspuns la planşa 4 din testul Rorschach şi spune că a visat că tatăl ei o omora.

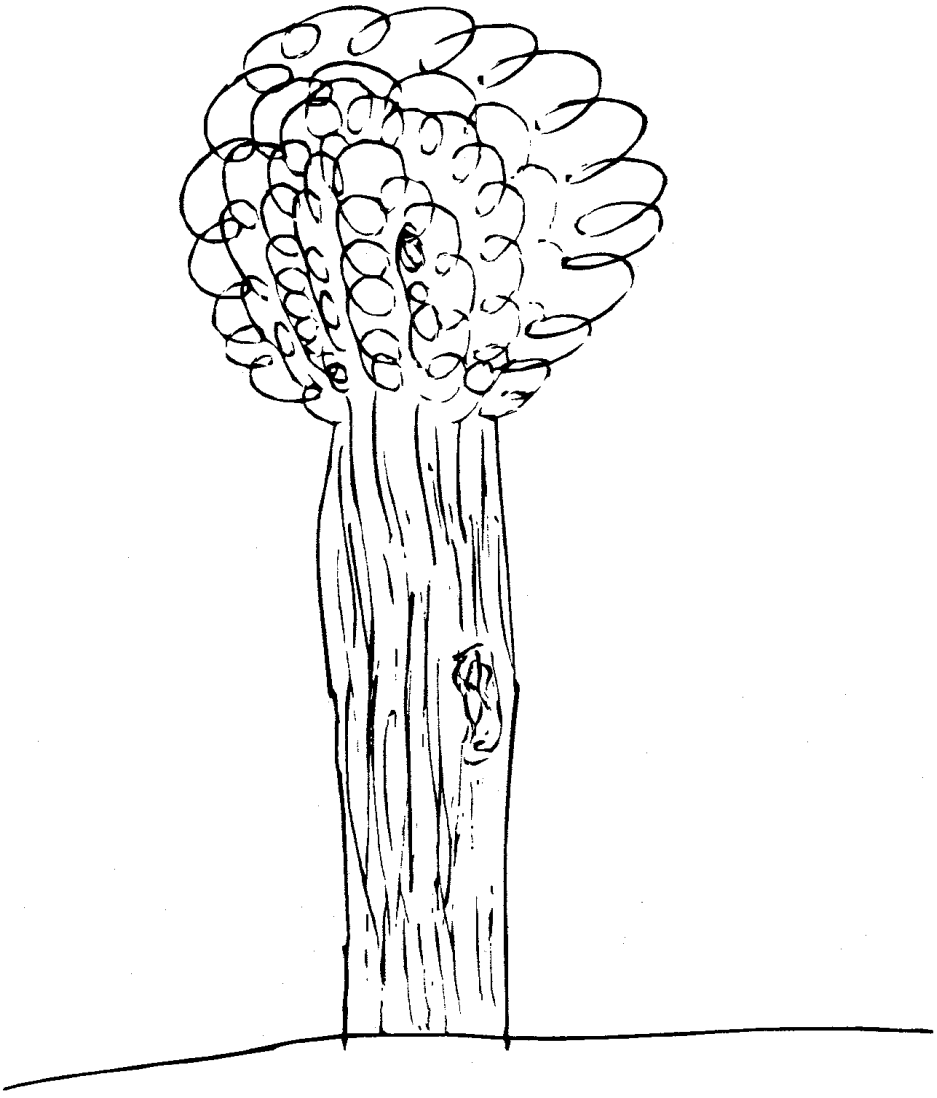

Tînără, 27 de ani, a fost traumatizată la vîrsta de 11 ani (mîngîieri cu tentă sexuală din partea unui membru al familiei). Semnul de pe trunchiul arborelui corespunde vîrstei la care a avut loc traumatismul şi apare atît în primul, cît şi în cel de-al doilea desen. Şocul sexual suferit i-a perturbat semnificativ sexualitatea.

5
AL TREILEA ARBORE SAU ARBORELE DE VIS

Un copac se face astăzi sufletul meu
da, ştiu ce înseamnă, ce mă învaţă.
El îmi spune că vrea să vreau a simţi.
Paul Valéry, *Dialogue de l'Arbre*

După ce i-am cerut subiectului să deseneze succesiv, pe două coli de hîrtie standard, un arbore, apoi încă unul (acelaşi sau altul), îi vom propune să traseze „un arbore aşa cum îl visează el", precizîndu-i că este absolut liber ori să îl reproducă pe cel dintîi, ori să imagineze altul, după bunul plac, timpul de executare nefiind strict.

Cea mai mare parte dintre subiecţi vor desena un arbore imaginar, ce va evoca dorinţele lor puternice sau nemărturisite, grijile şi ambiţiile totodată.

Experienţa a arătat că al treilea arbore este în general mai mare şi mai dezvoltat decît cei anteriori, întrucît subiectul îşi proiectează astfel aspiraţiile conştiente şi inconştiente, nevoia de reuşită şi afirmare.

Se poate întîmpla ca subiectul să deseneze forme inautentice, lucru ce traduce uneori gustul lui pentru abstract şi fantezie, dar acesta poate fi şi semnul unui psihism perturbat.

Interpretarea acestui desen trebuie să ţină cont de elementele din primele două desene ale arborelui (eul social şi eul intim). El reprezintă, în acelaşi timp, un accesoriu preţios şi adeseori chiar spectaculos pentru a înţelege problemele şi nevoile subiectului testat.

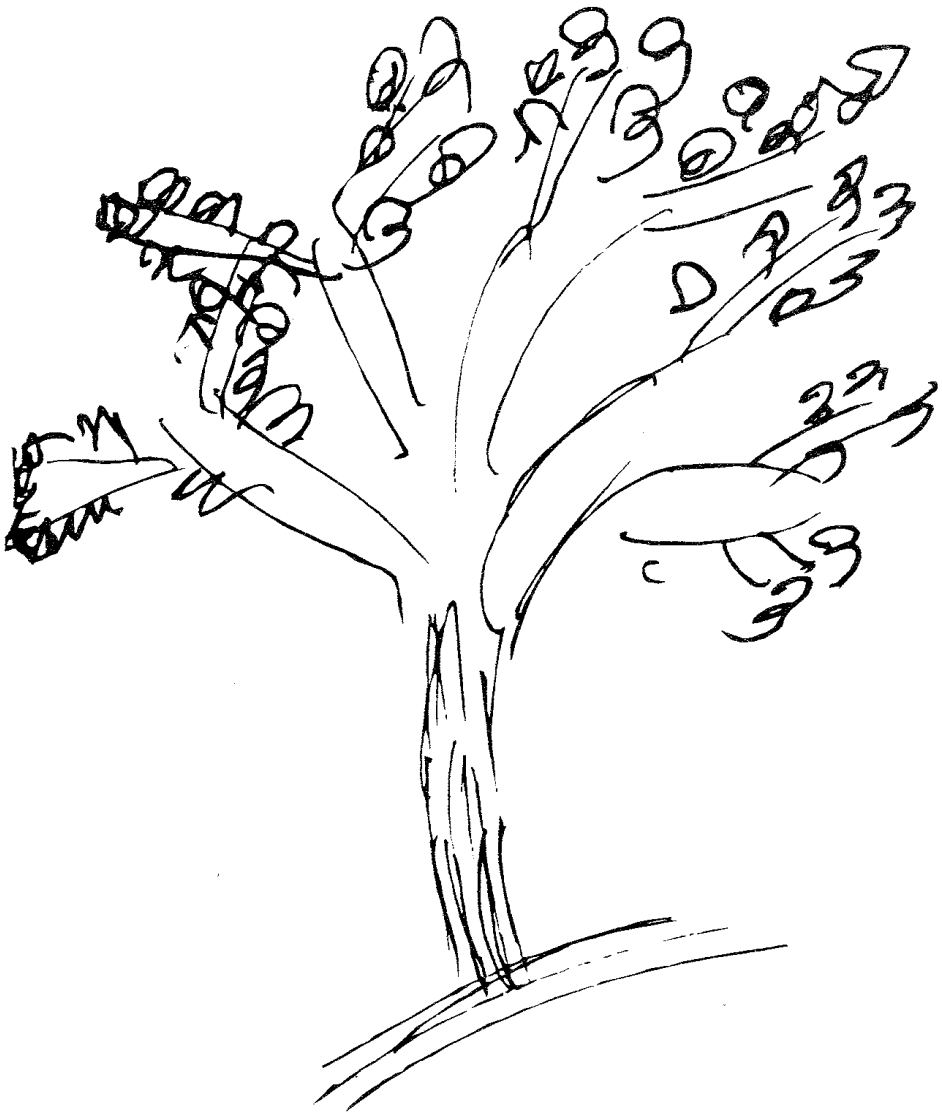

Femeie, 60 de ani, medic, a fost prima soţie a unui scriitor celebru. Tatăl ei a împiedicat-o să urmeze Facultatea de Matematică, aşa cum şi-ar fi dorit. Frunzişul arborelui ei de vis este făcut din cifre, la fel ca şi în cazul primelor două desene. Este vorba despre Colette Jéramec, soţia lui Drieu La Rochelle.

Tînăr, 22 ani, necăsătorit, este pasionat de călărie şi mai ales de vînătoarea cu gonaci. A suspendat de o creangă o şapcă de călărie şi uniforma specifică.

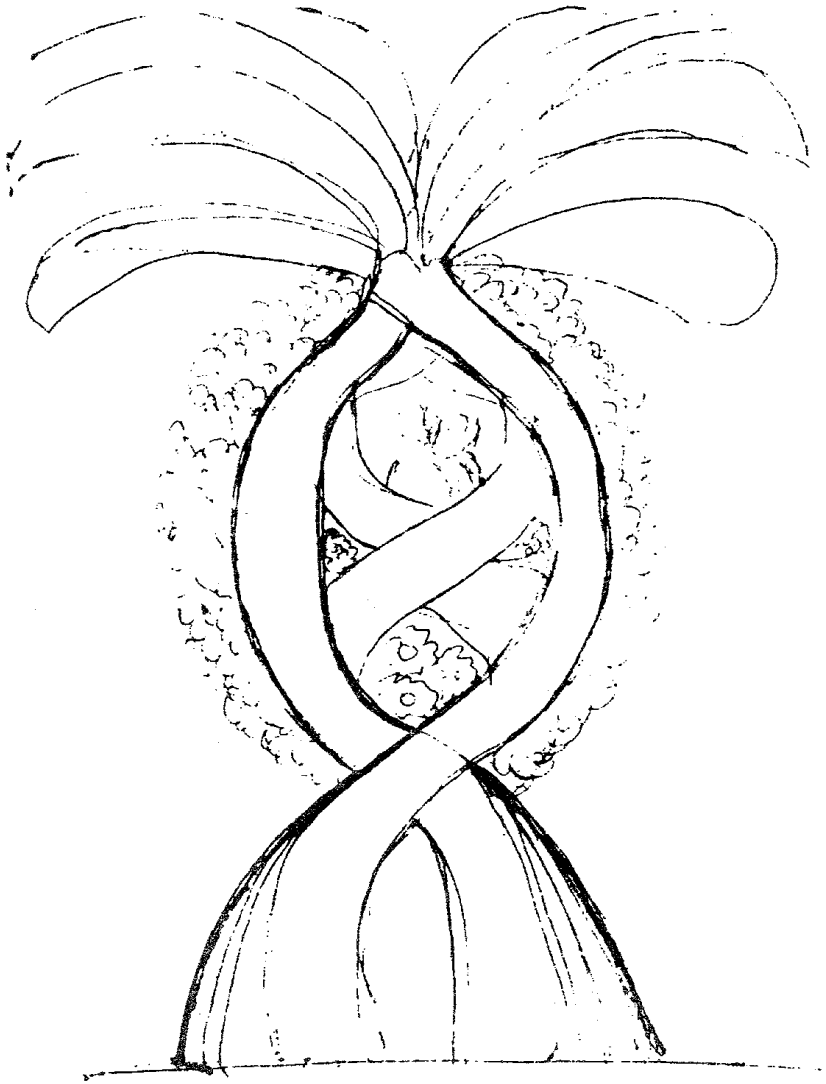

Femeie, 45 de ani, căsătorită, trei copii. Părinţii ei au divorţat pe cînd avea doi ani şi acest lucru a făcut-o să sufere mult. Vis de uniune fuzională şi de a trăi într-un mediu ferit de capriciile existenţei.

Cele două personaje înlănţuite în inima arborelui simbolizează dorinţa de intimitate. Amintim şi faptul că talentul ei artistic a fost reprimat de către familie.

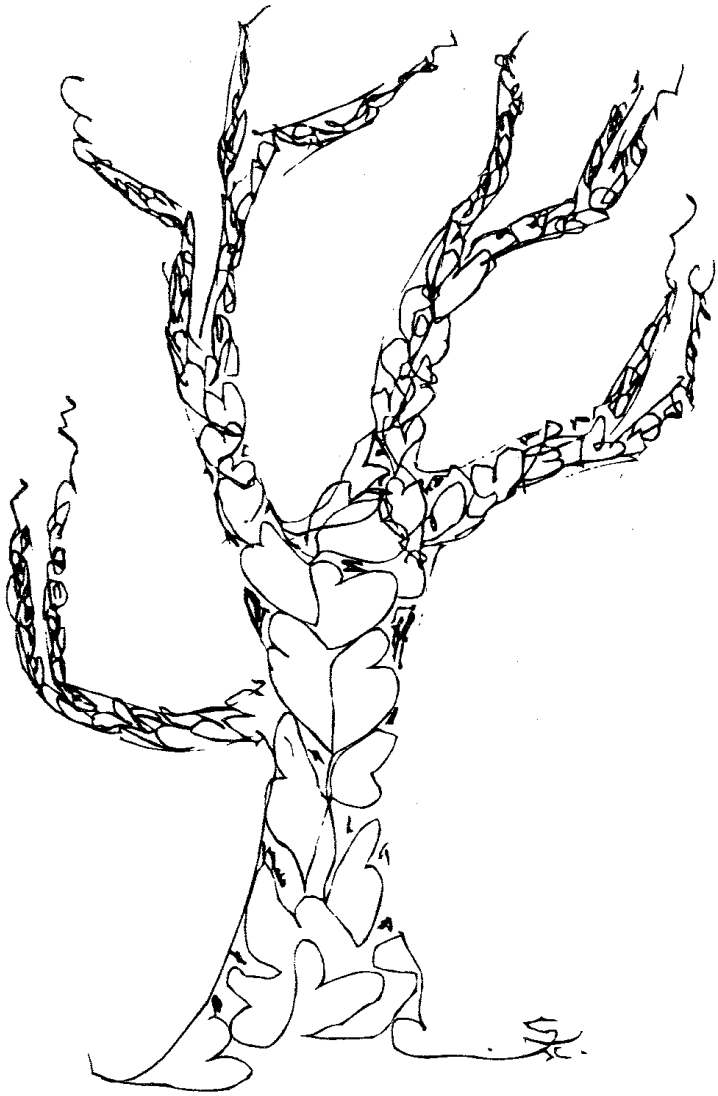

Femeie, 60 de ani, artistă (pictură şi gravură). A rămas necăsătorită, logodnicul ei fiind ucis în război.

Arborele de vis l-a desenat din inimi (trunchi şi ramuri), ceea ce relevă o nevoie afectivă nesatisfăcută. Unele ramuri lipsite de frunze dau impresia unui copac în iarnă, cu tot ceea ce poate semnifica ideea desfrunzirii.

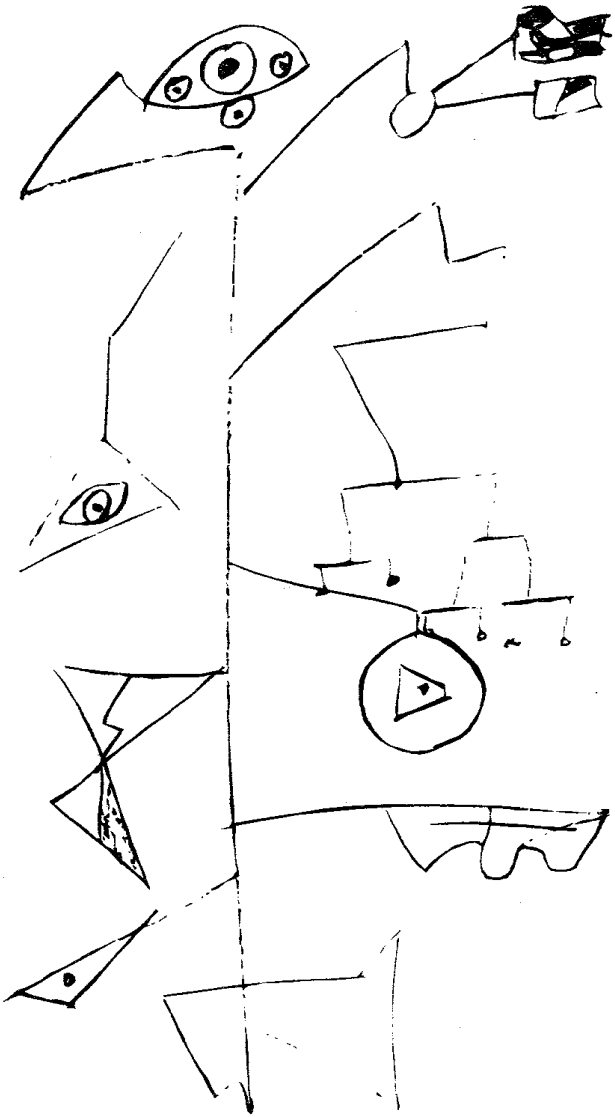

Adolescent, 16 ani, destul de „ciudat" după părerea mamei lui, care, la rîndul ei, este o persoană nevrozată.

Formele inautentice sînt semnul unei anume originalităţi, dar trebuie să ne temem şi de o fugă de real, dublată de predominarea unui imaginar oarecum neliniştitor (de observat ochii desenaţi de mai multe ori). Pronosticul este neliniştitor.

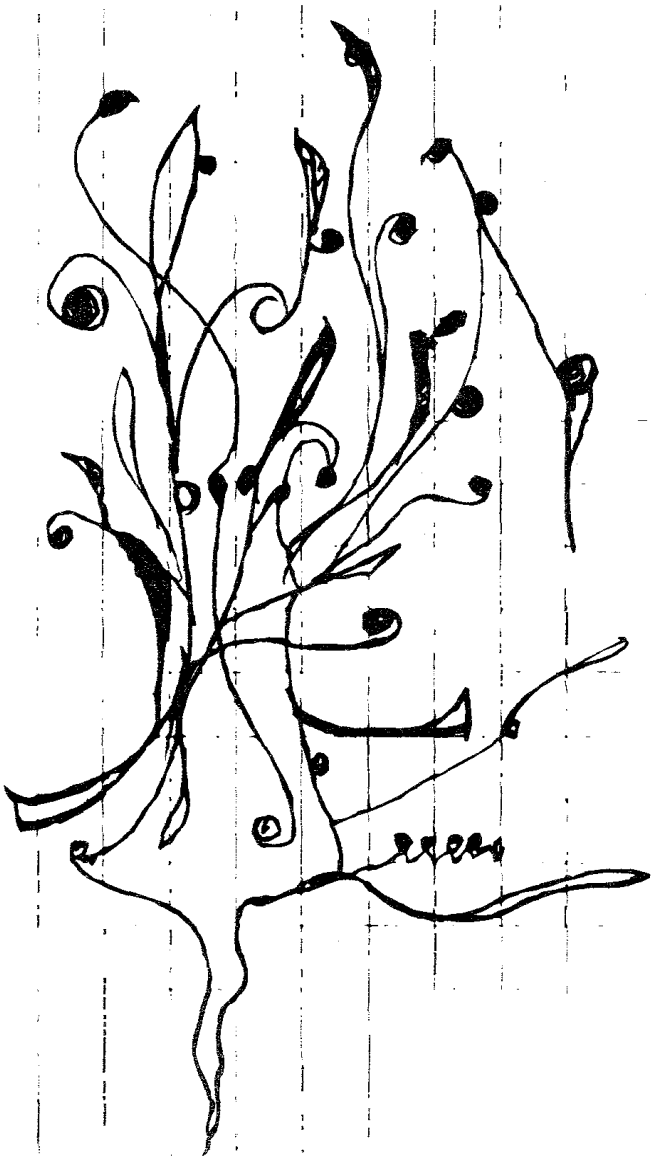

Adolescent, 14 ani, cîntă la vioară.

Toate notele muzicale sînt proiecţiile inconştiente ale dorinţei lui de a fi dirijor. Forma arborelui de vis aduce puţin cu imaginea unei viori cu arcuş.

6
INTROVERSIUNE-EXTRAVERSIUNE

Introversiune

În sensul dat de Jung termenului, retragere a interesului arătat lumii exterioare şi interiorizarea libidoului, care se investeşte în individ.

Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei* [traducere în limba română de dr. Leonard Gavriliu, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001, p. 181]

După nomenclatorul american (APA DSM III):

Personalitate introvertită, caracterizată mai ales prin absenţa capacităţii de a avea relaţii sociale şi printr-o afectivitate redusă.

Cyrille Koupernik, Henri Lôo, Edouard Zarifian,
în *Précis de psychiatrie*

Introversiv este unul dintre cele două tipuri de „rezonanţă intimă" definite de Rorscharch:

Individ care are tendinţa de a-şi raporta experienţa la ceva intim, care interpretează şi îşi ia în mînă situaţiile sale vitale, reacţionează la incitaţiile sale interioare şi găseşte plăceri şi satisfacţie în ideile şi imaginaţia sa. Mai mult gîndeşte decît acţionează. Activitate mai degrabă creatoare decît productivă; viaţă afectivă relativ stabilă.

Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei*, ed.cit., p. 181

Dificultăţile de schimb şi comunicare sînt caracteristice introvertitului. Subiectul evită şi îi este teamă să se mărturisească, dar viaţa interioară îi poate fi bogată. Totuşi, în unele cazuri patologice întîlnim o tendinţă de perseveraţie (nevroză obsesională).

Caracteristici principale :

- arbore foarte mic ;
- baza trunchiului închisă ori încercuită ;
- situare în stînga paginii (agăţare de trecut, teamă de a se implica în relaţiile cu ceilalţi, teamă de contact) ;
- absenţa uneori a coroanei şi frunzişului ;
- înnegriri (anxietate) ;
- coroană complet închisă ;
- arborele crescut din ghiveci ;
- ramuri schiţate dintr-o singură linie.

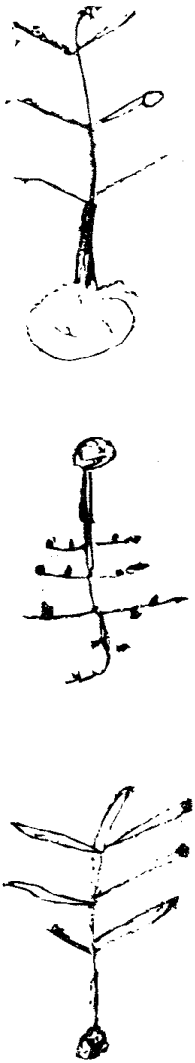

Bărbat, 38 de ani, algerian, claustrofobie în mijloacele de transport în comun. Senzaţie de gîtuire noaptea, de înăbuşire de îndată ce este închis. Sentiment de abandon. Testul Rorschach arată tendinţe de ipohondrie, iar testul Szondi – tendinţe isterice.

Cei trei arbori sînt foarte mici, cu baza trunchiului în formă de cerc, neavînd practic coroană şi nici frunziş. Aşadar : introversiune, angoasă, lipsa posibilităţii de a comunica cu ceilalţi.

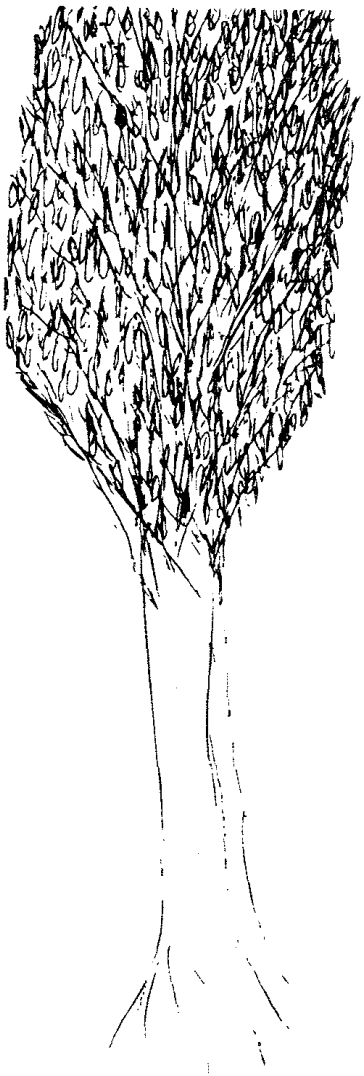

Tînăr, 18 ani, al doilea născut dintr-o familie cu cinci copii. Dificultate de contact, foarte introvertit, proaste relaţii cu tatăl. Suicid inconştient: a plecat cu vaporul atunci cînd condiţiile meteorologice erau deosebit de nefavorabile. Înnegrirea coroanei arată o angoasă, precum şi tendinţa de perseverate. Subiectul nu reuşeşte să se integreze într-un cadru şi nici nu îşi împlineşte aspiraţiile (coroana „retezată" de partea de sus a foii).

Fată, 16 ani, foarte timidă şi introvertită. Este anxioasă şi are tendinţa de a exagera dificultăţile vieţii.

Cei trei arbori sînt desenaţi foarte mic, situaţi în partea de sus a foii de hîrtie şi complet în stînga paginii, cu o coroană înnegrită. Dacă ne raportăm la simbolistica spaţială, am putea spune că avem de-a face cu o ataşare de trecut, de copilărie, precum şi cu teama de implicare afectivă.

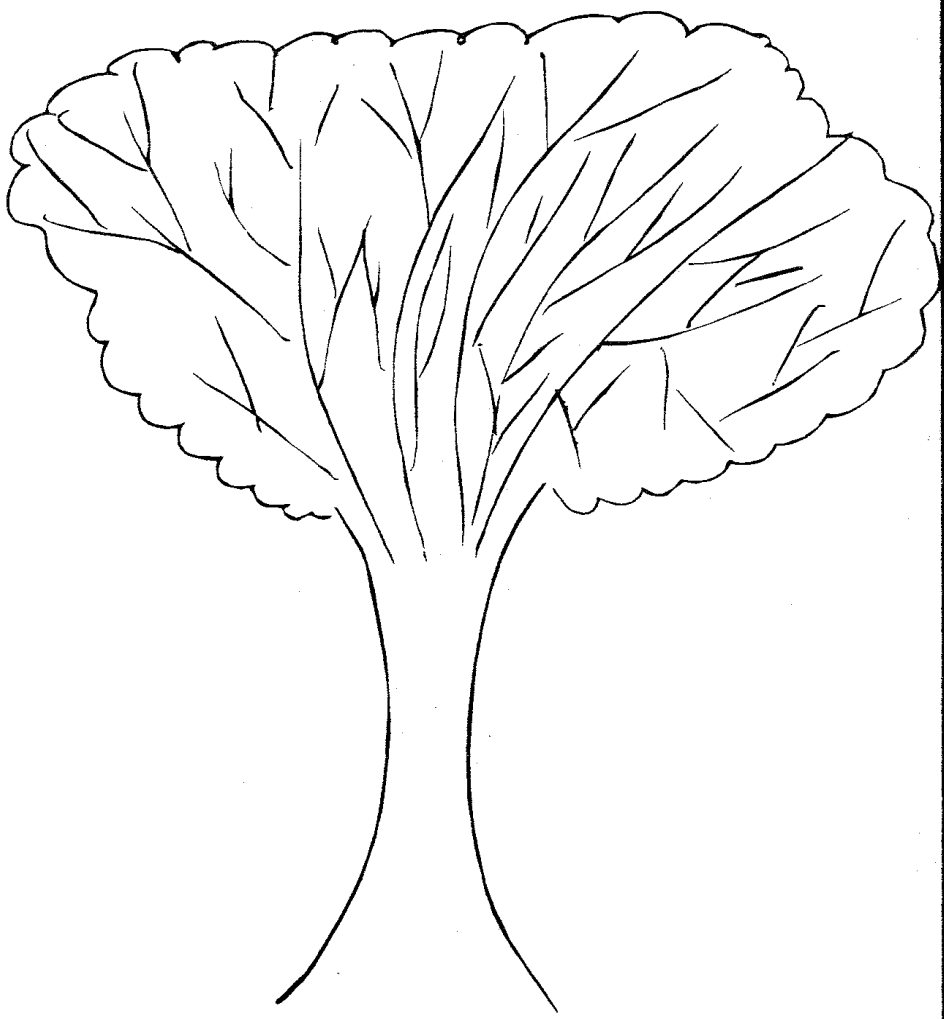

Tînără, 21 ani, a fost violată la vîrsta de opt ani, dar, pînă la 20 de ani, nu a vorbit niciodată despre aceasta. Dificultăţi în relaţia cu părinţii. A fost internată în spital de mai multe ori (depresie).

Arborele desenat de ea demonstrează o nervozitate interiorizată (linii multiple care se întretaie în coroana arborelui). Frunzişul închis indică dificultăţi de comunicare şi deschidere către ceilalţi.

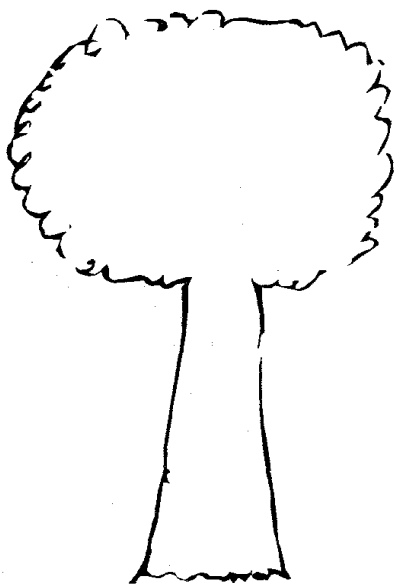

Bărbat, 34 de ani, fiu unic. Se consideră medium, blocat însă din punctul de vedere al comunicării. A suferit o depresie. Impresie de dedublare, blocaj sexual.

Toţi cei trei arbori desenaţi de acest subiect au dimensiuni foarte reduse. Arborele nr. 2 (eul intim) indică foarte clar tendinţele de introversiune. Arborele este închis în partea de jos (vezi baza trunchiului), iar şi la vîrf (frunzişul în formă de cerc).

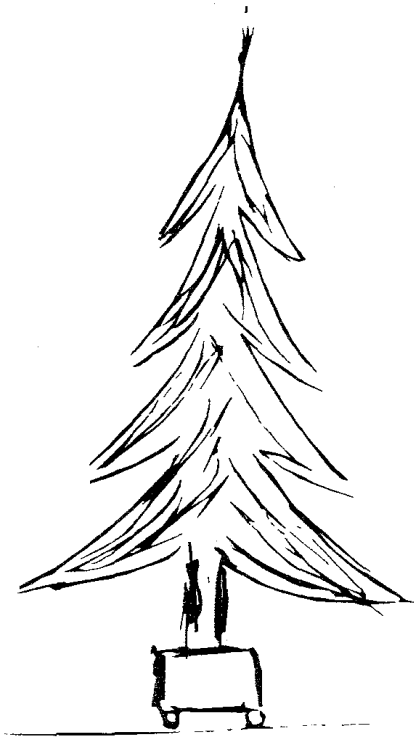

Bărbat, 34 de ani, căsătorit, fără copii. Inginer. A suferit două depresii, la 16 şi, respectiv, 24 de ani. Recidivă ca urmare a sinuciderii tatălui. El însuşi afirmă despre sine că este sinucigaş. Se exteriorizează cu foarte mare greutate. Testul Szondi indică o stare de angoasă, în care se combină neliniştea şi inhibiţia. Scrisul lui are caracterele foarte mici, spaţiile dintre cuvinte fiind, dimpotrivă, foarte mari. Testul Rorschach relevă nervozitate şi depresie reacţională.

Arborele crescut din ghiveci (nr. 3) este foarte mic şi dezvăluie o personalitate anxioasă, ale cărei aspiraţii sînt frînate de sentimentul de a fi îngrădit în spaţiul său de viaţă.

Extraversiune

În sensul dat de Jung, predominare a proiecţiei libidoului asupra obiectelor exterioare.

Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei*, ed.cit., p. 129

Unul din cele două tipuri de „rezonanţă intimă" descrise de Rorschach: individ care are tendinţa de a răspunde esenţialmente la stimuli din lumea exterioară, şi care îşi găseşte în aceasta satisfacţia.
Capacitate de contact social şi de adaptare afectivă. Mai mult reproducător decît creator. Spirit practic. Om de acţiune, dar nu în mod obligatoriu lipsit de viaţă interioară. Tip senzitiv. Mare instabilitate emoţională.

Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei*, ed.cit., p. 129

Extraversiunea facilitează relaţiile dintre oameni, chiar dacă acestea sînt mai superficiale.

În psihoza maniaco-depresivă, se produce un dezechilibru în dispoţia bolnavului, care trece de la faze depresive la stări de euforie caracterizate prin atonie şi extraversiune.

Semne caracteristice :

arbore mare ;

frunziş des ;

marginile frunzişului sînt fine, adeseori rotunjite, cu deschideri ;

obiecte diverse desenate în frunziş sau în jurul arborelui (nevoie de schimbare şi de contact).

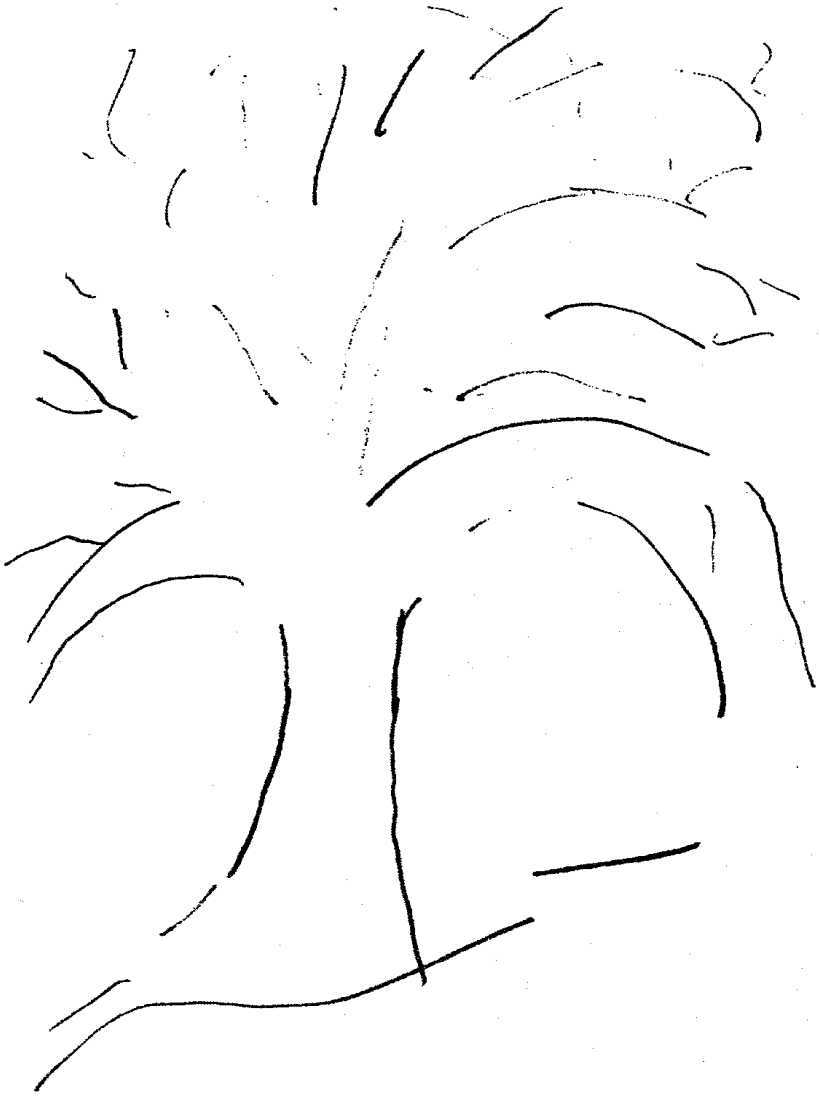

Femeie, 40 de ani, căsătorită, trei copii. Caracter deschis şi afabil, facilităţi de contact.

Coroana mare, deasă şi fără închidere relevă clar latura receptivă a acestei personalităţi naturale şi calde.

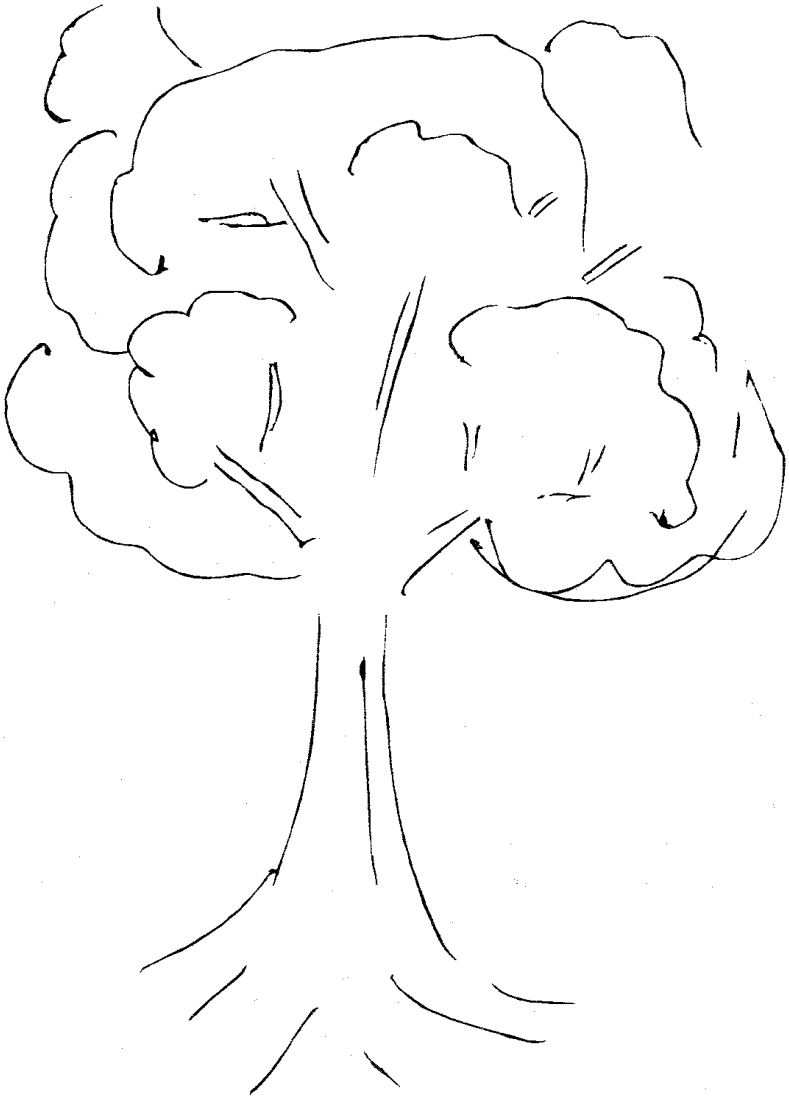

Femeie, 50 de ani, căsătorită, doi copii, personalitate caldă şi sociabilă, care iubeşte contactele cu oamenii şi prilejurile de a-i întîlni. Arborele este mare şi des, iar marginile frunzişului fine şi destinse. Ramurile în formă de tub din interiorul coroanei denotă o anumită impulsivitate, care nu va depăşi niciodată limitele impuse de constrîngerile unei educaţii severe.

7
IMATURITATE

Trebuie să distingem între maturitatea intelectuală şi maturitatea afectivă.

Primul tip se estimează cu ajutorul unor teste care permit evaluarea nivelului intelectual al subiectului.

În general, rezultatele testelor de inteligenţă sînt exprimate în IQ (coeficient de inteligenţă).

În psihiatria pentru adulţi, cel mai folosit este testul Rorschach.

L-am folosit la rîndul nostru în examinarea personalităţii, adăugînd totodată testul arborelui, testul Szondi şi un studiu grafologic.

Am încercat deci să stabilim gradul de maturitate sau de imaturitate al subiecţilor sprijinindu-ne pe aceste patru metode de abordare.

În timp ce imaturitatea intelectuală este destul de uşor detectabilă, imaturitatea afectivă se dovedeşte, dimpotrivă, mai complexă şi adeseori este asociată cu alcoolismul sau toxicomaniile.

De multe ori, o educaţie castratoare sau o copilărie excesiv protectoare sînt cauza unei lipse de autonomie, a unei incapacităţi de autoconducere, a lipsei vieţii sexuale sau a unor inhibiţii diverse.

Caracteristici principale :

- baza foii este luată ca bază a arborelui ;
- forme repetitive ;
- neîndemînare grafică ;
- trunchi sudat – trunchi S (care intră în frunziş, după Koch) ;
- ramuri desenate dintr-o singură linie.

Toate aceste caracteristici pot indica o lipsă de maturitate afectivă şi, eventual, o inhibare a dezvoltării intelectuale.

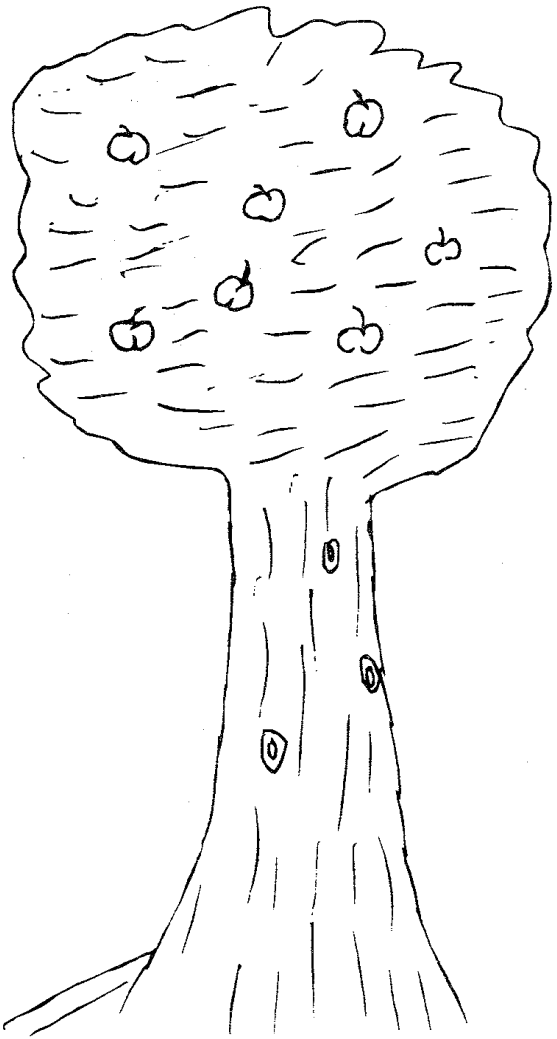

Băiat, 15 ani, subiect anxios şi depresiv. A furat bomboane. Relaţiile cu părinţii sînt foarte proaste. Grafia este neîndemînatică şi infantilă. Testul Szondi indică un eu mai degrabă imatur. La fel, arborele demonstrează lipsa de maturitate (baza foii de hîrtie este luată ca bază a arborelui) şi numeroase traumatisme afective în trecut (vezi cele trei semne desenate pe trunchi). Fructele desenate în frunziş marchează nevoia de compensare orală (de unde şi furtul de dulciuri şi comportamentul infantil).

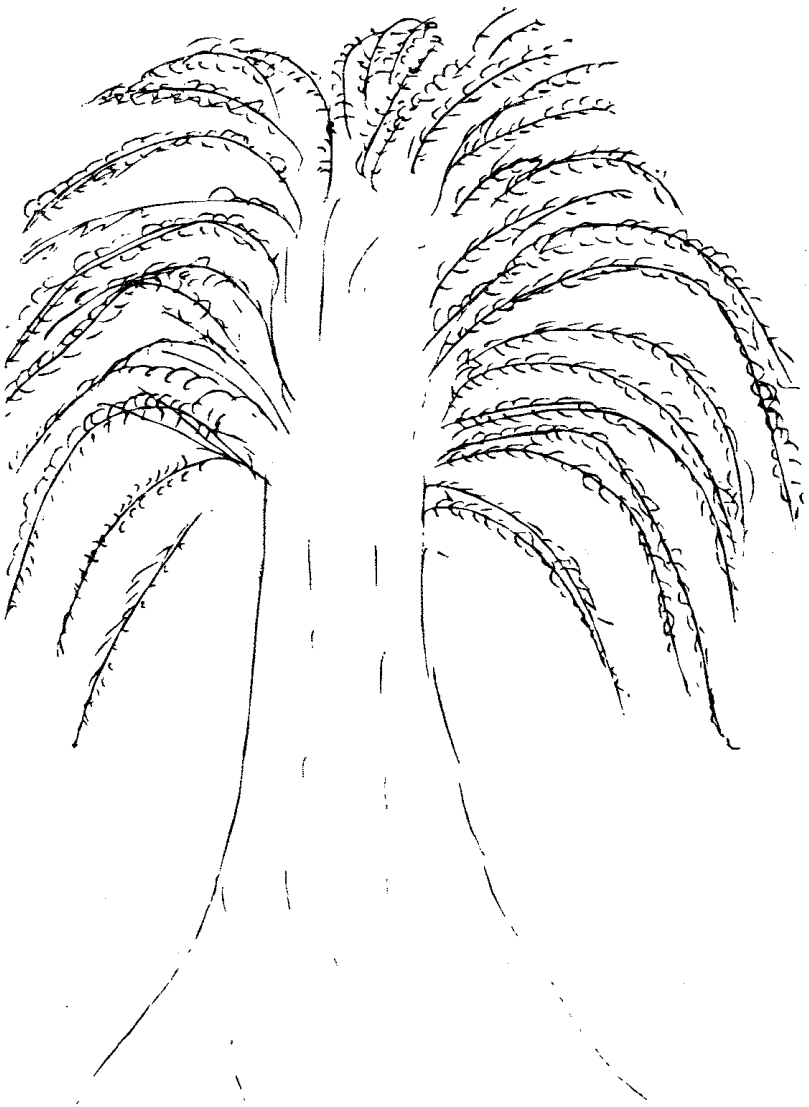

Femeie, 48 de ani, căsătorită, trei copii. Personalitate anxioasă, tendinţă de a transforma realul şi preocupări ipohondre. Lipsă de maturitate, nevoie mare de a se face remarcată. Toţi cei trei arbori desenaţi iau baza foii ca bază a arborelui. Ramurile plecate indică o tendinţă depresivă confirmată prin testul Szondi. Formele repetitive din desenul ramurilor ar putea fi semnul unei probleme obsesionale.

Fată, 18 ani, vîrstă mintală inferioară – 12 ani. Mama ei susţine că „fata are probleme de comunicare" ; este foarte închisă în sine, fuge de ceilalţi, se complace în lumea copilăriei (se înconjoară de păpuşi) şi îşi refuză vîrsta reală.

Arborele indică retardarea mintală, stîngăcia expresiei grafice şi blocajul (frunziş închis şi în formă de cerc).

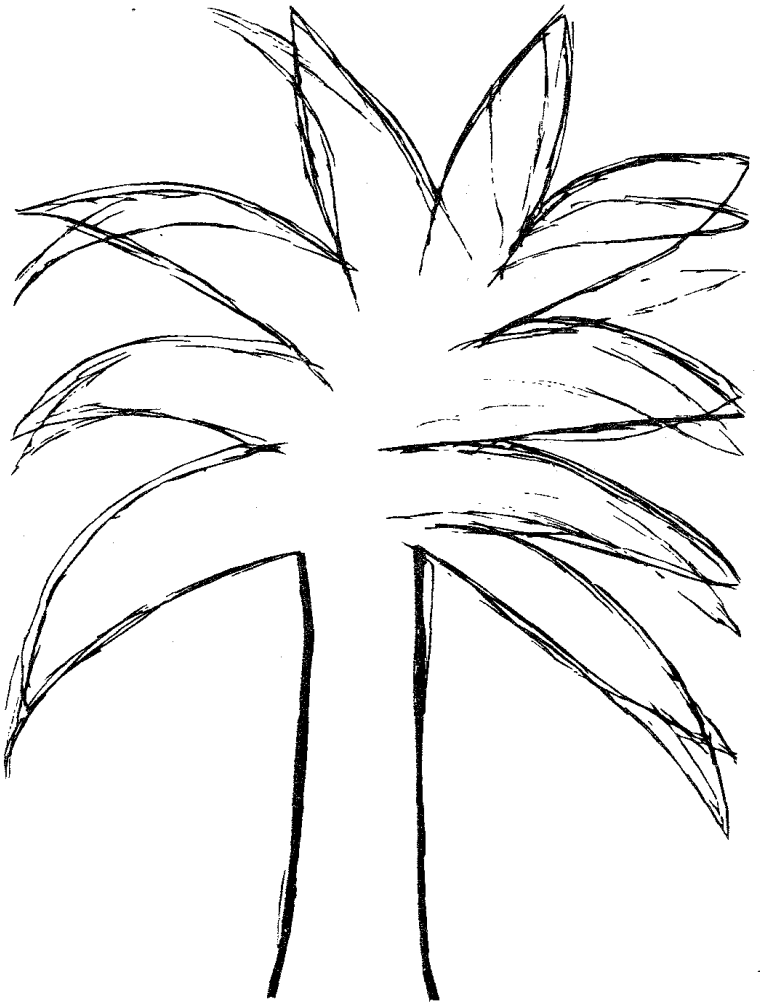

Femeie, 30 de ani, nivel cultural evoluat, dar şi grad ridicat de imaturitate afectivă. A fost crescută într-un regim foarte sever de către părinţii ei, agricultori. Suferă de afecţiuni dermatologice.

Nu are viaţă sexuală.

Toţi cei trei arbori au luat marginea de jos a foii ca bază. Cel de-al treilea arbore (reprodus mai sus) indică atît dorinţa de evadare (palmier), cît şi nervozitatea (linii numeroase şi retuşuri) şi anxietatea în faţa cotidianului (îngroşarea liniilor trunchiului).

Tînără, 19 ani, nivel cultural apreciabil, suferă de bulimie. Părinţii sînt divorţaţi.

Îi este teamă de tată („cînd se întorcea acasă începea panica"). Are o inteligenţă practică, însă îi lipseşte maturitatea afectivă. Cei trei arbori desenaţi au luat ca bază foaia de hîrtie (semn de imaturitate).

Înnegrirea trunchiului este indiciul angoasei, iar liniile mici desemnînd frunzişul indică nervozitatea. De asemenea, trunchiul S (trunchiul de brad, după cum l-a numit Koch) denotă o maturitate adeseori deficitară.

8
DEBILITATE

> În Franţa, debilitatea mintală şi înapoierea mintală sînt sinonime. Termenii respectivi desemnează o insuficienţă intelectuală, de obicei congenitală şi de natură genetică. Se admite totuşi că acest termen poate fi aplicat şi unei deficienţe apărute în primii doi sau chiar trei ani de viaţă... ; o debilitate sau înapoiere mintală dobîndită şi patologică poate deci să existe.
>
> Georges Heuyer, *Les troubles mentaux*

În Franţa, termenul a fost propus de către Ernest Dupré.

Mai multe cauze pot avea ca efect acelaşi grad de deficienţă intelectuală, la fel cum fiecare deficienţă în parte poate să trimită la mai multe cauze.

Citãm cîteva dintre cele mai cunoscute cauze care antrenează deficienţe mintale :

- trisomia 21 (mongolismul) ;
- trisomia 13 (oligofrenia profundă) ;
- oligofrenia fenilpiruvică (anomalie a metabolismului acizilor aminaţi) ;
- maladiile virale ale mamei în timpul sarcinii ;
- traumatismul obstretical ;
- medicamentele luate în perioada sarcinii (tranchilizante etc.).

Lista nu este limitativă.

În 1905, Binet şi Simon au inventat metoda testelor pentru a preciza diversele categorii şi pentru a măsura ceea ce psihologii numesc inteligenţă. Scala metrică Binet-Simon a fost rectificată de către Zazzo şi, în 1911, în Statele Unite, *Stanford Revision* a completat şi adoptat un nou cod de clasificare.

Coeficientul intelectual (coeficient de inteligenţă – IQ) este raportul dintre vîrsta mintală şi vîrsta reală:

- IQ normal este de 100;
- coeficientul idioţilor nu depăşeşte 0,30;
- imbecilii au un IQ care nu depăşeşte 0,50;
- înapoiaţii simpli au un IQ între 0,50 şi 0,70;
- în intervalul 0,70-100 se situează cei subnormali.

Reamintim că vîrsta medie a adultului după scara Binet-Simon este de 12 ani.

Pot exista şi false înapoieri mintale. Dintre acestea le reţinem pe cele cauzate de anumite deficienţe senzoriale (tulburări de vedere, de auz, epilepsie), tulburări de caracter (opunere) sau de afectivitate (carenţă maternă).

Diagnosticul debilităţii este important în criminologie deoarece în acest fel se pune problema discernămîntului şi, prin urmare, a responsabilităţii.

La originea unui delict sau a unei crime comise de un debil pot sta doi factori psihologici: impulsivitatea şi gradul de influenţabilitate.

Debilul mintal este influenţabil şi se lasă uşor atras în grupurile de răufăcători, de unde şi pericolul de a ajunge la închisoare alături de criminali, care îl vor folosi pentru a comite diferite furturi sau delicte mai grave.

Sînt situaţii cînd impulsivitatea debilului, la care se adaugă lipsa de judecată, nu îi vor permite să-şi inhibe instinctele şi, în consecinţă, el va deveni autorul unor acte criminale: violuri, incendieri, atentat la pudoare etc.

Exemplele testului arborelui care urmează confirmă ceea ce am afirmat mai sus. Nu trebuie totuşi să trăim cu ideea că fiecare debil este un potenţial delincvent.

Caracteristici principale :

- forme sărace şi infantile ;
- linii fruste şi neregulate ;
- stereotipii (exagerări ale regularităţii) ;
- absenţa liniei solului ;
- ramuri trasate dintr-o singură linie ;
- trunchi conic ;
- trunchi separat de frunziş printr-o linie.

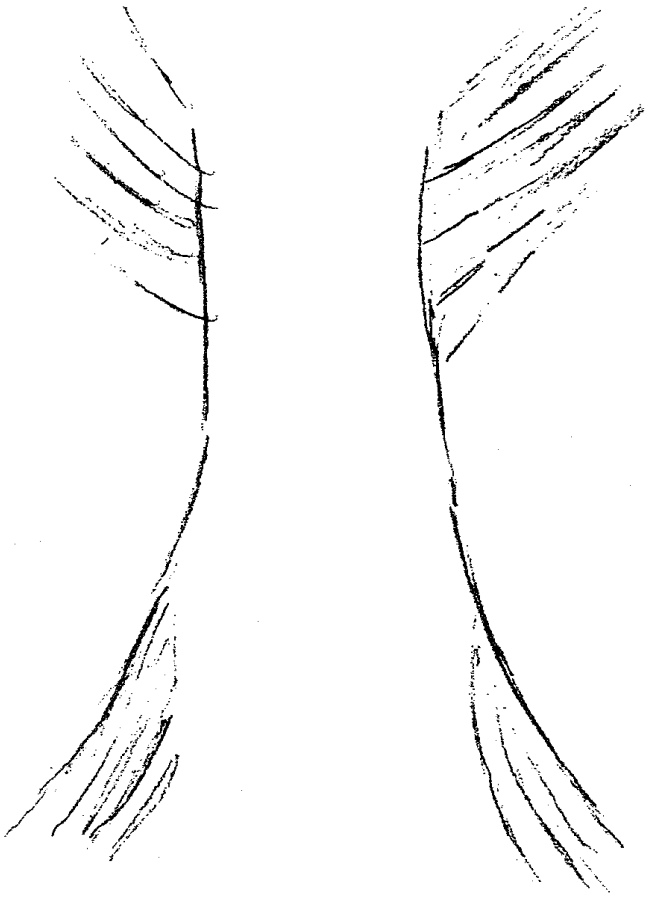

Tînăr, 20 de ani, fiu unic, necăsătorit, tunisian, a fost găsit vinovat de furt şi complicitate la crimă cu premeditare.

Testul Wechsler indică un IQ de 79 (se situează între debilitate şi slab-normal).

Nivelul cultural este foarte rudimentar şi scrierea denotă un grad ridicat de imaturitate. La testul Rorschach nu a putut să dea decît şapte răspunsuri.

Testul arborelui arată o dorinţă de a plăcea, cu o uşoară anxietate. Al doilea arbore demonstrează impulsivitatea, la care se adaugă absenţa unui proiect şi dificultăţi în comunicarea cu ceilalţi. Cel de-al treilea arbore denotă o stîngăcie foarte copilărească.

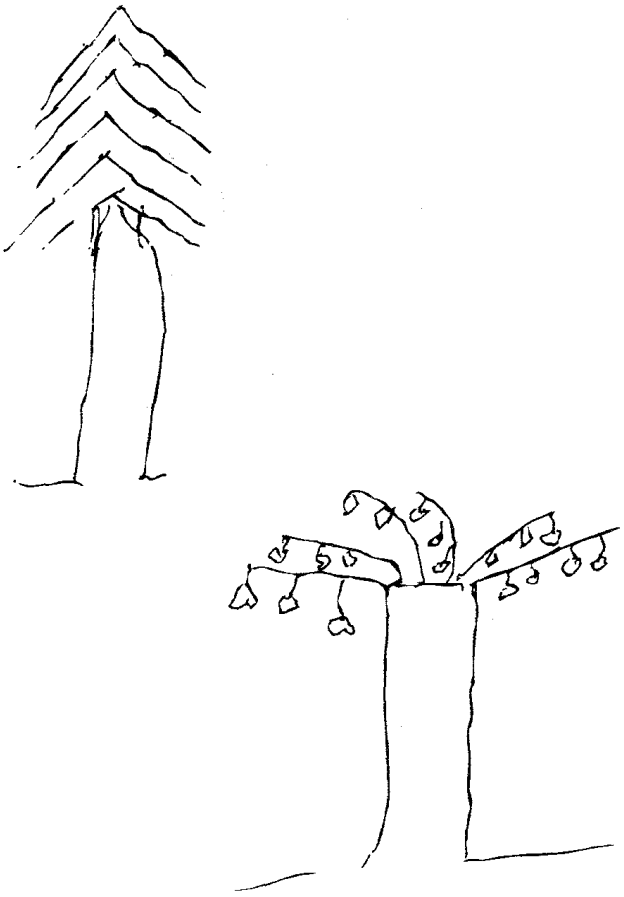

Tînăr, 22 de ani, este cel mai mare dintr-o familie cu 11 copii. Tatăl său a suferit o condamnare pentru atentat la bunele moravuri.

La vîrsta de doi ani a avut poliomielită, prin urmare nu a putut fi şcolarizat normal. Nu poate citi cursiv, iar scrisul îi este ilizibil. Suferă de debilitate mintală incipientă.

Este vinovat de o incendiere voluntară. A revenit de trei ori la locul incendiului. Testul arborelui relevă o fiinţă foarte rudimentară şi imatură. Desenul are forme sărace şi infantile. Exprimarea grafică s-a făcut foarte anevoios din cauza faptului că mîinile îi tremură. Examenul medico-psihologic a hotărît că el nu poate să îşi asume responsabilitatea pentru actele comise.

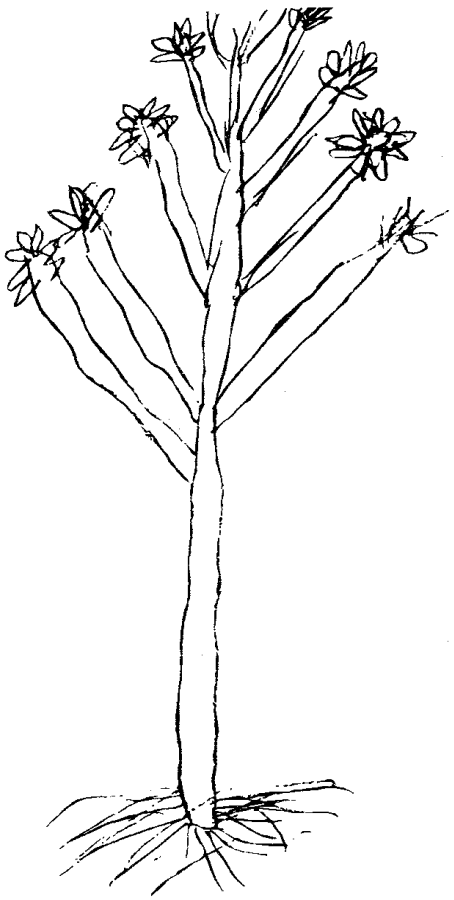

Bărbat, 43 de ani, primul născut dintr-o familie cu patru copii. A lucrat în construcţii, la terasamente ; nu ştie nici să citească, nici să scrie. Este necăsătorit.

A luat parte la o crimă cu premeditare (împreună cu un complice, a legat o persoană, i-a pus căluş şi a aruncat-o în Sena).

A început testul cu desenarea unui vapor, pentru ca apoi să accepte să deseneze un singur arbore. Desenul este foarte rudimentar, cu linii foarte stîngaci trasate, indicii ale unui nivel infantil ; probleme de ordin sexual, porniri pederaste (de observat rădăcinile), dorinţă de afectivitate (florile din vîrful crengilor), toate acestea într-un context de debilitate mintală.

Fiind incapabil de o conştientizare limpede, responsabilitatea îi este puternic diminuată.

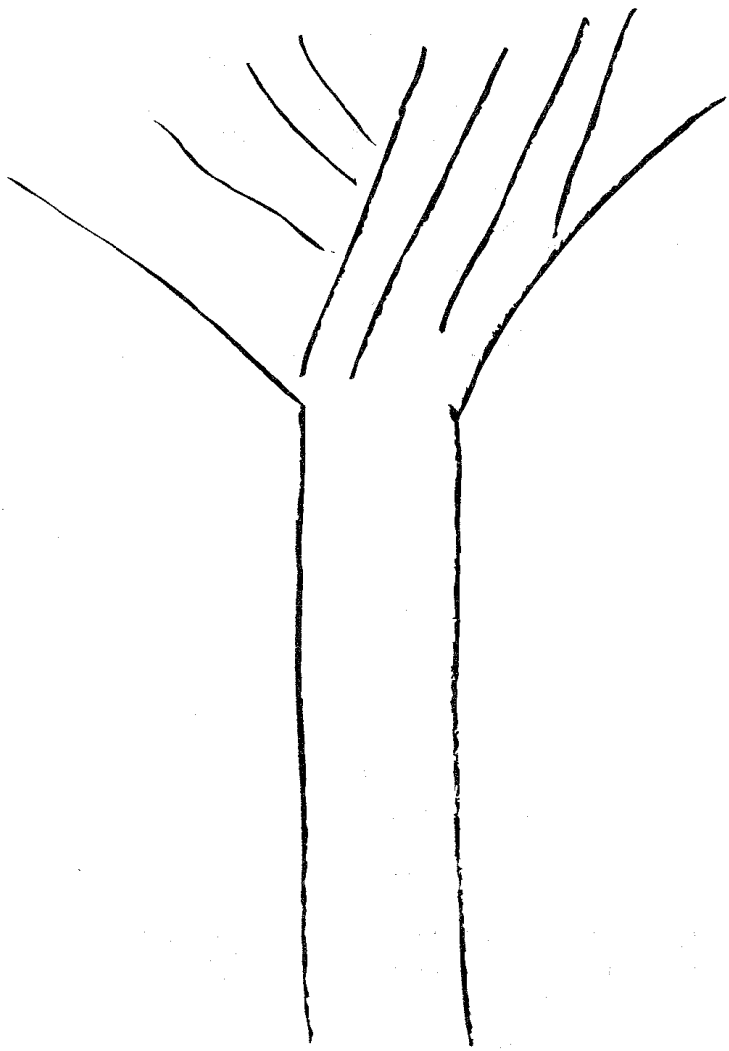

Tînăr, 25 de ani, algerian, este cel de-al doilea născut dintre cei şapte copii. Acuzat de crimă cu premeditare. De patru ori a dat foc celulei în care era închis. Indiferenţă afectivă şi raptusuri anxioase. Nu ştie să-şi scrie decît numele.

Arborii relevă un nivel rudimentar, frust, cu stereotipii, o foarte slabă comunicare cu exteriorul şi izolare. Ramurile în formă de tub şi absenţa liniei solului denotă că pulsiunile venite din inconştient nu se lovesc de nici un fel de baraj.

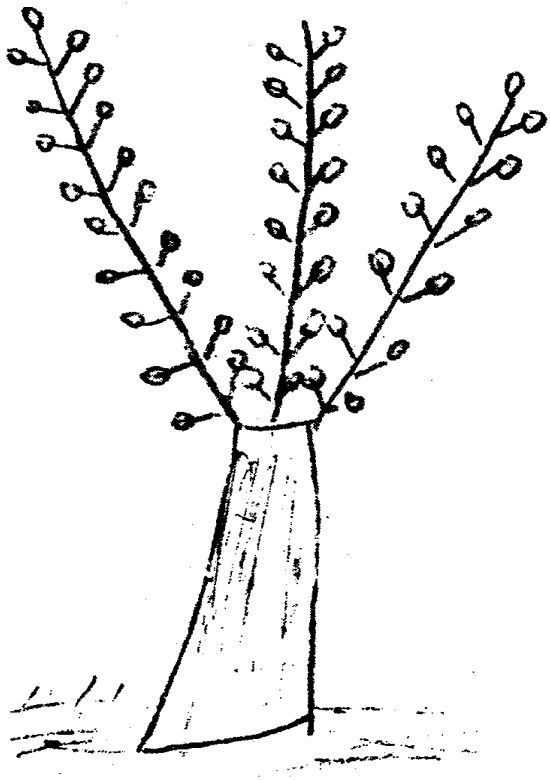

Femeie, 46 de ani, nivel intelectual redus, imaturitate. Stereotipiile (exagerare a regularităţii) indică minimumul de inteligenţă al subiectului, realismul îngust şi o anumită naivitate.

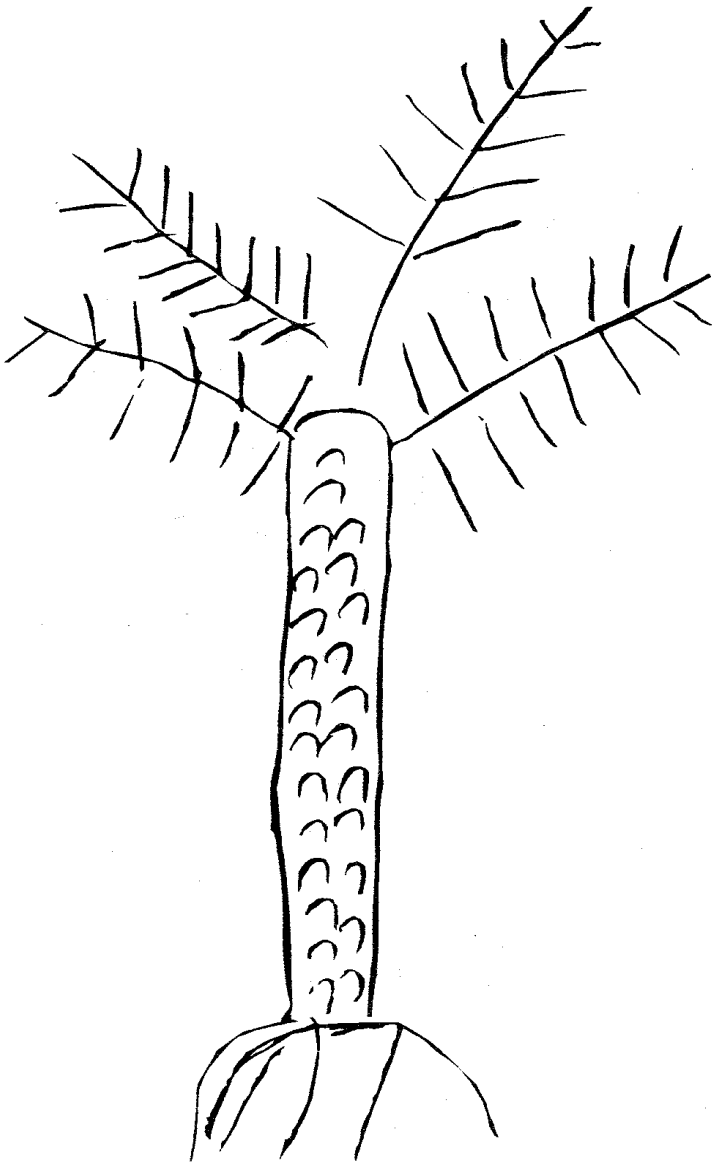

Femeie, 50 de ani, vînzătoare la băcănie. Nivelul ei cultural este foarte redus. Formele infantile, ramurile trase dintr-o singură linie, stereotipiile demonstrează o dezvoltare frînată şi un nivel mintal redus.

9
ANXIETATE – ANGOASĂ

E cea mai mare suferinţă
Să nu ştii cum se face că
Fără iubire şi fără ură
Inima mea are atît de pătimit.

Aceste versuri scrise de Verlaine mărturisesc printr-o remarcabilă [illegible]ere de sintetizare problema complexă a anxietăţii.

O teamă difuză de necunoscut, frică fără motiv, nelinişte faţă de [illegible]or, neîncredere în sine şi în ceilalţi, acestea sînt senzaţiile ce îl [illegible]earcă pe anxios, a cărui constituţie emotivă îl face deosebit de [illegible]nerabil la stres.

Această perturbare psihică şi fizică totodată se distinge totuşi de [illegible]goasă, care comportă o conotaţie somatică mai marcată (palpitaţii, [illegible]urări vaso-motorii, constricţii toracice, „nod în gît" etc.).

Chiar dacă, în practică, cei doi termeni sînt sinonimi, diferenţa este [illegible]i ales cantitativă, angoasa fiind o anxietate împinsă la extrem.

Anxiosul are adeseori tendinţa de a-şi găsi alinarea în consumul de [illegible]cool sau de stupefiante.

În mod paradoxal, el reacţionează uneori pozitiv – atunci cînd este [illegible]nfruntat cu situaţii reale (război, detenţie, maladii grave...).

Nemaifiind nevoit să aleagă, anxiosul poate să înfrunte mai bine [illegible]cît ne-am fi închipuit dificultăţile de care îi este teamă fără motiv.

Angoasa poate fi cauza unor comportamente specifice panicii şi se [illegible]găseşte mai ales în psihoze (melancolie), putînd duce la sinucidere.

Nevroza de angoasă este caracterizată în mod esenţial printr-o dispoziţie [illegible] crizele de angoasă.

Se pot folosi toate formele de susţinere psihologică atît pentr anxioşi, cît şi în cazul subiecţilor angoasaţi, fără a exclude tratamentel de fond (chimioterapie anxiolitică).

Caracteristici principale prezente în desenul unui arbore :

- înnegrire a
  - liniei de solului ;
  - rădăcinilor ;
  - trunchiului ;
  - ramurilor ;
  - frunzişului ;
- *presiune susţinută sau spasmodică ;*
- arbore mic ;
- arbore situat în stînga paginii ;
- linii trasate discontinuu ;
- arbore foarte stufos ;
- ramuri lipsite de frunze.

Bărbat, 50 de ani, homosexual. Anxietatea se traduce aici prin [illegible]egrirea frunzişului, prin felul în care sînt protejate ramurile, prin [illegible]ile porţiuni haşurate de pe trunchi. De remarcat liniile multiple care [illegible]nturează solul, destinate să mascheze problemele zonei instinctive.

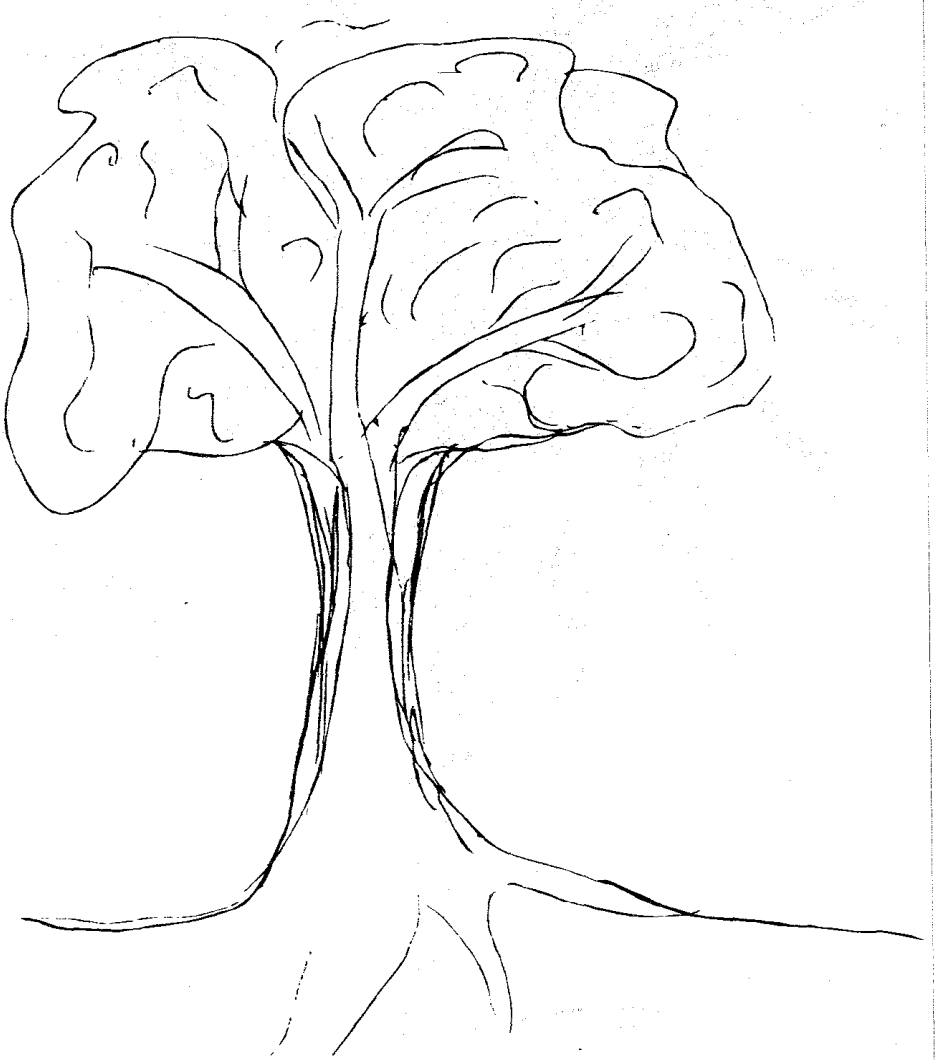

Femeie, 40 de ani, căsătorită, fără ocupaţie, doi copii, 1,60 m şi 95 kg. O mare nevoie de sprijin (de observat îngroşările de pe trunchiul celui de-al doilea arbore). Îşi compensează frustrările afective şi sexuale mîncînd. Este foarte anxioasă.

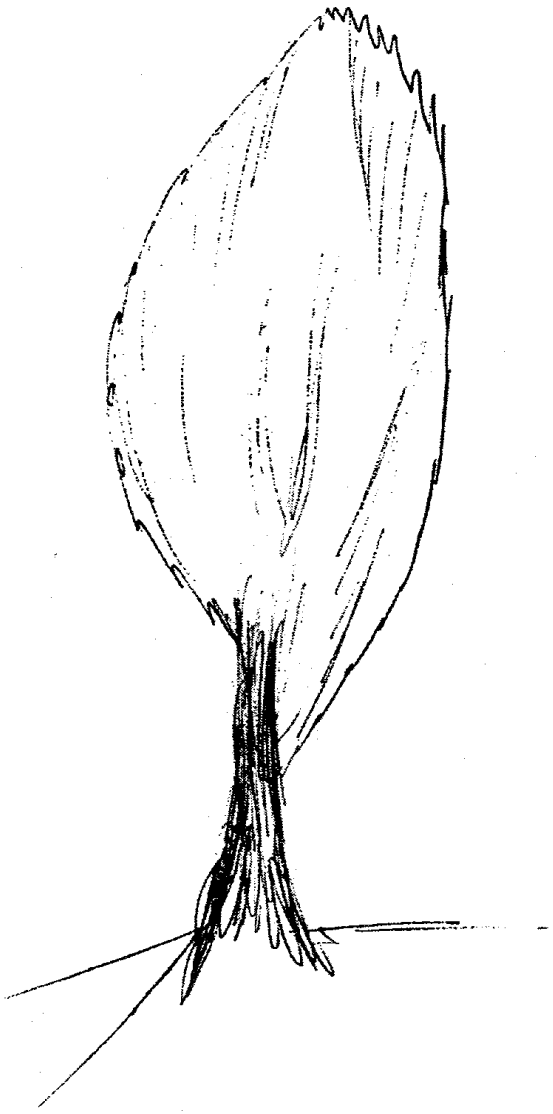

Tînără, 21 de ani, crize de bulimie, tată depresiv. Al doilea arbore (eul intim) indică lipsa de deschidere şi o anxietate puternică în legătură cu problemele cotidiene (de observat înnegrirea trunchiului). Arborele al treilea (arborele de vis) confirmă angoasa, impulsivitatea (ramuri în formă de tub), oralitatea (fructele din frunziş). Crizele de bulimie sînt compensaţii ale crizelor de angoasă.

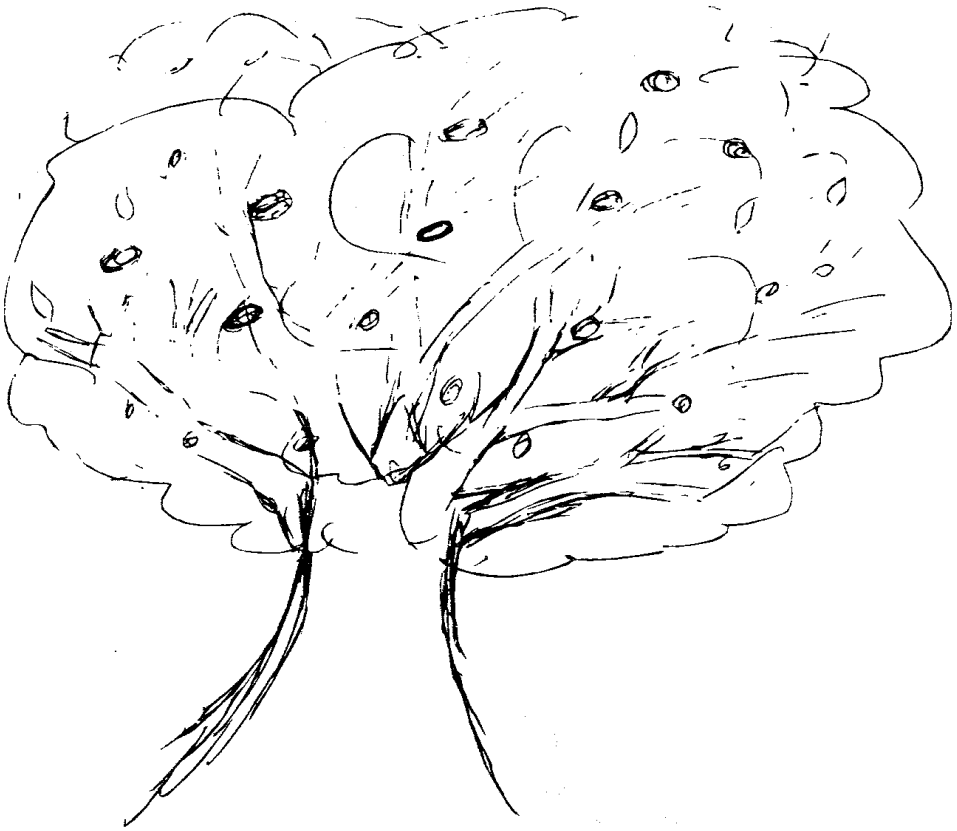

(*Vezi comentariile de la pagina precedentă.*)

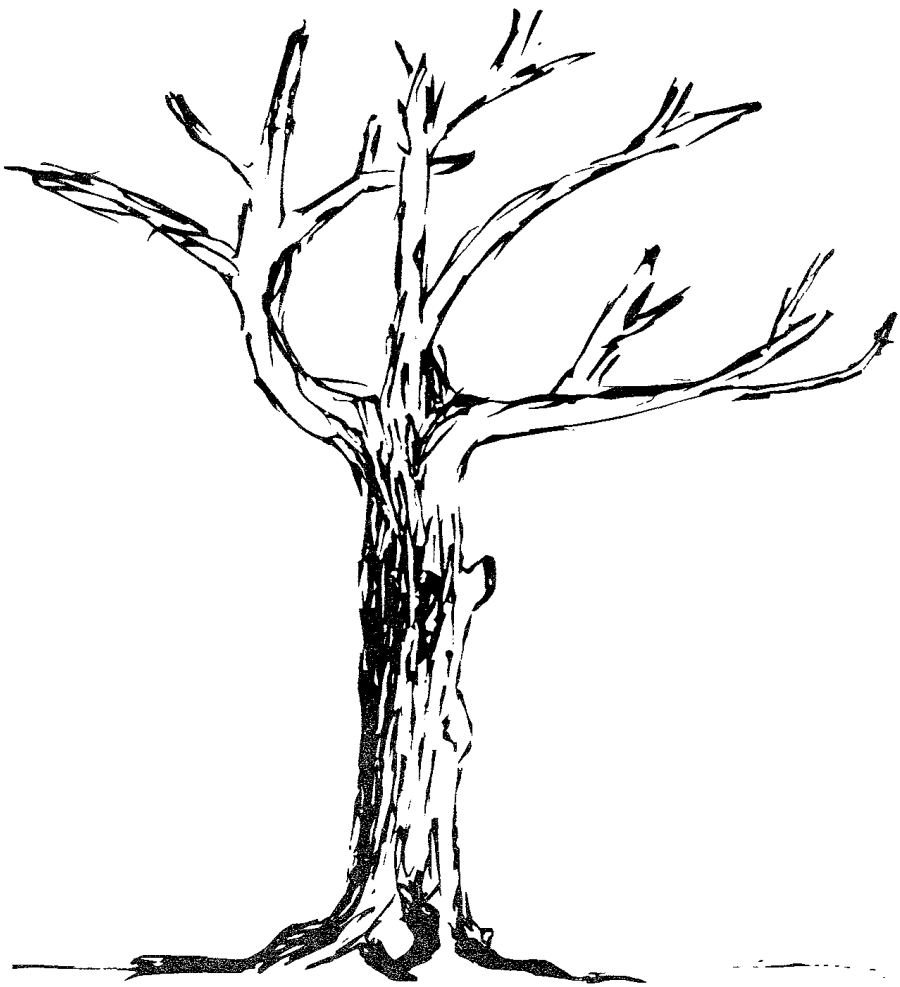

Tînăr, 29 de ani, necăsătorit, suferă de peladă în urma unui grav accident de maşină.

Arborele foarte înnegrit (a se observa trunchiul şi rădăcinile) relevă anxietatea, iar ramurile desfrunzite - dificultăţile de contact.

La testul Rorschach a dat răspunsurile: „moartea", la planşa cinci (realitate), şi „angoasa", la planşa zece (spaţiu de viaţă).

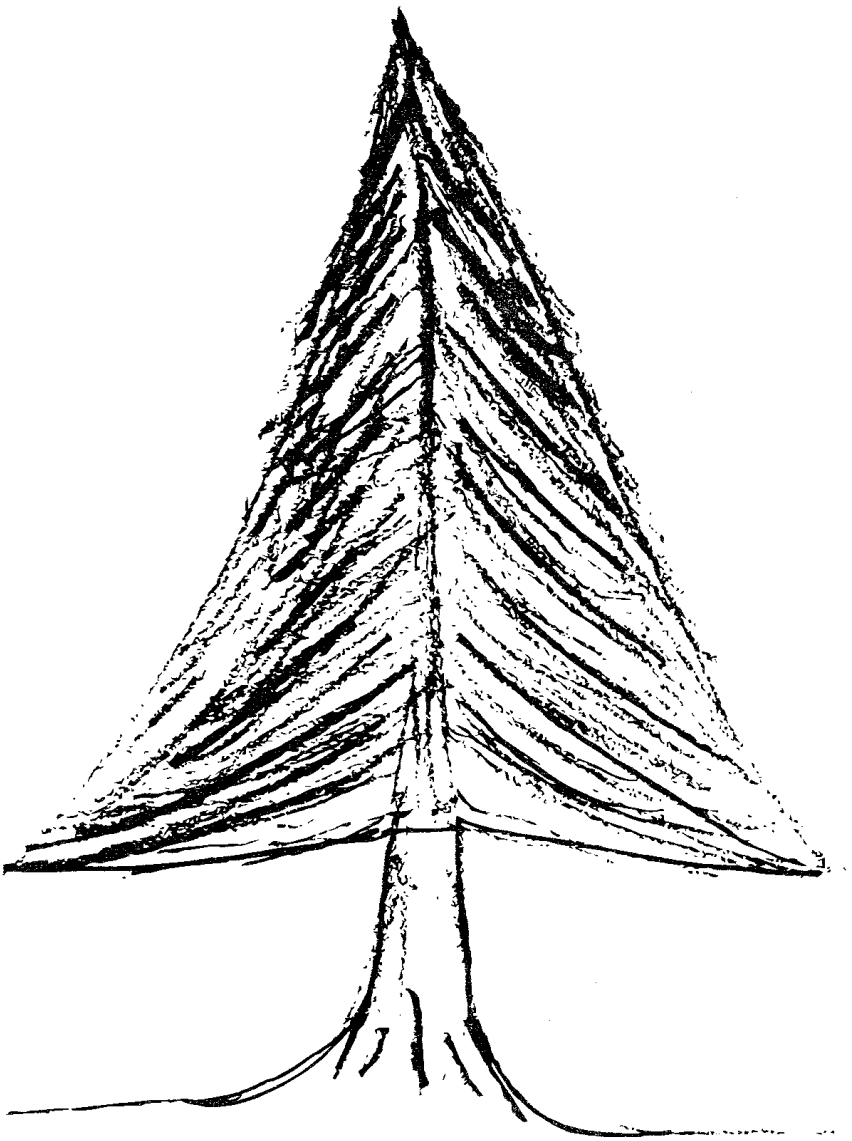

Tînăr, 20 de ani, student, eczemă generalizată.

Născut prematur, a stat şase luni în spital, imediat după naştere.

Ca urmare a unei insolaţii : convulsii şi comă timp de 24 de ore. Al treilea arbore, foarte înnegrit, în special partea stîngă a frunzişului, indică o anxietate puternică, legată de trecut.

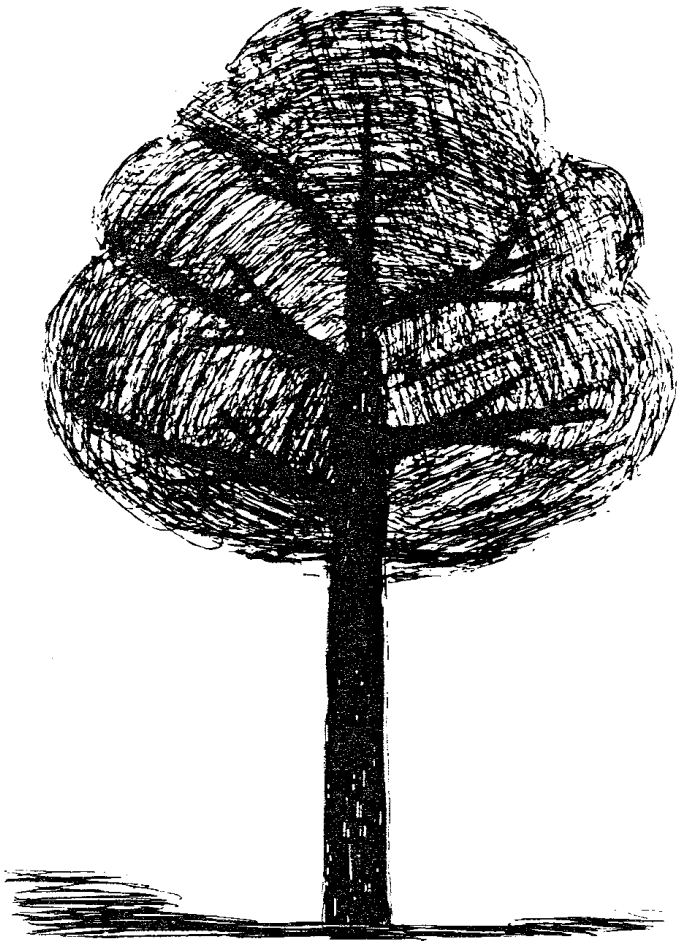

Femeie, 44 de ani, formaţie ştiinţifică evoluată. A avut un tată dominator şi foarte coleric, mamă castratoare. Este a doua dintre cei cinci fraţi. A stat la mănăstire timp de un an.

Examenul de personalitate relevă o angoasă culpabilizantă, un libido perturbat. Nota paranoică domină factorul isteric, care este totuşi important.

Testul arborelui, date fiind înnegririle puternice, indică o anxietate puternică şi o agresivitate latentă care nu trebuie neglijată (de observat ramurile înnegrite şi foarte ascuţite).

Ne aflăm de fapt în faţa a ceea ce se numeşte „caz-limită" unde orice intervenţie riscă să provoace o decompensare.

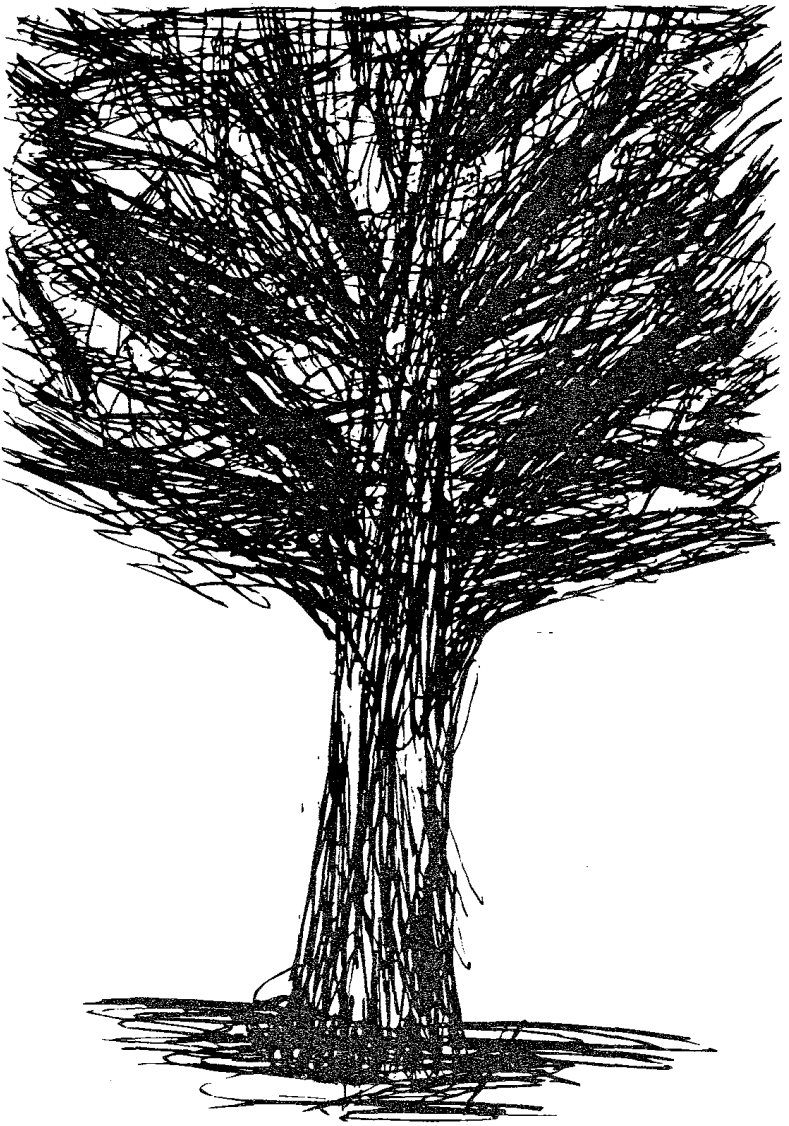

Fată, 14 ani, foarte nervoasă şi angoasată.

În timp ce efectua testul arborelui, ameninţa că se va arunca pe fereastră.

Înnegririle trădează o angoasă paroxistică, la fel cum şi modul în care apasă cu stiloul pe hîrtie este semnul unei violenţe ce s-ar putea elibera în orice moment.

Fată, 16 ani, foarte timidă. Neliniște, sentiment de inferioritate, tendință de a exagera dificultățile. Nu a mîncat aproape nimic cinci-sprezece zile înaintea examenului de bacalaureat.

Arborele este mic, înnegrit şi situat în stînga, sus (anxietate, introversiune, frică de viață, în cazul acestui subiect, toate sînt surprinse de testul arborelui).

Tînăr, 20 de ani, israelit, părinţi divorţaţi. A fost foarte marcat de persecuţiile antisemite.

Impresionat de manifestaţii şi traumatizat de viaţa de carceră şi de atitudinea celorlalţi deţinuţi faţă de el (prizonier în Germania de Est).

Are coşmaruri şi suferă de o angoasă latentă.

Micile linii discontinue de pe trunchi arată nervozitatea, la fel cum ramurile înnegrite şi ascuţite trădează emoţiile prost stăpînite şi o agresivitate latentă înăbuşită.

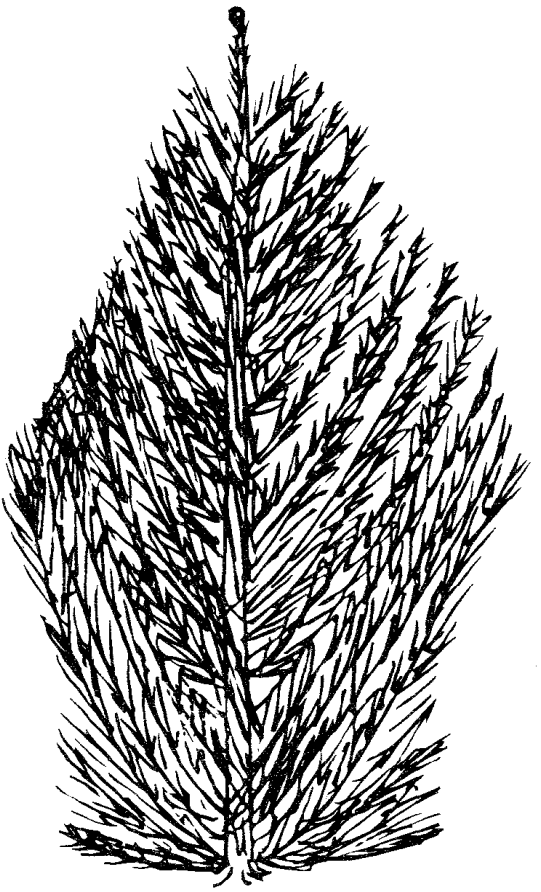

Tînăr, 17 ani, al cincilea dintr-o familie cu şapte copii, suferă de o nevroză de angoasă, îi este teamă să meargă cu maşina de cînd şi-a văzut bunicul mort într-un accident de circulaţie.

Cel de-al treilea arbore este foarte stufos şi înnegrit.

Desenul degajă o senzaţie de înăbuşire (lipsa aerului) : subiectul îşi simte umerii foarte împovăraţi.

10
NERVOZITATE

Temperamentul nervos este unul dintre cele patru descrise de Hipocrate.

Este o fiinţă sensibilă şi hiperemotivă, care vibrează la cea mai mică excitaţie. Îi plac activităţile care presupun o oarecare fantezie.

Înţelege repede, iar imaginaţia îi este adeseori creatoare: îi place munca psihică, însă tinde să obosească şi să nu se mai poată concentra. Are o dispoziţie adeseori schimbătoare. Agitat şi impresionabil, este predispus afecţiunilor nervoase (neurastenie, depresie, isterie).

Anxietatea şi o perpetuă stare de insatisfacţie îi conferă caracterul versatil şi iritabil. Este scrupulos şi neliniştit.

Vivacitatea reacţională este una dintre caracteristicile sale.

Nervoşii sînt adeseori mari consumatori de medicamente (tranchilizante) şi diferite droguri (alcool şi alte substanţe).

Caracteristici principale:

- liniile desenate se întrepătrund, se întretaie şi se amestecă în frunziş;
- frunzişul este neregulat, cu linii confuze;
- înnegriri;
- linii ascuţite (relevă în egală măsură agresivitatea);
- baza trunchiului este barată şi înnegrită;
- apăsare insistentă şi spasmodică;
- linii necontrolate (control emotiv deficitar);
- linii retuşate, în zigzag.

Femeie, 41 de ani, căsătorită, fără copii, accident de circulaţie (traumatism cranian, comă), provine dintr-o familie numeroasă. Arborele arată un blocaj al încărcăturii afective (trunchi „gîtuit") şi o nervozitate excesivă (linii ce se întrepătrund, se intersectează în frunziş). Este vorba despre o nevroză de constrîngere (tatăl foarte „*macho*", soţ „castrat"). Frustrările şi le compensează mîncînd (1,60 m/98,5 kg).

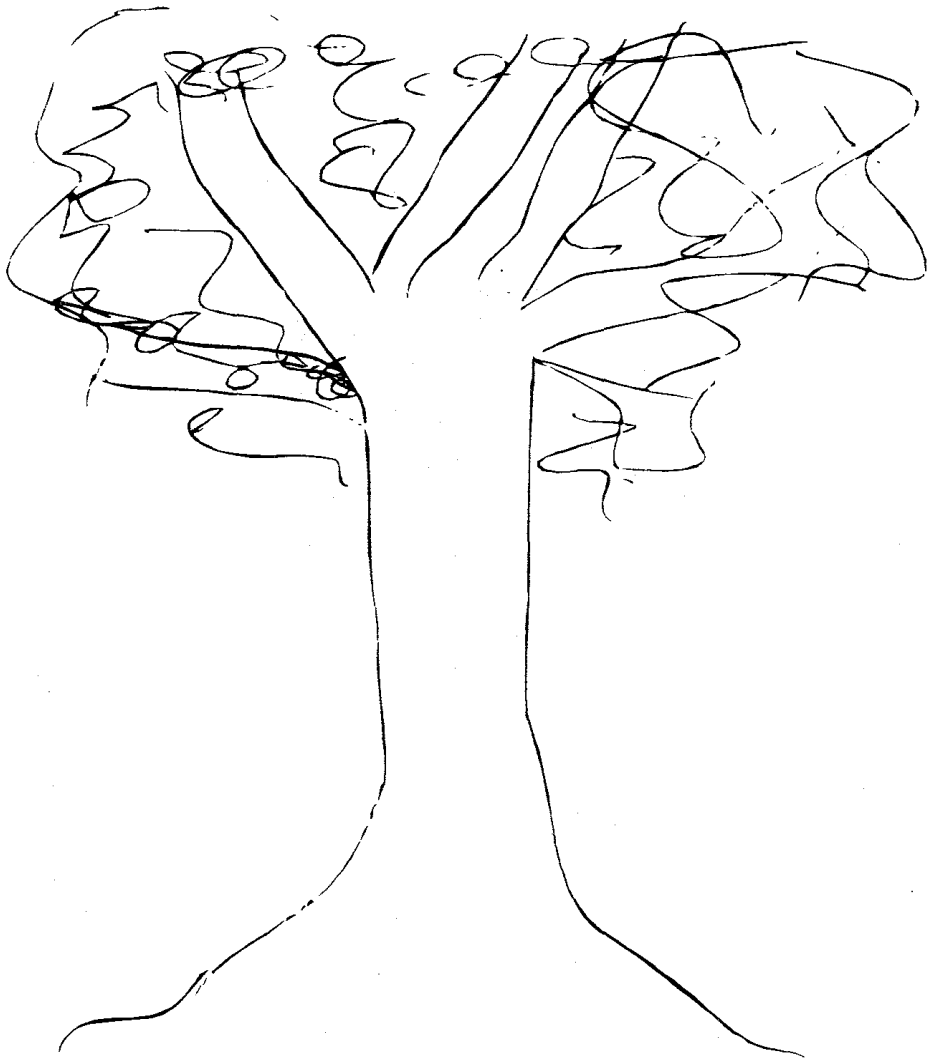

Femeie, 36 de ani, a patra dintr-o familie cu cinci copii. Spune că nu poate mînca, are senzaţia de înăbuşire, mănîncă mai ales îngheţată (nu suferă de hernie hiatală). Are mai puţine probleme de deglutiţie atunci cînd întreţine o relaţie afectivă bună. Testele de personalitate relevă o componentă isteroidă foarte puternică. Frunzişul celui de-al doilea arbore (eul intim) demonstrează excitabilitate, dorinţe contradictorii, exaltare imaginativă.

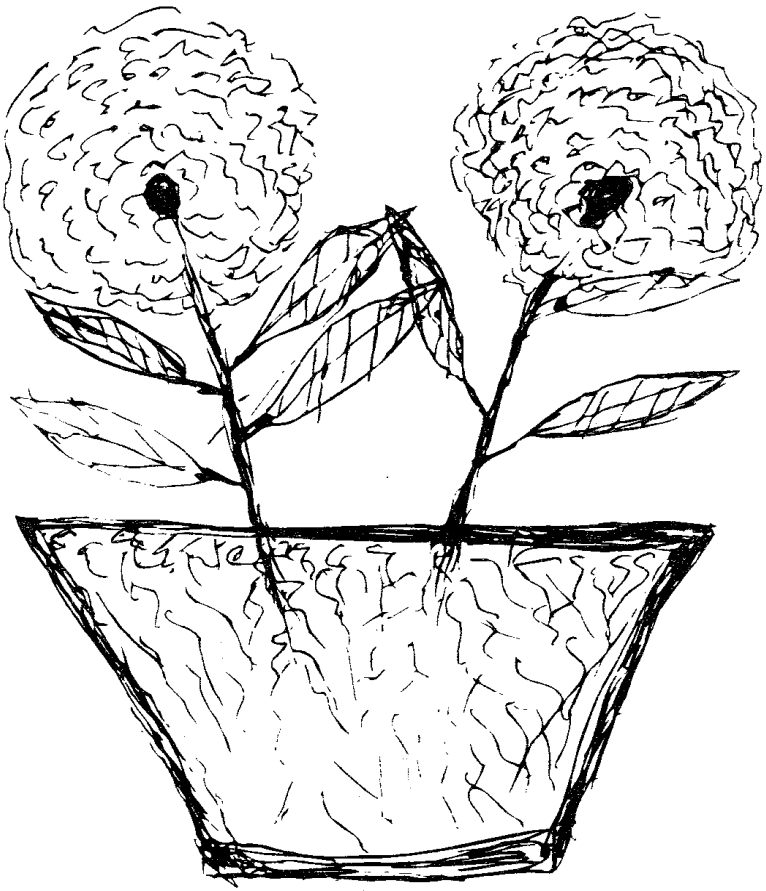

Bărbat, 38 de ani, căsătorit. Originar din Republica Martinica. Tatăl a murit cînd el avea patru ani. Se simte foarte obosit, are coşmaruri şi mănîncă puţin. Ar vrea să se întoarcă în ţara natală. Testul arborelui relevă nervozitatea (numeroase linii mici care se întretaie) şi sentimentul constrîngerii în spaţiul său vital (arbore crescut din ghiveci). Anxietatea se trădează prin liniile înnegrite şi dublate, prin mijlocul înnegrit al florilor. Este vorba despre un caz de sinistroză. Subiectul va rămîne bolnav atîta timp cît nu se va întoarce în ţara sa.

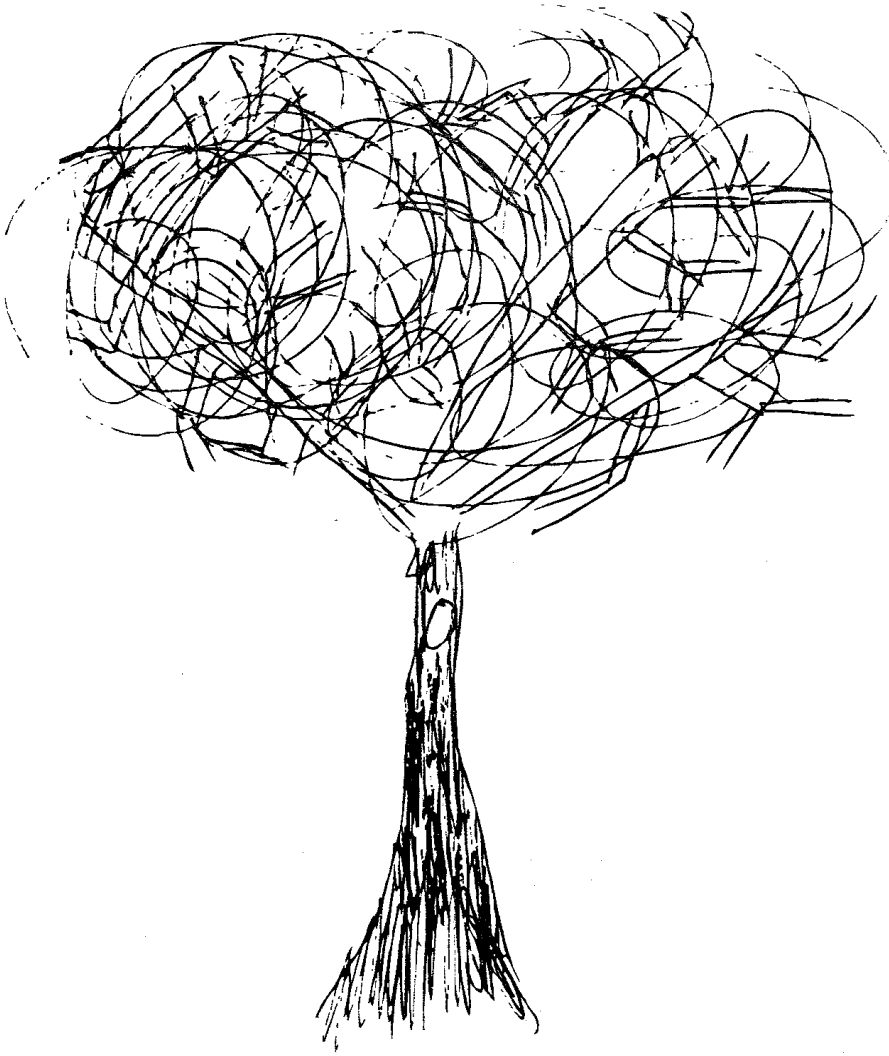

Adolescent, 14 ani. A fost dislexic. Este anxios şi nervos (de observa
înnegririle de pe trunchi şi frunzişul compus din linii confuze).

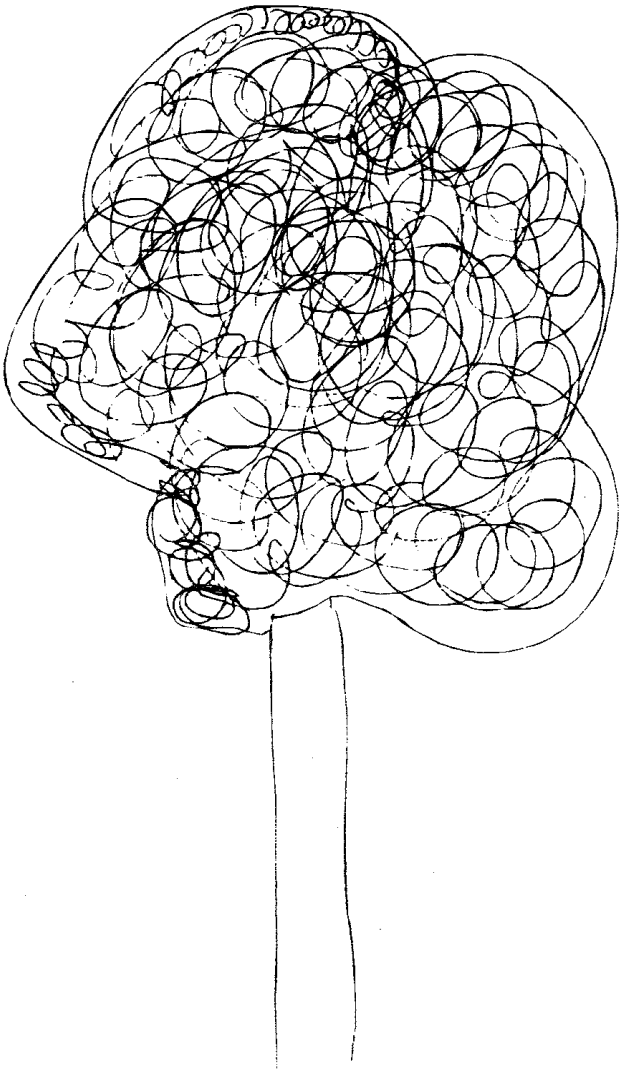

Adolescent, 11 ani, sigurul băiat, are cinci surori. Este enuretic (emisii involuntare de urină) şi onicofag (obişnuieşte să-şi roadă unghiile).

Testele de personalitate relevă o nevoie de putere pentru a compensa o mică tendinţă depresivă, gradul ridicat de agresivitate, problemele de comunicare. Scrierea este cea a unui nervos hiperemotiv. Arborele trădează imaturitate (baza foii luată drept linie a solului), anxietate şi nervozitate (observaţi frunzişul neregulat).

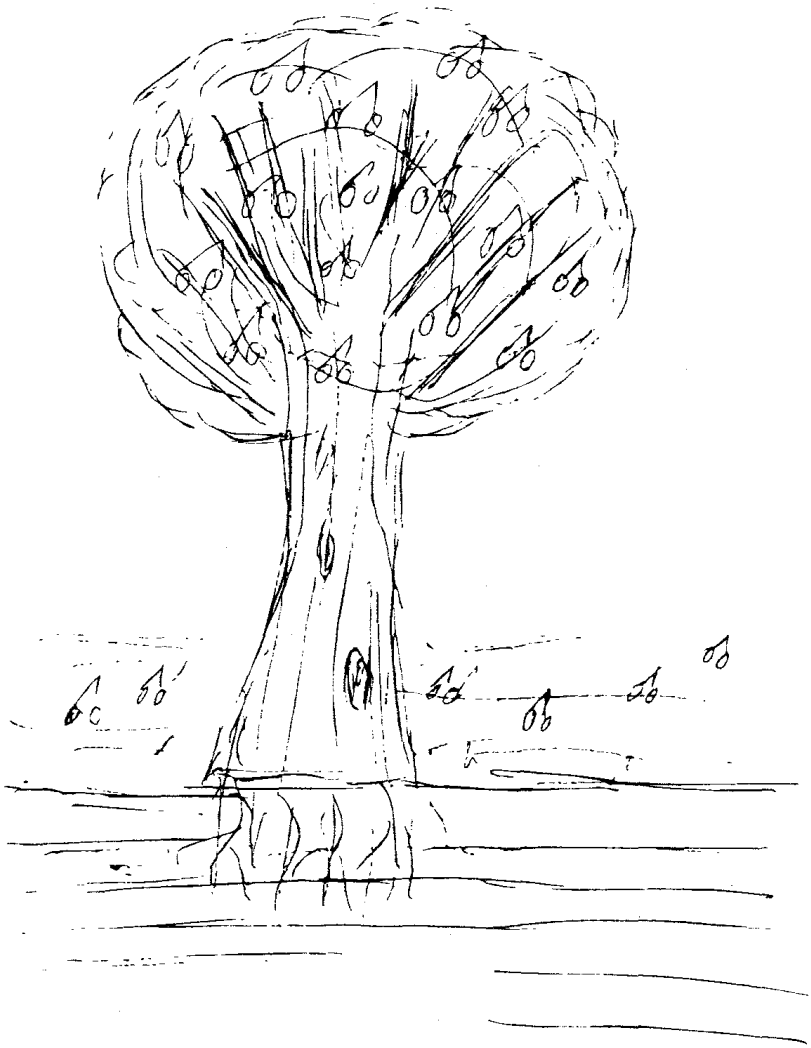

Fată, 16 ani, suferă de acnee *conglobata*. Afecţiunile dermatologice le are de la 12 ani. Fratele ei o bătea şi o punea să mănînce cu forţa. Mama ei are grave probleme de echilibru mintal (ţipă, adună obiecte etc.). La şedinţe ne-a spus : „Am senzaţia că sînt în plus, nu am purtat niciodată, cu nimeni, un dialog adevărat". Testul Rorschach relevă în mod dramatic instinctul morţii. Testul arborelui arată anxietatea (înnegriri), nervozitatea (mici zone haşurate) şi masochismul (linii ascuţite orientate înspre centrul arborelui).

Fată, 23 de ani, algeriană, suferă de sclerodermită, nu ştie nici să scrie, nici să citească. Are coşmaruri, visează că cineva vrea să o mănînce! Avem de-a face cu o personalitate abandonică ce trăieşte fantasme de încorporare şi caută uniunea fuzională.

Arborele arată anxietatea: înnegrirea bazei şi extrema nervozitate (observaţi liniile frînte ale frunzişului).

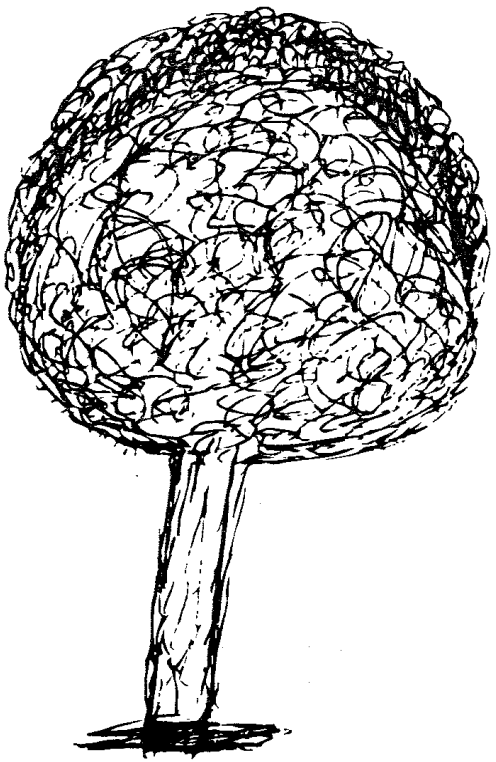

Tînăr, 32 de ani, tunisian, căsătorit, suferă de afecţiuni dermatologice şi de o stare depresivă cronică. De doi ani nu mai munceşte. Frunzişul confuz şi înnegrit relevă nervozitatea şi anxietatea subiectului. Baza trunchiului barată şi înnegrită trădează absenţa vieţii sexuale (soţia este în Tunisia, iar el locuieşte cu fratele său) şi angoasa care rezultă de aici.

Tînăr, 21 de ani, necăsătorit, grad mare de nervozitate interiorizată, caracter reactiv, uşoară tendinţă depresivă. Ramurile tubulare sînt indiciul unei impulsivităţi ascunse sub amabilitate (frunzişul cu marginile rotunjite). Nervozitatea este trădată de numeroasele retuşuri ale liniilor iniţiale şi de apăsarea spasmodică.

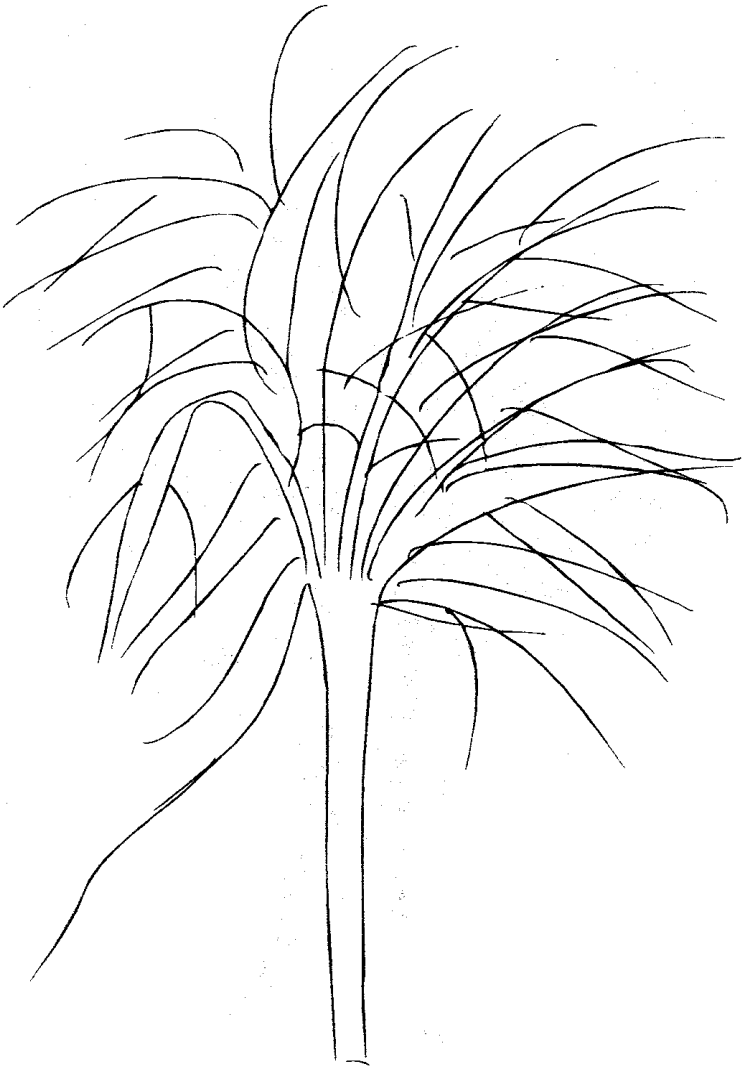

Tînără, 23 de ani, necăsătorită, a suferit o depresie în urma unei decepţii sentimentale. La vîrsta de zece ani şi-a pierdut mama ; tatăl s-a recăsătorit. Suferă de bulimie, este foarte anxioasă.

Cel de-al doilea arbore (eul intim) indică nervozitatea (linii ascuţite şi întretăiate care formează frunzişul). Primul arbore desenat arată o mică tendinţă obsesională (perseveraţie) şi o frustrare sexuală (importanţa rădăcinilor), toate acestea confirmate prin testul lui Szondi.

11
TENDINŢĂ DEPRESIVĂ

Stare mentală morbidă caracterizată prin lasitudine, descurajare fatigabilitate şi care se asociază frecvent cu o anxietate mai mult sau mai puţin marcată.

Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei*, ed.cit., p. 96

Depresia desemnează o tulburare a dispoziţiei, care poate fi mai mult sau mai puţin semnificativă. Această stare se întinde de la o banală proastă dispoziţie pînă la o tristeţe profundă.

În general, starea disforică generată de depresie este însoţită şi de o devalorizare, determinînd lipsa totală de interes, manifestată prin indiferenţa faţă de cei din jur, pesimism, absenţa preocupării în îndeplinirea sarcinilor vieţii cotidiene. De foarte multe ori sînt semnalate tulburări ale somnului şi lipsa poftei de mîncare.

Criza depresivă se poate declanşa brusc în cazul unui subiect sănătos, în urma unui traumatism afectiv major (un deces, un eşec sentimental sau profesional); poate însă şi evolua în surdină.

Sînt frecvente comportamentele suicidale, motiv pentru care este obligatoriu să luăm întotdeauna foarte în serios semnele descrise mai sus şi să fim conştienţi de faptul că anumiţi subiecţi pot fi mai vulnerabili decît alţii (în special personalităţile narcisice, imature sau abandonice).

Capacitatea de a asculta şi a înţelege a unui psihoterapeut poate juca un rol pozitiv în tratamentul respectivilor subiecţi, aceştia urmînd să beneficieze şi de un anumit sprijin terapeutic (medicamente antidepresive a căror durată de acţiune este în general cuprinsă între 15 şi 20 de zile; prescrierea lor nu poate fi făcută decît de un psihiatru competent).

Depresia este una dintre formele minime ale melancoliei, despre care vom vorbi în capitolul dedicat psihozelor.

Caracteristici principale :

- frunziş căzut (tip salcie plîngătoare) ;
- trunchi discontinuu, linii spasmodice ;
- arborele este mic, cu ramuri fără frunze, trasate din linii unice ;
- porţiuni înnegrite (semn de angoasă) ;
- sisteme de linii trasate în direcţii opuse în frunziş ;
- semne de nervozitate (linii discontinue, retuşate...) ;
- linii uşor trasate (lipsă de sprijin).

Bărbat, 35 de ani, nivel cultural evoluat, obezitate. Relaţia cu mama este foarte disforică. Angoasat de spaţiul său de viaţă (testul Rorschach). Arborele arată o fragilitate nervoasă, anxietate şi tendinţă depresivă (trunchi discontinuu, frunziş orientat în jos).

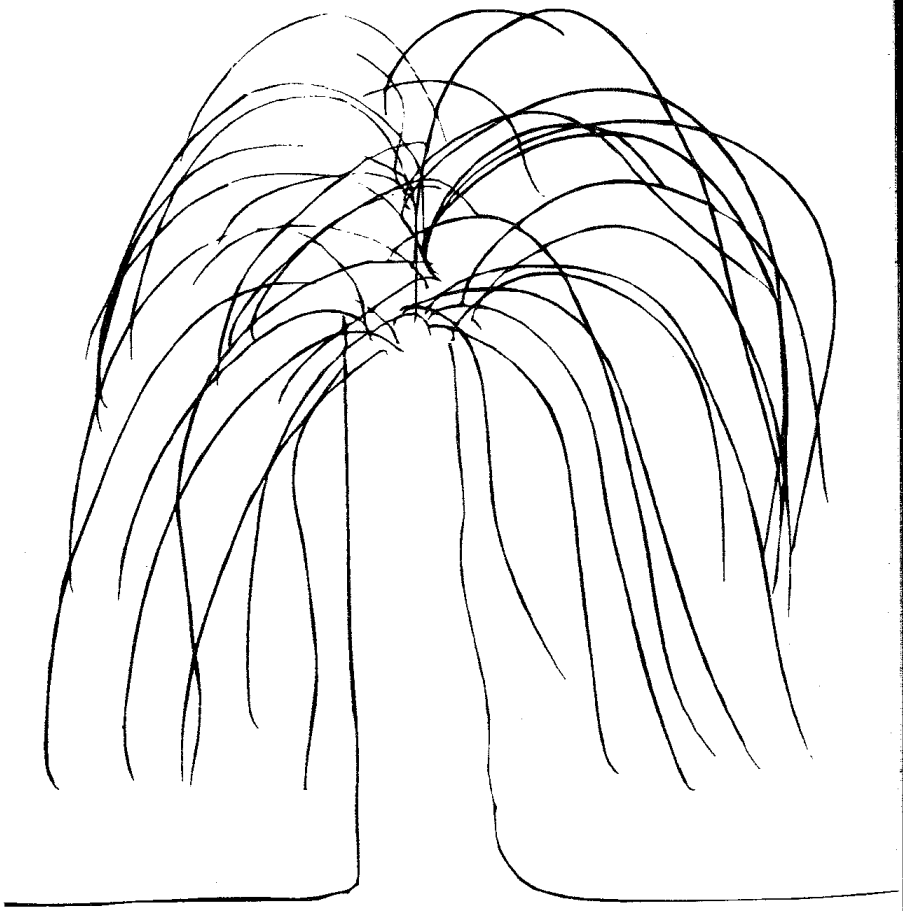

Tînăr, 28 de ani, necăsătorit, depresiv şi alcoolic. Homosexualitate latentă. Arborele indică tendinţa depresivă. Liniile spasmodice şi ascuţite ale frunzişului sînt semnul unei agresivităţi care se descarcă în anturaj, dar care poate să se întoarcă şi asupra lui însuşi.

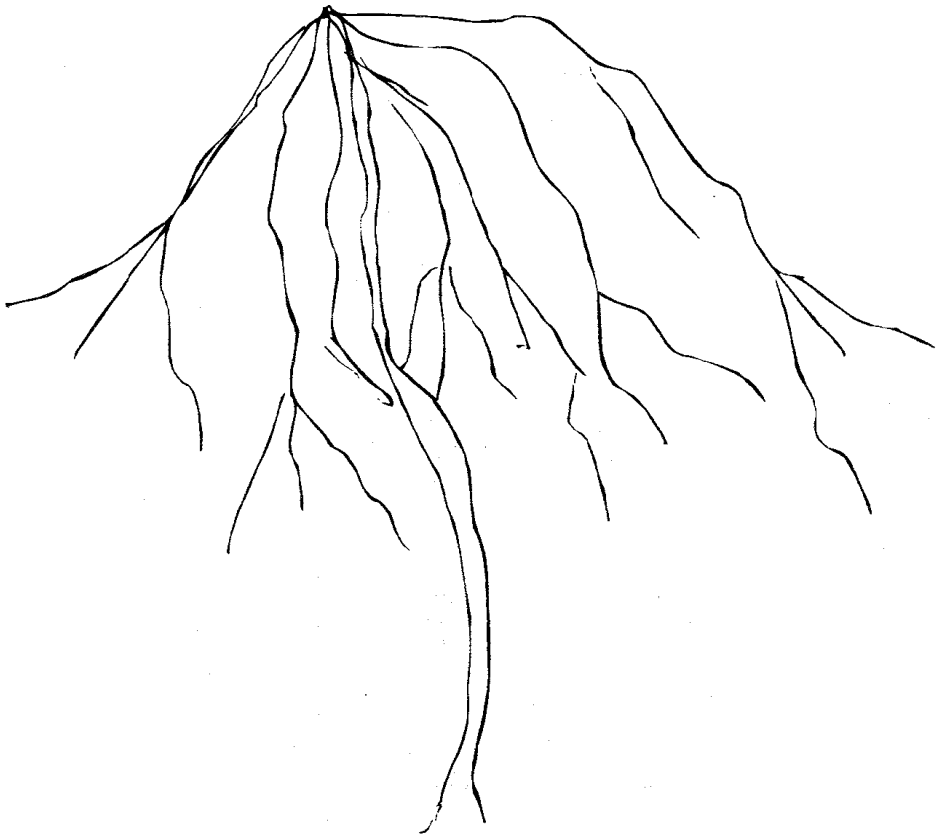

Fată, 15 ani, a fost anorexică. Îşi compensează angoasa actuală mîncînd tot timpul cîte puţin. Părinţii sînt divorţaţi. Mamă castratoare, foarte exigentă în ceea ce priveşte studiul. Tatăl – absent. Este depresivă. Testele relevă instinctul morţii, de aceea trebuie să ne temem că ar putea să manifeste tendinţe de sinucidere. Al treilea arbore, avînd coroana căzută şi lipsită de frunze, arată fragilitatea, solitudinea şi pesimismul acestei fete. Primii doi arbori erau foarte mici, cu ramurile dintr-o singură linie, desfrunzite.

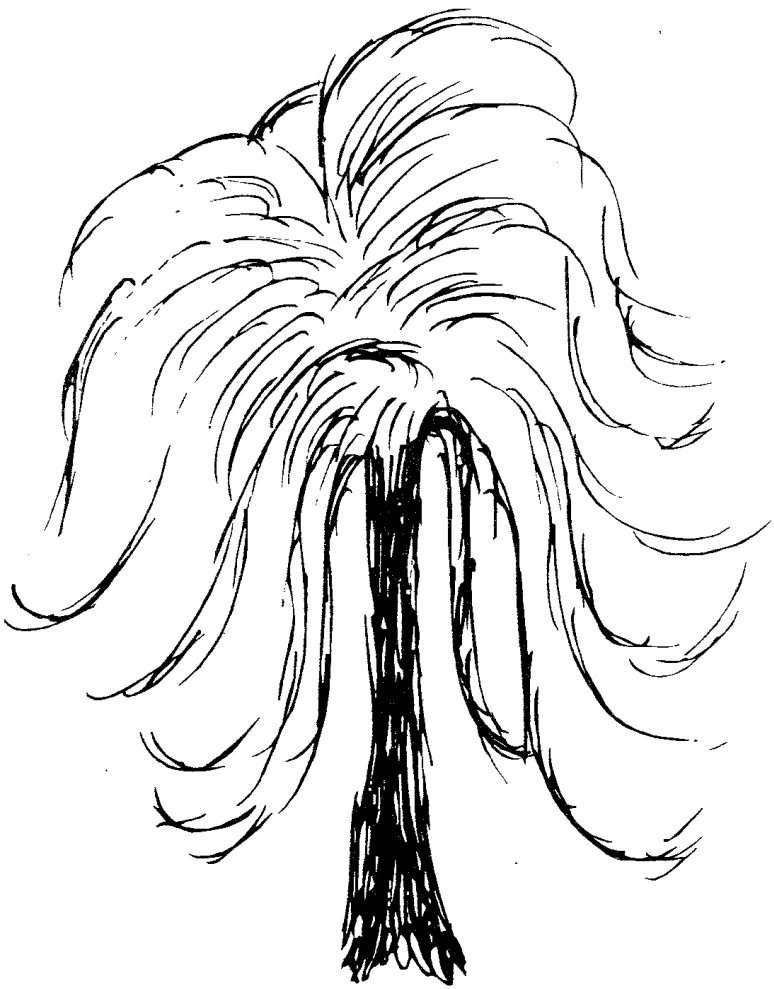

Femeie, 38 de ani, căsătorită, doi copii. A avut trei tentative de sinucidere. Este vorba despre o personalitate imatură, cu dificultăţi de adaptare şi o tendinţă isteroidă. Sexualitatea nedezvoltată.

Prin înnegririle prezente în desen, al treilea arbore indică angoasa ; frunzişul orientat în jos confirmă depresia.

Femeie, 40 de ani, căsătorită, doi copii. A avut depresii, ameţeli, sincope. Trebuie să remarcăm şi tendinţa spre ipohondrie.

Liniile sînt trasate uşor, iar frunzişul care cade de o parte şi de cealaltă a trunchiului semnifică o tendinţă depresivă.

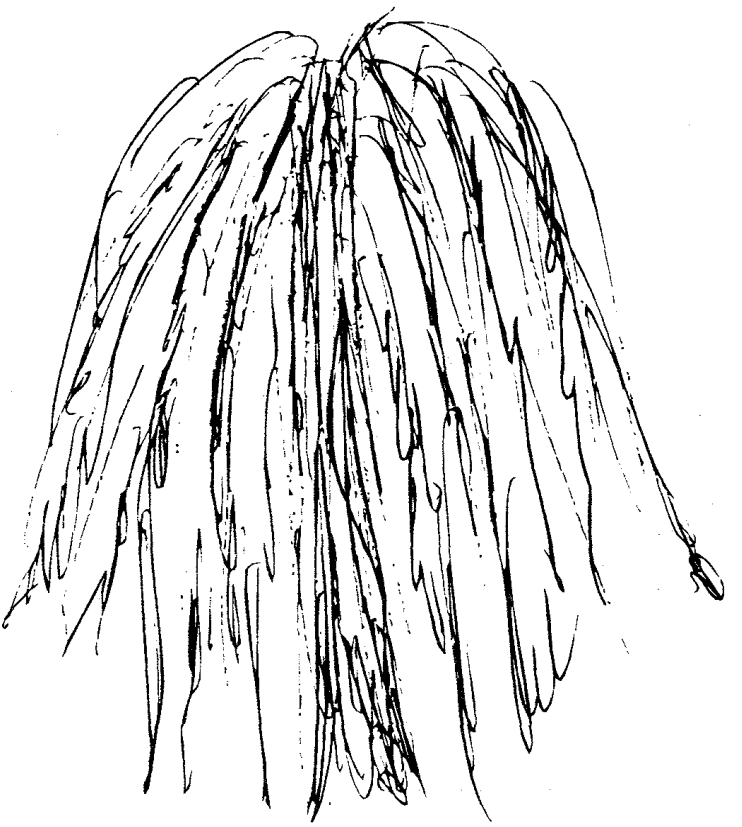

Fată, 16 ani, tendinţă depresivă. A vrut să se sinucidă. Frunzişul căzut este indiciul pesimismului, iar liniile spasmodice ascuţite la capătul orientat în jos sînt semnul nervozităţii şi al autoagresivităţii.

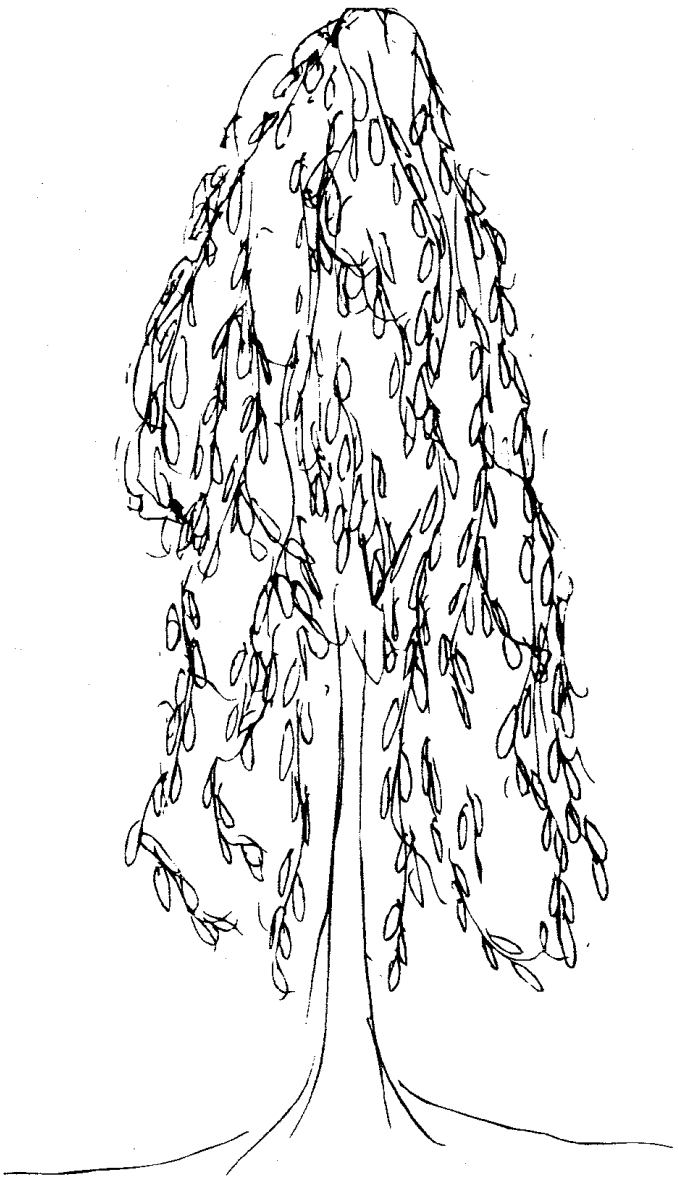

Femeie, 40 de ani, căsătorită, doi copii. Este o fire pesimistă. De foarte tînără a fost dusă la pension, în străinătate, de unde sentimentul abandonului. Frunzişul căzut, bogat, semnifică importanţa imaginaţiei, nevoia de contact şi de comunicare (frunzele), tendinţa depresivă.

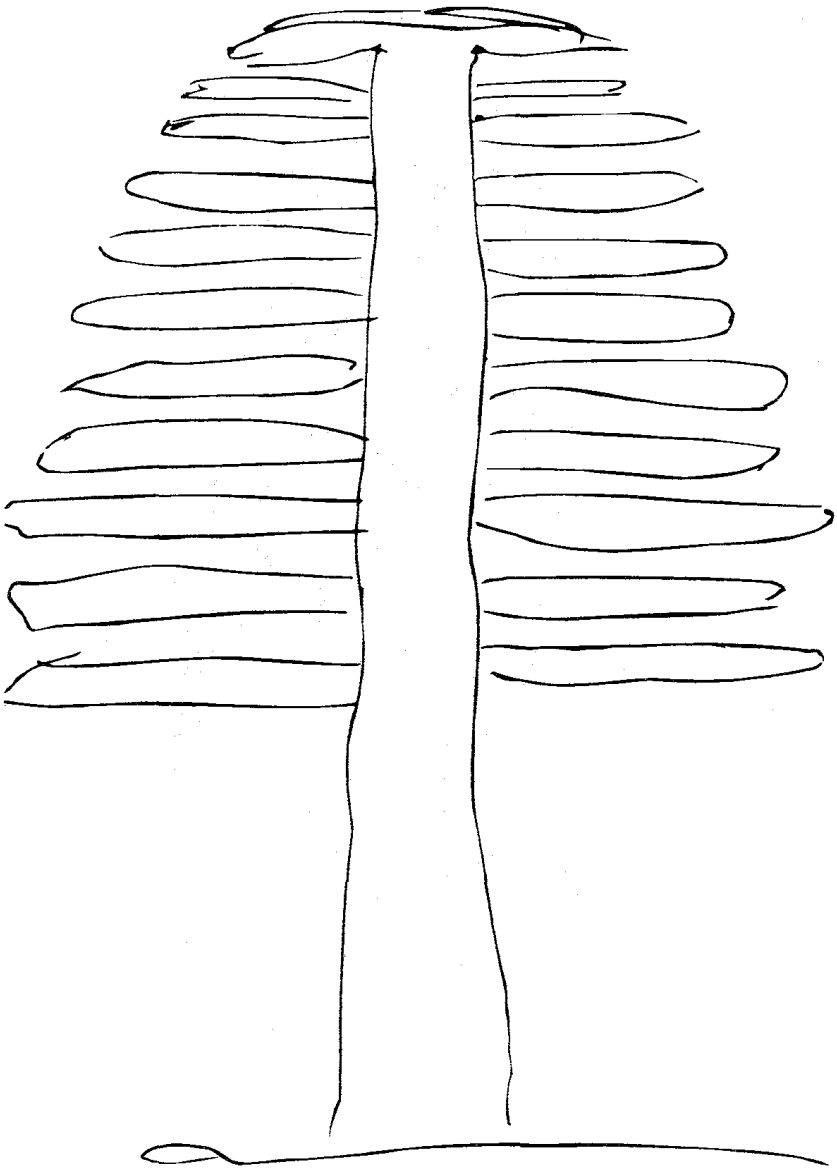

Bărbat, 65 de ani, căsătorit, trei copii, nivel cultural evoluat. Testul a fost realizat în perioada depresivă. Sistemul de linii în direcţii opuse, la stînga şi la dreapta, este semn de neurastenie, suferinţă, proastă dispoziţie.

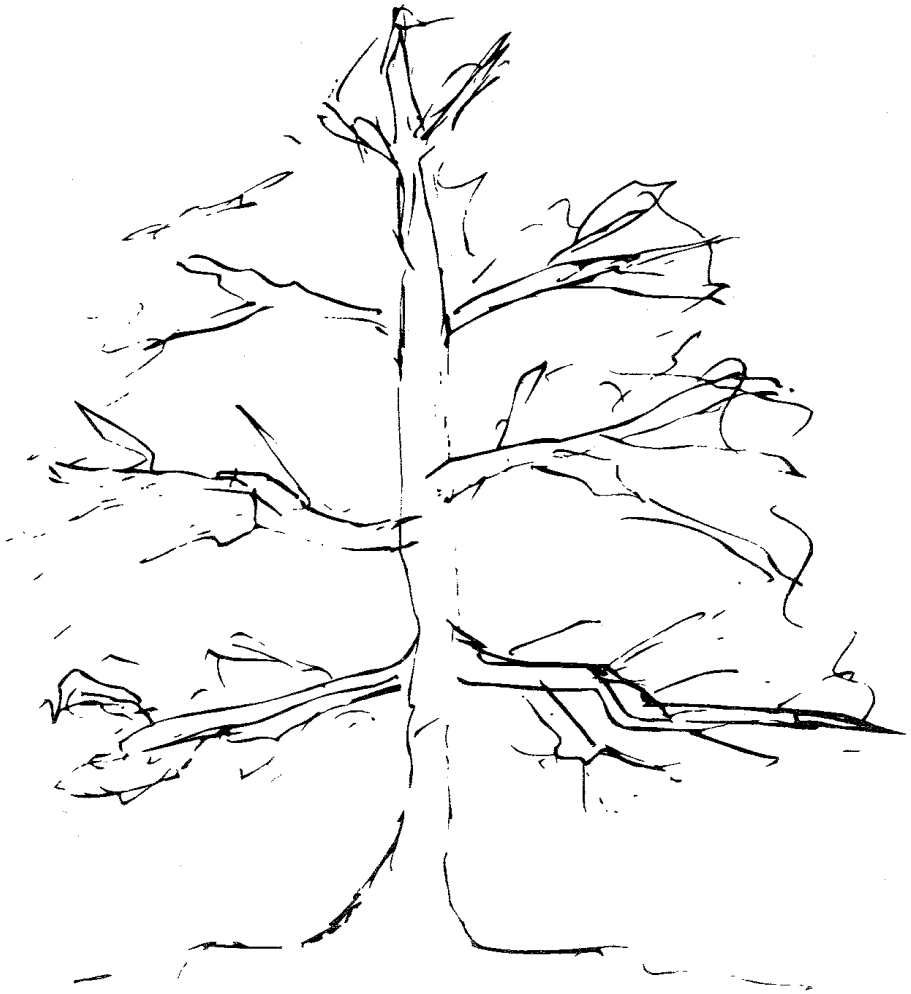

Bărbat, 50 de ani, căsătorit, labilitate psihică şi tendinţă depresivă. Arborele numărul 2, care reprezintă eul intim al subiectului, este aici cu deosebire semnificativ pentru emotivitatea şi nervozitatea acestuia (a se observa liniile ramurilor trasate spasmodic şi discontinuu). Ramurile trasate în direcţii opuse, de o parte şi de cealaltă a trunchiului, pot fi de asemenea semnul unei indispoziţii interioare, al unei contradicţii sau ambivalenţe.

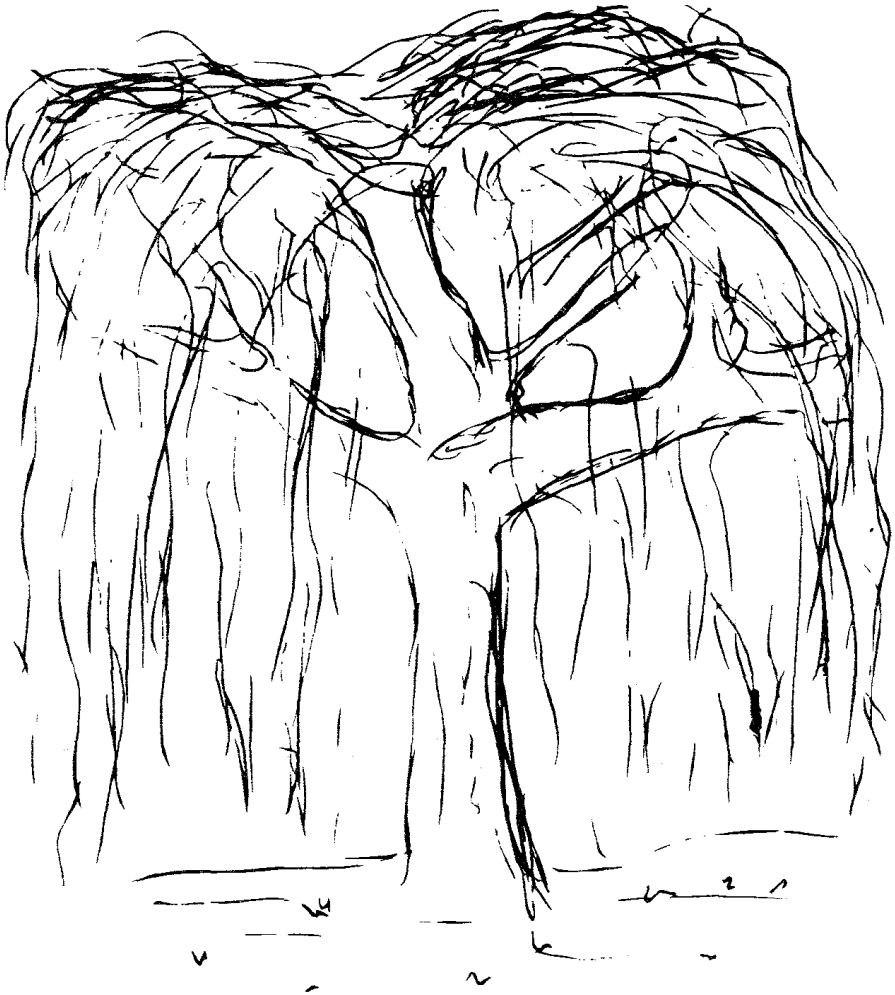

Tînără, 27 de ani, necăsătorită, străină, nivel cultural evoluat. Părinţi emigranţi de origine şi condiţie foarte modeste. Tendinţă depresivă.

Scrisul : tip depresiv (mic, înnegrit şi mîzgălit). Testul Rorschach ne dezvăluie agresivitatea, sentimentul solitudinii, afectivitatea imatură, vinovăţia latentă. Testul Szondi confirmă tendinţa depresivă care se manifestă spectacular în cel de-al treilea arbore (ramuri orientate în jos, înnegriri, linii retuşate, şi acestea îndreptate în jos). Îngroşarea din partea dreaptă a trunchiului relevă o nevoie de securitate materială (probabil pentru a compensa o copilărie trăită într-o oarecare dificultate financiară).

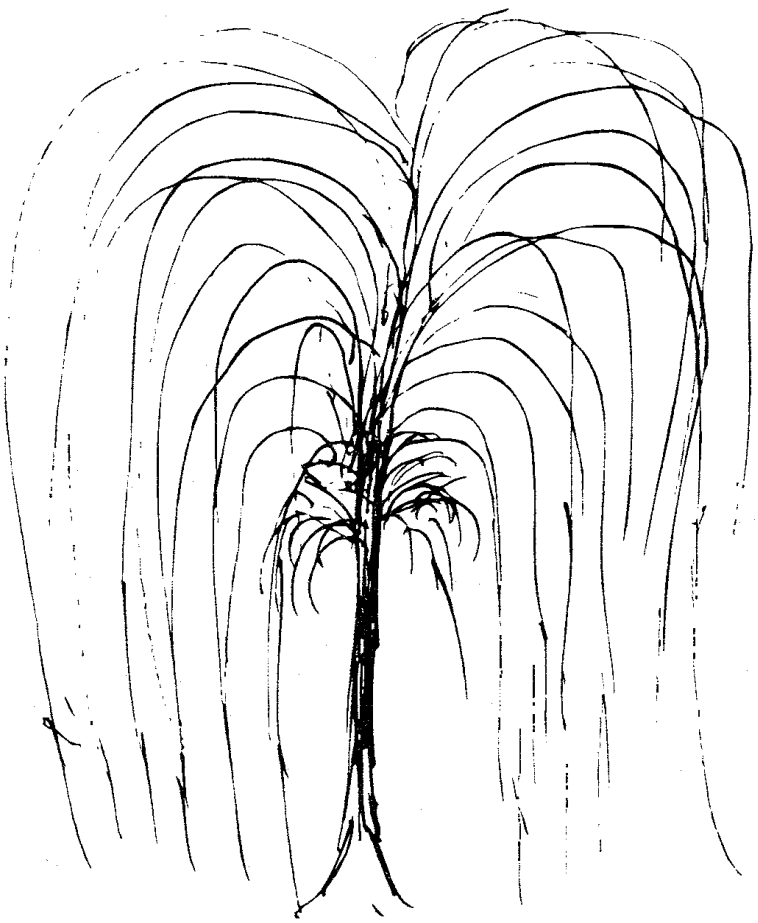

Tînără, 26 de ani, necăsătorită. Este foarte timidă, are crize de angoasă şi este anorgasmică.

Testul Rorschach semnalează un element depresiv, confirmat de testul arborelui.

Trunchiul înnegrit şi dungat indică anxietatea şi problemele de ordin material ; coroana căzută relevă tendinţa depresivă.

12
IMPULSIVITATEA

În vorbirea curentă, impulsivitatea desemnează un comportament vivace şi spontan, care cedează unei pulsiuni mai mult sau mai puţin agresive. Poate avea diferite grade şi poate fi mai mult sau mai puţin caracteristică unui comportament. Atunci cînd se remarcă o tendinţă puternică şi frecventă, devine simbolul unei personalităţi patologice sau cel puţin perturbate.

Ne vom opri acum la experienţa şi limbajul psihiatrilor, pentru a da o definiţie din punct de vedere medical:

> Numim impulsivitate dispoziţia obişnuită, organică sau dobîndită care prezintă pulsiune. Pulsiunea este o nevoie imperioasă şi cel mai adesea irezistibilă, care împinge la acte iraţionale şi adeseori brutale sau periculoase. Uneori impulsivitatea se regăseşte atunci cînd tendinţele instinctivo-afective sînt exaltate sau cînd puterea subiectului de control voluntar ori de inhibiţie este scăzută.
>
> (A. Porot, *Manuel alphabétique de psychiatrie*)

Impulsivitatea îşi poate avea originea într-o ereditate morbidă sau poate rezulta din deviaţiile afective ori educative din copilărie, care devin nevroze şi psihoze. Ea însoţeşte stările patologice congenitale sau dobîndite, foarte diferite, cum ar fi: înapoierea mintală, demenţa precoce, epilepsia, stările anxioase, pasionale şi obsesionale.

Analiza unui comportament impulsiv va ţine seama de gradul de conştientizare al subiectului, de capacitatea sa de reflecţie şi inhibiţie, de încărcătura afectivă variabilă a comportamentului.

În funcţie de zonele pe care le vizează pulsiunile, acestea pot fi: pulsiuni sexuale, sîngeroase şi criminale, distrugătoare de obiecte (clastomanie), pulsiuni de automutilare şi suicid, pulsiunea de a fugi de

la domiciliu şi de deplasare continuă (dromomanie), pulsiuni de furt (cleptomanie), de incendiere (piromanie), pulsiuni toxicomane şi alcoolice (dipsomanii).

Pentru cazurile pe care le vom prezenta imediat, impulsivitatea se traduce deja la unii dintre subiecţi prin simptome de bulimie. În cazul altora însă, impulsivitatea va rămîne în stare latentă, controlată de un supraeu semnificativ.

Testul arborelui permite o proiecţie a acestei impulsivităţi, şi deci o descoperire a ei într-o stare potenţială, la subiecţi care de obicei reuşesc să o inhibe şi să o mascheze.

Caracteristici principale :

- ramuri în formă de tub ;
- linii aruncate, lansate ;
- înnegriri ;
- linii spasmodice ;
- linii trasate în direcţii opuse.

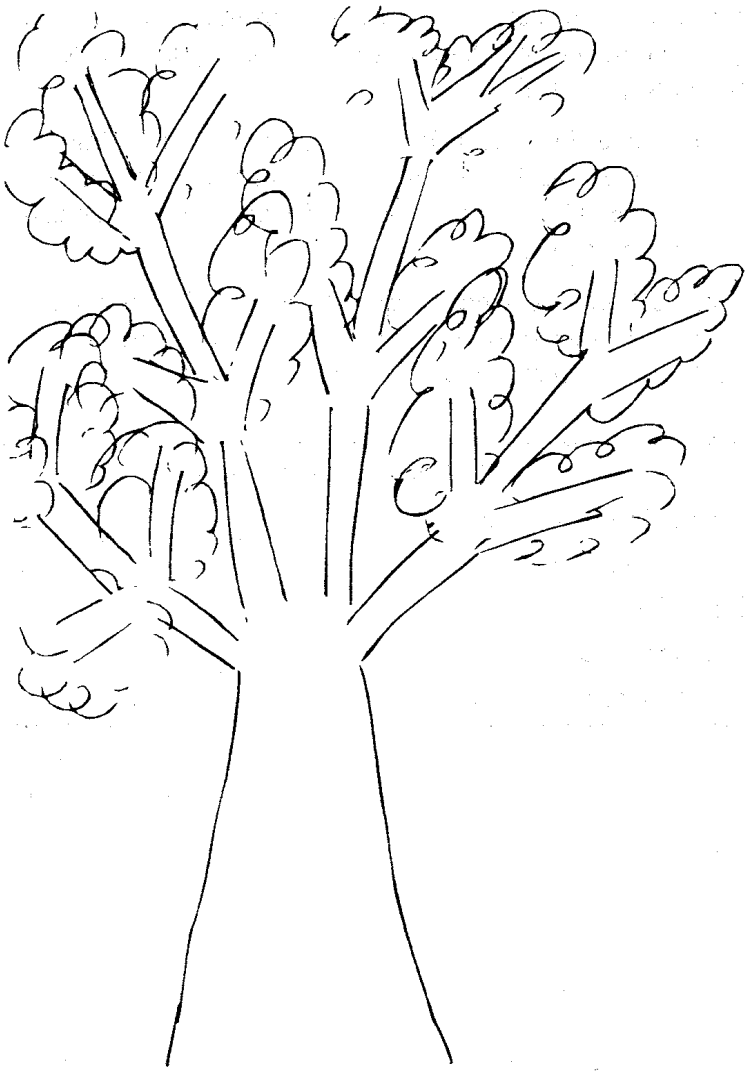

Tînără, 21 de ani, studentă. Mama i-a murit cînd ea avea 10 ani. La cea mai mică nemulţumire apar crizele de bulimie. Are 105 kg şi 1,70 m.

Testul Szondi relevă nevoia de satisfacere imediată.

Arborele arată impulsivitatea (ramuri tubulare), mascată de o aparentă amabilitate. Bulimia este o compensare a propriilor frustrări (nu reuşeşte în viaţă, iar familia dispune de puţine resurse – tatăl ei, muncitor, s-a pensionat).

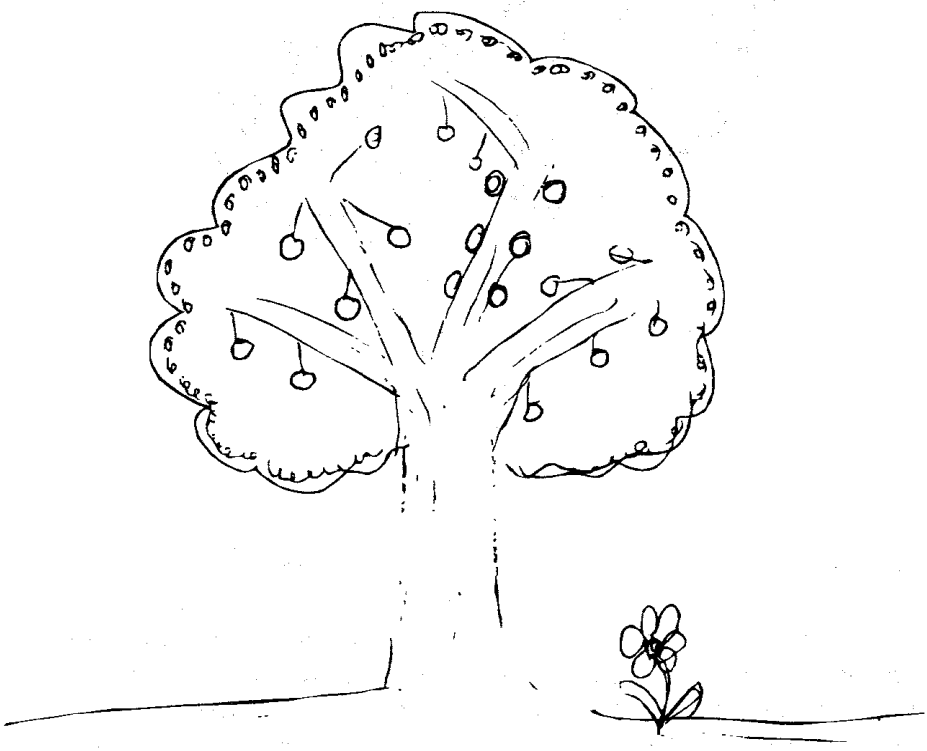

Tînără, 24 de ani, 1,55 m, 64 kg. Mănîncă pentru a-şi compensa frustrările afective şi sexuale. Testul Szondi confirmă impulsivitatea (care e trădată aici de ramurile în formă de tub). Fructele relevă dorinţa ascunsă de a profita de satisfacţii orale.

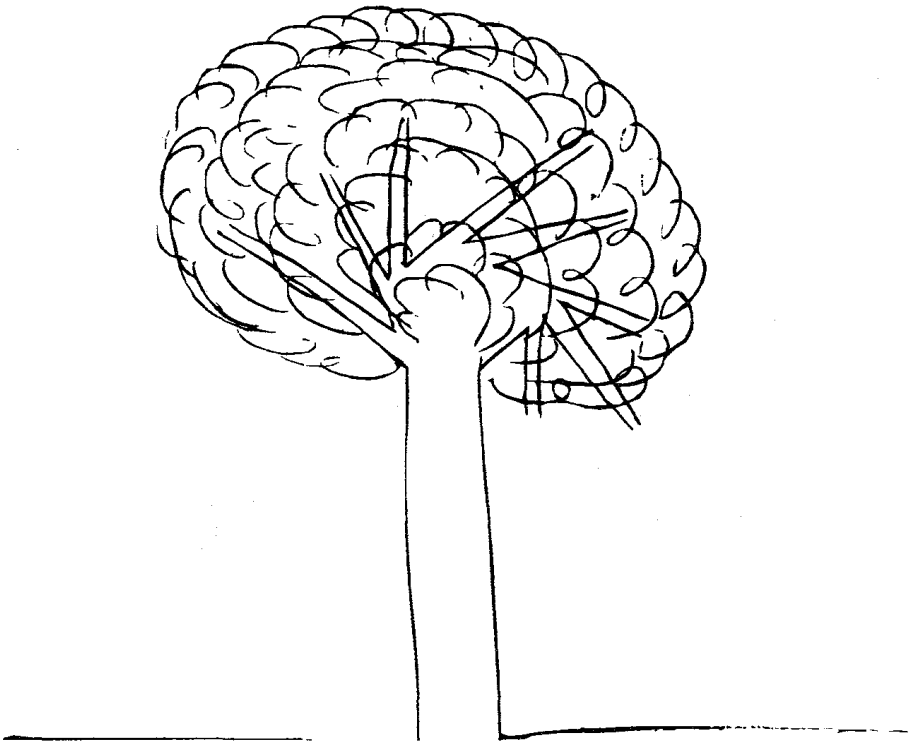

Tînără, 19 de ani, a stat în spital cinci luni, suferind de anorexie. Părinţi divorţaţi. Vomită în mod regulat, de două sau trei ori pe zi. Fumează un pachet de ţigări pe zi, îşi roade unghiile şi are crize de bulimie. Este fiică de învăţători, iar inconştientul îi este supus unui supraeu extrem de sever. Neputîndu-şi manifesta agresivitatea faţă de părinţi, se autodistruge cu o luciditate extremă.

Testul arborelui – vezi coroana formată din ramuri tubulare, dispuse în evantai – confirmă impulsivitatea şi violenţa ascunse sub aparenţe amabile (ghirlande şi arcade în vîrful frunzişului), care pot erupe însă în orice moment.

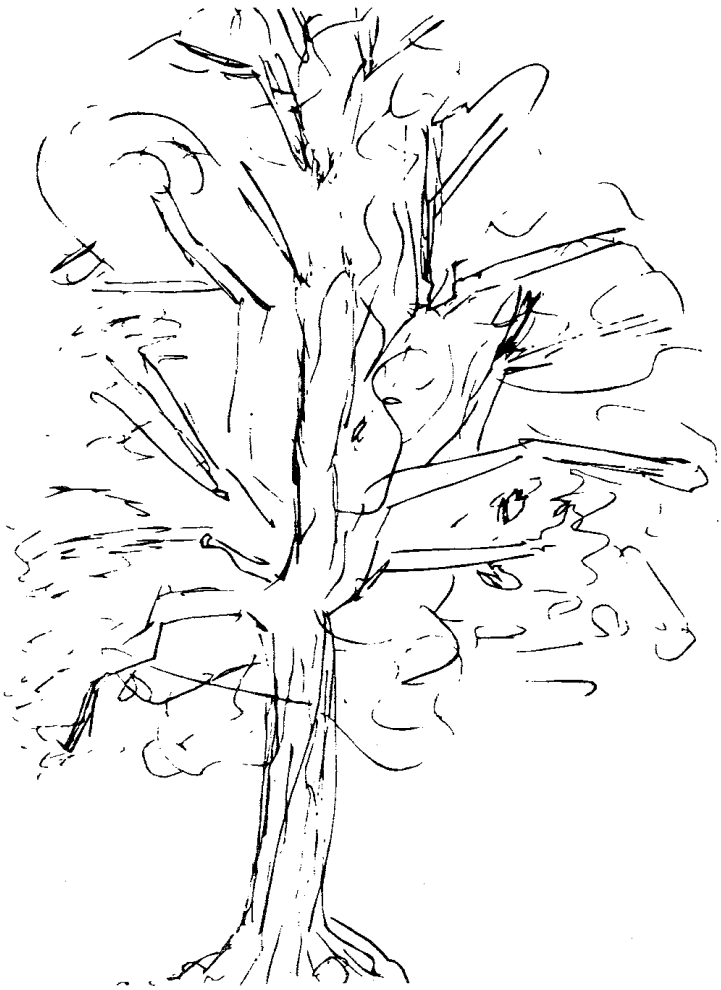

Femeie, 48 de ani, căsătorită, patru copii. Este sănătoasă, însă frustrată sexual. Are un control emotiv foarte deficitar, tendinţe isteroide. Mare nevoie de putere ; supravalorizarea narcisismului şi culpabilitate.

Arborii 1 şi 2 denotă multă nervozitate şi anxietate (înnegriri, linii trasate spasmodic şi rădăcini). Al treilea arbore, reprodus aici, indică o impulsivitate puternică (ramuri tubulare) care se degajă în toate direcţiile.

Arborele, foarte mare, trădează dorinţa ei de a parveni.

La testul Rorschach, a dat ca titlu pentru pagina şase (sexualitate) : „enigmă" !

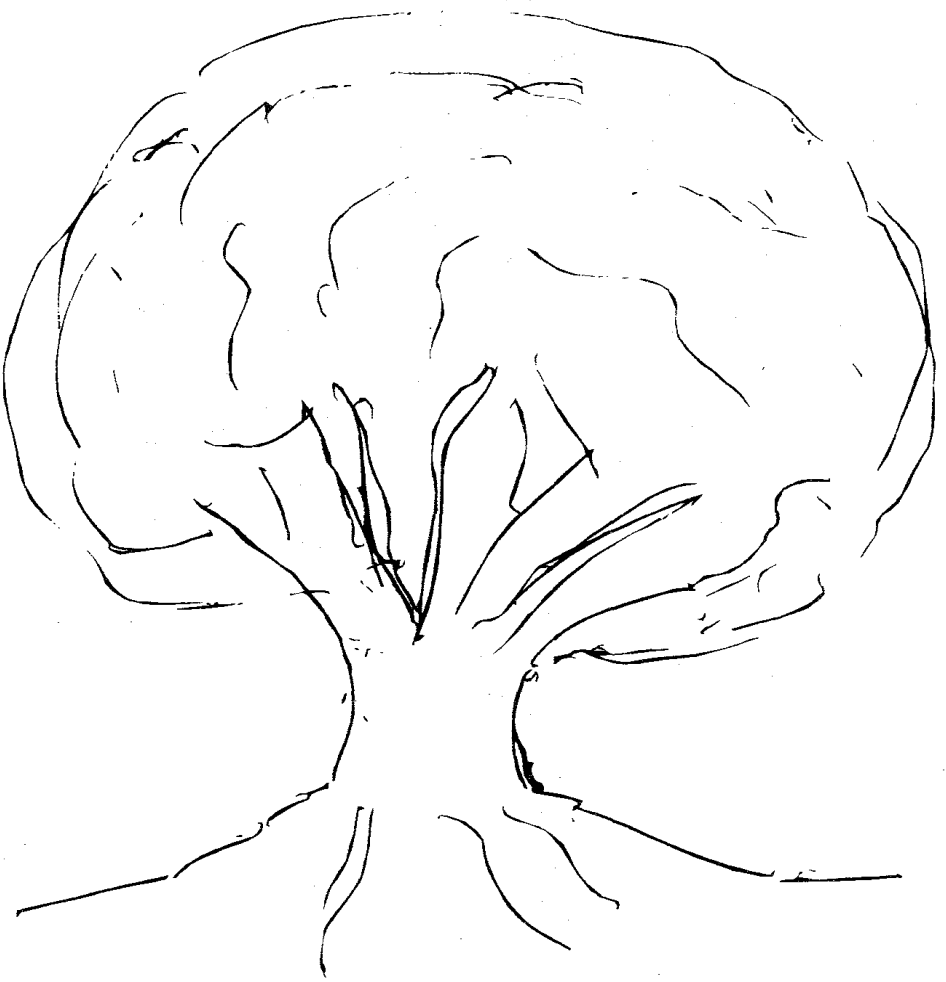

Bărbat, 31 de ani, necăsătorit. Nivel cultural evoluat. Natură impulsivă (visează explozii, călătorii cu racheta, proiectări într-un bac, pe apă...!). Are impresia că nu e înţeles şi vorbeşte cu dificultate despre el însuşi.

Al treilea arbore relevă impulsivitatea (ramuri tubulare), nervozitatea, dificultatea de a se exterioriza (coroană închisă, în formă de cerc). Violenţa este interiorizată, frînată de un supraeu sever, dar poate să erupă oricînd.

13
AGRESIVITATEA

Agresivitatea se încadrează printre tendinţele fundamentale ale comportamentului uman. Acest tip de comportament se caracterizează „prin actul de a ataca, spre deosebire de refuzul luptei sau fuga din faţa dificultăţilor" (Henri Piéron, *Vocabularul psihologiei*, ed.cit., p. 24).

Pulsiune primordială pentru evoluţia umanităţii, din moment ce primii oameni, confruntaţi cu un mediu ostil, pentru a supravieţui trebuiau să manifeste în permanenţă o vigilenţă defensivă, dar şi capacităţi ofensive!

Folosite în numele vieţii, manifestări ale sexualităţii şi reproducerii, forţele agresive pot să servească la fel de bine şi pentru distrugere. Freud vedea aici dubla polaritate esenţială a comportamentului uman: instinct de viaţă şi iubire/instinct de moarte, Eros şi Thanatos.

Manifestările agresivităţii au feţe diferite, mai mult sau mai puţin exteriorizate. Există, de asemenea, o scară ale cărei gradaţii pleacă de la forţele de inerţie şi pasivitate (întîrzieri sistematice, de exemplu) pînă la război, trecînd peste răzbunare, mînie, ceartă şi ură, cruzime şi toate tipurile de violenţă. Bine controlată şi socializată, forţa agresivă devine un resort în competiţia comercială şi politică, în lupta pentru putere.

În plan patologic, agresivitatea poate fi organică, dobîndită sau accidentală.

Recent, biologii olandezi au scos în evidenţă faptul că în familiile oamenilor violenţi au existat purtători ai unui defect la nivel genetic. Avînd doar aceste date, ei nu au mai susţinut însă că ar fi descoperit „gena" agresivităţii, cum au procedat în mod eronat – fără o bază ştiinţifică reală – în anii '60, în cazul „cromozomului crimei"!

„Furorile" epileptice, „maniile" furioase („furia este o mică nebunie agresivă", spunea Louis Millet în cartea sa despre agresivitate) pot fi astfel manifestările unui temperament înnăscut, violent şi impulsiv.

Agresivitatea accidentală este adeseori o reacţie de răspuns la condiţiile de viaţă stresante, deci agresoare. Ea este dobîndită atunci cînd e rezultatul consumului excesiv de droguri sau alcool şi cînd este o sechelă a afecţiunilor răsfrînte asupra dispoziţiei şi caracterului, dintre care cele mai grave sînt psihozele cronice evolutive (schizofrenie, halucinaţii, mania persecuţiei).

Adeseori, această agresivitate accidentală sau dobîndită poate fi expresia unei patologii emoţionale.

În registrul stărilor nevrotice agresivitatea este legată de unele conflicte inconştiente, de frustrări afective, în principal de cele trăite în copilărie din cauza unor părinţi care nu au ştiut să-şi arate dragostea, în lipsa căreia nu poate fi trăită experienţa securităţii intime şi fundamentale a fiinţei.

Predispoziţia unei persoane pentru accidentări (cum ar fi loviturile, arsurile etc.) sau alte tipuri de incidente poate fi considerată un semn al nevoii de automutilare sau autoagresivitate.

Agresivitatea este adeseori singurul mijloc disponibil în economia psihică a unei persoane pentru a exprima ori defula anumite nelinişti şi indispoziţii, conştiente sau inconştiente.

După cum demonstrează numeroase cazuri dintre cele prezentate pînă acum, insecuritatea şi angoasa se regăsesc adeseori la originea tendinţelor agresive, chiar şi atunci cînd este vorba despre situaţii banale şi anodine sau pur şi simplu cu ocazia testelor proiective.

Pentru înţelegerea celuilalt, a vieţii relaţionale şi sociale, este importantă reperarea tuturor expresiilor posibile, precum şi a formelor, uneori deghizate sau ascunse, ale agresivităţii.

Caracteristici principale :

- unghiuri ascuţite ;
- înnegriri ;
- linii frînte sau unghiulare ;
- săgeţi îndreptate înspre trunchi (autoagresivitate) sau înspre exterior ;
- rădăcini înălţate şi multiple ;
- trunchi rugos, înnegrit sau „zebră" ;
- ramuri sau frunze ascuţite ;
- ramuri tubulare ;
- frunze de ilex.

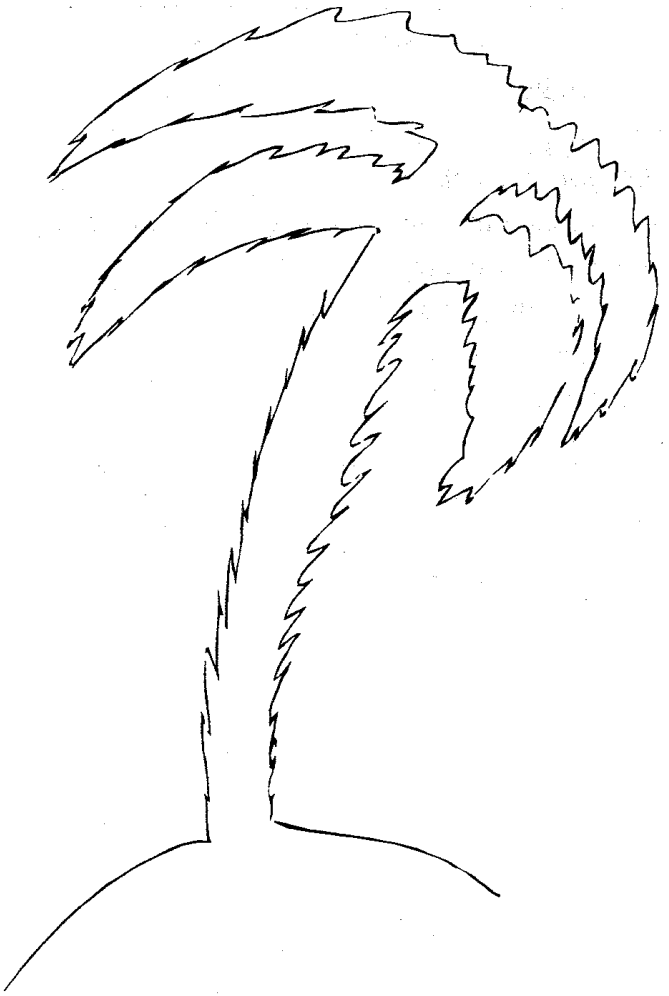

Fată, 15 ani, părinţi tunisieni. Prima parte a copilăriei şi-a trăit-o sub semnul disputei (neînţelegerea dintre părinţi), de unde şi existenţa la bază a unui sentiment de insecuritate. Spune că tatăl ei are un „caracter ticălos". Spaţiul propriu de viaţă este trăit ca un „coşmar" în testul Rorschach. Şi-a compensat frustrările afective mîncînd (pentru a-şi compensa angoasa) şi se prezintă pe sine însăşi într-un mod agresiv.

De observat în desen unghiurile întotdeauna ascuţite ale trunchiului, precum şi ale coroanei arborelui desenat.

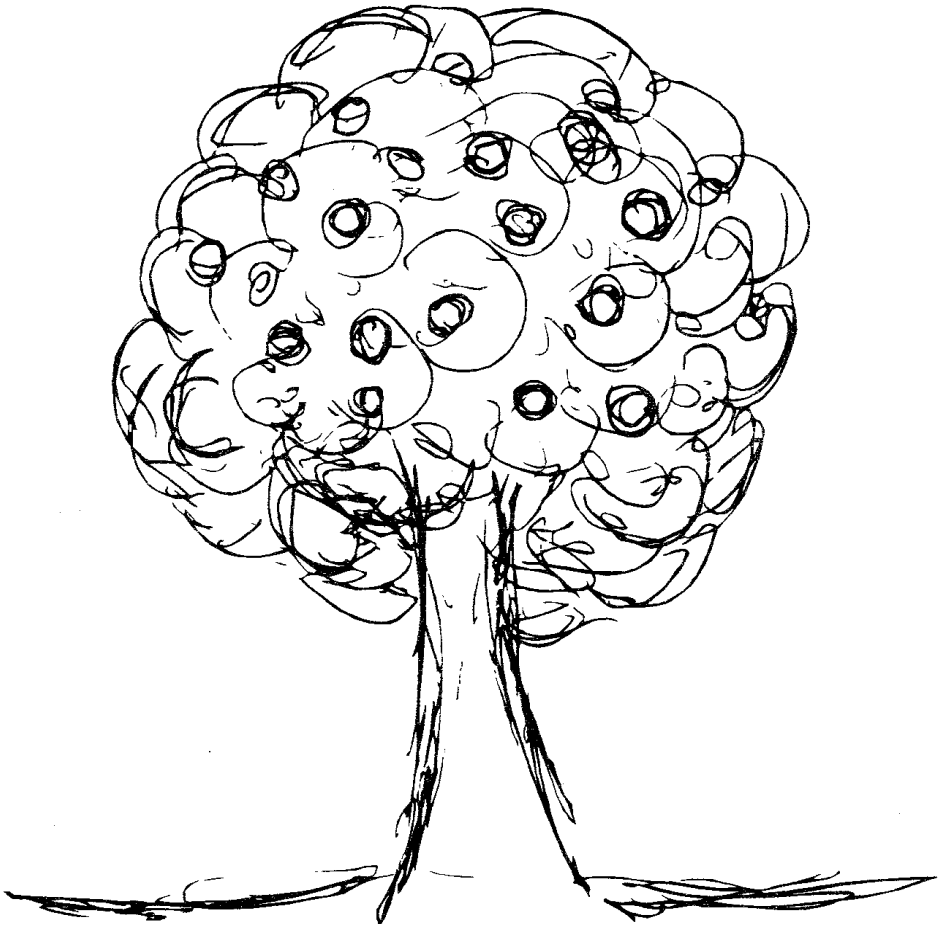

Bărbat, 50 de ani, căsătorit, divorţat de mai multe ori. Neînţelegere gravă între părinţi. Copilărie dificilă, are ticuri şi furii violente. Mărturiseşte că avea o teamă cumplită de tatăl lui, el însuşi foarte violent. Agresivitatea şi nervozitatea sînt indicate aici de înnegriri şi de liniile spasmodice care conturează trunchiul, dar şi coroana. În pofida conturilor rotunjite ale coroanei, în interiorul ei se întrevede o stare de agitaţie care stă să izbucnească în orice clipă. Testul Szondi demonstrează impulsivitatea, iar scrisul prezintă litere finale ascuţite, aruncate.

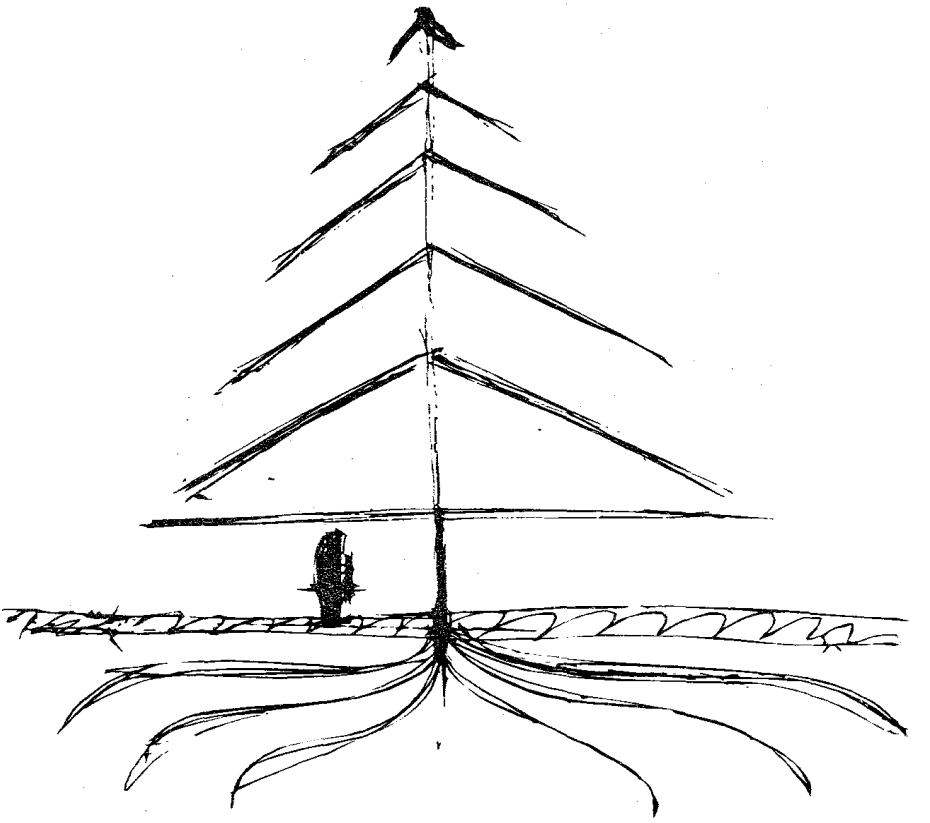

Tînăr, 21 de ani, fiu unic, tatăl decedat. A fost închis pentru că a emis cecuri fără acoperire; suferă de sifilis.

Arborele desenat (numărul 1) este foarte schematic (subiectul a urmat pentru un timp artele plastice), însă apăsarea foarte spasmodică indică o agresivitate latentă, iar rădăcinile foarte întinse şi regresive sînt semnul unei ancorări în materialitate.

Avem de-a face cu un pervers instabil cu tendinţe paranoide.

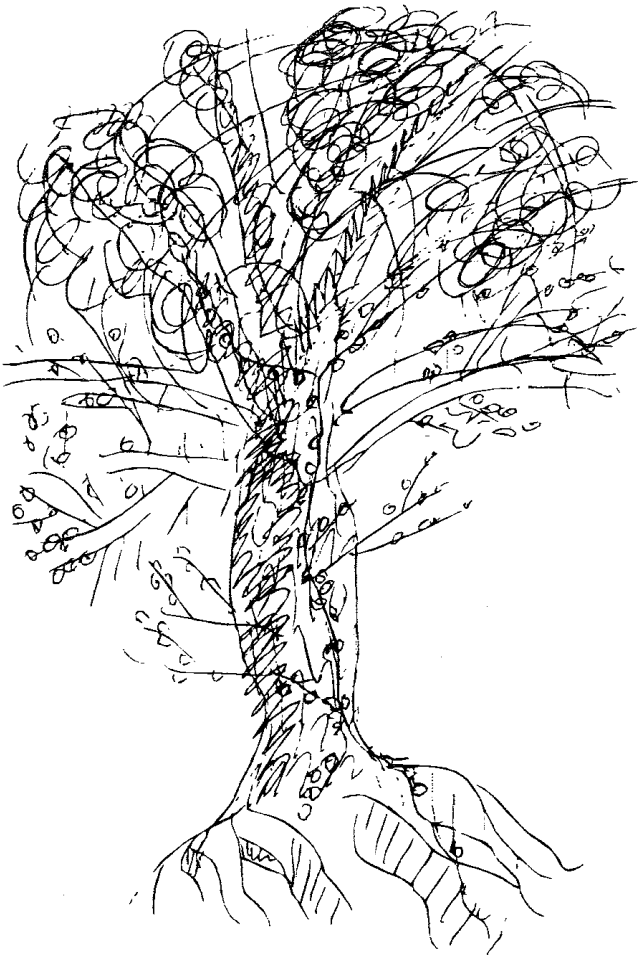

Adolescent, 15 ani, a ucis un copil în vîrstă de 7 ani. Testul arborelui subliniază în mod special nervozitatea, dezechilibrul şi exaltarea imaginativă a subiectului.

Întregul desen indică agresivitatea (trunchiul înnegrit, liniile frînte şi unghiulare ale coroanei), iar săgeţile îndreptate înspre trunchi traduc o nevoie de autodistrugere, deopotrivă fizică şi morală.

Agresivitatea funcţionează în acest caz ca o compensaţie pentru angoasa provocată de inferioritatea resimţită. Sentimentul de insuficienţă îşi găseşte refuzul în fantasmă (arbore foarte mare, rădăcini înălţate, frunziş foarte bogat).

Tînăr, 29 de ani, este al doilea dintre cei trei fraţi ; fumează haşiş ; a fost acuzat de complicitate la furt calificat.

Subiectului îi place să deseneze şi a acceptat de bunăvoie să se supună testului arborelui. Testul indică mai întîi nervozitatea şi impulsivitatea mascate prin amabilitatea aparentă.

Cel de-al doilea arbore desenat dezvăluie iritabilitatea în contact cu descărcările reactive (trunchiul rugos, parţial înnegrit, linii spasmodice).

Cel de-al treilea arbore, reprodus mai sus, dezvăluie agresivitatea (ramuri ascuţite, frunze de ilex, linii clare şi ascuţite).

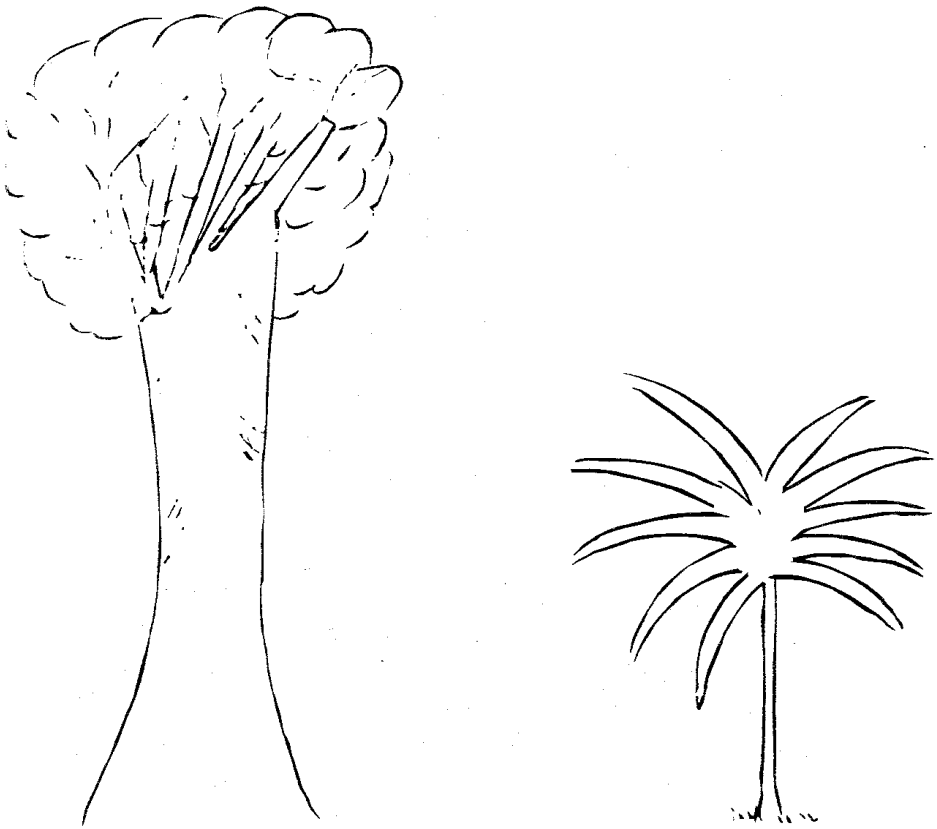

Femeie, 20 de ani, tentativă de crimă premeditată (a încercat să taie gîtul unei rivale cu un cutter).

Afirmă despre sine că este nervoasă, bea whisky. A avut o criză de epilepsie după ce a fumat haşiş. Trînteşte uşile şi aruncă în pereţi cu diferite obiecte.

Testul arborelui relevă o impulsivitate ascunsă în spatele unor aparenţe amabile (ramuri tubulare în coroană), agresivitate (frunze ascuţite şi linii simplificate).

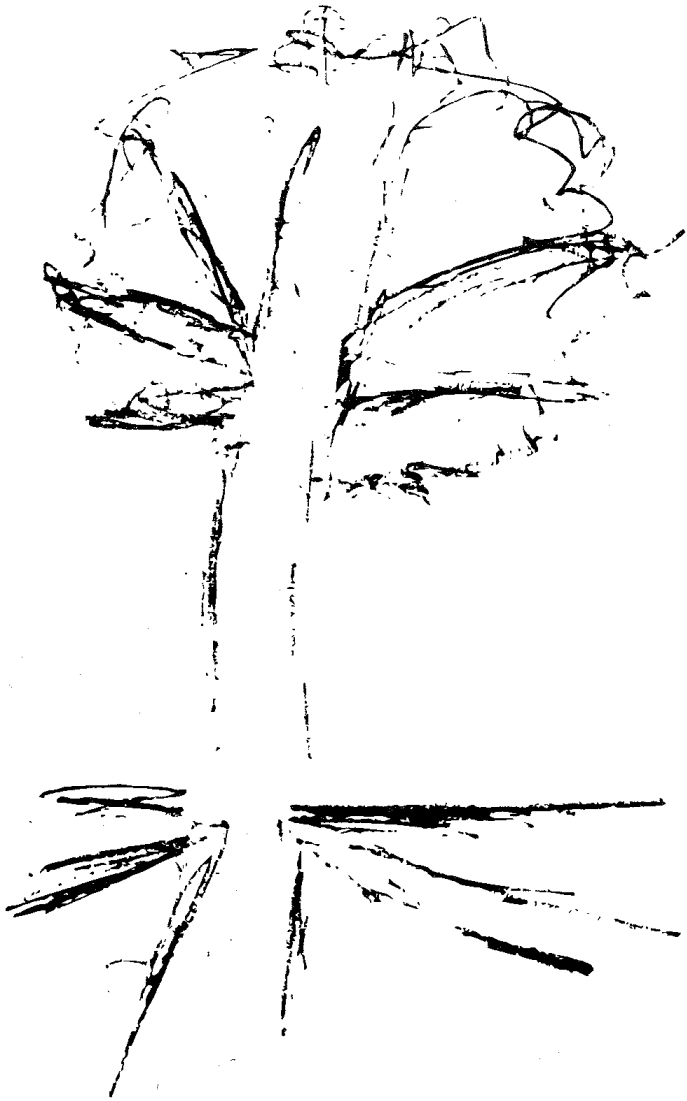

Femeie, 30 de ani, personalitate foarte frustrată în urma unei decepţii sentimentale, de unde şi agresivitatea latentă.

De observat trunchiul arborelui alcătuit din unghiuri ascuţite.

Agresivitatea legată de trecut se întrevede şi în frunzele decupate spre stînga coroanei.

Bărbat, 65 de ani, a fost un soldat foarte curajos în timpul celui de-al doilea război mondial, ceea ce nu i-a oferit însă ocazia de a-şi defula agresivitatea latentă ce se întrevede în trăsăturile înnegrite şi unghiulare ale coroanei şi rădăcinilor.

Nevoia de a domina şi de a proteja este exprimată în alegerea speciei de arbore (stejar).

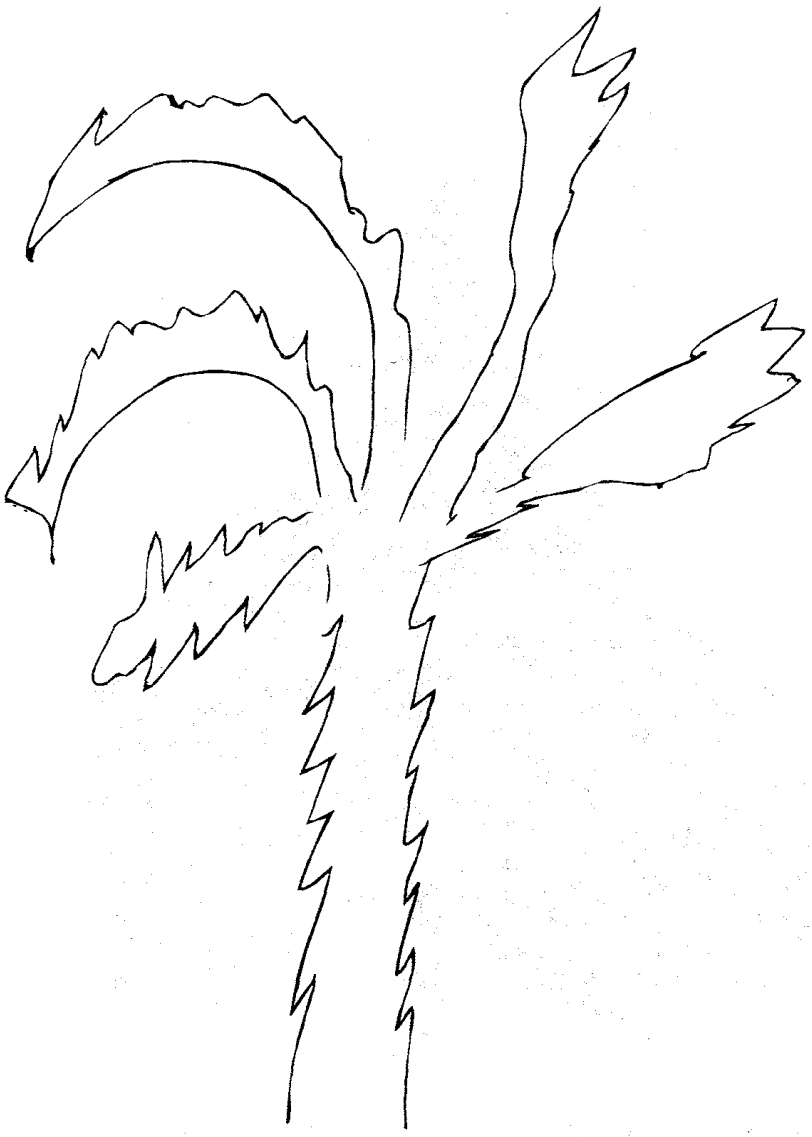

Tînăr, 21 de ani, caracter dinamic, uneori violent şi agresiv.

Revendicare virilă semnificativă şi autoritate directivă.

Viaţă afectivă foarte încercată (ruptură şi divorţ). Formele unghiulare şi trunchiul înnegrit trădează o energie libidinală greşit eliberată şi o agresivitate latentă care s-ar putea declanşa în caz de nemulţumire.

Tînăr, 22 de ani, necăsătorit, fiu unic, părinţi divorţaţi. Are studii superioare, un caracter dificil şi irascibil şi este de o lipsă de punctualitate patologică (a-l face pe celălalt să aştepte este o formă deghizată de agresivitate).

Arborele cu trunchiul haşurat, cu linia solului înnegrită, ramurile agitate şi cu rădăcini multiple indică fără urmă de îndoială o personalitate tulburată, deopotrivă anxioasă, răzbunătoare şi închisă.

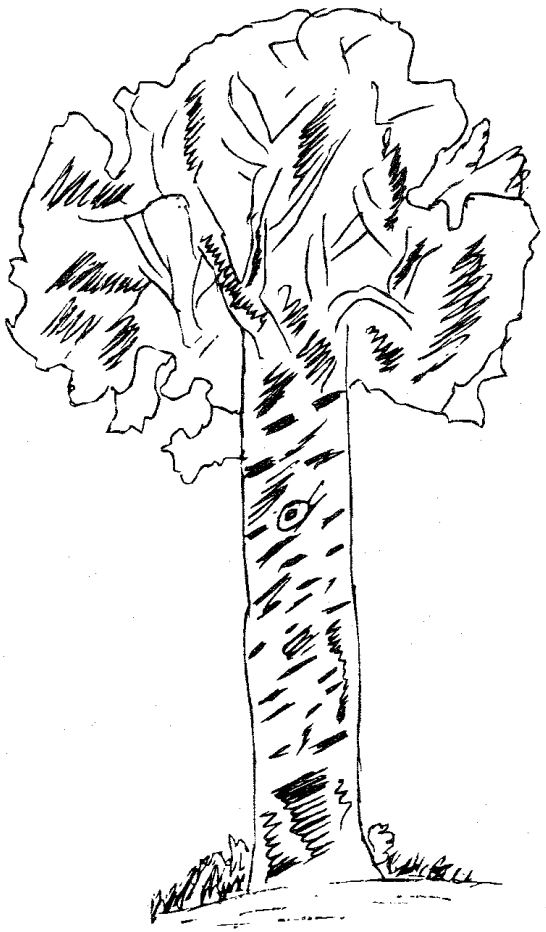

1

(*Cele trei desene care urmează aparţin unui singur subiect.*)

Testul arborelui pe care îl reproducem aici a fost executat în închisoa de către cel care a fost numit de presa timpului „deţinutul cel ma sinistru din întreaga Franţă", astfel încît avocaţii lui primeau fă încetare ameninţări cu moartea.

Într-adevăr, este vorba despre o faptă absolut odioasă: omorî prin strangulare a unui copil de şapte ani, răpit în vederea obţinerii un recompense.

Autorul crimei, în vîrstă de 23 de ani, era preferatul unei familii c cinci copii. Rezultate mediocre la învăţătură şi acte minore de delincve (furturi, cecuri fără acoperire); nevoia de bani îl împinge la infracţiun

2

Scrisul criminalului este mic, sobru şi precis, fiind mai puţin relevant pentru eul profund al subiectului, ca şi pentru pulsiunile sale, decît testul arborelui.

Toţi cei trei arbori desenaţi au trunchiul haşurat cu linii înnegrite şi ascuţite, ceea ce indică o nervozitate şi o agresivitate latente.

Primul arbore are ramuri tubulare: semn de impulsivitate. Tăietura din trunchiul arborelui trimite la un posibil traumatism situat cu aproximaţie în jurul vîrstei de 10-12 ani (indicele lui Wittgenstein).

Cel de-al doilea arbore este situat pe un dîmb (dorinţă de elevare, ambiţie); coroana amplă indică o exagerare imaginativă, iar liniile unghiulare sînt semn de nervozitate.

3

Cel de-al treilea arbore, avînd frunze zimţate, ne descoperă agresivitatea, iar prin înnegririle foarte numeroase, nervozitatea. Solul striat şi înălţat confirmă nevoia de putere şi violenţa latentă, în timp ce trunchiul despărţit în două evocă disocierea personalităţii. Ramurile care se întretaie sînt semn de ambivalenţă şi de autocontradicţie.

În concluzie, dincolo de aparenţe, avem de-a face cu o personalitate foarte tulburată, cu violenţă latentă şi un echilibru psihic extrem de instabil.

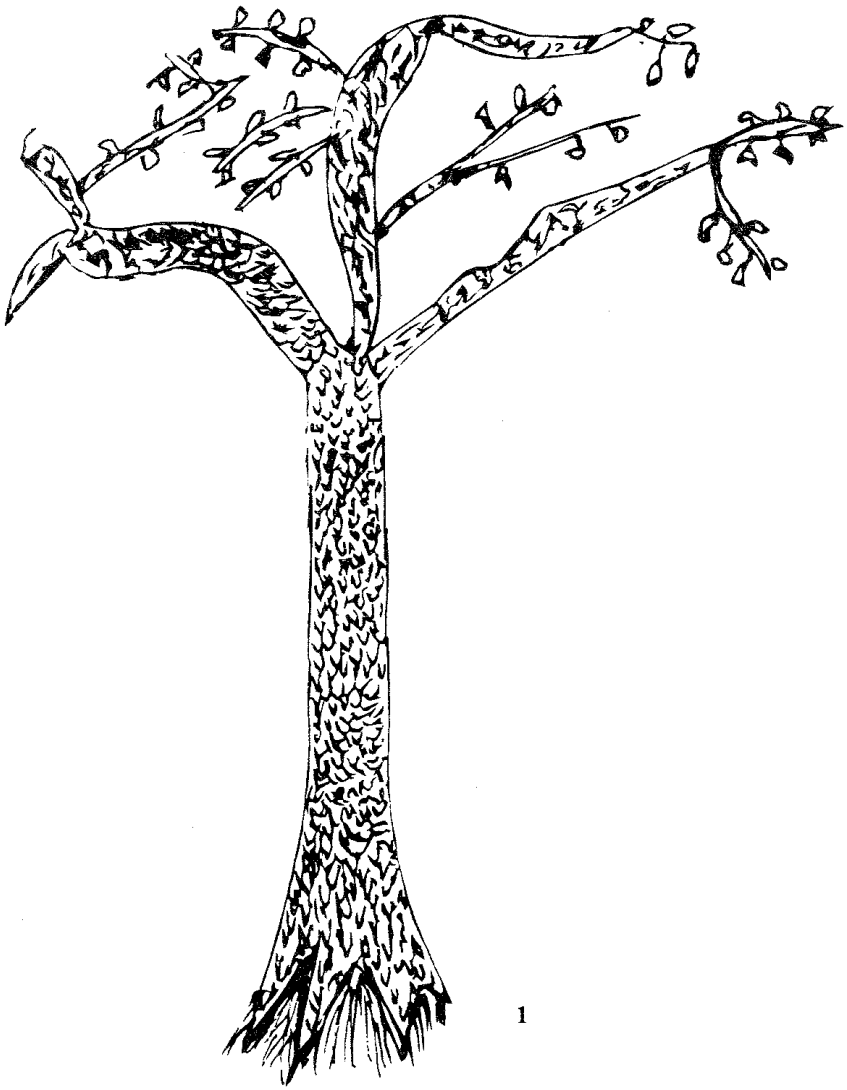

1

(Cele trei desene care urmează aparţin unui singur subiect.)

Testul arborelui pe care îl vom prezenta în continuare a fost efectuat de subiect în celula sa de condamnat la moarte, ca urmare a unor jafuri armate, comise împreună cu un complice. Subiectul a fost condamnat deoarece trăsese asupra unui poliţist, pe care l-a ucis. A negat tot timpul că ar fi autorul acelui omor.

2

Condamnat la moarte de două ori, a fost amnistiat în urma alegerii lui Georges Pompidou la preşedinţia Franţei.

Cei trei arbori indică atît angoasa, cît şi agresivitatea prin trunchiurile în întregime înnegrite (linii ascuţite). Rădăcinile primului arbore, cu vîrfuri ascuţite, sînt semnul unei frustrări sexuale, iar ramurile răsucite şi mai curînd desfrunzite trădează dificultăţile de comunicare.

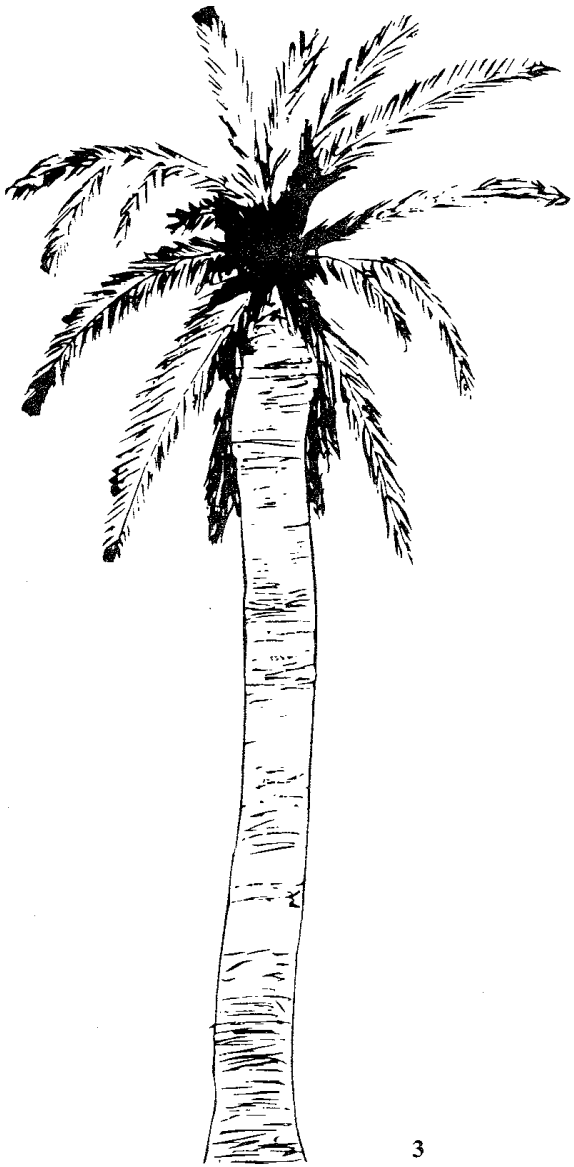

3

Cel de-al treilea arbore reprezintă un palmier (nevoia de evaziune, de fugă), însă centrul coroanei este foarte înnegrit, ca şi cum teama „că i se va lua gîtul" l-ar fi bîntuit inconştient pe subiect. Pedeapsa cu moartea fusese stabilită prin hotărîre judecătorească, la momentul respectiv pedeapsa cu moartea nefiind încă abolită.

14
PSIHOPATIE

Am ezitat mult în a utiliza termenul de psihopatie, care este foarte controversat, atît în psihiatrie, cît şi în psihanaliză, „pe motivul prezumţiei de incurabilitate pe care o implică prin definiţie" (J. Tignol).

Însuşi criteriul de normalitate este dificil de prins într-o definiţie, fie că se referă la un ideal colectiv, normali fiind indivizii care se supun unor reguli stabilite de societatea în care trăiesc, fie că trimite la individ. „Personalităţile patologice sînt acelea marcate de o suferinţă, a individului ori a societăţii" (Th. Lempérière, A. Féline).

Cu toate acestea, descrierea făcută de Kurt Schneider (1923) personalităţilor psihopatice este încă utilizată la ora actuală, mai ales în criminologie.

Cele două exemple pe care le vom prezenta corespund cazurilor calificate astăzi drept cazuri sociopatologice.

Această denumire trimite la personalităţile labile, fără apărare împotriva angoasei, cu tulburări psiho-afective primitive (copiii unor indivizi alcoolici, copiii bătuţi, cei din casele de copii).

Adeseori aceştia pot avea tentative de sinucidere, înregistrînduse şi numeroase cazuri în care se ajunge la acte criminale sau diferite alte delicte.

* * *

Tînăr, 27 de ani, orfan de tată, suferă de o malformaţie cardiacă. A avut coreea lui Sydenham. Este autorul unui jaf armat. Testul arborelui a fost realizat în închisoare.

Al doilea arbore, pe care l-am reprodus aici, reprezintă eul său intim. Trunchiul zebrat şi înnegrit indică angoasă şi iritabilitate. Soarele străluceşte în viitor (partea dreaptă), însă acesta din urmă este sfărîmat (ramura din dreapta ruptă şi căzută).

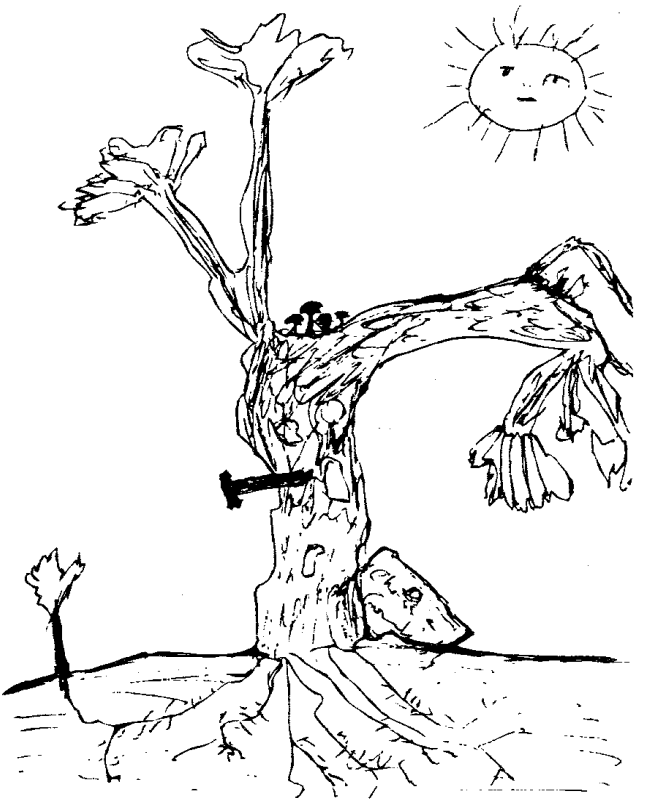

Rădăcinile numeroase şi vizibile semnifică o viaţă sexuală susceptibilă şi nesatisfăcută, dată fiind detenţia.

Cuiul înfipt în partea stîngă a trunchiului corespunde traumatismului cauzat de moartea tatălui său, pe cînd subiectul avea 15 ani (indicele lui Wittgenstein).

Cufărul aşezat la tulpina copacului şi pe care este inscripţionat *„chasse gardée"* este probabil prada rezultată în urma jafului, pradă pe care speră să o recupereze o dată ieşit din închisoare.

Al treilea desen, nereprodus aici, reprezintă aspiraţiile sale ; subiectul a desenat, suspendat în dreapta trunchiului, un revolver care tocmai se descarcă, detaliu îngrijorător în ceea ce priveşte viitorul...

Scrisul subiectului era monoton şi, prin urmare, mult mai puţin relevant pentru personalitatea delincventului în comparaţie cu testul arborelui, pe care tocmai l-am analizat.

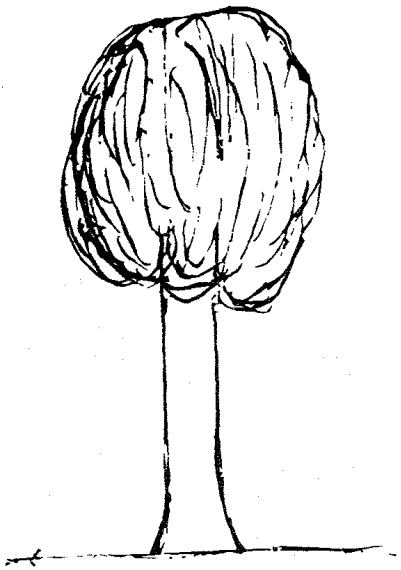

Tînăr, 29 de ani, mai are trei fraţi, este cel mai mic. În copilărie era coleric; calificat drept nervos; consumă alcool. Şi-ar fi dorit să fie pompier. A dat foc ziarelor fostului său patron (concentraţia de alcool în sînge era de 3,40/1000). Nivelul intelectual este foarte rudimentar. Am detectat o angoasă puternică la testul Rorschach şi la testul Szondi. Este refulat, însă nu se poate controla. Testul arborelui demonstrează instincte puternice, o preocupare faţă de conformismul social şi o mare nervozitate interiorizată (a se observa liniile înnegrite închise într-o coroană rotunjită).

15
PROBLEME SEXUALE

Amîndoi, Arbore şi Dragoste, în spiritele noastre
se pot uni într-o singură idee.
Şi unul, şi celălalt sînt lucruri create
de o nevăzută sămînţă, cresc şi se întăresc
se împînzesc şi se ramifică; însă cu cît
se înalţă înspre cer (sau înspre fericire), cu atît
trebui-va să coboare mai în adîncul
substanţei întunecate care, fără să o ştim,
sîntem noi.

Paul Valéry, *Dialogue de l'Arbre*

O sexualitate dezvoltată reprezintă un factor de echilibru psihic. Din nefericire, mulţi sînt bărbaţii şi femeile care, din cauza afecţiunilor fizice, a educaţiei sau a problemelor psihologice nerezolvate, nu reuşesc să trăiască în mod armonios.

Această lipsă de realizare instinctivă dă naştere la frustrări, la anxietate, la nervozitate şi, uneori, la agresivitate.

În cartea sa, *Trei eseuri asupra teoriei sexualităţii*, Freud a insistat în mod special asupra sexualităţii infantile, iar în alte opere, asupra relaţiei dintre originea nevrozelor şi traumatismele sexuale.

Inconştientul subiecţilor rămîne foarte marcat de şocurile afective, iar testul arborelui este adeseori revelator al suferinţelor trecute sau neexprimate.

Sentimentul de vinovăţie, pudoarea, frica, violenţa precedînd actul în sine sînt frecvente în acest domeniu, care rămîne încă tabu pentru mulţi dintre contemporanii noştri.

Masturbare, ejaculare precoce, homosexualitate, viol, acestea sînt doar cîteva dintre problemele pentru care psihologul, sexologul sau expertul judiciar sînt consultaţi.

Am considerat că este obligatoriu să arătăm în această carte cum se traduce uneori inexprimabilul prin desenul unui arbore.

Violul şi incestul

Violul este o relaţie sexuală impusă prin constrîngere, aceasta putînd fi violentă sau pur şi simplu morală.

În Franţa, legea din 23 decembrie 1980, articolele 331 şi 332 din Codul Penal, defineşte astfel violul: „Orice act de penetrare sexuală, de orice natură ar fi, comis de o persoană asupra alteia prin violenţă, constrîngere sau surprindere constituie un viol".

În Franţa, violul este o crimă pedepsită prin muncă forţată, stabilită de Curtea cu Juri.

Violul se deosebeşte de atentatul la pudoare sau tentativa de viol prin faptul că are loc coitul.

Lipsa consimţămîntului femeii, fetei sau adolescentului reprezintă un element esenţial de apreciere. Tot crimă este şi cazul în care violatorul abuzează de o femeie în timpul somnului sau cît timp este sub anestezie.

În unele situaţii, violul devine expresia sadismului şi este însoţit de ameninţări cu moartea (lovituri, strangulări, ameninţarea cu cuţitul). În această privinţă, vezi testele prezentate în continuare.

Raporturile sexuale sînt practic imposibile cu o fetiţă, de unde traumatismele foarte grave pentru copil (ruptură de perineu sau anus). În cazul unui raport cu o minoră care are mai puţin de 15 ani, pedeapsa este maximă.

Autorii violurilor sînt în general dezechilibraţi, perverşi, alcoolici, înapoiaţi, uneori epileptici.

Contrar opiniei generale, rareori violatorii sînt nişte „hipergenii". Cel mai frecvent aceştia sînt imaturi şi complexaţi şi îşi compensează frustrările într-o manieră agresivă.

De obicei, un bărbat singur nu reuşeşte să violeze o femeie sănătoasă, care se apără cu disperare. De cele mai multe ori, frica este cea care o paralizează şi o determină să se supună.

Violurile colective sînt acte ale bandelor de răufăcători, de obicei tineri şi imaturi; victimele rămîn cu sechele grave, atît fizice, cît şi morale.

Personalitatea victimelor unui viol este foarte diversificată şi, dacă unele femei sînt indiscutabil imprudente şi se expun riscurilor (îmbrăcăminte provocatoare şi/sau autostop îndeosebi), altele nu fac nimic pentru a provoca o asemenea dramă. Violul este perceput ca deosebit de dureros pentru intimitatea lor, ceva care lasă un sentiment de angoasă, greu de şters.

Incestul constă în relaţiile sexuale dintre persoanele legate printr-un grad de rudenie.

Admis în vechile civilizaţii (Egipt) sau în cele primitive, în legislaţiile societăţii noastre el este considerat crimă.

Mult mai frecvent decît ne imaginăm, incestul este denunţat mai puţin de către victime şi mai curînd de anturaj. Victima trăieşte în general sub ameninţare. Cît despre mame, acestea se tem de scandal şi de eventuala diminuare a venitului, în cazul în care tatăl va intra la închisoare. Incestul mamă-fiu este mult mai rar, la fel şi incestul între fraţi.

Este interesant faptul că opinia publică gîndeşte că incestul se produce în principal la ţară şi în mediile defavorizate, lucru care nu este numaidecît adevărat – legea tăcerii funcţionează mai bine în mediile aşa-zis evoluate.

Trei sferturi dintre violuri nu sînt semnalate, aşa că, din moment ce se estimează un număr de aproximativ trei violuri pe zi...

Crimele sexuale sînt, după cîte se pare, mai frecvente în perioada de vară. La fel, se estimează că cei arestaţi în urma comiterii unui viol au aproape patru şanse din zece să fie din nou arestaţi, pentru un nou act de acelaşi gen.

Caracteristici principale reieşite din testul arborelui :

1. Rădăcini importante, ascuţite, răsucite, cu linii frînte.
2. Linie a solului haşurată sau în unghi.
3. Înnegriri la baza arborelui.
4. Baza arborelui acoperită de tufe şi ierburi.
5. Ramuri tubulare (impulsivitate).
6. Ramuri încrucişate (ambivalenţă).
7. Arbore crescut în ghiveci.

Tînără, 28 de ani, divorţată, are un prieten care ejaculează precoce. Se simte frustrată sexual, resentiment exprimat prin rădăcinile ascuţite ale celui de-al doilea arbore al ei.

Tînără, 26 de ani, educaţie religioasă destul de severă. A suporta
o întrerupere voluntară de sarcină şi încă nu şi-a revenit complet. Ce
trei arbori desenaţi au rădăcini foarte importante. Testul Rorschach a
evidenţiat că sexualitatea este anxiogenă şi percepută din unghiul morţii

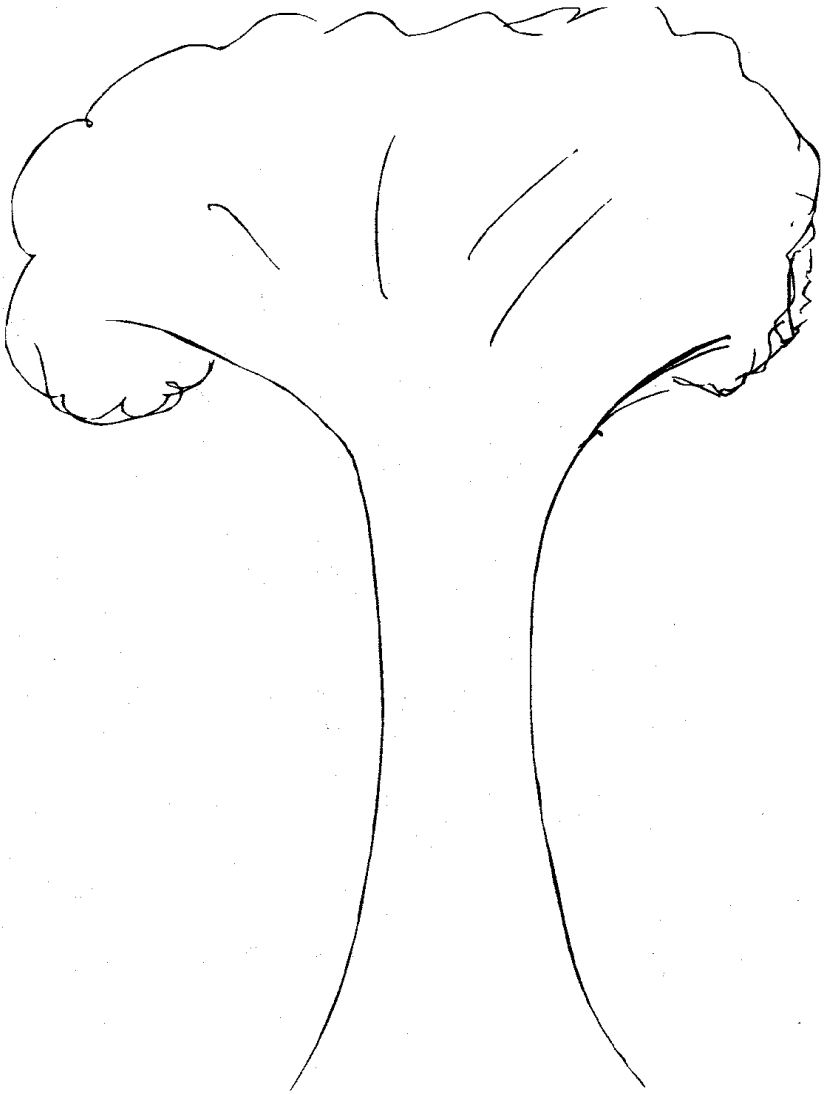

Tînără, 28 de ani, necăsătorită, anorexică (46 kg/1,65 m), a avut o tentativă de sinucidere. Tatăl este militar de carieră, iar mama profesoară. Nu vrea să ajungă ca mama ei, pe care o consideră prea grasă. Sexualitatea este refulată ; frică şi interdicţii. De remarcat linia solului în zigzag, reprodusă în cei trei arbori, care reprezintă un baraj pentru zona instinctivă. Este de reţinut tendinţa depresivă, exprimată prin salcia plîngătoare, cu ramurile mult căzute.

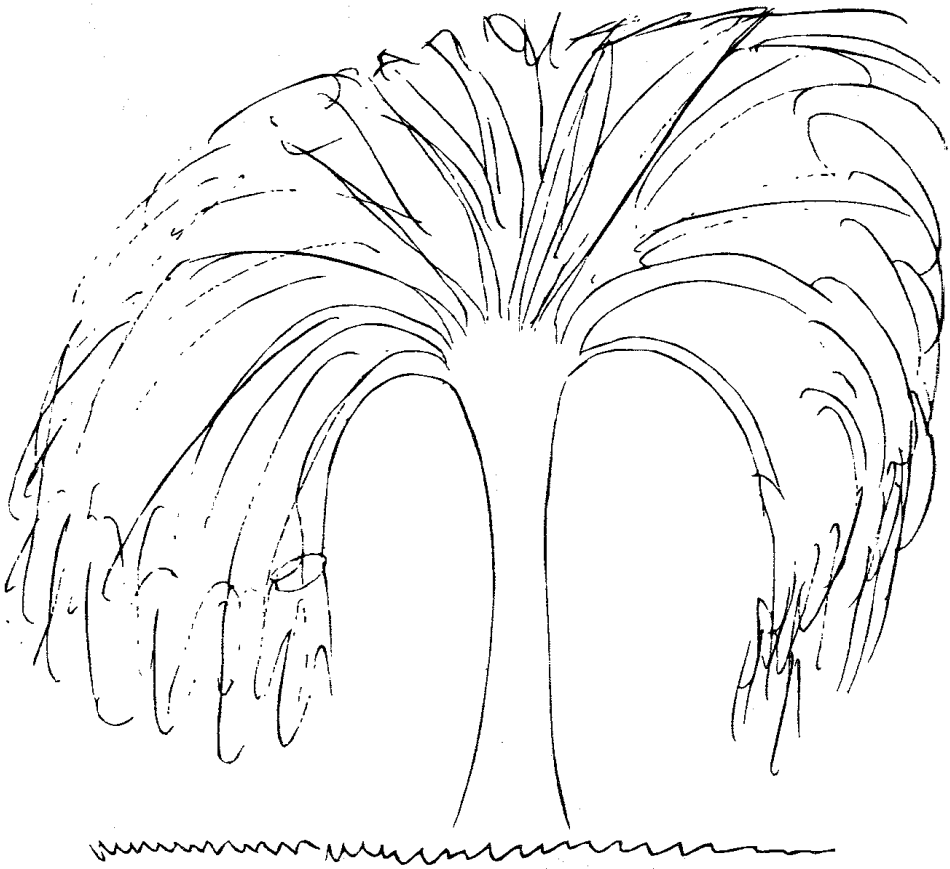

(A se vedea comentariul de la pagina 137.)

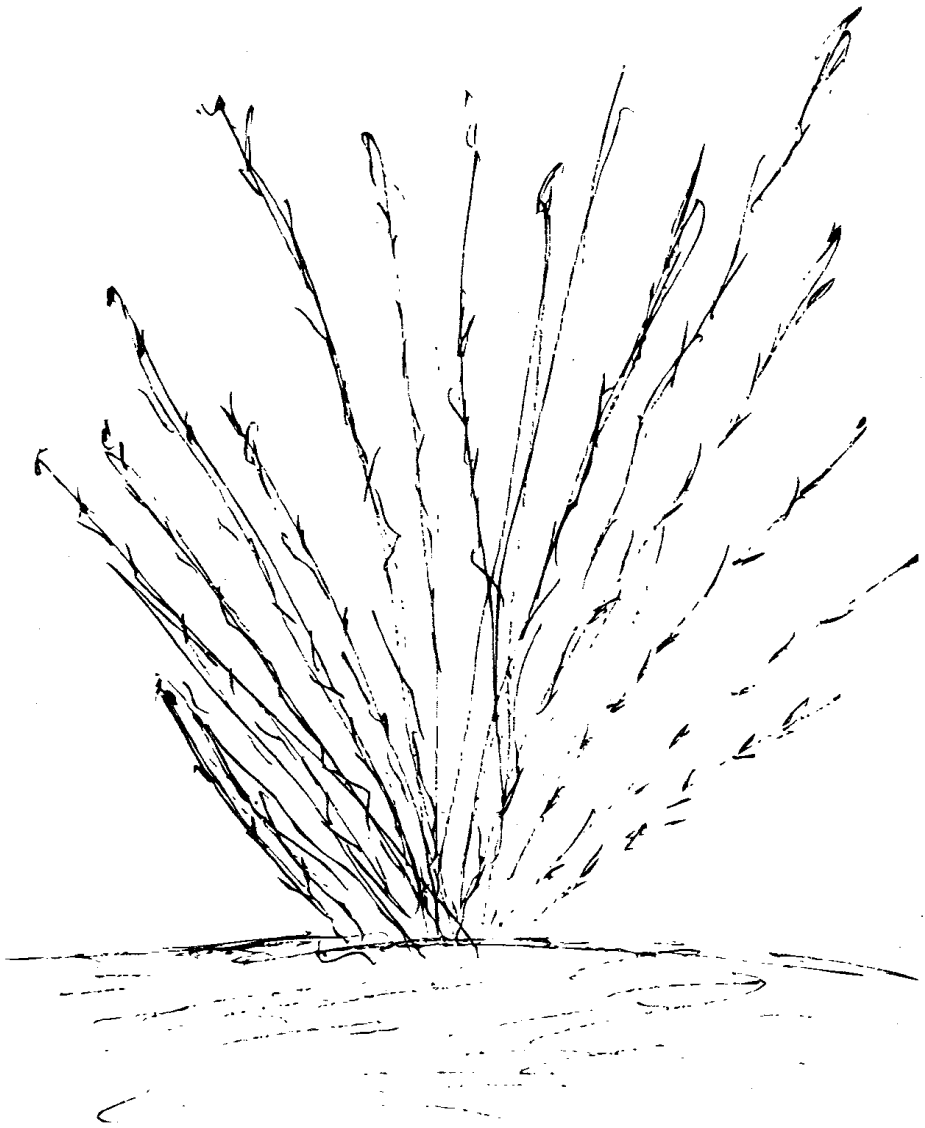

Femeie, 52 de ani, este nervoasă şi neliniştită. Nu suportă exigenţele sexuale ale soţului. De observat haşurile transversale dedesubtul liniei care marchează solul, semnificînd dorinţa de a anula viaţa instinctivă.

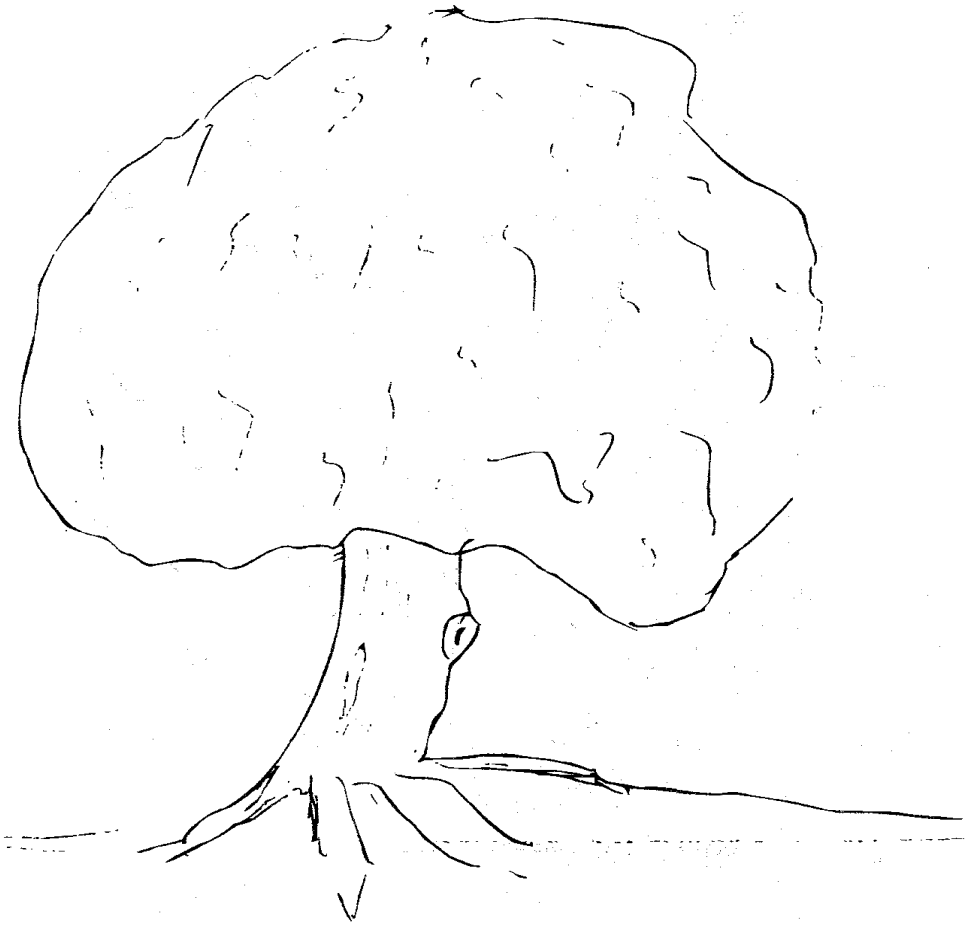

Bărbat, 43 de ani, căsătorit, trei copii; tatăl său a fost alcoolic (*delirium*); îi lipseşte libidoul şi ejaculează precoce. Testul Rorschach arată că sexualitatea nu este însoţită de căldură afectivă, fiind trăită ca un eşec. Complexul oedipian nu este rezolvat. Este vorba de o nevroză de angoasă legată de un sentiment profund de castrare. Arborele indică problemele sexuale (de observat rădăcinile), iar coroana încărcată şi densă denotă o imagine apăsătoare. Micile dungi din coroană sînt semnul unei nervozităţi difuze.

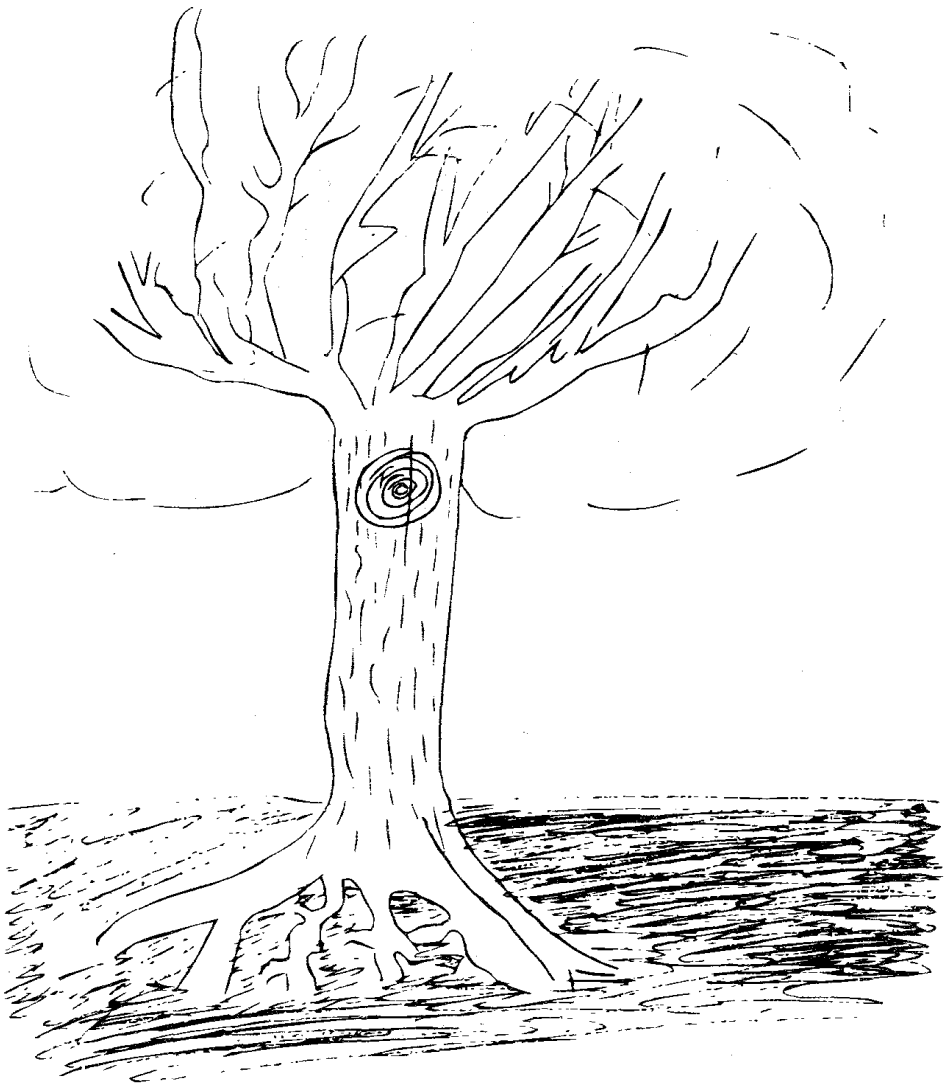

Tînără, 20 de ani. Suferă de eczemă. A crezut că a rămas gravidă în urma unei legături cu un bărbat căsătorit, de vîrsta tatălui ei.

Cei trei arbori au rădăcini în mod deosebit semnificative. Anxietatea este indicată de înnegririle de la baza arborelui, care, cu toate acestea, nu reuşesc să mascheze zona instinctivă. De observat şi semnul de pe tulpină, ca marcă a unui traumatism din trecut.

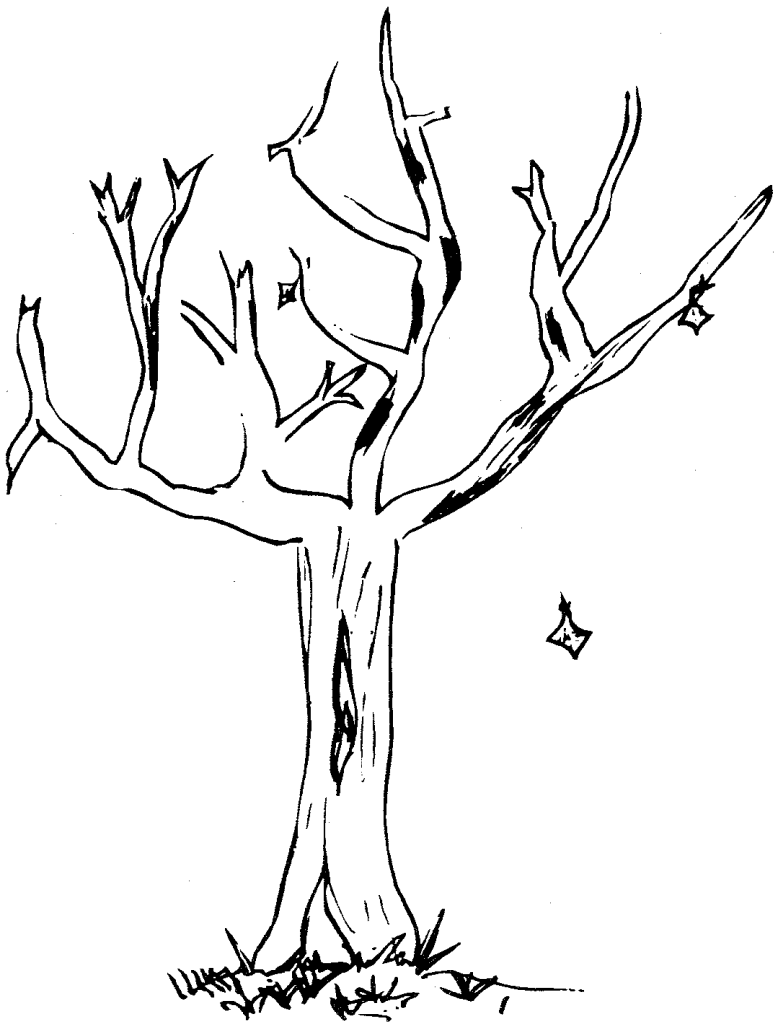

Bărbat, 40 de ani, căsătorit, doi copii, orfan de tată, copilărie grea. Declară că se înţelege bine cu soţia, dar are o legătură pe care se străduieşte să o ascundă, legătură descoperită prin teste (Rorschach).

Testul arborelui relevă nevoia de a-şi masca problemele sexuale (de observat baza arborelui, acoperită de tufe – arborele numărul 3).

Ceilalţi arbori au rădăcinile cu vîrfuri ascuţite.

Avem de-a face cu o personalitate nervoasă, tulburată şi anxioasă, care suferă de o nevroză de eşec.

Homosexualitate

Bărbat, 50 de ani, este homosexual şi, date fiind originea corsicană şi educaţia catolică, are un sentiment de culpabilitate. Are 105 kg şi îşi calmează angoasa mîncînd. Rădăcinile ascuţite şi bine reprezentate relevă problemele sexuale nerezolvate, masochismul, agresivitatea care se întoarce împotriva lui însuşi.

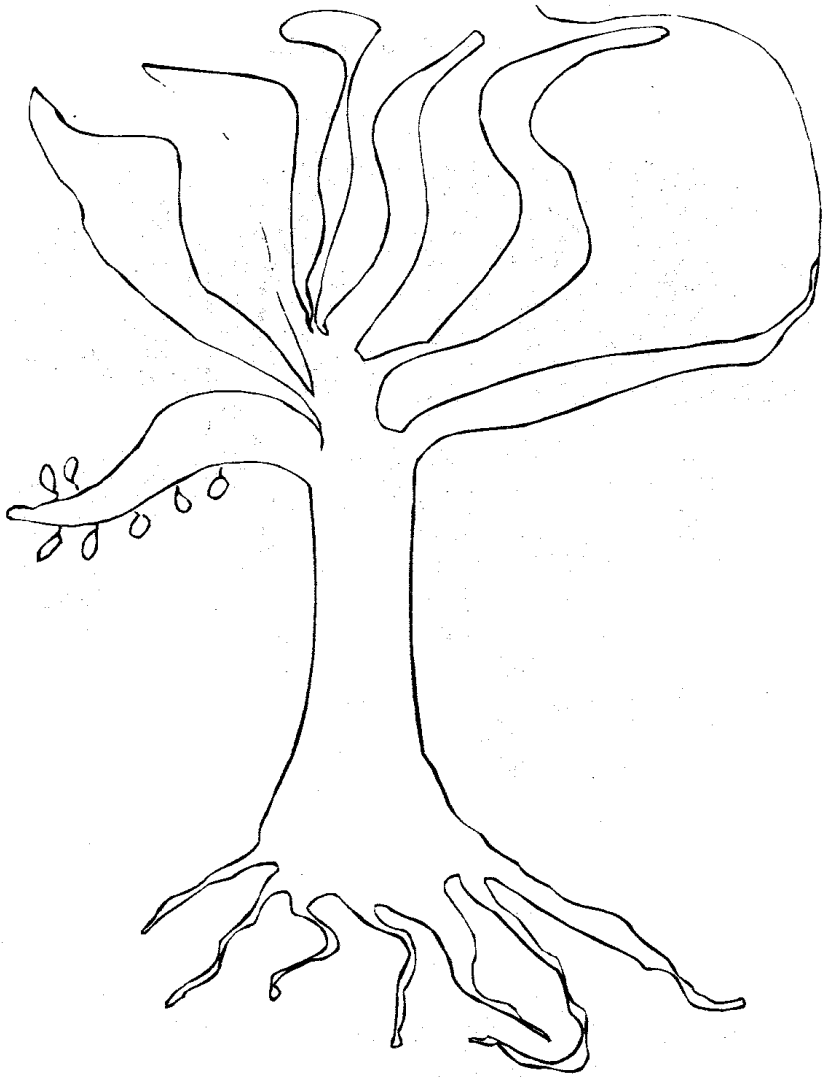

Bărbat, 28 de ani, necăsătorit, homosexualitate refulată, trăieşte cu o femeie tînără, însă relaţia lor este problematică şi conflictuală.

Homosexualitatea a fost confirmată prin testele Rorschach şi Szondi. Recunoaşte că a întreţinut o relaţie homosexuală. Este depresiv şi are crize repetate de alcoolism.

Rădăcinile bine reprezentate, răsucite şi noduroase denotă o neliniştе instinctivă. Al doilea arbore (salcie plîngătoare) relevă elementul depresiv.

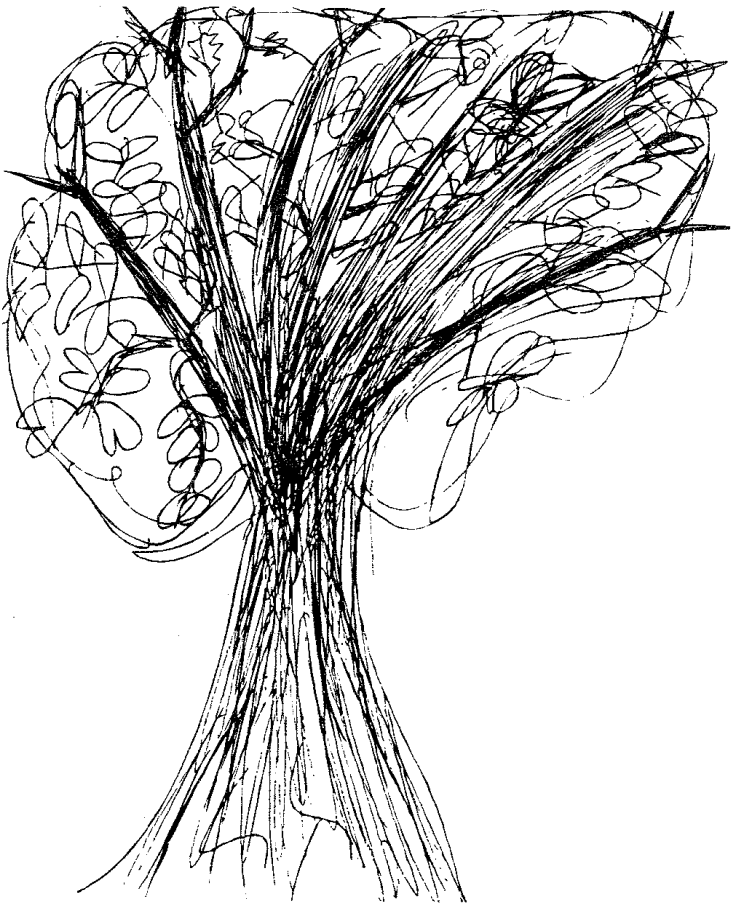

Bărbat, 25 de ani, necăsătorit, homosexual. Părinţii nu ştiu nimic despre problemele sale. Din cîte se pare, tatăl lui este foarte coleric şi distant.

Homosexualitatea a fost confirmată prin testele Szondi şi Rorschach.

Testul arborelui indică nervozitatea şi o foarte puternică anxietate (de observat înnegrirele de pe trunchi şi apăsarea spasmodică a liniilor trasate). Coroana mai curînd încîlcită trimite la o serie de porniri contradictorii, iar frunzele ne arată dorinţa de comunicare. Trunchiul cu baza pe marginea foii de hîrtie este semnul unei anumite imaturităţi.

Primul, ca şi cel de-al treilea arbore reprezintă sălcii plîngătoare, semnificînd tendinţa depresivă.

Violatori

Băiat, 16 ani. Algerian. A violat o fetiţă de 3 ani şi jumătate. Copilul a fost grav rănit şi a trebui să fie operat din cauza leziunilor.

Testul arborelui indică violenţa şi agresivitatea cu greu înăbuşite (zonele înnegrite, liniile trasate apăsat). Problemele sexuale nerezolvate se văd în baza arborelui (linii frînte, în zigzag, arborele crescut în ghiveci).

Trunchiul şi ramurile înnegrite, lipsite de frunze, ne dezvăluie o fiinţă foarte primară, incapabilă să-şi controleze pulsiunile şi să-şi verbalizeze anxietatea.

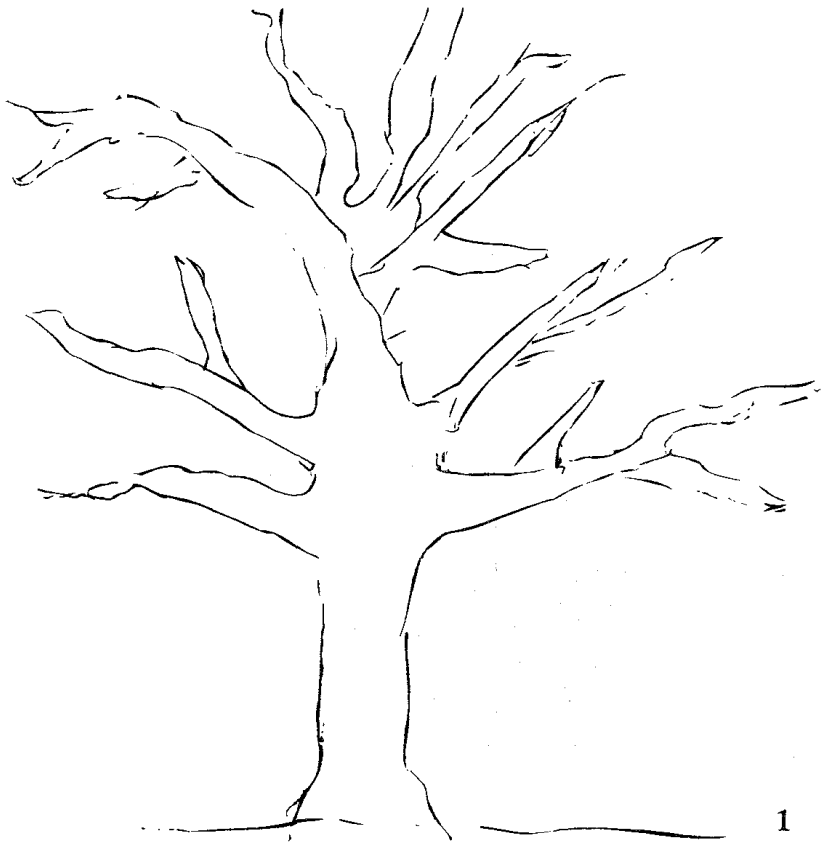

1

Bărbat, 38 de ani, căsătorit, are doi copii, agricultor. Viol comis asupra celor două fetiţe ale sale (minore, mai mici de 15 ani) ; atentat la pudoare.

A avut oreion, apoi a trecut printr-o serie de tulburări post-encefalitice şi printr-o depresie nervoasă.

Testul arborelui indică ambivalenţa subiectului (ramurile inversate). Fragilitate nervoasă foarte pronunţată (linie discontinuă, presiune cînd foarte uşoară, cînd spasmodică), plasare în spaţiu deficitară.

Arborii 2 şi 3 sînt simboluri falice : trunchiul se prelungeşte în coroană.

(Vezi comentariile de la pagina precedentă.)

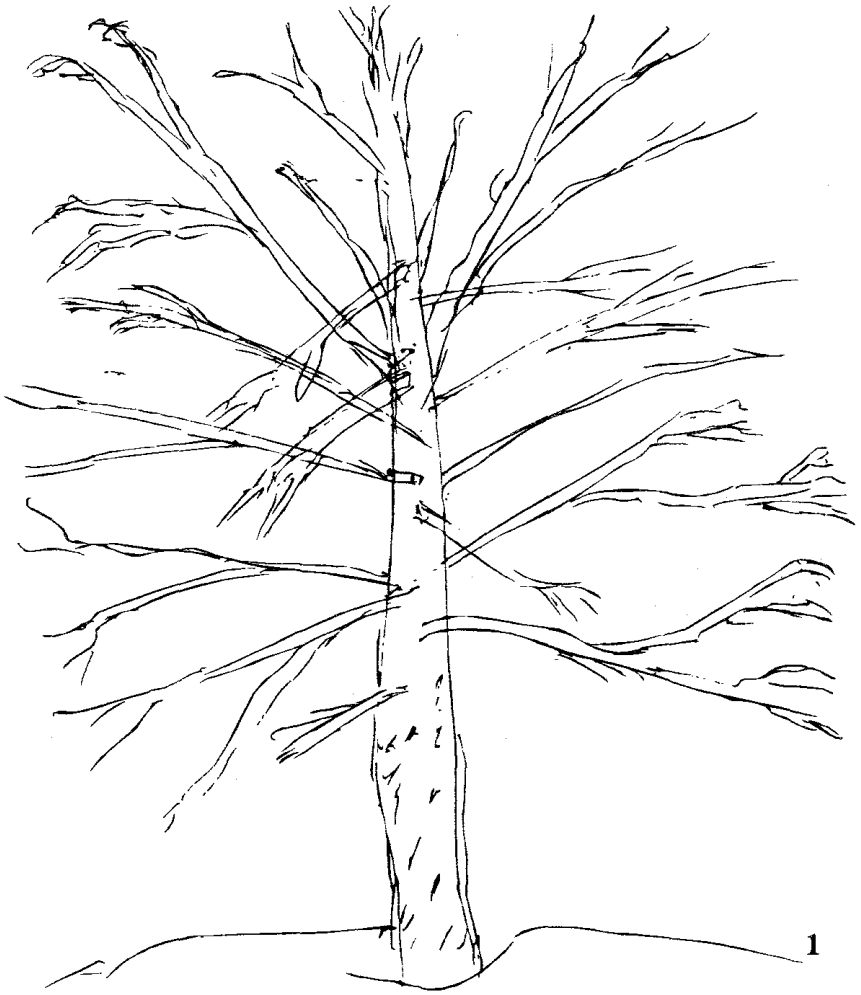

1

Bărbat, 45 de ani, singur la părinţi, căsătorit, medic anestezist. Viol comis asupra unor persoane foarte vulnerabile. Mîngîieri erotice asupra unor paciente anesteziate.

Spre deosebire de scris, care are un aspect comun, testul arborelui se dovedeşte în acest caz un indicator mult mai sigur al problemelor psihice ale subiectului.

Ramurile primului arbore desenat au formă de tub (impulsivitate), se încrucişează adeseori (ambivalenţă, autocontradicţie) şi, de cîteva ori, sînt frontale (semn de nevroză, uneori).

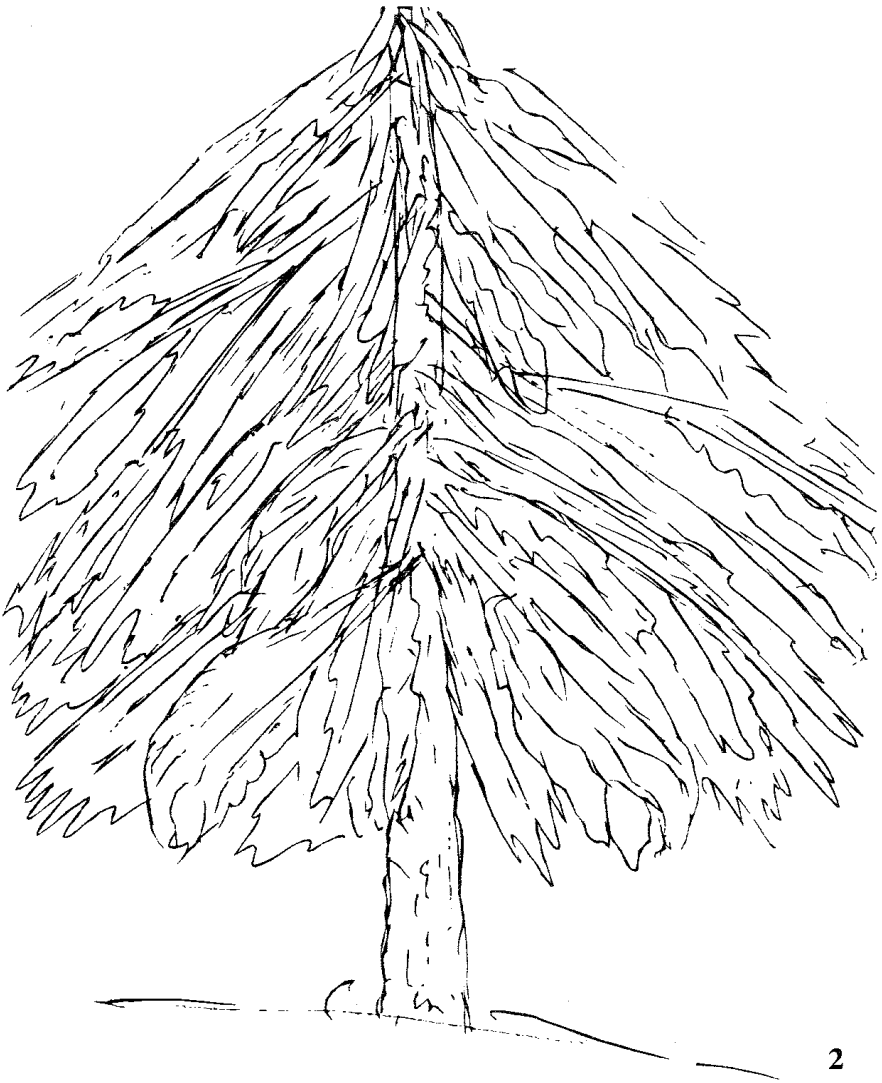

2

Nervozitatea şi anxietatea sînt evidente în cel de-al doilea desen: frunzişul imens (imaginar copleşitor), micile porţiuni haşurate (de observat trunchiul).

Cel de-al treilea arbore (vezi desenul de la pagina următoare) indică agresivitatea (liniile ascuţite), ambivalenţa (direcţii opuse) şi un idealism uşor utopic. Subiectul este iritabil, reacţionează uşor, posibil depresiv.

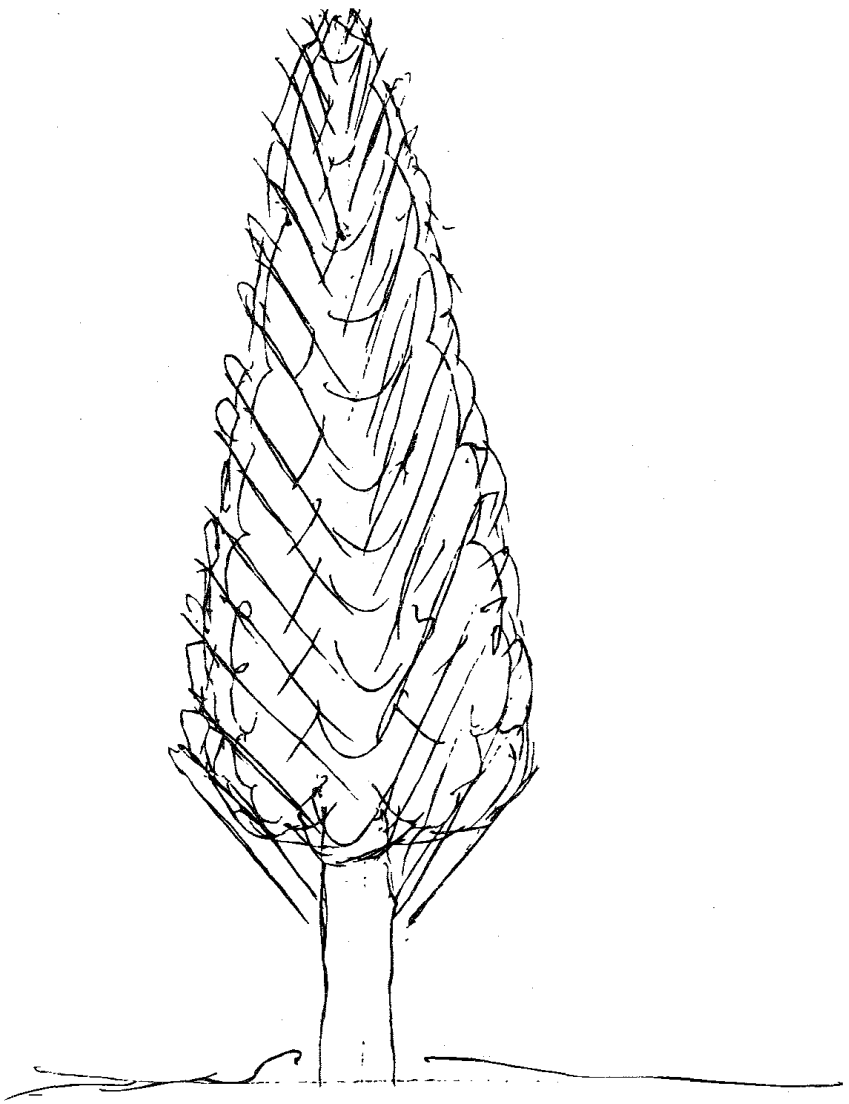

3

Imaginaţia are tendinţa de a invada psihismul subiectului şi trebuie să remarcăm un foarte puternic sentiment de disconfort interior.

Contactele sînt limitate şi dificile, iar nevoia de putere se dovedeşte a fi importantă (arbori foarte mari).

De reţinut şi faptul că acest test a fost executat în închisoare.

Victime ale violului

Tînără, 18 ani, a fost violată la ieşirea din metrou de un bărbat care a ameninţat-o punîndu-i cuţitul la gît. I-a fost teamă că agresorul ar putea să o ucidă şi, de atunci, are coşmaruri şi trece prin crize de angoasă.

Testul arborelui ne demonstrează anxietatea şi emotivitatea rău canalizată. Rădăcinile semnificative, spasmodic desenate, sînt semnul traumatismului sexual ; coroana „mîzgălită", cu linii încurcate, confuze, indică nervozitate şi o agresivitate neeliberată.

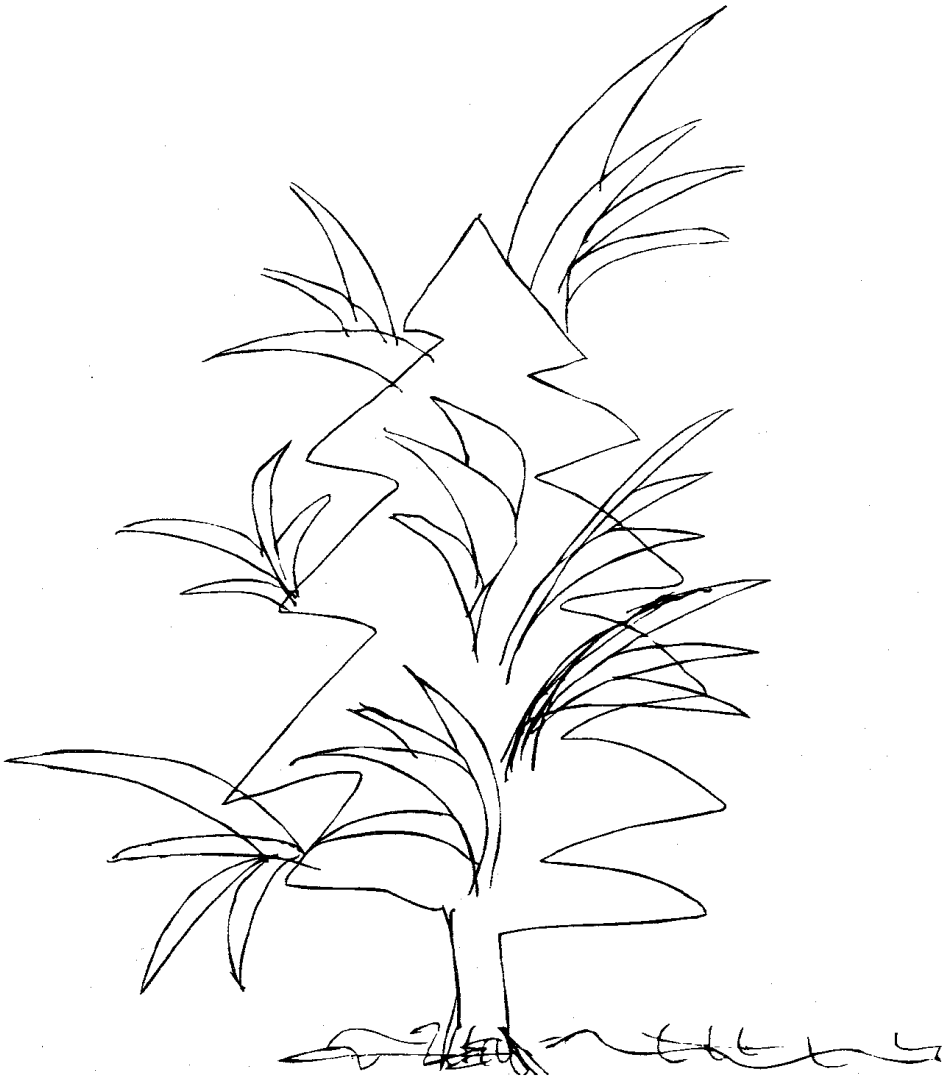

Femeie, 30 de ani, făcea autostopul şi a fost violată, după ce fusese mai întîi ameninţată cu moartea (cuţit şi început de strangulare). A crezut că va muri şi, de atunci, are crize de angoasă şi coşmaruri.

Testul arborelui a fost făcut la patru luni de la viol şi indică nervozitatea. Sexualitatea subiectului pare să fi suferit un traumatism (de observat liniile înnegrite de la baza desenului).

Personalitatea este lipsită de fermitate în structurile ei.

16
NEVROZE ŞI PSIHOZE

De-a lungul secolelor, tulburările mintale şi de personalitate au făcut obiectul a numeroase clasificări, cele mai recente fiind clasificarea internaţională, editată de OMS la Geneva, nomenclatorul american (DSM III) şi caracterologia psihanalitică.

Toate aceste categorii vor fi însă utilizate cu precauţie, deoarece adeseori vom întîlni tipuri mixte, iar noi trebuie să avem întotdeauna încredere într-un tratament curativ.

Oricare ar fi tipul de clasificare, distincţia dintre nevroze şi psihoze rămîne una clasică, chiar şi atunci cînd anumite tulburări, în funcţie de frecvenţa sau de gravitatea lor, pot fi ordonate într-un grup ori altul, aşa cum se întîmplă în special în cazul nevrozei obsesionale (spălatul pe mîini sau verificarea aragazului de zece ori pe zi sînt semnele unui comportament nevrotic ; însă a o face de cincizeci de ori pe zi înseamnă că avem de-a face cu un comportament psihotic...).

Nevrozele

Nevrozele, spre deosebire de psihoze, nu alterează sistemul real : subiectul rămîne conştient de tulburările sale, suferă din cauza lor şi doreşte să se vindece. Factorii psihologici joacă acum un rol major.

La înţelegerea stărilor nevrotice au contribuit atît Pierre Janet, cît şi Sigmund Freud.

Principalele tipuri de nevroză sînt : isteria, nevroza obsesională, tulburările fobice, stările anxioase.

- *Isteria* a fost studiată şi descrisă mai ales de către Charcot, Janet şi Freud.

  În cazul acestei afecţiuni mintale, corpul devine un limbaj şi poate imita orice boală (paralizie, contracţii, tulburări de vedere etc.), fără să existe însă o bază organică.

Istericii caută întotdeauna să se afle în centrul atenţiei, sînt uşor de influenţat, iar tulburările lor pot fi vindecate prin persuadare.

- *Nevroza obsesională*: subiectul este conştient de tulburările sale, dar nu reuşeşte să alunge o serie de idei, cuvinte sau porniri ce i se impun.
- *Tulburările fobice*: angoasa se deplasează în acest caz asupra unui obiect sau asupra unei situaţii pe care subiectul va încerca să îl/o evite: teama de avion, de şerpi, de păianjeni. Subiectul rămîne conştient de faptul că respectiva teamă are un caracter exagerat.
- *Stările anxioase*: proasta dispoziţie se traduce printr-o teamă difuză, care poate ajunge pînă la panică, şi se manifestă prin tulburări fizice (spasme, senzaţie de sufocare etc.).

Psihozele

Psihozele sînt afecţiuni mintale dobîndite care se dezvoltă pe un teren psihic normal sau psihopatic, implică o integrare a tulburărilor în personalitate, opunîndu-se criticilor şi determinînd dezinserţia socială; tulburările trebuie să persiste suficient de mult timp pentru a putea vorbi cu adevărat despre psihoză.

Léon Michaux, *Les degrés de la folie*, Hachette, Paris, p. 34.

Principalele psihoze sînt: paranoia, psihoza maniaco-depresivă şi ipohondria.

- *Paranoia* reprezintă o formă de delir. Subiectul interpretează faptele într-un mod eronat, dar urmînd o logică aparentă; orgoliul, lipsa de încredere şi rigiditatea sînt trăsăturile caracterului paranoic. Sentimentul că este persecutat îl face de multe ori pe bolnav să devină foarte agresiv.
- *Schizofrenia* a fost studiată în mod special de Breuler. Ambivalenţă, tulburări ale afectivităţii, inactivitate şi apragmatism, iată cîteva dintre trăsăturile esenţiale ale acestei psihoze care incită bolnavul să se retragă în sine, atitudine ce poate să meargă pînă la autism. Vom oferi imediat mai multe exemple cu testul arborelui realizat pe schizofreni.
- *Psihoza maniaco-depresivă* este o gravă tulburare a dispoziţiei. După perioade de agitaţie şi activitate excesivă, subiectul intră într-o perioadă de melancolie şi tristeţe, riscul sinuciderii fiind întotdeauna sporit în această fază secundă.

– *Ipohondria* poate fi inclusă în categoria psihozelor imaginative cronice. Subiectul se crede încercat de boli care nu au un fundament organic real. Solicită în mod constant îngrijiri şi este obsedat de diferite boli.

Întrucît enumerarea care precedă tulburările de echilibru mintal nu este limitativă, sfătuim cititorii să aibă în vedere manualele de psihiatrie care figurează în bibliografie.

În sfîrşit, ţinem să precizăm că, luat separat, testul arborelui nu permite efectuarea unui diagnostic de echilibru mintal. El poate însă pune în alertă medicul sau psihologul, scoţînd la lumină anomaliile sau tulburările de comportament ale subiectului. Testul arborelui trebuie să fie tot timpul însoţit, confruntat cu alte metode.

Caracteristici principale :

– arbore mic sau foarte mare (sentiment de inferioritate sau exaltare imaginativă) ;
– înnegriri (anxietate, angoasă) ;
– frunziş imens şi apăsător (control imaginativ deficitar) ;
– îngustare a trunchiului (blocaj al încărcăturii afective) ;
– rădăcini mari şi îndreptate în jos (probleme sexuale) ;
– trunchi împărţit în două (divizare a personalităţii) ;
– ramuri fără frunze (lipsa de contact şi schimburi cu altcineva) ;
– crestături în partea stîngă a trunchiului (traumatism în trecut) ;
– coroana diformă şi neregulat desenată (lipsa unei înlănţuiri logice a ideilor) ;
– forme infantile (regresie) ;
– ramuri frontale (probleme psihologice) ;
– apăsare spasmodică în trasarea liniilor (agresivitate) ;
– repetarea unor motive diferite : cercuri etc. (tendinţă obsesională, perseveraţie) ;
– încrucişarea ramurilor (ambivalenţă) ;
– linii retuşate (anxietate) ;
– coroană căzută (tendinţă depresivă) ;
– forme inautentice (rupere de realitate).

Bărbat, 40 de ani, căsătorit, patru copii. Este marocan. Suferă de delir cutanat (senzaţia că se mişcă ceva sub pielea din zona organelor sexuale).

Testul Szondi relevă un eu dezintegrat, frică paranoidă, bisexualitate. Testul arborelui pune în evidenţă nervozitatea (a se observa coroana) şi problemele sexuale (rădăcinile), la fel ca şi lipsa de satisfacţie a persoanei (arbore foarte mic).

Tînăr, 29 de ani, necăsătorit, homosexual. Are scabie. Nu vorbeşte şi nu se mai vede cu nimeni: „Nu ştiu dacă acest microb are vibraţii [*sic*]", are senzaţia că toată lumea s-ar scărpina...

Testul Szondi îi confirmă homosexualitatea, iar testul arborelui ne indică un eu angoasat şi destructurat. Înnegriri ale trunchiului şi coroană neunitară în partea dreaptă, din semne abstracte.

În cel de-al treilea arbore al său (arborele de vis) trunchiul nu mai are nici o consistenţă; în opoziţie, coroana (sfera imaginativă) apare enormă şi apăsătoare.

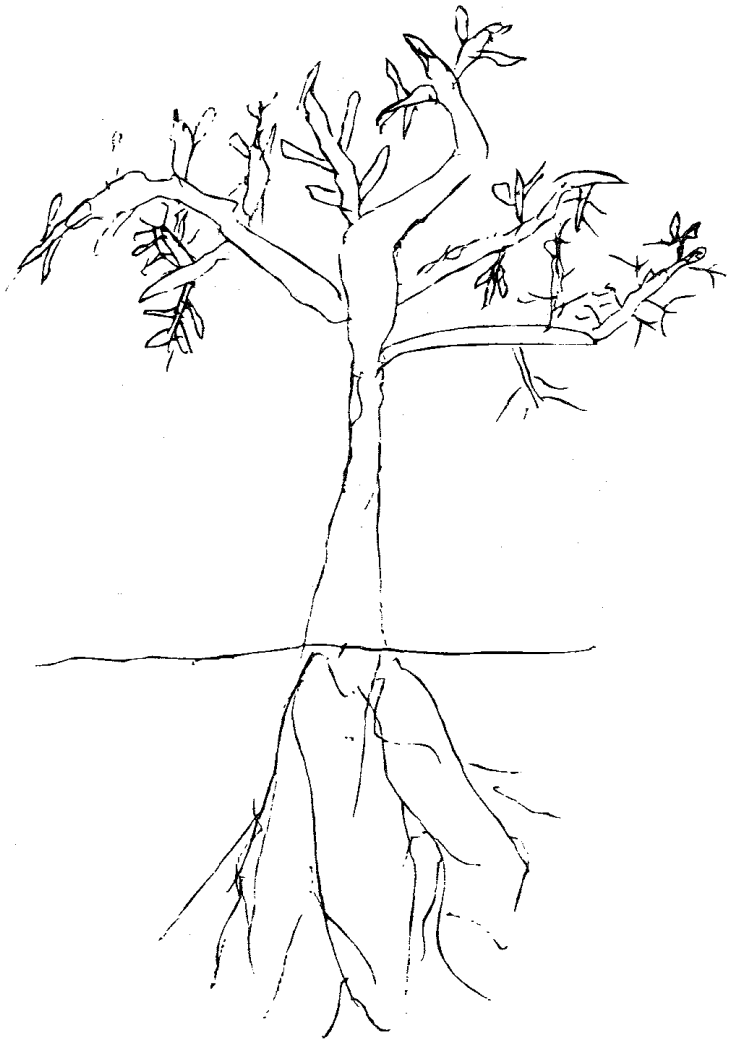

Bărbat, 42 de ani, necăsătorit. Este iranian şi suferă de un lichen liniar al frunţii. Ambii părinţi şi i-a pierdut pe cînd avea şapte ani. Testele indică o foarte mare inhibiţie, absenţa vieţii afective şi o tendinţă paranoică. Este lipsit de identificarea paternă şi nici nu are o imagine parentală.

Arborele de vis (nr. 3) parcă ar fi avortat. Încărcătura afectivă este blocată (îngustare a trunchiului); rădăcinile mari şi îndreptate în jos relevă un inconştient încărcat de frustrări sexuale şi violenţă stăpînită.

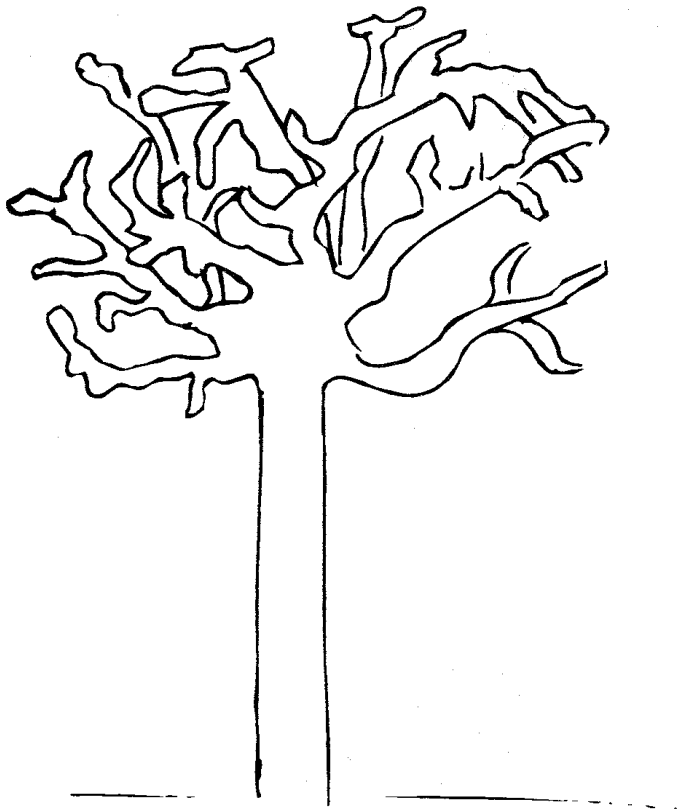

Tînăr, 19 ani, schizofren. A avut o tentativă de suicid. De asemenea, a trecut prin experienţa haşişului. Tendinţă obsesională. Este întreţinut de un homosexual.

Arborele nr. 3 dă o impresie de indispoziţie : subiectul este constrîns, foarte anxios şi ambivalent. Ramurile ca nişte „cioturi" relevă lupta permanentă împotriva diviziunii sale interioare.

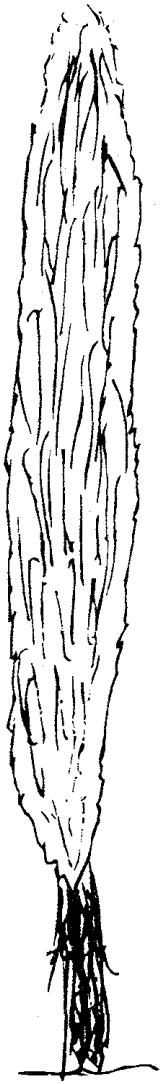

Tînăr, 22 de ani. Nevroză obsesională. I se pare că toată lumea se uită la el crezîndu-l homosexual. Nu se înţelege bine cu părinţii. A avut două tentative serioase de sinucidere.

Arborele arată labilitatea psihică, exaltarea imaginativă şi mai ales angoasa (înnegrire a trunchiului). Liniile ascuţite îndreptate în jos denotă o agresivitate care se poate întoarce împotriva subiectului.

Tînăr, 19 ani, orfan de tată de la opt ani (mama s-a recăsătorit). Este considerat schizofren. Are un sentiment de straniu, de bizar; a încercat să se spînzure. Se comportă urît cu surioara lui născută dintr-a doua căsătorie, amenințînd-o că o omoară pentru a-şi face mama să sufere. Nu a avut raporturi sexuale; vrea să bată şi să violeze femeile.

Testul arborelui îi surprinde bine sentimentul straniu şi divizarea sa interioară (de observat trunchiul împărțit în două printr-o linie mediană). Formele abstracte şi disparate ale coroanei alcătuite numai din ramuri, fără frunze, arată dificultățile de contact, pierderea legăturii cu realitatea. Semnul de pe ramura din partea stîngă este indiciul unui traumatism care a avut loc în trecut.

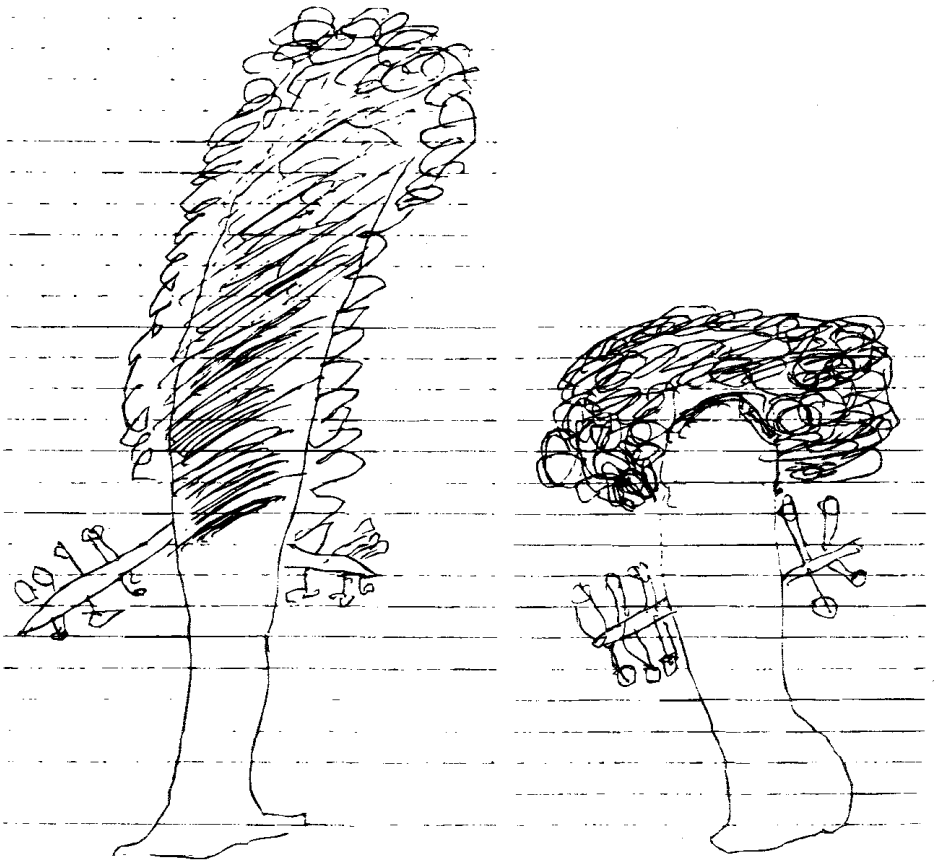

Tînăr, 18 ani. Este arab şi suferă de schizofrenie, delir de influenţă automatizat şi apragmatism. Avem o reprezentare a arborelui foarte schematizată, care aduce mai mult sau mai puţin cu un falus. Înnegririle indică anxietatea, iar coroana mîzgălită, ideile care se îmbulzesc şi se întrepătrund fără logică. Nivelul cultural este foarte rudimentar şi se evidenţiază foarte bine prin formele infantile.

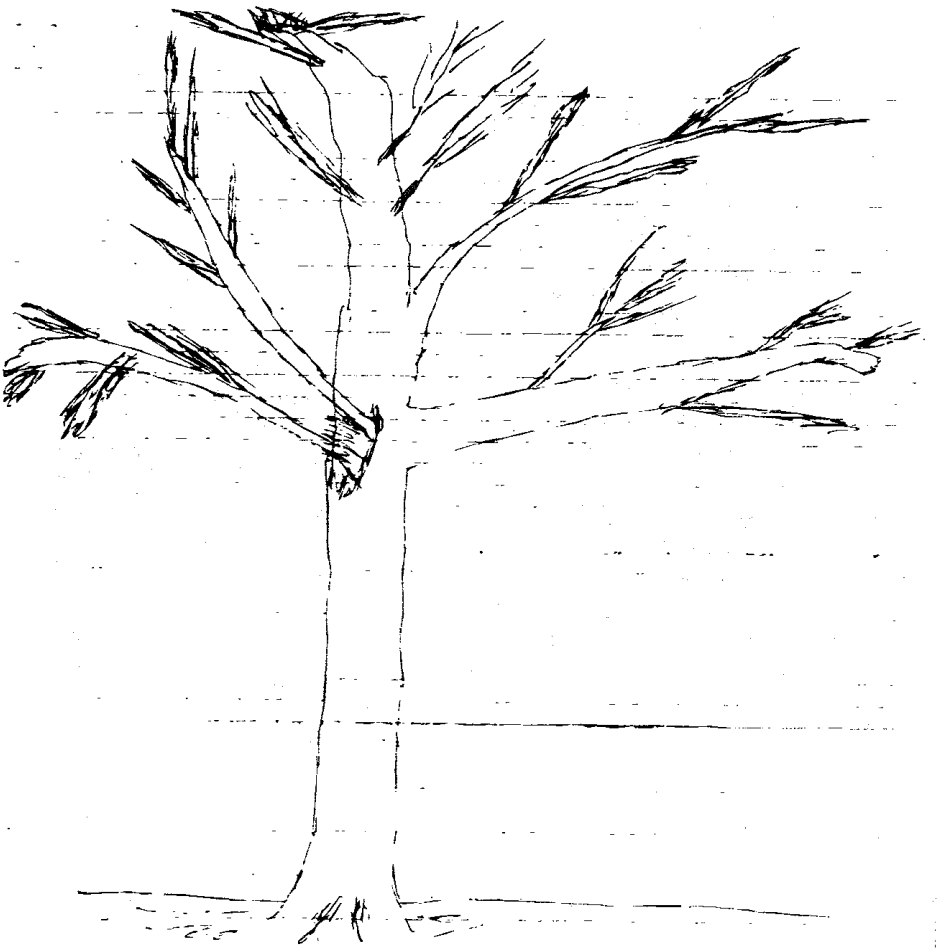

Bărbat, 40 de ani, schizofren. Aude voci şi are un sentiment de persecuţie. În cazul de faţă, arborele este foarte mare. Trunchiul desenat din linii firave şi discontinue relevă o personalitate fragilă, căreia îi lipsesc structurile solide. Ramurile frontale (tridimensionalitate) sînt cel mai frecvent semnul unor probleme psihologice. Înnegririle de la extremităţile ramurilor sînt făcute din linii apăsate spasmodic : posibilitatea unor descărcări subite şi agresivitate.

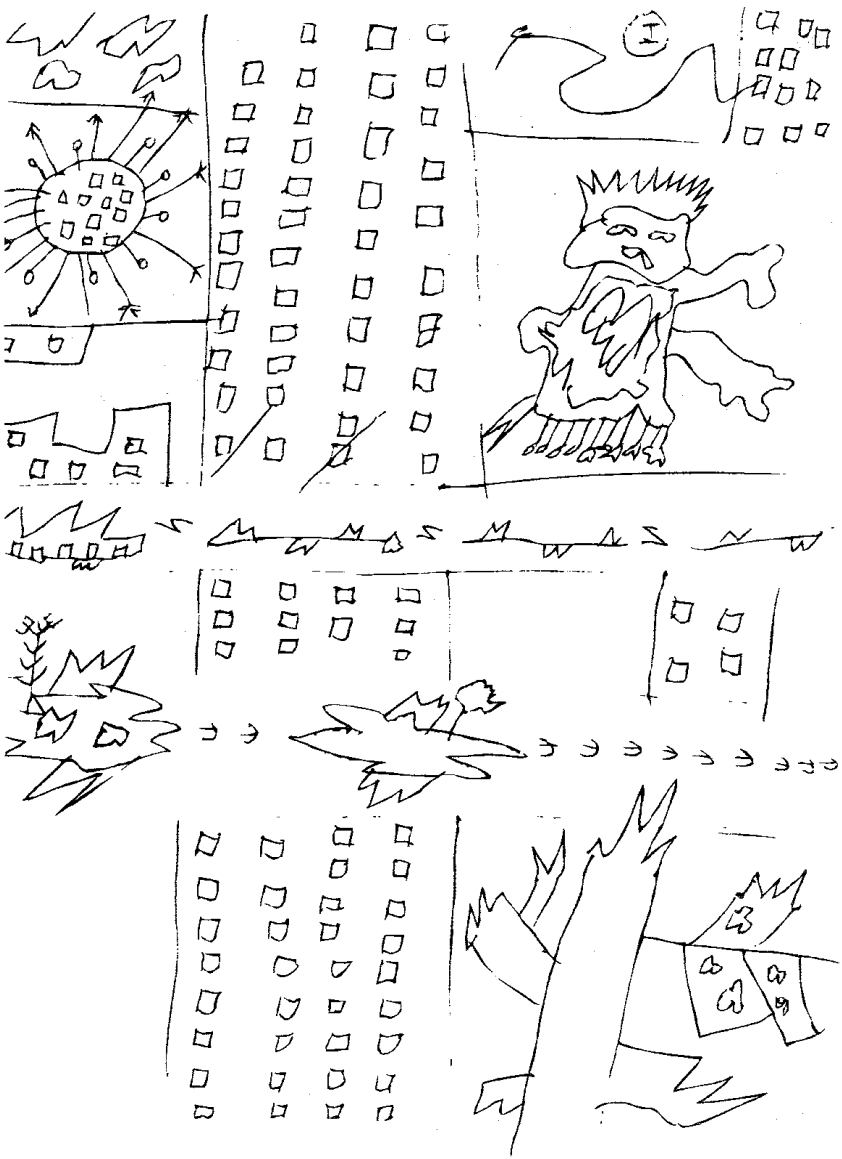

Tînăr, 16 ani. Schizofrenie, delir megalomaniac. Sîntem în faţa unui subiect complet rupt de realitate, invadat de un inconştient plin de agresivitate (de observat unghiurile ascuţite din desene) şi tendinţe obsesionale (repetare a pătrăţelelor). Tema arborelui este ascunsă de către fantasmele subiectului care nu reuşeşte să iasă dintr-o perseveraţie patologică.

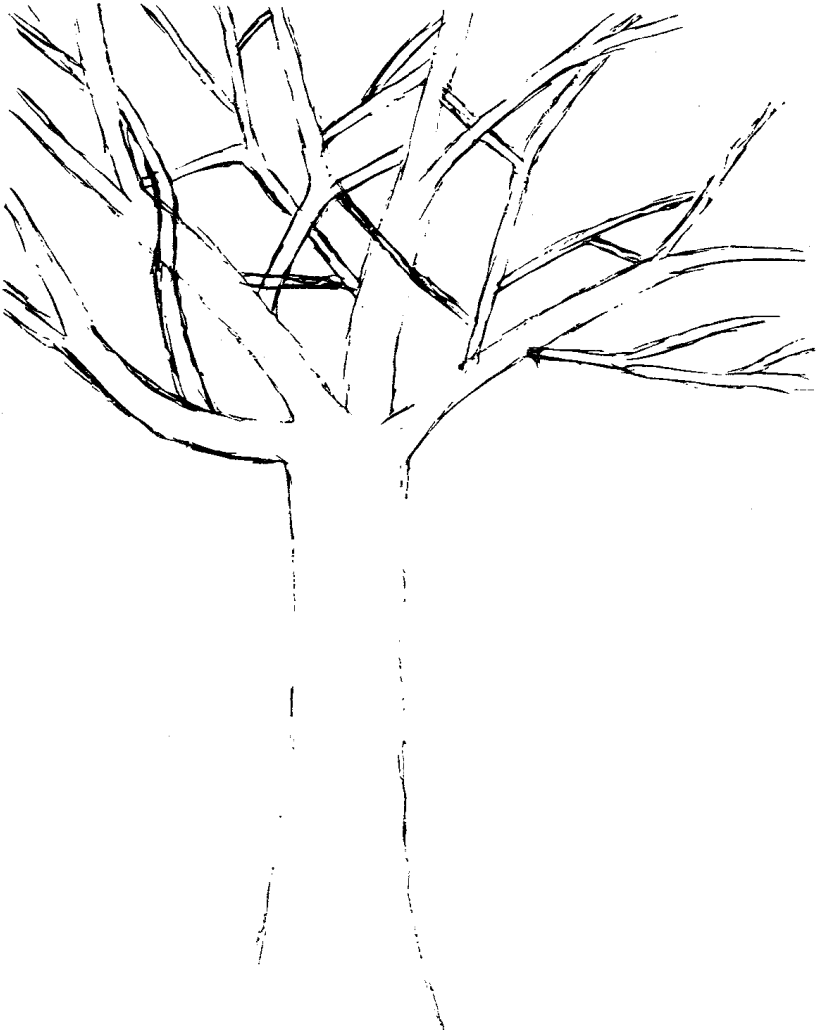

Tînără, 18 ani. Este din Tunisia. Testul Rorschach a dezvăluit o tendinţă paranoidă. Inhibiţie totală. Refuză realitatea, pe care o vede dintr-un unghi pesimist. Are impresia de vid. A suferit o depresie.

Cel de-al doilea arbore (eul intim) indică ambivalenţa (încrucişări ale ramurilor), sentimentul de insatisfacţie (ramurile se lovesc de marginea de sus a foii de hîrtie), nevoia de a se face remarcată (arbore mare), anxietatea (linii retuşate). Arborele al treilea arată tendinţa depresivă (coroană imensă şi căzută).

17
ALCOOLISMUL

Acest cuvînt, folosit pentru prima oară în 1849 de către Magnus Huss, asocia ansamblul patologiei organice secundare cu un consum toxic de alcool. În prezent, definiţia alcoolismului înglobează nevoia patologică de alcool, pierderea controlului în ceea ce priveşte consumul de alcool şi consecinţele rezultate de aici asupra sănătăţii individului şi asupra comportamentului său social.

Indiferent dacă este consumat din plăcere sau disperare, alcoolul devine pentru unii cu totul altceva decît o băutură ocazională, cum ar fi trebuit să rămînă.

Etiologia dependenţei de alcool prezintă multiple faţete : în afara factorilor sociali – oferta de alcool pe piaţă, preţul băuturilor alcoolice, religia, cultura, publicitatea, tradiţiile etc. –, există şi factorii individuali, singurii ce ne interesează aici şi pe care îi vom diferenţia în factori fizici şi factori psihologici.

Factorii fizici ai alcoolismului au fost confirmaţi sub control genetic :

- Toleranţa în ceea ce priveşte alcoolul este diferită de la un individ la altul. Astfel, la nivel hepatic, metabolizarea alcoolului nu are loc în acelaşi mod. Activitatea enzimatică este variabilă şi de aceea 70% dintre asiatici, de pildă, vor avea o reacţie negativă, cu înroşirea feţei, palpitaţii, dureri de cap, senzaţie de rău chiar în cazul unui consum minim de alcool.
- Se ştie foarte bine că femeile sînt mai sensibile decît bărbaţii în ceea ce priveşte consumul de alcool şi ele pot deveni mult mai uşor cirotice, ţinînd seama, bineînţeles, şi de diferenţele de greutate şi de corpolenţă.

Factorii psihologici ai dependenţei de alcool sînt numeroşi. Între aceştia, putem distinge factorii aflaţi sub control genetic:

- Cercetările efectuate asupra copiilor unor pacienţi alcoolici, despre care ştiam că riscă să devină la rîndul lor alcoolici în 25% din cazuri, faţă de 3-4%, în cazul celorlalţi, arată că – în medii sociale şi culturale echivalente – ei aveau un grad de anxietate mai ridicat, se puteau observa mai multe tulburări de atenţie şi o mai mare dificultate în a elabora o soluţie sau strategie în faţa unei probleme concrete. Au fost avansate ipoteze referitoare la anomaliile de transmisie între neuroni: alcoolul readuce pentru început pacientul la o funcţionare normală, conferindu-i bună dispoziţie, capacităţi intelectuale sporite; ca urmare, el va fi tentat să repete experienţa, pînă va ajunge dependent.
- *Depresia*, mai frecventă la femei decît la bărbaţi, reprezintă un factor important în determinarea consumului de alcool, această conduită putînd să devină un veritabil echivalent pentru sinucidere. Depresia, pe care o constatăm atît de des la alcoolici, poate, de asemenea, să fie consecinţa tocmai a consumului repetat de alcool.
- *Anxietatea, stresul* favorizează recurgerea repetată la consumul de alcool, produs recunoscut pentru acţiunea sa tranchilizantă.
- *Tulburările de personalitate*, cum ar fi nevrozele sau mai ales imaturitatea psiho-afectivă, joacă un rol deloc neglijabil în apariţia dependenţei de alcool.
- *Problemele afective şi sentimentale* ocupă, bineînţeles, un loc important în apariţia alcoolismului.

Foarte frecvent, alcoolicul tolerează ani buni consistentele doze cotidiene de băutură. În acest stadiu, diagnosticul nu este tot timpul evident, iar testele, cum ar fi cel al arborelui, rămîn singurele care pot indica alcoolismul. Urmează în mod iremediabil efectele toxice care antrenează perturbări la toate nivelurile, perturbări metabolice, psihologice, comportamentale... Tulburările cele mai vizibile în scriere şi teste sînt deci acelea de coordonare motrice, în speţă tremuratul.

Caracteristici principale :

- linii tremurate ;
- linii fine şi fără suport, discontinue cîteodată ;
- mici semne repetate, înnegriri, forme rotunde în coroană (*tendinţă de perseverație*) ;
- coroană căzută (*semn al depresiei*) ;
- lărgiri şi îngustări ale trunchiului (*blocare a încărcăturii afective*) ;
- ramuri întrepătrunse în coroană (*contradicţie intimă*) ;
- arborele crescut din ghiveci (*sentiment de închidere în problemele personale*).

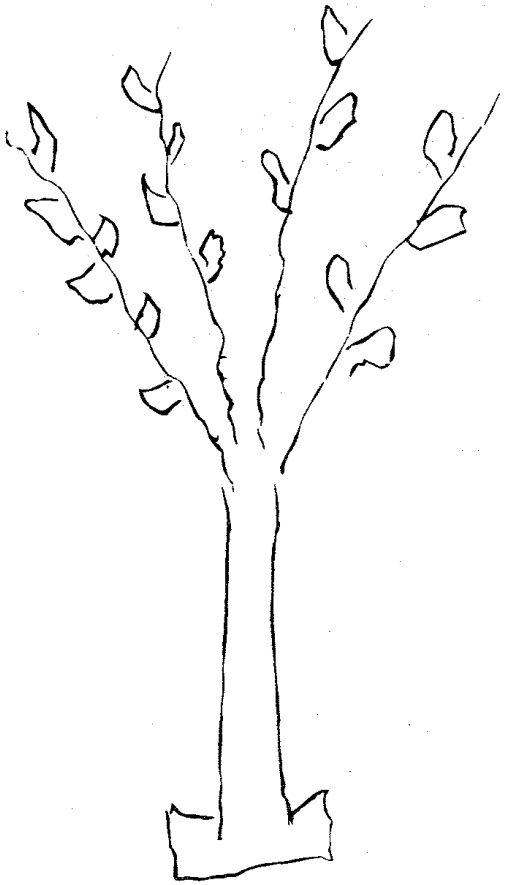

Femeie, 40 de ani, trei copii. Este alcoolică şi dipsomană (consumă în exces băuturi alcoolice, neputînd să se abţină).

A început să bea de la 15 ani. Tremură şi are tendinţe depresive. A fost necesară în mai multe rînduri internarea într-o clinică psihiatrică. Subiectul suferă de tulburări neurologice, ca urmare a consumului excesiv de alcool; se află în pragul unei crize de *delirium tremens*.

Liniile tremurate ale ramurilor şi bazei arborelui sînt elocvente pentru o proastă coordonare motorie. Arborele crescut din ghiveci indică faptul că subiectul se închide în propria-i problemă.

Ansamblul testului relevă degradarea psihică a subiectului, ale cărui reprezentări mintale nu mai corespund nivelului de cultură generală, bine reprezentată la început.

Bărbat, 45 de ani, necăsătorit, homosexual. Este ultimul născut dintr-o familie cu cinci copii. Părinţii sînt decedaţi. După moartea mamei, unul dintre fii a decedat în urma unei crize de etilism. A lucrat în administraţie.

Alcoolism în jurul vîrstei de 20 de ani, urmat de mai multe cure de dezintoxicare.

Cei trei arbori desenaţi sînt mari, însă liniile au fost trasate foarte uşor. Primul dintre arbori se distinge prin ramurile frontale (aspect insolit); există cîteva frunze în vîrful ramurilor (nevoia de schimbare) şi o tăietură în trunchi (traumatism trăit în trecut). Al doilea arbore reprezintă un palmier (dorinţa de a evada) cu trunchiul aspru (dificultăţi de contact), iar cel de-al treilea, reprodus mai sus, este o salcie plîngătoare fin conturată din linii descendente (semn de nervozitate, de pesimism şi tendinţă depresivă).

Bărbat, 39 de ani, necăsătorit. Este cel de-al treilea născut dintr-o familie cu cinci copii, familie de care s-a despărţit în urmă cu zece ani. A intrat de cîteva ori în conflict cu tatăl său, o fire extrem de autoritară. Încercarea de a trăi în doi s-a soldat cu un eşec. A petrecut mai mult timp într-o comunitate. A fost magaziner, dar îşi doreşte să se consacre literaturii.

Caracter rigid şi revendicativ. Consideră că ambianţa, „detestabilă", în opinia lui, precum şi locul de muncă se fac vinovate de problemele lui legate de alcoolism.

Cel de-al doilea arbore (eul intim) reprezintă o răchită, ceea ce corespunde unui şoc suferit în trecut: în acest caz, umilinţele suferite. Trunchiul este mic şi trasat dintr-o linie uşoară.

Reţinem în desenul primului arbore coroana alcătuită din numeroase ramuri care se încrucişează (ambivalenţă, contradicţie), liniile tremurate şi discontinue (influenţa alcoolului).

Al treilea arbore al subiectului este imens, ocupînd întreaga pagină (nevoia de a avea un rol anume, tendinţa paranoică). Dar şi în acest desen, liniile rămîn fine şi, uneori, discontinue.

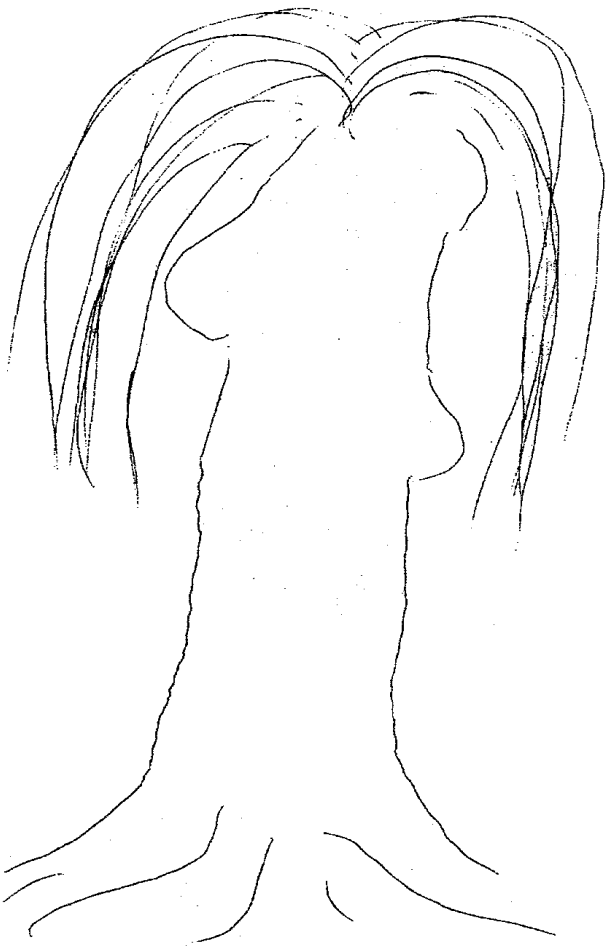

Bărbat, 32 de ani, are trei copii. Personalitate imatură şi politoxicomaniacă. A petrecut opt ani în clinicile de dezalcoolizare ! A început să bea la vîrsta de 22 de ani. A fumat haşiş şi a prizat heroină. Se află în proces de divorţ. Consideră că tatăl său nu s-a ocupat niciodată de el. Unul dintre fraţii lui a murit din cauza unei supradoze la 25 de ani.

Cei trei arbori sînt mari (nevoia de a se face remarcat), însă desenele sînt foarte rudimentare. Cel de-al treilea arbore, reprodus aici, are o coroană căzută (pesimism, depresie) ; trunchiul, foarte gros, este conturat cu linii plăpînde şi tremurate ; de asemenea, prezintă umflături pe ambele părţi, semn de blocaj al încărcăturii afective, refulare, obsesie inconştientă.

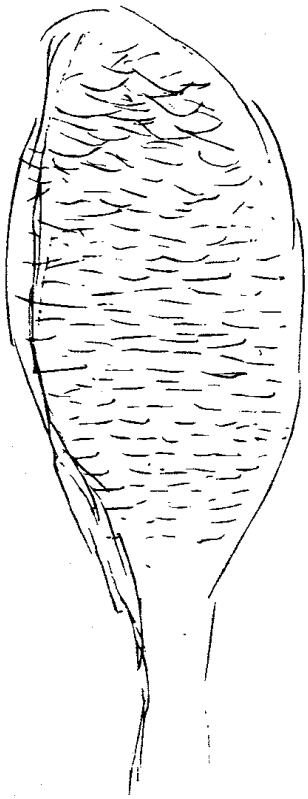

Bărbat, 36 de ani, necăsătorit, un copil. Părinţii sînt divorţaţi încă de cînd subiectul avea 10 ani şi s-au recăsătorit, fiecare avînd un alt copil cu noul partener. A fost crescut de către bunica lui.

A început să bea după o decepţie sentimentală. A trecut prin trei cure de dezintoxicare. Personalitate imatură, nu are un loc de muncă (a fost instalator).

Testul arborelui ne dezvăluie o personalitate nervoasă, emotivă şi foarte fragilă. Trunchiul primului arbore este desenat din linii uşoare şi discontinue (nervozitate, deschis la influenţele venite din mediu). Al doilea arbore – reprodus mai sus – este alcătuit din linii puţin apăsate şi retrasate de mai multe ori (anxietate); coroana în formă de balon alungit este umplută cu linii mici, dispuse paralel (tendinţă obsesională, pînă la perseveraţie). Cel de-al treilea arbore este foarte uşor conturat – trunchiul, mai ales –, iar frunzele în formă de inimă agăţate de crengi denotă nevoia de schimb afectiv.

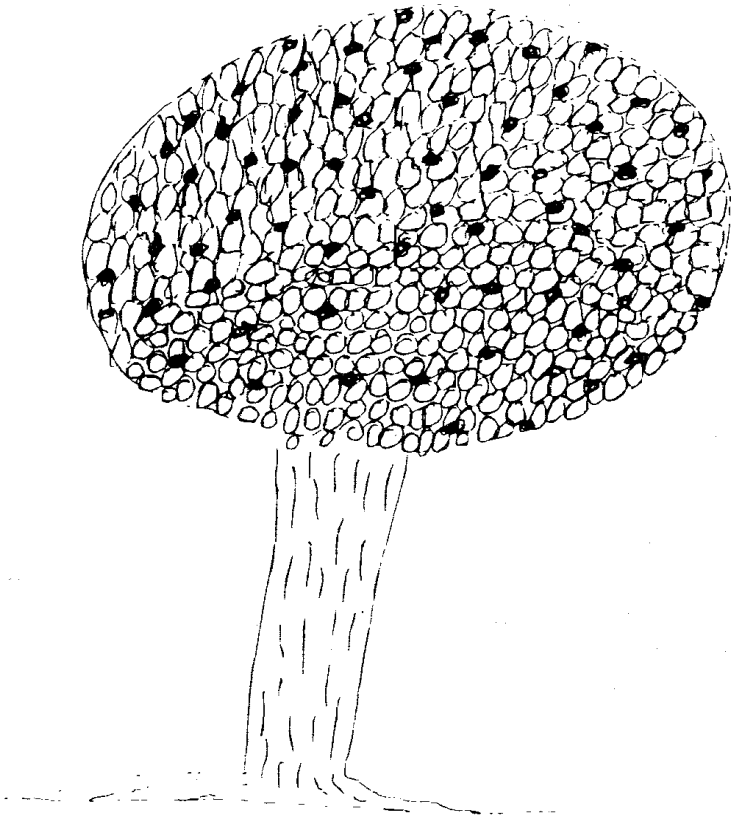

Bărbat, 54 de ani. Şi-a pierdut părinţii la vîrsta de 3 ani şi a fost crescut de o angajată a serviciului de asistenţă socială. A început să consume alcool în jurul vîrstei de 15 ani, la „ordinul" şefului său. S-a căsătorit la 20 de ani şi are 3 fiice. A trecut prin cîteva cure de dezalcoolizare (sevraj) şi, în perioada în care a avut o prietenă, nu a băut deloc (abstinenţă). Se află în proces de divorţ.

Primul arbore este desenat dintr-o linie foarte uşoară, retrasată în cîteva rînduri. Coroana are formă de balon ; baza arborelui este triunghiulară.

Trunchiul celui de-al doilea arbore este desenat din linii subţiri şi discontinue ; ramurile în formă de tub formează coroana.

Al treilea arbore – reprodus aici – are coroana rotundă, în formă de balon. Frunzişul se compune din elemente meticulos juxtapuse, multe dintre ele fiind înnegrite. Tendinţa obsesională este în acest desen evidentă ; la fel, anxietatea se observă în porţiunile înnegrite.

18
TOXICOMANIA

Deşi numărul persoanelor care au folosit diferite substanţe toxice pentru a trăi senzaţii noi este destul de mare, procentul celor care au depăşit faza de simplă atracţie sau apetenţă şi au trecut la un consum regulat rămîne mic. Faza de dependenţă propriu-zisă este precedată de o fază de toleranţă. În general, sînt numiţi toxicomani subiecţii dependenţi, categorie distinctă de restul consumatorilor.

Dependenţa poate fi de natură psihologică, adică reprezintă o nevoie imperioasă de procurare a substanţei toxice în vederea consumului. E o nevoie care, atunci cînd nu este satisfăcută rapid, declanşează o stare cu mult mai gravă decît simpla tensiune psihică : indispoziţie generalizată, angoasă pronunţată, transpiraţie, instabilitate... Adeseori, dependenţa este şi fizică, starea declanşată de absenţa drogului caracterizîndu-se prin dureri abdominale, crampe musculare şi chiar crize de epilepsie.

Pentru a evita astfel de simptome, unii subiecţi sînt în stare de orice, numai să-şi obţină drogul. După cum se ştie, toxicomania reprezintă un important factor criminogen, deoarece, dincolo de faptul că cele mai multe dintre droguri sînt ilegale, majoritatea costă foarte mult, astfel încît cumpărarea lor din veniturile obţinute în mod legal este, cu doar cîteva excepţii, imposibilă.

Dintre elevi, unii încep prin a priza cola, alţii inspiră eteri şi abia după aceea trec la „iarbă", canabis sau haşiş. Cea mai mare parte a toxicomanilor aflaţi sub îngrijire în clinicile de specialitate sau psihiatrice sînt dependenţi de opiacee şi mai ales de heroină, în special în cazurile de administrare intravenoasă. Cocaina şi derivaţii ei, acidul lisergic (LSD), medicamentele psihotrope – folosite în cu totul alt scop decît cel terapeutic – sau derivaţii amfetaminici, eventual în combinaţie cu alcoolul, sînt cîteva dintre „produsele" frecvent utilizate. Asistăm prin urmare la situaţii tot mai frecvente de politoxicomanie.

În timp ce consumul de alcool este perceput ca participare la obiceiurile şi cultura societăţii în care trăim, consumul de droguri ilegale este perceput ca sinonim pentru comportamentul antisocial şi deviant. Spre deosebire de alcoolici, vom întîlni deci în rîndul toxicomanilor exemple cu mult mai numeroase de personalităţi sociopate. Cu alte cuvinte, traiectoria celor din urmă va fi în mod frecvent marcată prin dificultăţi de integrare şcolară, apoi profesională (absenţe, abandon, instabilitate, concediere, demisie, destituire etc.), prin acte legate de o impulsivitate patologică, lipsa de control, cum ar fi tentativele de sinucidere, furtul, delincvenţa, toate acestea putînd conduce la spitalizare într-o clinică psihiatrică şi/sau la închisoare. Ura faţă de societate, violenţa se adaugă uneori la ruptura de mediul familial, la excluderea din societate, la lipsa unui domiciliu stabil, vagabondaj etc. Cu toate acestea, nu toţi toxicomanii sînt obligatoriu şi marginali: îi vom regăsi în toate mediile sociale, de la muncitorii cei mai săraci, la tinerii din cartierele mărginaşe, şomeri, pînă la mediile intelectuale sau artistice aşa-zise „la modă".

Majoritatea toxicomanilor „s-au atins" pentru prima dată de droguri încă din copilărie sau adolescenţă, vîrstă la care, date fiind influenţabilitatea şi curiozitatea sporite, tinerii manifestă o dorinţă naturală de nou şi caută mijloacele prin care să-şi impună identitatea, să se distingă de ceilalţi şi să se opună într-un fel autorităţilor şi modelelor reprezentate de părinţi (atunci cînd aceştia există). Drogurile le oferă sentimentul că evadează, precum şi o anumită plăcere – sînt „paradisuri artificiale" – de ale cărei pericole tinerii nu sînt întotdeauna conştienţi. Ei consideră că transgresarea interdicţiilor reprezintă un semn de afirmare a personalităţii. Riscul repetării respectivelor experienţe, „călătoria" cu ajutorul drogurilor şi, de aici, declanşarea stării de dependenţă este cu atît mai mare cu cît mediul familial a fost alterat de o serie întreagă de evenimente (divorţul părinţilor, demisie, alcoolism, depresii, psihoze suferite de părinţi) sau atunci cînd comunicarea cu părinţii sau profesorii este deficitară. Drogîndu-se, tinerii cred că scapă dintr-o lume pe care o judecă evident negativ, cînd, de fapt, nu fac altceva decît să se prăbuşească în infern. Şi atunci, întreaga lor existenţă, destinul lor se construieşte în jurul consumului de droguri, ceea ce le va influenţa fără îndoială în rău activitatea şcolară, apoi profesională, munca, relaţiile cu ceilalţi, viaţa în general.

Pentru a putea evita o excludere prea timpurie din mediul căruia îi aparţin sau pentru a nu avea probleme cu autorităţile şi cu forţele de ordine, toxicomanii încearcă să afişeze o anumită „faţadă", desigur mincinoasă.

Dintre trăsăturile de personalitate pe care testele psihologice (inclusiv testul arborelui) le subliniază amintim : lipsa de confort interior, absenţa controlului în momentele de angoasă puternică, impulsivitatea, agresivitatea, tendinţa depresivă, uneori chiar de sinucidere, dificultăţile de integrare socială şi de implicare afectivă.

Simpla utilizare a testului arborelui nu ne permite formularea diagnosticului de toxicomanie ; şi totuşi, acesta ne poate indica tulburările care au drept cauză consumul de droguri, cum ar fi : tremurăturile, lipsa coordonării motrice, imaginaţia exaltată.

Totodată, testul arborelui face posibilă analiza structurii psihologice a toxicomanilor : anxietate, nervozitate, tendinţă depresivă, sentiment de izolare, impulsivitate, angoasă, dificultate de a renunţa la droguri etc.

În cadrul exemplelor pe care le vom prezenta în continuare vor putea fi observate :

- linii tremurate, retuşate, spasmodice (nervozitate, anxietate) ;
- ramuri în formă de tub (impulsivitate) ;
- înnegriri (angoasă) ;
- arbori în ghiveci (subiectul are sentimentul că este prizonierul unei probleme) ;
- sălcii plîngătoare (tendinţă depresivă) ;
- coroana exagerată (imaginaţie exaltată) ;
- tăieturi în trunchi (traumatism nerezolvat în trecut) ;
- rădăcini ascuţite (frustrare sexuală) ;
- coroană aplecată spre stînga (subiectul „se agaţă" de copilărie, nu investeşte într-un proiect de viitor) ;
- apă şi rîuri (sentiment de vinovăţie) ;
- forme neautentice (ruptură de realitate).

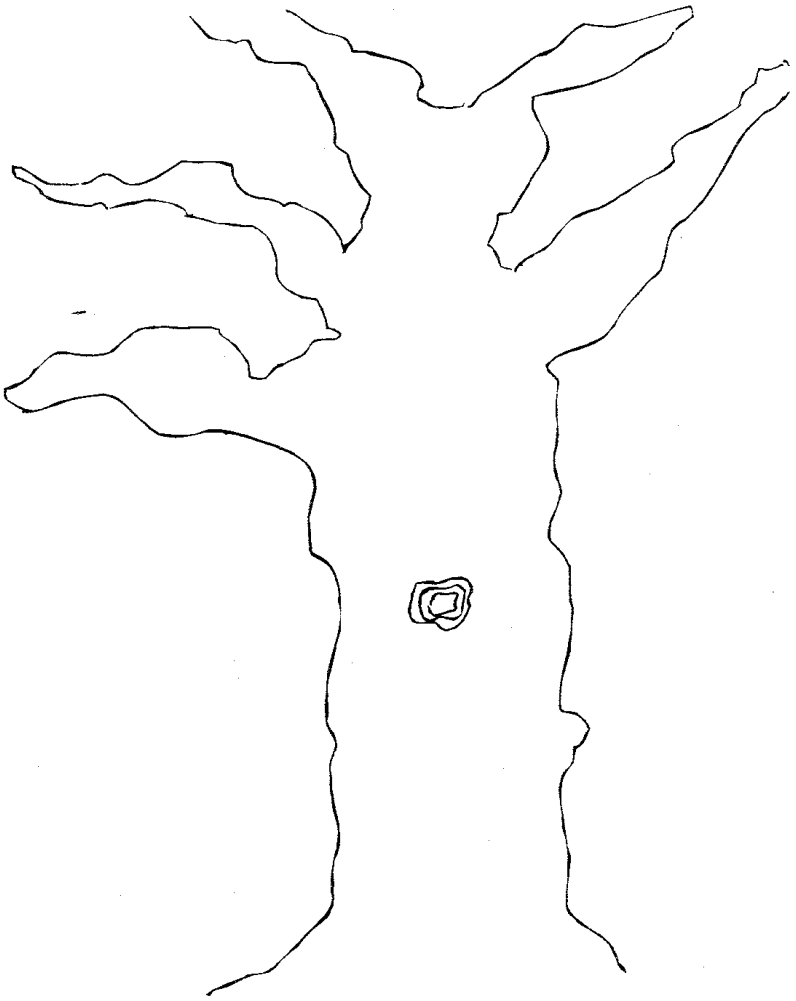

Tînăr, 23 de ani, alcoolic, toxicoman (heroină), criminal. A început de la 14 ani să se drogheze, întîi cu haşiş, apoi cu LSD şi în final heroină. Şi-a ucis medicul cu un pumnal întrucît acesta a refuzat să îi dea tranchilizante. Mai suferise pînă atunci o condamnare, pentru furt.

Arborele lasă o impresie de disconfort psihic. Scorbura de pe trunchi corespunde, cu o variaţie de doi ani, momentului în care a început să ia droguri.

Ne aflăm în faţa unui subiect deosebit de frust şi imatur. Scrisul îi trădează impulsivitatea. Violenţa s-a eliberat sub influenţa alcoolului.

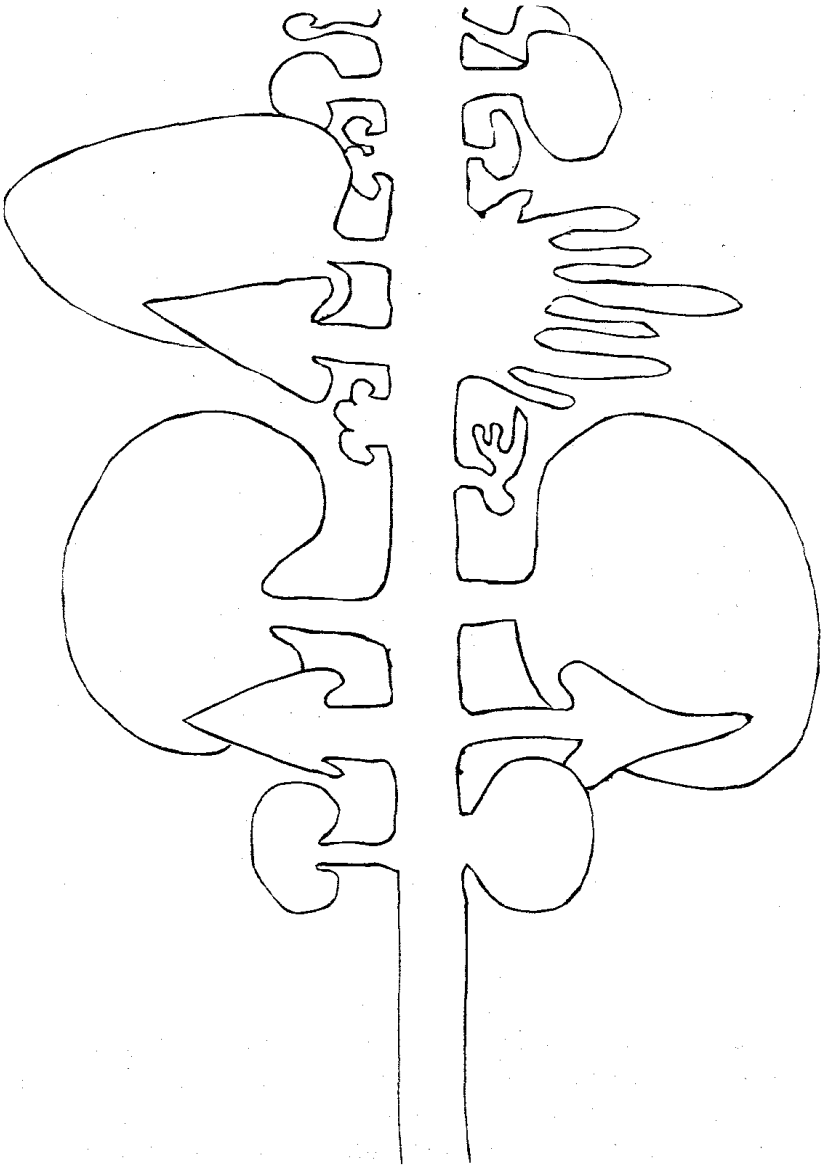

Tînără, 18 ani, toxicomană ocazional. A fost violată. Cel de-al treilea arbore, care este reprezentat aici, este o construcţie pur imaginară. Subiectul are tendinţa de a se detaşa de realitate, lucru confirmat prin textul Rorschach. Baza foii este luată în acelaşi timp ca bază a arborelui, semn al imaturităţii.

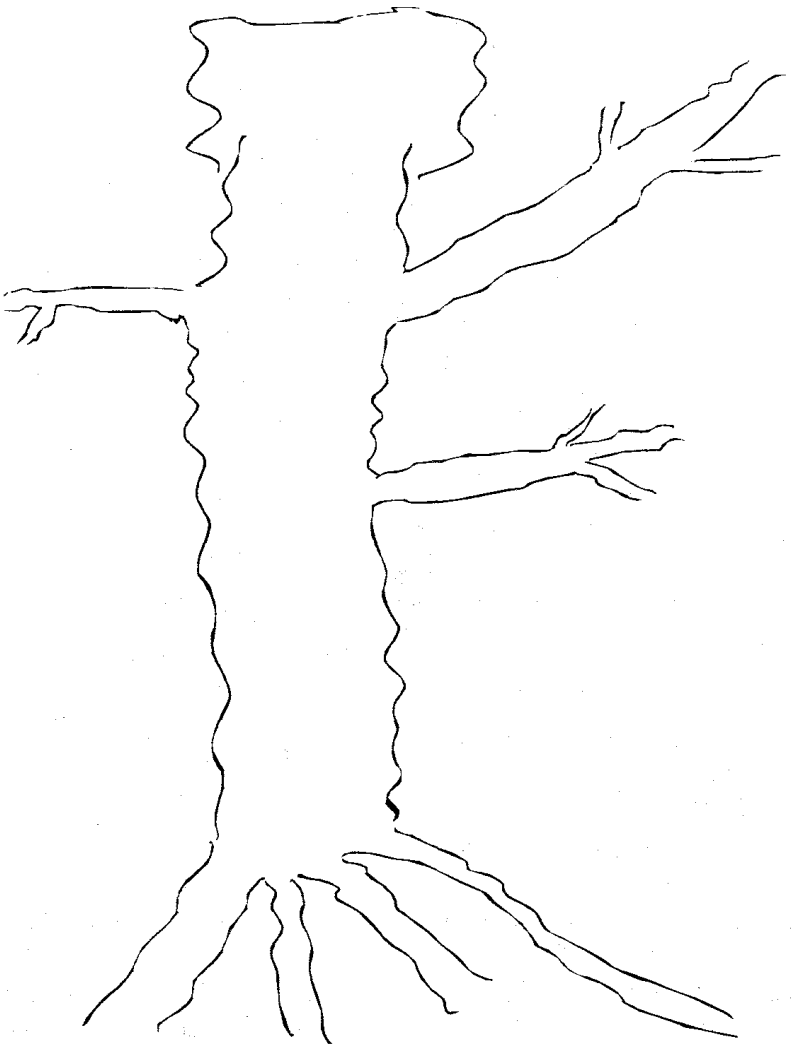

Bărbat, 46 de ani, fiu unic, părinţi divorţaţi. Este american. A început să se drogheze la vîrsta de 23 de ani, în timpul facultăţii, deoarece „era la modă". A încercat toate tipurile de droguri. La aeroport a fost arestat deoarece avea asupra lui 1.120 grame de heroină.

Desenul arborelui este foarte schematic, în timp ce subiectul are un nivel cultural evoluat. Desenul indică totuşi blocări ale încărcăturii afective (de observat trunchiul), impulsivitate (ramurile), o sexualitate dezvoltată (rădăcinile).

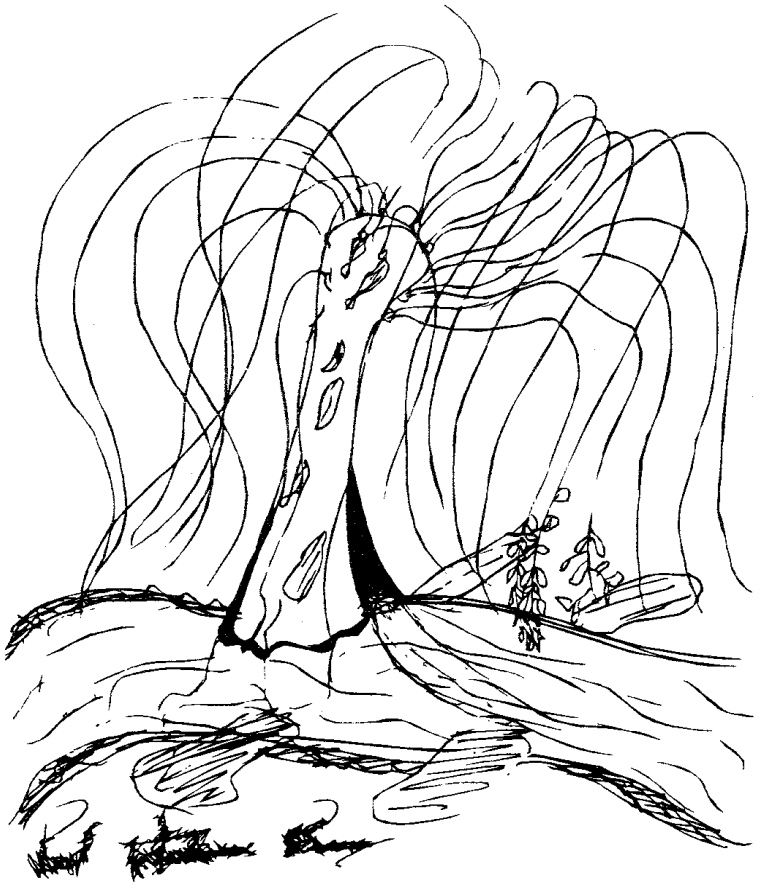

Tînăr, 22 de ani, al doilea dintr-o familie cu şapte copii. Are studii ştiinţifice evoluate. A inhalat solvenţi (tricloretilen). Sentiment de clătinare de euforie şi constante fluctuaţii ale dispoziţiei. Tatăl foarte rigid şi autoritar. Mama este inteligentă, dar are sentimentul de culpabilitate (există mulţi depresivi în familia ei, dintre care o soră schizofrenă).

Arborele de vis pe care îl puteţi vedea reprodus este o răchită, semnificativă pentru o dezvoltare înfrînată şi o educaţie castratoare.

Numeroasele ochiuri de pe trunchi semnifică traumatismele suferite în trecut. Înnegririle relevă angoasa, în vreme ce rîul este semnul vinovăţiei.

După ani buni de psihoterapie şi cu ajutorul unui psihiatru competent, subiectul a renunţat la consumul de droguri, a reuşit cu succes să se integreze social, s-a căsătorit, are şi doi copii, dar rămîne în continuare labil.

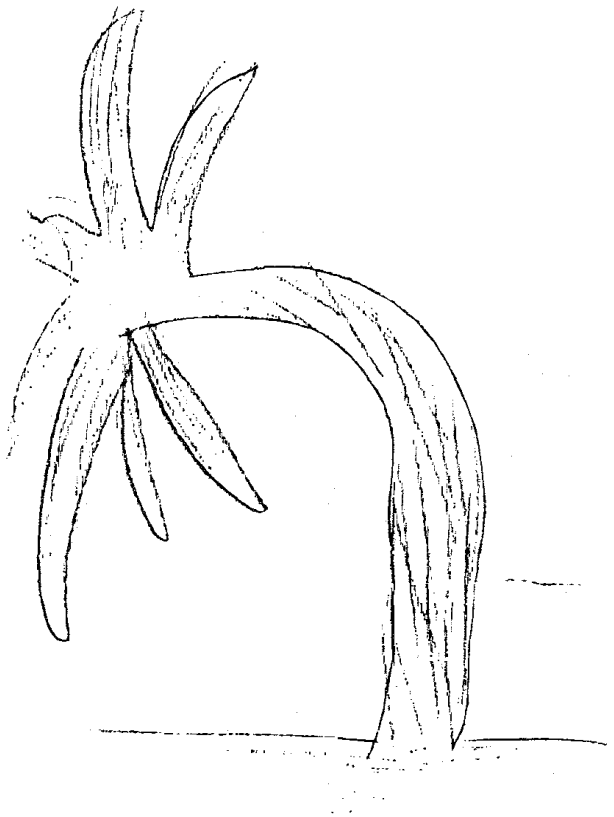

Tînără, 20 ani, cea din urmă născută dintr-o familie cu doi copii. Provine dintr-un mediu burghez, este veselă şi inteligentă, însă foarte narcisistă. În adolescenţă a început să fugă de acasă. Numeroase escapade prin cabarete şi toxicomanie multiplă.

Este anorexică şi bulimică totodată (mănîncă şi vomită). A avut mai multe tentative de sinucidere şi numeroase spitalizări. Este obsedată de eventualitatea îngrăşării.

Al treilea arbore, complet curbat spre stînga (înspre trecut deci), este semnificativ pentru refuzul ei de a se integra în viaţă şi de a gîndi în perspectivă.

Arborele este un palmier (dorinţă de evadare) şi se află pe malul apei (vinovăţie).

În scriere face aceleaşi litere în mai multe feluri, ceea ce relevă o personalitate schimbătoare, prost structurată.

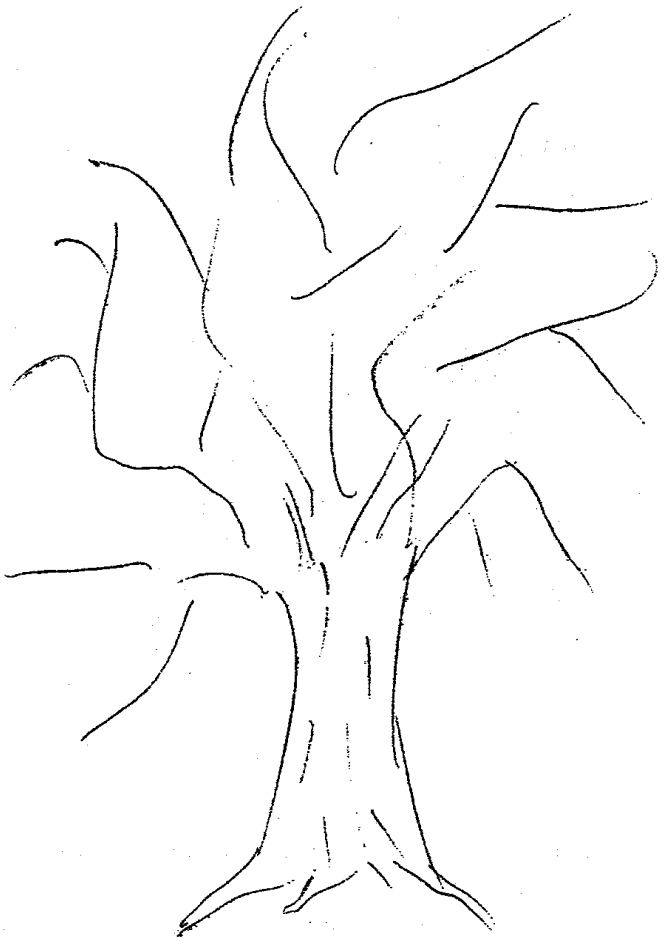

Tînără, 27 ani, necăsătorită, părinţi de origine modestă pe care nu îi suportă. A consultat medicul în privinţa anorgasmiei.

A avut relaţii sexuale cu toxicomani, ea însăşi a fumat haşiş şi a prizat heroină. Adeseori este depresivă.

Al doilea arbore, reprodus aici, este foarte străveziu, lipsindu-i structura şi soliditatea. Rădăcinile sînt semnul frustrării sexuale.

În al treilea arbore trunchiul este înnegrit şi retuşat cu mai multe linii (este avidă de securitate materială).

Pe scurt: personalitate labilă, nu are consistenţa necesară pentru a rezista tentaţiilor nocive venite din partea partenerilor.

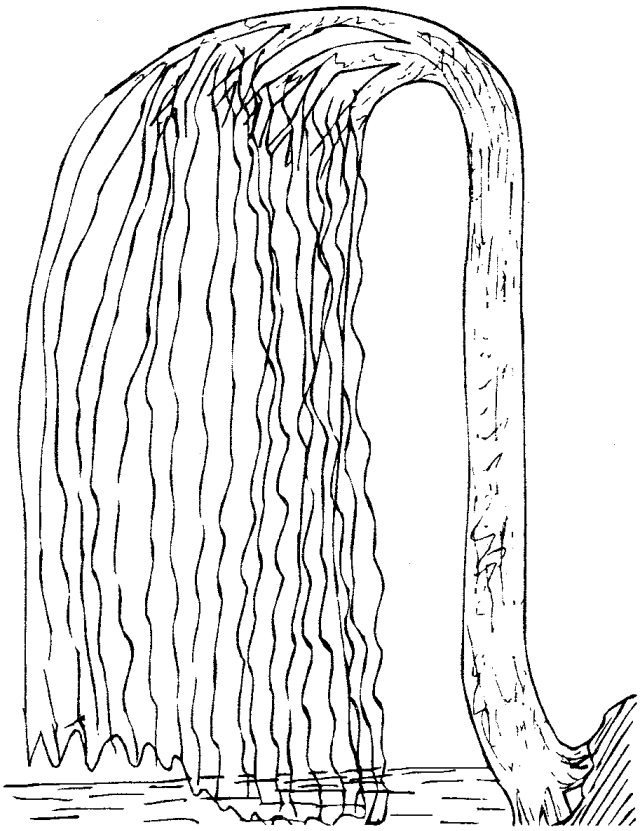

Tînăr, 30 ani, căsătorit, un copil. Tendinţă obsesională, depresie, perversiune sexuală pe fond epileptoid (riscuri de sinucidere, posibilitatea de a trece la act). Subiectul are un încărcat trecut psihiatric (spitalizări numeroase). Onicofagie (îşi roade unghiile) şi uşoară bîlbîială. Ia amestecat orice fel de medicament tranchilizant sau neuroleptic şi bea.

Testul arborelui, mai ales al celui de-al treilea, reprodus aici, arată o tendinţă spre regresie infantilă, coroana căzută (depresie) şi orientată în totalitate spre stînga (către trecut). Arborele se află în echilibru instabil, iar frunzele ating apa unui rîu (dorinţă de întoarcere la sînul matern: lichid amniotic). Subiectul nu a scăpat de complexul lui Oedip. Există aici o foarte mare nevoie de susţinere afectivă.

Arborii numărul 1 şi 2 confirmă problemele sexuale (rădăcini mari şi trunchi în formă de penis) scoase la lumină în mod deosebit prin testul Rorschach (planşa 6: „falus în erecţie", titrează „hermafrodit" !).

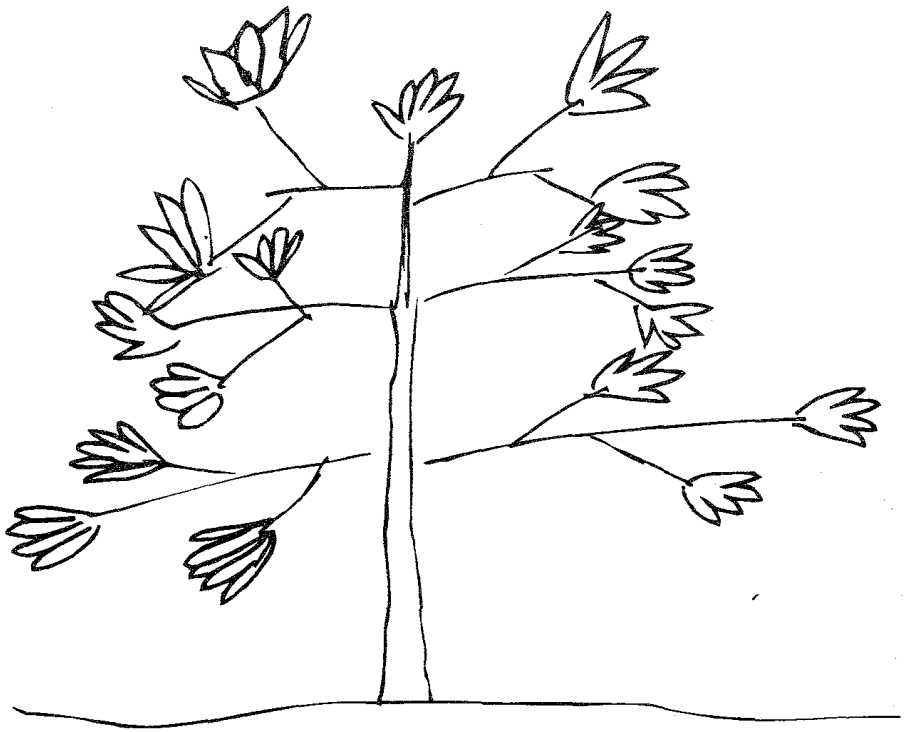

Tînăr, 27 de ani, necăsătorit. Şi-a părăsit familia de la 18 ani. Nu are nici o diplomă de calificare şi nici nu munceşte nicăieri. Părinţii lui au divorţat şi s-au recăsătorit. Mama a plecat cu fratele tatălui său. Are o soră, un frate mai mare şi unul mai mic. A început să ia heroină de la 20 de ani. Încetase să se mai drogheze în momentul testului.

Al treilea arbore, reprodus aici, relevă o tendinţă depresivă (ramuri în opoziţie paralelă), o fragilitate temperamentală (trunchi îngustat şi tăiat în partea de sus). Frunzele în formă de mînă indică nevoia de schimburi şi de contacte, o cerere de ajutor deghizată (de observat ramura de jos prelungită la dreapta şi îndreptată către celelalte).

Linia solului (prezentă de asemenea la arborii numărul 1 şi 2, nereproduşi aici) este ceva normal şi ne arată că subiectul nu şi-a pierdut simţul realităţii, nici capacitatea de a se adapta, ceea ce este un pronostic bun.

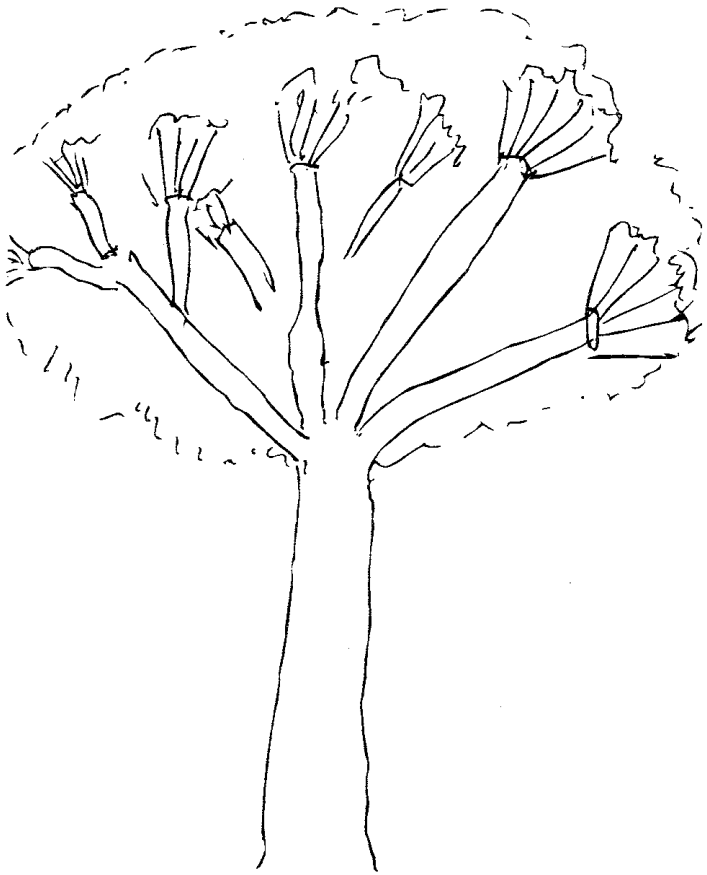

Bărbat, 33 de ani, necăsătorit. Este analist-programator, în şomaj (consideră că este „un pierde-vară"). Ia heroină injectabil de 18 ani, de la vîrsta de 15 ani. Părinţii lui trăiesc şi se împacă bine. El este unicul lor fiu. Bea şi fumează cîte 15 ţigări cu haşiş pe zi.

Are hepatită C. În prezent ia metadonă, motiv pentru care în fiecare zi vine la centrul Moreau de Tours.

În toţi cei trei arbori linia este deteriorată, sinuoasă, „boţită" şi zemurată în acelaşi timp.

Al doilea arbore nu este alcătuit decît din ramuri tubulare (impulsivitate), iar cel de al treilea denotă o personalitate în special destructurată : forme infantile, ramuri suspendate în aer, coroană punctată. Acest din urmă semn se observă la subiecţii cu o componentă net patologică.

Bărbat, 34 de ani, necăsătorit, este cel mai mare dintre cei trei băieţi ai familiei. Este dependent de heroină de la 14 ani. A început să se drogheze pentru a fi la fel cu prietenii săi. Este licenţiat în ştiinţe economice, a fost părăsit de prietena lui din cauză că se droga. Tatăl lui este bolnav de parkinson, mama trăieşte. Subiectul locuieşte împreună cu părinţii. Spune că are puţini prieteni. Îşi cheltuieşte toţi banii pe droguri. De doi ani vine la spital.

Testul arborelui ne indică: nervozitatea (linii haşurate şi sacadate), frustrarea sexuală (toţi cei trei arbori desenaţi au rădăcini ascuţite şi în formă de stea-de-mare), depresia (ultimul arbore desenat este o salcie plîngătoare).

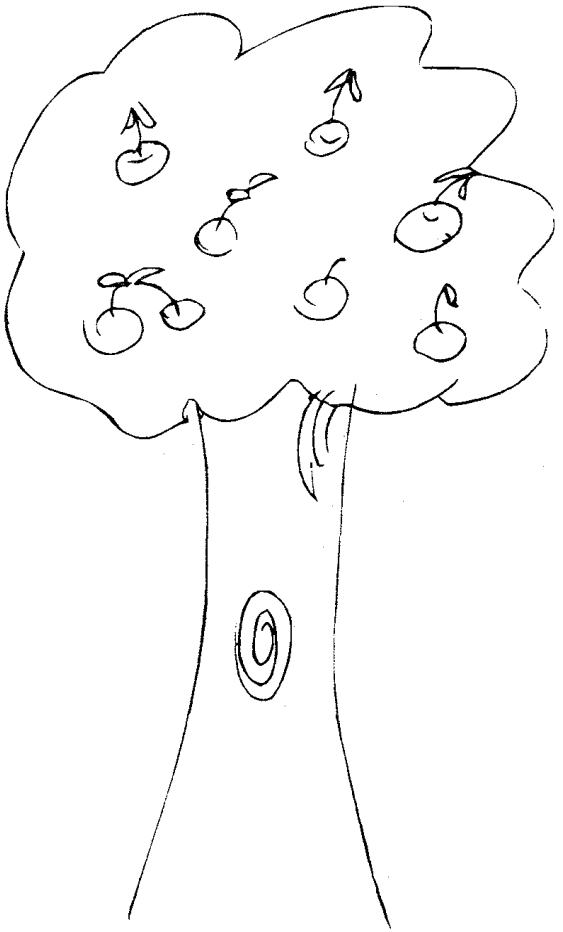

Femeie, 30 de ani, necăsătorită, are o fetiţă de 6 ani. Se droghează de 10 ani. A încercat aproape toate drogurile (haşiş, LSD, heroină). Este profesoară de matematică. Tatăl ei s-a sinucis; mama trăieşte. Ca şi ea, partenerul de viaţă se droghează. Spune că nu reuşeşte să se lase de droguri.

Linia desenului este bună pentru fiecare dintre cei trei arbori (există o anumită vitalitate conservată), însă trebuie să observăm un ochi pe trunchiul celui de-al treilea arbore (eul intim), care, conform indicelui lui Witgenstein, ar putea corespunde unui traumatism afectiv suferit în copilărie (sinuciderea tatălui?). Ultimul arbore reprezintă o salcie plîngătoare (semn al depresiei).

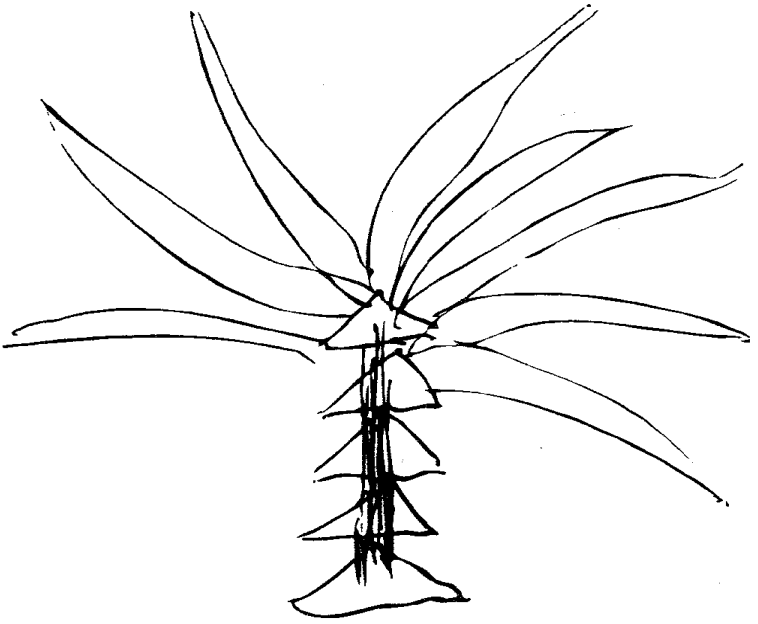

Bărbat, 29 de ani, fiu unic, necăsătorit, este şomer (a fost hamal). A început prin a priza droguri, apoi a trecut la codeină combinată cu alcool ; au urmat cocaina şi heroina. Suferă de angoase foarte puternice de un an. Tatăl, italian, a plecat ; se înţelege foarte bine cu mama sa.

Cei trei arbori desenaţi de acest subiect sînt formaţi din triunghiuri mici, suprapuse, cu frunzişul dispus în evantai ; trunchiul este înnegrit la mijloc.

Frunzişul celui de-al treilea arbore este aplecat, aduce cu acela al unei sălcii plîngătoare (tendinţă depresivă).

Nivelul cultural este frust, iar angoasa se întrevede în porţiunile înnegrite şi în liniile discontinue.

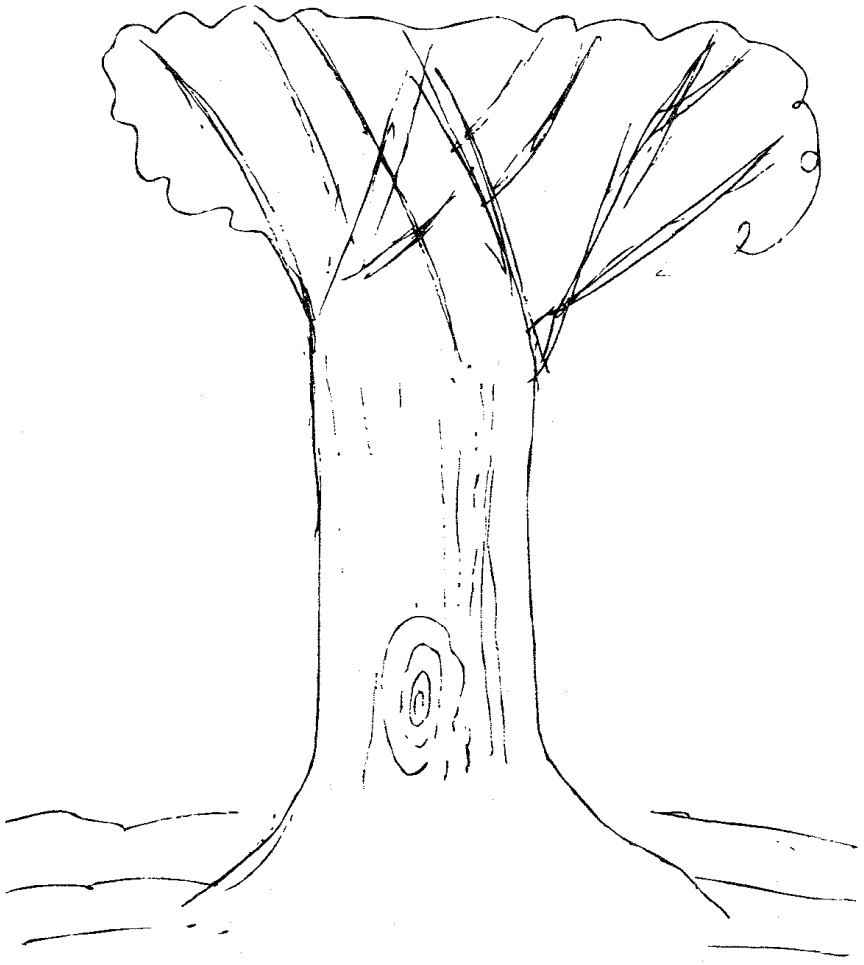

Bărbat, 26 de ani, necăsătorit, algerian, în şomaj (a fost şofer). Este cel de-al şaselea copil dintre cei nouă. Injecţii cu heroină. A început la 15 ani, ca să se distreze. A făcut închisoare de două ori, pentru furt. A practicat intens sportul. Ar dori să renunţe la droguri, dar nu reuşeşte.

Arborii desenaţi de acest subiect sînt foarte mari (nevoia de a fi important), dar se „lovesc" de marginea de sus a foii de hîrtie (sentimentul că nu şi-a realizat toate aspiraţiile).

Primul arbore are un semn la baza trunchiului, marcînd un traumatism suferit foarte devreme, în copilărie. Liniile spasmodice ne indică nervozitatea, iar ramurile care se încrucişează, dorinţele contradictorii.

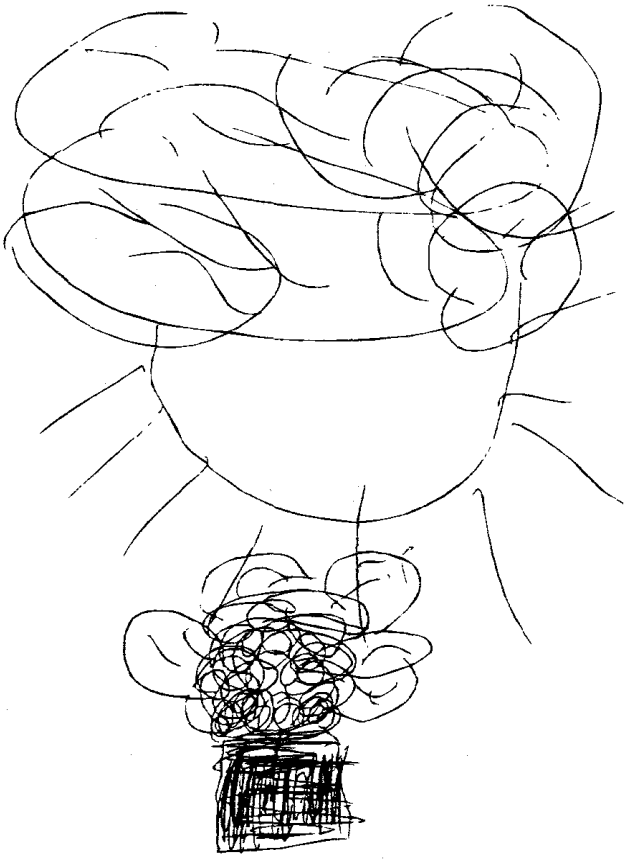

Femeie, 23 de ani, necăsătorită, a fost secretară, acum este în şomaj. Nivel cultural destul de ridicat, părinţii trăiesc, mediu burghez. A început să se drogheze la vîrsta de 14 ani; îşi injectează heroină. A încercat să se sinucidă cu o supradoză; a spus „caut interdicţiile". Se prezintă într-o manieră oarecum exaltată, iar testul arborelui ne confirmă starea ei de excitare: linii multiple în toate direcţiile, mîzgăliturі, înnegriri, apăsări sacadate.

Arborele nr. 3, reprodus aici, denotă nervozitatea şi imaginaţia exaltată a subiectului (vezi coroana), precum şi sentimentul de angoasă (ghiveciul înnegrit şi „mîzgălit").

Subiectul este într-un fel prizonierul dependenţei de droguri.

Echilibrul psihic este în acest caz puternic ameninţat, iar desenele autorizează un pronostic foarte reţinut.

Tînără, 23 de ani, necăsătorită, este mama unui copil de 3 ani. Secretară. În momentul efectuării testului se afla în şomaj. Ambii părinţi trăiesc şi subiectul se înţelege bine cu ei. De trei ani, îşi face injecţii cu heroină. A intrat în comă după o supradoză.

Trăieşte cu un prieten care se droghează şi el. Spune că „nevoia de drog ar fi tot prezentă" chiar dacă ea ar urma o cură de dezintoxicare.

Pe parcursul testului, subiectul s-a manifestat foarte puţin. Desenele sînt sobre, dimensiunile destul de mici, iar linia este fermă, apăsată.

Arborele nr. 2 (vezi desenul de mai sus) reprezintă un brad (la fel, cel de-al treilea arbore). Arborele este mic, baza trunchiului se închide şi astfel resimţim un sentiment de izolare. Linia solului nu există, iar contactul cu realitatea este aleatoriu. Linia desenului nu este decît uşor tremurată, ceea ce ne permite să spunem că nu există o afectare neurologică gravă, toxicomania fiind de dată relativ recentă.

Bărbat, 28 de ani, fiu unic, este acar. În timpul testului se afla în şomaj. Ambii părinţi trăiesc. A avut o criză de epilepsie. Se droghează de trei ani (mai întîi inhalaţii, apoi heroină).

Testul arborelui subliniază nervozitatea (liniile spasmodice şi retuşate, mai ales în zona trunchiului), impulsivitatea (ramurile tubulare : arborele nr. 2) şi în special sentimentul că este închis în propria problemă (arborele crescut din ghiveci ; vezi desenul reprodus aici).

Subiectul ar vrea să nu mai consume droguri, dar nu reuşeşte.

19
STUDIU DE CAZ

Studiul care urmează a fost realizat la cererea profesorului Léon Michaux, pentru care, timp de cîţiva ani, am analizat scrisul bolnavilor mintali internaţi la Spitalul Salpêtrière (Paris).

Ţin să fac precizarea că nici o informaţie privind diagnosticul sau biografia subiecţilor de care m-am ocupat nu mi-a fost furnizată înainte ca eu să formulez rezultatele la care am ajuns folosind grafologia şi testul arborelui.

Cazul nr. 1

Pentru a înlesni cititorilor înţelegerea rîndurilor de mai jos, oferim o serie de precizări referitoare la subiectul testat: este vorba despre un tînăr în vîrstă de 19 ani, singur la părinţi, cu liceul terminat (bacalaureat). Îşi doreşte să devină inginer electronist.

Comportament în timpul testării: subiect foarte silitor, foarte tăcut, aparent calm, desenează cu mîna dreaptă.

Arborele nr. 1
(Atitudine socială şi profesională)

Caracteristici principale observate

1. *Rădăcini numeroase, care se termină în unghi ascuţit*

   Agresivitate subiacentă, deprecierea eului, lipsă de armonie în relaţiile cu aspectul instinctiv şi cu inconştientul, realizare instinctivă defectuoasă.

2. *Trunchi destul de lat*

Spirit practic, o oarecare ambiţie socială.

3. *Ramuri care se despart întotdeauna în două*

Ambivalenţă, tendinţă de a aborda o problemă din unghiuri diferite, contradictorii.

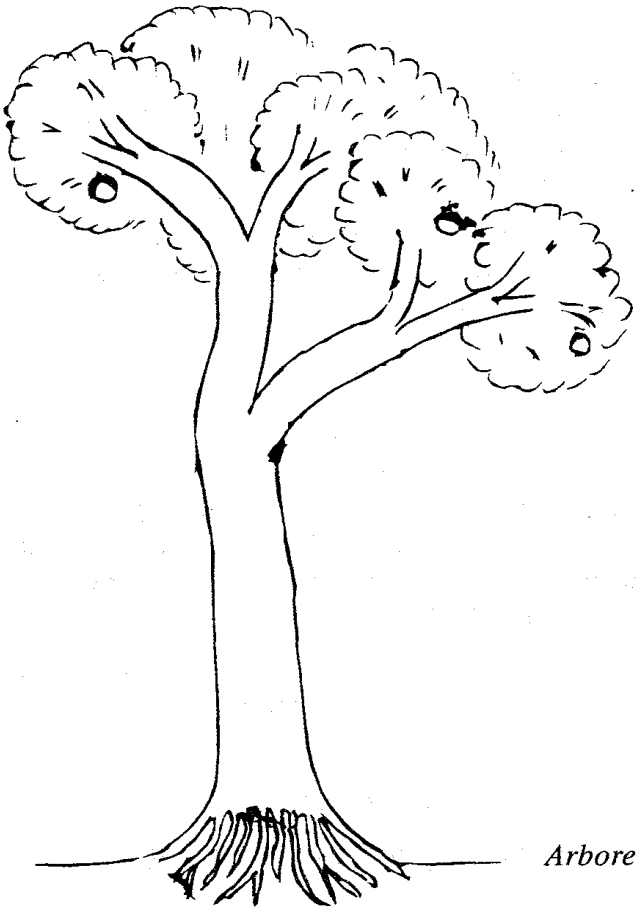

Arborele nr. 1

4. *Ramurile în formă de tub*

Lipsă de hotărîre, teamă de viitor, nu-şi poate fixa un scop anume, nu-şi duce acţiunile pînă la capăt, nu poate lua o decizie, violenţă, impulsivitate, posibile izbucniri.

5. *Extremităţile ramurilor ascunse în frunziş desenat în formă de nor*

Disimularea intenţiilor, teama de contact, impenetrabil, prezenţă agreabilă în relaţiile cu ceilalţi, agresivitate subiacentă mascată prin aparenţe conciliante.

6. *Forma curbată a ramurilor (trăsătură slab marcată)*

Educaţie constrîngătoare, pudoare, blocaj, inhibiţie, stare anxioasă.

7. *Fructele desenate în coroană*

Nerăbdare, gîndire pe termen scurt, naivitate, ataşat de copilărie, dorinţă de profit, ambiţie de realizare socială strălucită.

8. *Trunchiul arborelui uşor aplecat spre stînga, o parte a coroanei orientată spre dreapta*

Introversiune, ambivalenţă.

9. *Frunziş în formă de arcadă şi linii discontinue*

Secretos, există riscul ca inconştientul să invadeze conştientul.

Interpretare

Scrisul ne indică o atitudine socială rezervată, întrucît subiectul se dovedeşte atent la aparenţe în relaţiile interumane.

Este animat de o anumită ambiţie socială şi posedă simţ practic, dar suferă de o profundă ambivalenţă, motiv pentru care ezită în mod constant între diverse soluţii.

Respectiva lipsă de hotărîre atrage după sine anxietatea, precum şi o mare nelinişte legată de viitor.

Subiectul este o fire ascunsă, îşi disimulează intenţiile şi ar dori să fie de nepătruns. În spatele înfăţişării calme, ascunde o agresivitate subiacentă, care riscă să izbucnească în caz de conflict.

Pare tulburat de o serie de probleme instinctive rezolvate într-un mod greşit, de unde şi sentimentul de insatisfacţie, care s-ar putea traduce prin schimbări umorale şi nelinişte. Controlul pare slab, iar riscurile de invadare a conştientului de către inconştient sînt mari.

Arborele nr. 2
(eul intim şi viaţa de familie)

Caracteristici principale observate

1. *Cel de-al doilea arbore desenat este mai mare decît primul*
   Subiectul se simte mai bine în intimitate decît în societate.
2. *Arborele este plasat în partea stîngă a foii de hîrtie*
   Echilibru fragil, în pofida efortului de a-şi menţine o anumită stabilitate.
3. *Rădăcini semnificative, terminate în unghi ascuţit*
4. *Ramuri despărţite în două*
5. *Ramuri în formă de tub*
6. *Frunziş în formă de arcadă*
7. *Extremităţile ramurilor se pierd în frunzişul desenat în formă de nori*

Caracteristicile de la punctele 4, 5, 6, 7 şi 8 trimit la aceleaşi semnificaţii ca şi în cazul primului arbore ; să reţinem totuşi că, aici, semnificaţia este mai puternică.

Interpretare

Majoritatea observaţiilor făcute pentru arborele nr. 1 sînt valabile şi pentru al doilea desen, ceea ce confirmă şi întăreşte interpretarea iniţială.

Subiectul se simte ceva mai în largul său în intimitate (arborele este desenat mai mare), dar rămîne introvertit, foarte retras faţă de ceilalţi.

De reţinut faptul că linia solului desemnează o pantă, iar trunchiul arborelui este curbat : subiectul se străduieşte să menţină o stabilitate şi un echilibru pe care le percepe ca fragile.

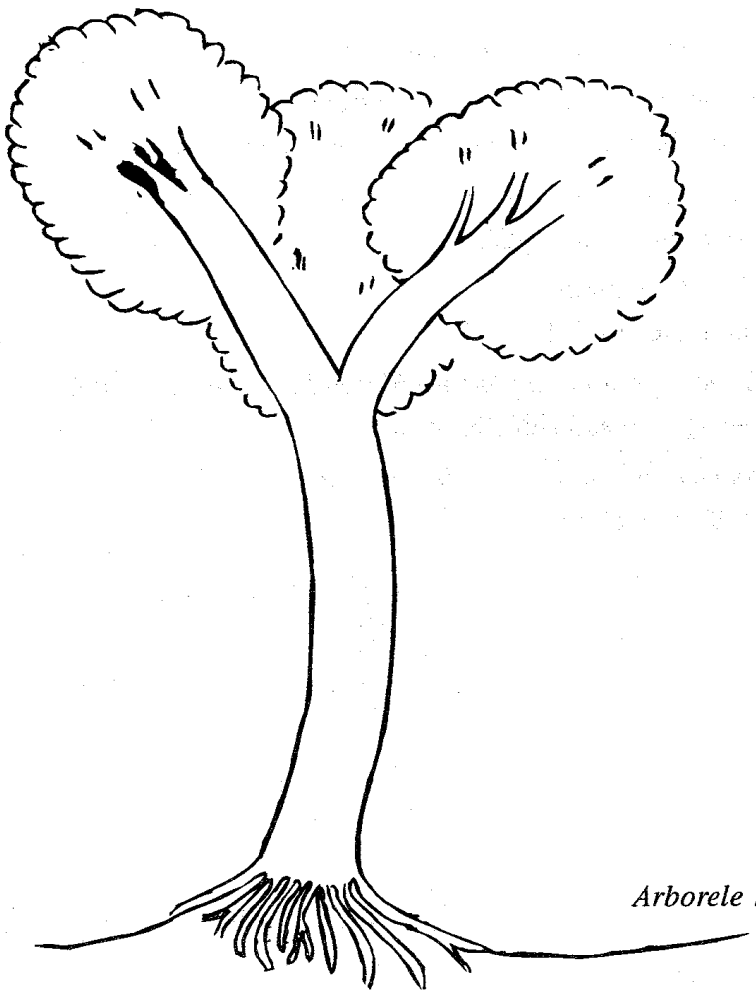

Arborele nr. 2

Arborele nr. 3
(aspiraţiile subiectului)

Caracteristici principale observate

1. *Arbore care creşte dintr-un ghiveci*
   Lipsă de spaţiu, sentimentul că este constrîns, închis.
2. *Brad – pom de Crăciun*
   Nostalgic după copilărie.
3. *Linii discontinue*
   Labilitate psihică.
4. *Trunchi prea mare pentru ghiveciul din care se înalţă*
   Senzaţie de sufocare, la bază.
5. *Ramuri care se termină în linie curbă*
   Tendinţe feminine.

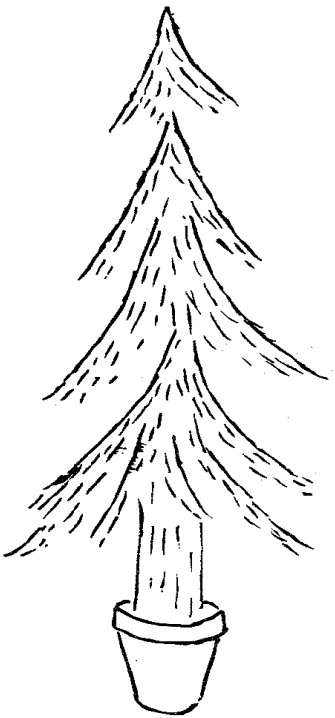

Arborele nr. 3

6. *Coroană formată din etaje*

Cunoştinţe acumulate treptat, lipsă de înlănţuire a ideilor.

7. *Arbore uşor poziţionat în partea stîngă a foii de hîrtie*

Tendinţă de introvertire, de închidere în sine.

Interpretare

Subiectul este nostalgic după copilărie.

Are acum impresia că este constrîns şi suferă din cauză că este închis.

Intelectul său este supus unor stereotipii care suprimă orice gîndire cu adevărat personală.

Este vorba despre un subiect foarte introvertit şi închis, care ascunde în spatele înfăţişării amabile o foarte puternică iritabilitate nervoasă.

Subiectul suferă din cauza lipsei actuale de libertate, precum şi din cauza instabilităţii lui.

Şi din analiza grafologică se desprinde aceeaşi atitudine rezervată.

Diagnosticul de hebefrenie (psihoză considerată o formă a schizofreniei) a fost confirmat.

Cazul nr. 2

Tînăr, 18 ani, necăsătorit, nivel cultural considerabil. Este însă nervos şi violent.

Diagnostic: schizofrenie

Dat fiind comportamentul subiectului, a fost imposibil să-l convingem să deseneze cel de-al doilea arbore. Cu toate acestea, cele două teste pe care le vom prezenta în continuare sînt cît se poate de explicite în ceea ce priveşte starea sa mintală.

Arborele nr. 1
(atitudine socială şi profesională)

Caracteristici principale observate

1. *Arbore foarte mare, impozant, a cărui coroană atinge marginea de sus a foii de hîrtie*

   Sentimentul de nerealizare a tuturor aspiraţiilor, exaltare imaginativă.

2. *Baza trunchiului lărgită spre stînga*

   Blocaj al potenţialului afectiv legat de trecut.

3. *Trunchi lat, înnegrit, scorbură în partea dreaptă şi linii haşurate*

   Vitalitate, nervozitate, reacţii impulsive, traumatism grav suferit în jurul vîrstei de 5 ani (conform cu indicele lui Wittgenstein).

4. *Ramuri în formă de tub, înnegrite şi terminate brusc în frunziş, cu mai multe scorburi în partea dreaptă*

   Impulsivitate, angoasă, nervozitate, sentimentul că viitorul este frînt.

5. *Coroană bogată, cu frunze numeroase, în întregime prinsă parcă într-o membrană*

   Nevoie puternică de comunicare, dar şi sentimente de închidere.

6. *Pasăre care priveşte spre stînga, desenată pe una dintre ramurile din dreapta*

   Dorinţă de comunicare afectivă, dar şi dificultăţi legate de realizarea unor contacte în viitor.

7. *Soare plasat în stînga arborelui, la jumătatea înălţimii, colorat în roşu*

   Alegerea culorii (roşu) poate avea conotaţie agresivă. Pe de altă parte, soarele este adeseori considerat o imagine a tatălui. Posibil conflict cu acesta din urmă.

8. *Numeroase linii trasate în zigzag, formînd unghiuri ascuţite, de o parte şi de cealaltă a trunchiului*

   Nervozitate, reacţionează umoral.

9. *Mormoloc desenat în dreapta trunchiului*

   Subiectul ne-a mărturisit că l-a interesat piscicultura, aceasta fiind probabil unul dintre proiectele sale de viitor.

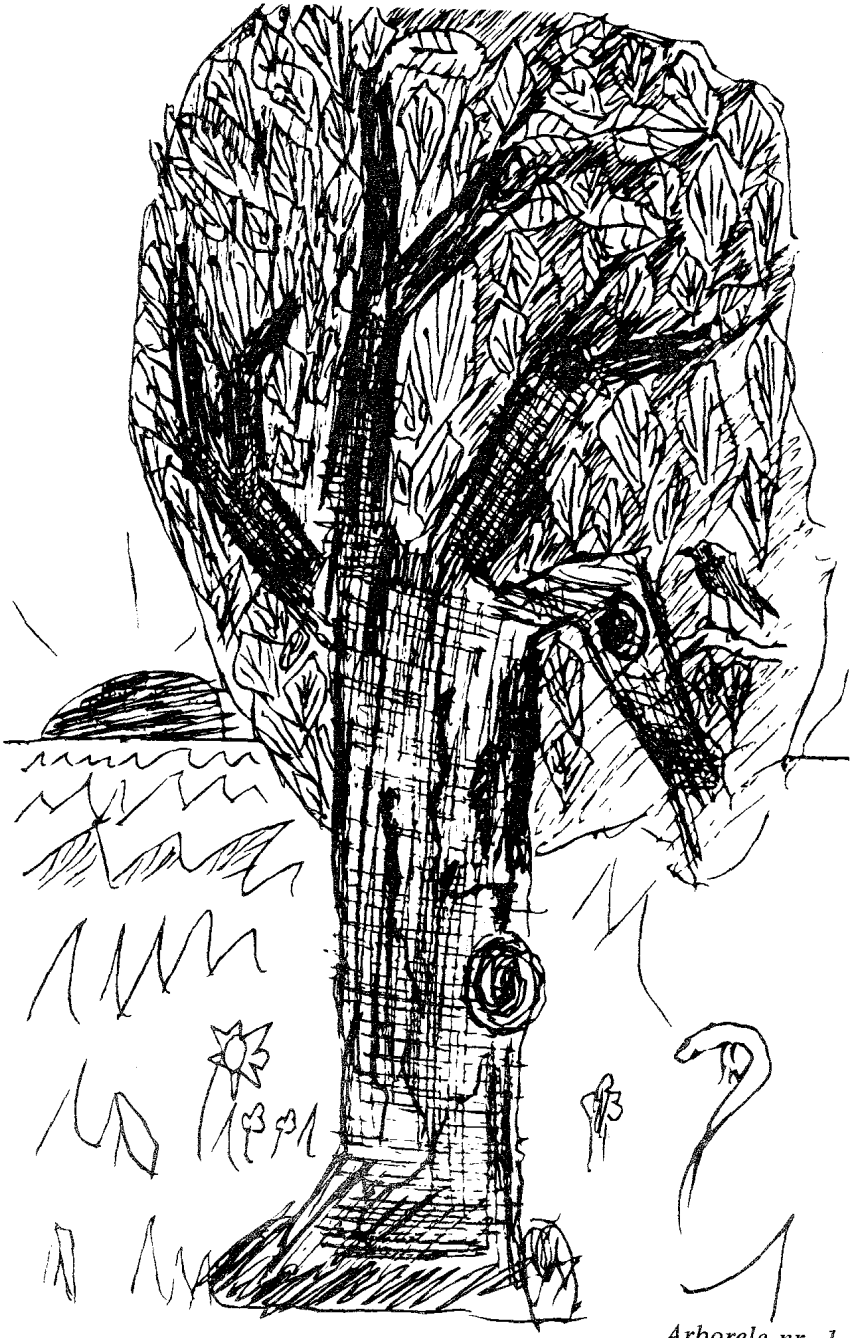

Arborele nr. 1

Arborele nr. 2

Subiectul a refuzat să deseneze cel de-al doilea arbore, aşa că am trecut imediat la desenul arborelui din vis.

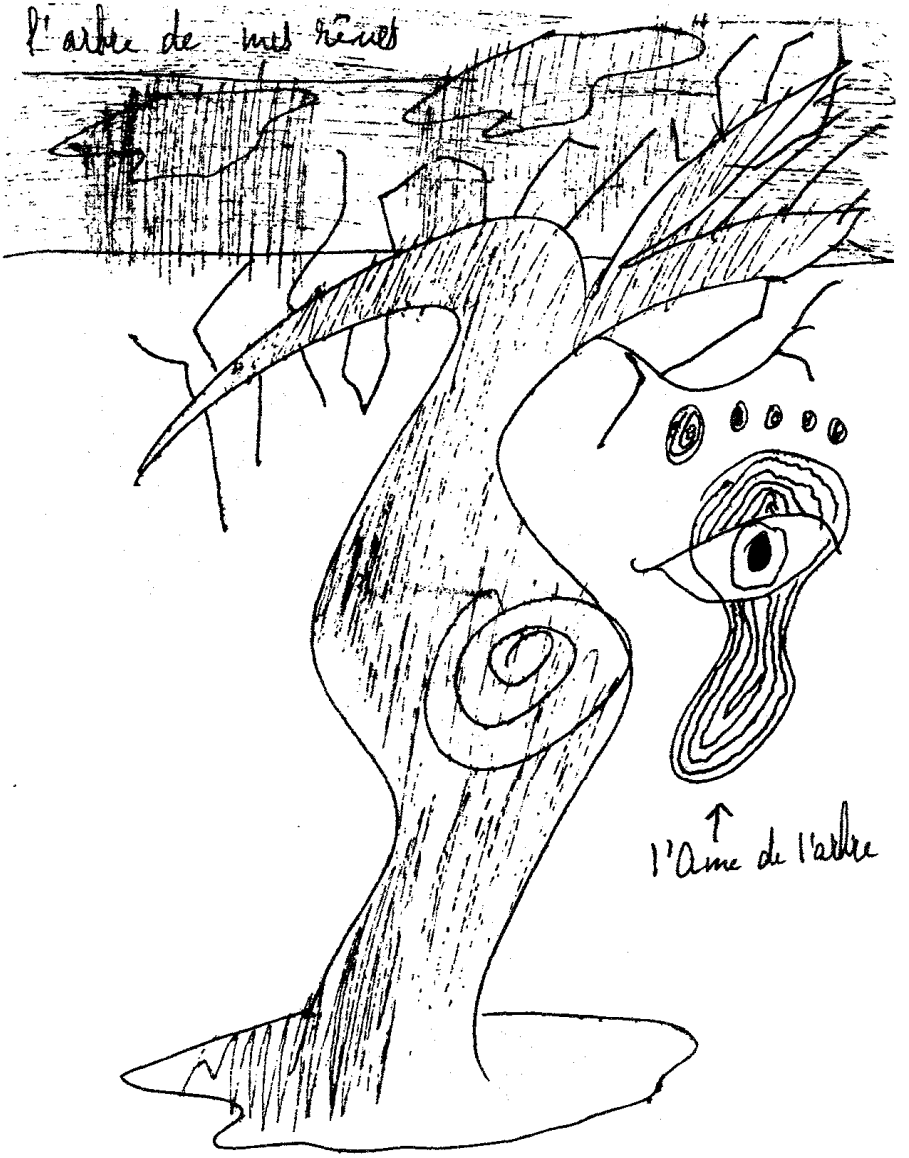

Arborele nr. 3
(aspiraţii şi devenirea subiectului)

Caracteristici principale reţinute

1. *Trunchiul arborelui pleacă îngust, apoi se lărgeşte, îngustîndu-se din nou, şi este uşor aplecat spre dreapta*

   Blocaj al potenţialului afectiv.

2. *Trunchi înnegrit pe partea stîngă şi uşor haşurat*

   Nervozitate şi anxietate legate de trecut.

3. *Tăietură semnificativă în trunchi, pe partea dreaptă*

   Traumatism, sentimentul că i s-a amputat o parte din sine.

4. *Baza arborelui înconjurată de un cerc*

   Sentimentul că este închis, blocat.

5. *Ramuri desenate dintr-o singură linie, cu formă adeseori unghiulară*

   Nervozitate, lipsă de maturitate, retragere, absenţa contactelor.

6. *Nori înnegriţi deasupra arborelui*

   Sentiment de teamă, tristeţe, sentimentul trăit ca o ameninţare că s-ar putea să se întîmple ceva angoasant.

7. *Desen plasat la jumătatea trunchiului, pe partea dreaptă, în formă de ochi la mijloc, înconjurat de mai multe cercuri concentrice (un fel de „mandala", sub care subiectul a scris „Sufletul arborelui")*

   Angoasă, sentiment de vinovăţie (ochiul), impresie de depersonalizare, de amputare a unei părţi din sine, de eu divizat (*cf.* lucrarea lui R.D. Laing, *Le moi divisé,* Stock, 1970).

8. *Cinci mici cercuri concentrice, desenate deasupra „mandalei", care au aceeaşi formă, dar dimensiuni descrescătoare*

   Tendinţă de perseveraţie.
   Este posibil ca aceste cinci cercuri să-i reprezinte pe copiii familiei subiectului – cinci fraţi –, dar nu putem susţine exactitatea acestei informaţii.

Sinteză

Testul pe care tocmai l-am prezentat în analiză detaliată este, cu siguranţă, şi cel care ne-a impresionat cel mai mult între sute de alte teste pe care le-am făcut.

De fapt, subiectul şi-a proiectat aici atît angoasa, violenţa, sentimentul că nu mai are un viitor, suferinţa, cît şi presimţirea – inconştientă – a evoluţiei tulburării mintale de care suferă, mai exact schizofrenia.

Disocierea personalităţii şi sentimentul bulversant că nu mai reuşeşte să comunice cu ceilalţi se exprimă într-un mod extraordinar în desenul care reprezintă arborele din vis.

Cele două desene povestesc în cele din urmă istoria şi boala subiectului, dar şi – vai! – devenirea lui.

Testul arborelui are de multe ori tendinţa de a dramatiza problemele existente, însă, în cazul de faţă, avem de-a face cu fotografia inconştientului cuiva, inconştient care a fost perturbat în mod dureros şi grav.

Sperăm că testul e în măsură a-i alerta pe cei din jur, ca şi pe medici, în vederea îngrijirii neîntîrziate a bolnavilor de acest tip.

Cazul nr. 3

Bărbat în vîrstă de 40 de ani, căsătorit, părinţii trăiesc, nivel cultural foarte evoluat, centre multiple de interes.

A suferit o depresie nervoasă după ce şi-a pierdut situaţia iniţială. Are idei morbide, obsesionale: de cînd s-a întîlnit cu nişte prostituate, are impresia că este urmărit.

Nu a avut nici o experienţă sexuală înainte de căsătorie (din idealism).

Arborele nr. 1
(eul social şi profesional)

Caracteristici principale observate

1. *Arbore de dimensiuni mari*
   Nevoie de a fi important.
2. *Arbore bine plasat în pagină*
   Încadrare socială bună.
3. *Rădăcini semnificative, terminate în unghi ascuţit, înnegrite*
   Agresivitate subiacentă.
   Lipsă de armonie în relaţiile pe care le are cu zona instinctuală şi cu inconştientul.
   Vinovăţie legată de sexualitate.
4. *Rădăcini în formă de stea-de-mare*
   Dezvoltare defectuoasă a sferei instinctive.
   Tendinţă de tradiţionalism.
5. *Trunchiul fragil, desenat din linii discontinue*
   Labilitate psihică.
   Afectivitate nervoasă.
   Tendinţă de a se nelinişti.
   Iritabilitate.
6. *Linii subţiri*
   Impresionabilitate.
7. *Ramură joasă, izolată*
   Se distinge de semenii săi.
   Fabulaţii ocazionale.
   Retragere.
8. *Ramuri în formă de tub*
   Impulsivitate.
   Mînie.
   Interese multiple.

9. *Linii care se intersectează în frunziş*
Angoasă.
Subiect dezechilibrat.

10. *Coroană în formă de balon (contur relaxat)*
Lipsă de concentrare.
Bluf.

Arborele nr. 1

11. *Înnegriri în partea stîngă a coroanei*
Anxietate şi nervozitate legate de trecut.

12. *Extremitatea ramurilor învăluită de frunzişul în formă de balon*
Amabilitate, teamă de comunicare, disimulare a propriilor intenţii, respectă formalităţile, preocupat să păstreze o anumită distanţă...

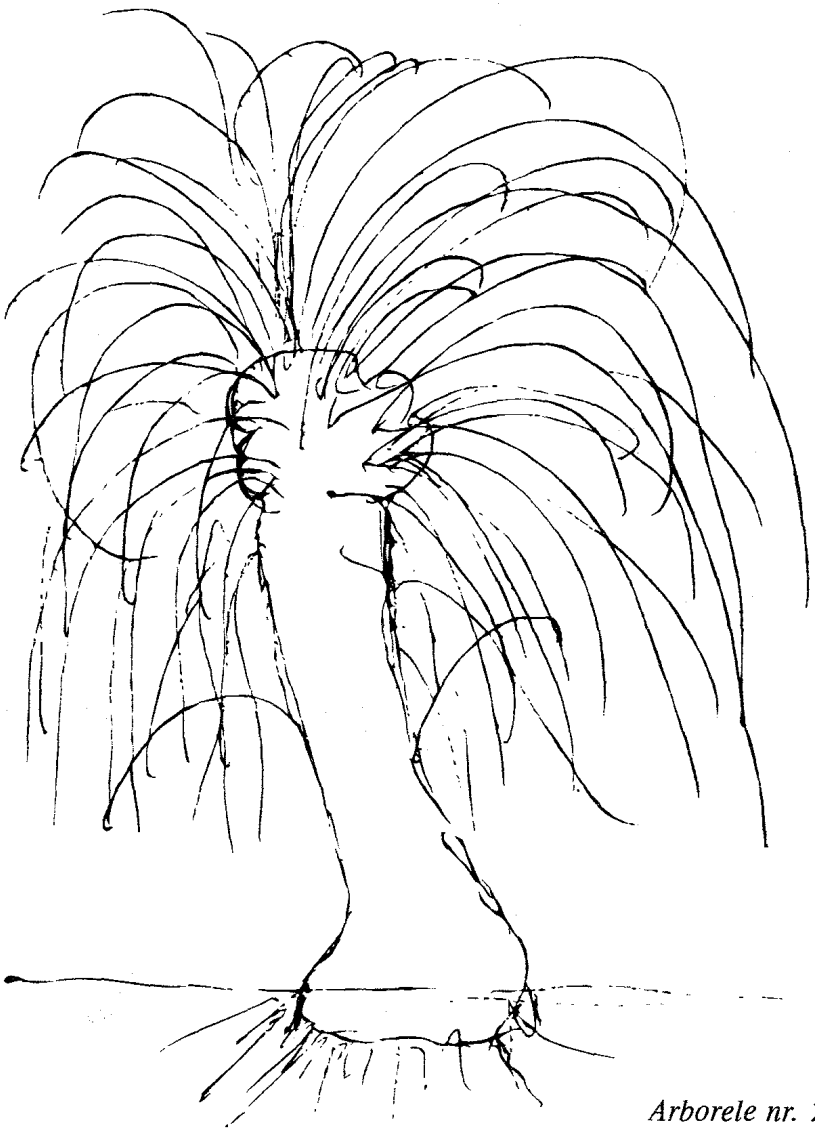

Arborele nr. 2

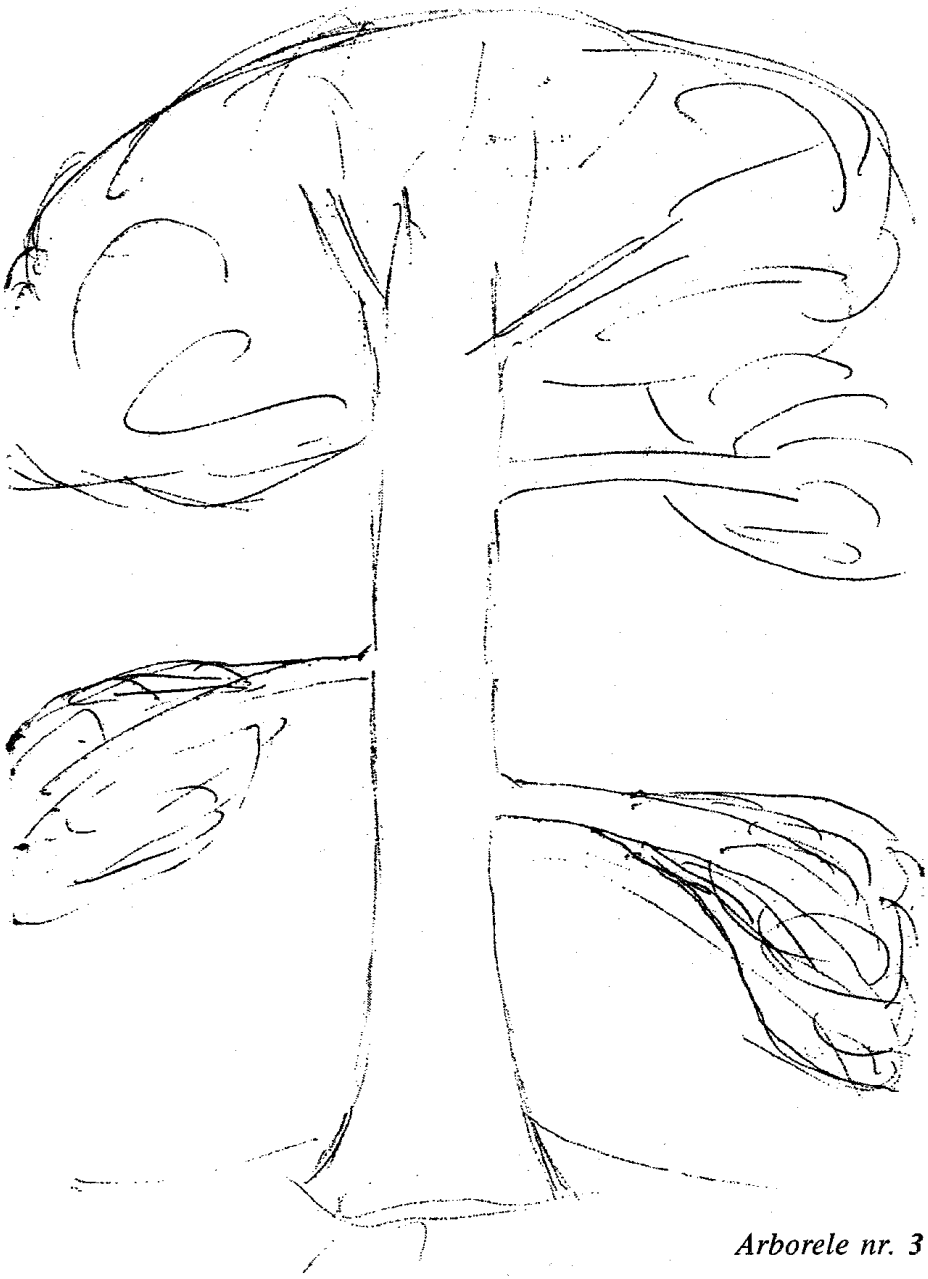

Arborele nr. 3

Arborele nr. 2
(eul intim)

Caracteristici principale observate

1. *Răchită*

   Dezvoltare frînată.
   Şoc.
   Traumatism suferit în trecut.
   Educaţie castratoare.

2. *Coroană în formă de raze, căzută*

   Are vervă, dar este depresiv.
   Dispersarea intereselor.
   Se concentrează cu dificultate.
   Îşi schimbă ţelurile.

3. *Rădăcini multiple, desenate din linii subţiri şi spasmodice*

   Nervozitate legată de sexualitate.

4. *Trunchi lat la bază, care mai apoi se îngustează*

   Blocaj al potenţialului afectiv.

5. *Tulpini trasate uşor, retuşate, mai ales pe partea dreaptă*

   Griji zilnice pe plan material.

Arborele nr. 3
(aspiraţiile subiectului)

Caracteristici principale observate

1. *Coroana care tinde să treacă de marginea de sus a foii de hîrtie*

   Proastă dispoziţie, ca urmare a unei nereuşite împliniri de sine.
   Sentimentul că nu şi-a realizat toate aspiraţiile.
   Probleme în adaptarea la viaţă.

2. *Trunchiul lat, şi totuşi fragil*

   Nevoia de a se afirma, dar are dificultăţi.

3. *Linii „zburlite", încîlcite*
   Excitabilitate, nervozitate.
4. *Ramuri orientate în jos, care se opun una alteia, de o parte şi de cealaltă a trunchiului*
   Tendinţă depresivă.
5. *Ramuri desenate în formă de tub*
   Impulsivitate.

Sinteză

În clasificarea lui Hipocrate, temperamentul de bază al subiectului este „nervos", ceea ce îl determină să fie curios şi să aibă centre de interes variate.

Totodată, remarcăm o mare fragilitate emotivă, precum şi o rezistenţă limitată la stres, fie acesta de ordin material, afectiv sau sexual.

O doză mare de vinovăţie, legată de sfera instinctivă, îl perturbă, cu atît mai mult cu cît a primit o educaţie bazată pe principii foarte stricte.

Lipsă de maturitate şi autonomie, personalitatea lui nu este solid construită.

Este ambiţios, dar suferă din cauza sentimentului de neîmplinire şi pentru că are impresia că nu şi-a putut realiza toate proiectele.

Fiind prea „permeabil" la mediu, îşi cercetează minuţios problemele şi este invadat de gînduri negre, care se traduc şi printr-o tendinţă depresivă.

În concluzie, subiectul suferă de o nevroză (de constrîngere). Psihoterapia analitică l-ar putea ajuta să se îndepărteze de educaţia constrîngătoare şi să dobîndească un Eu care să nu fie fals, ci autentic şi creator.

Cazul nr. 4

Bărbat, 40 de ani, fiu unic, are doi copii, nivel cultural ridicat, tatăl alcoolic.

Suferă de o angoasă foarte violentă.

Tulburări legate de spaţiul cenestezic, situare greşită în timp.

Crize de paludism şi depresie.

Arborele nr. 1
(atitudinea socială şi profesională)

Caracteristici principale observate

1. *Arbore mare, cu frunzişul „retezat" de marginea de sus a foii de hîrtie*
   Nevoia de a fi important şi sentimentul că nu şi-a realizat toate aspiraţiile.
2. *Ramurile în formă de tub*
   Impulsivitate, violenţă posibilă, teamă de viitor, spaimă de angajare în ceva, nu duce lucrurile pînă la capăt, lipsa puterii de structurare.
3. *Ramuri divizate*
   Divizare, partaj.
4. *Trunchiul lat*
   Spirit practic, ambiţie socială, contact bun cu realul.
5. *Trunchi înnegrit pe margini*
   Angoasă, inhibiţie, întoarce lucrurile pe toate părţile, e hărţuit între trecut şi viitor, dificultăţi de adaptare la lumea exterioară, griji pecuniare.
6. *„Ochiuri" desenate pe trunchi şi pe una dintre ramurile din partea dreaptă a arborelui*
   Tristeţe, probleme, urmele unui eşec dureros, lipsă de încredere în sine, perturbări ereditare.

7. *Baza trunchiului seamănă prin structură cu rădăcina*
   Inhibiţie, este prizonierul unor pulsiuni, caută sprijin.
8. *Rădăcina vizibilă, ca şi cum solul ar fi transparent*
   Tulburări sexuale perturbante.
   Blocat de influenţele ereditare.
   Suferă din cauza faptului că nu s-a realizat.
   Handicapat de o serie de elemente ereditare negative.

Arborele nr. 2
(eul intim)

Caracteristici principale observate

1. *Arbore mare, zvelt*
   Nevoia de a fi important, idealism.
2. *Înnegriri pe marginea coroanei*
   Nervozitate, nelinişte, deopotrivă în faţa trecutului şi a viitorului.
3. *Ramuri care se opun una alteia, în frunziş*
   Neurastenie, mare tristeţe, proastă dispoziţie, tendinţă depresivă.
4. *Linii ascuţite şi apăsate*
   Agresivitate, nervozitate, inhibiţie.
5. *Baza trunchiului formează linia solului*
   Lipsa încrederii în sine.
   Incapacitate de a-şi ordona obiectiv ideile.

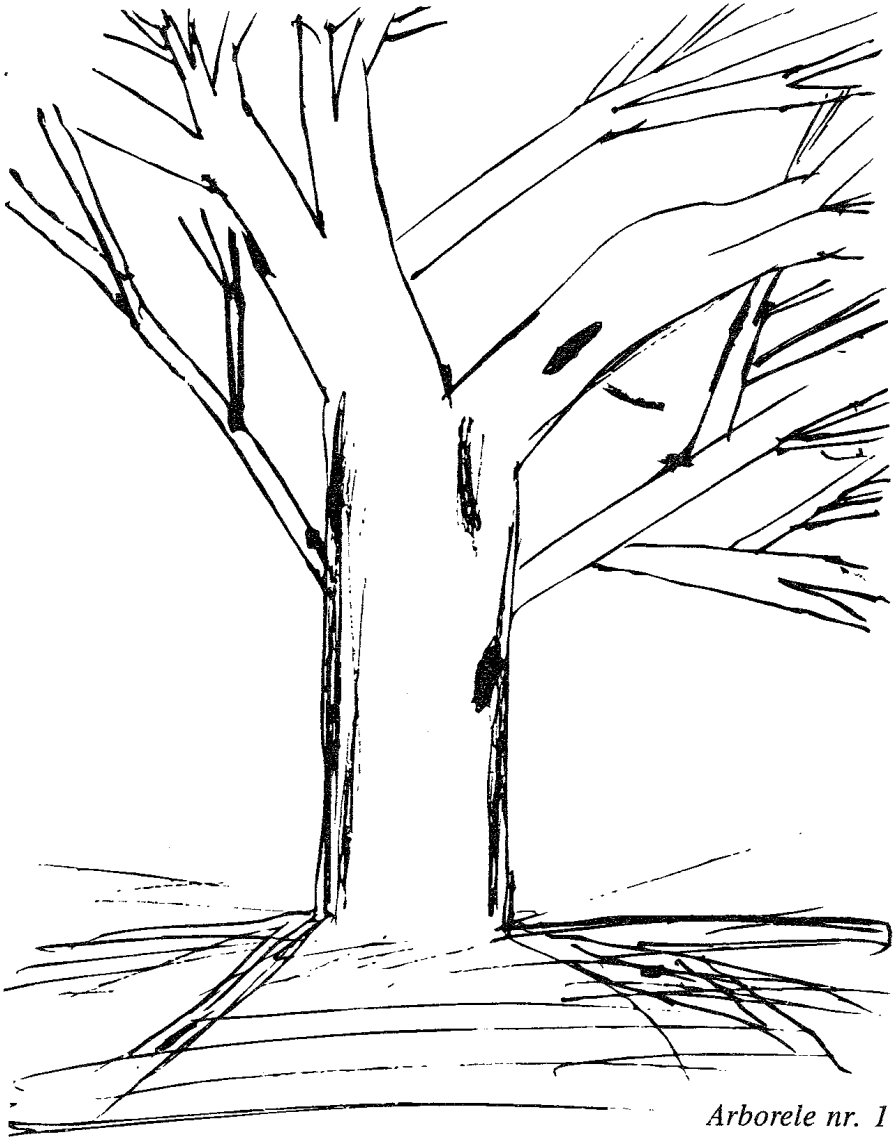

Arborele nr. 1

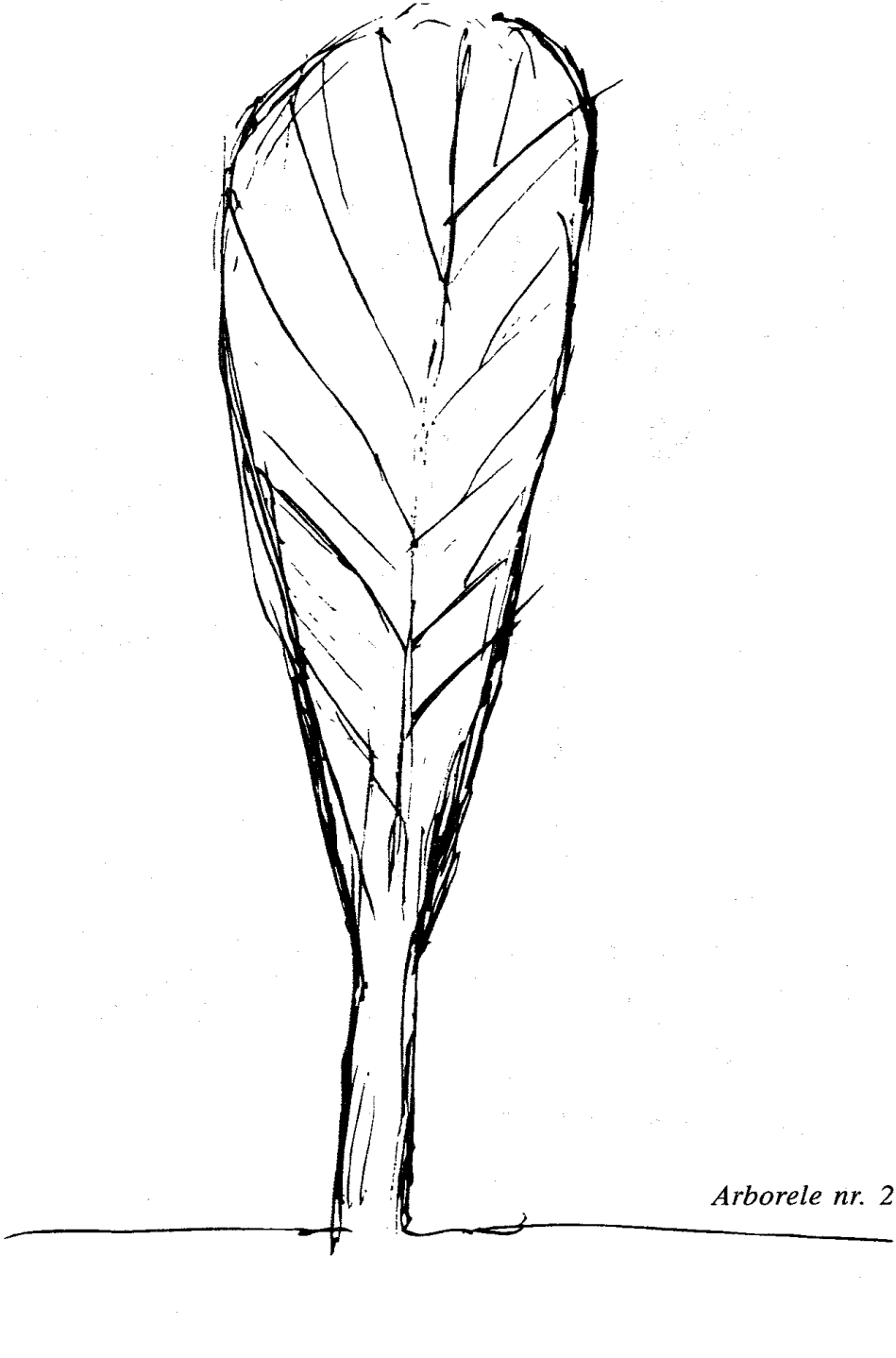

Arborele nr. 2

Arborele nr. 3
(aspiraţiile subiectului)

Caracteristici principale observate

1. *„Membrana" care îmbracă întreaga coroană*
   Timiditate, închidere, tristeţe.

Arborele nr. 3

2. *Înnegriri*

   Neliniște.

3. *Apăsări spasmodice*

   Crispare, inhibiție, nervozitate.

4. *Stereotipii*

   Tendință spre perseverație, idei obsedante.

5. *Linii care se încrucișează*

   Angoasă, agresivitate, și totuși cu impulsuri în parte neutralizate.
   Tensionat, încordat.
   Temperament nervos, irascibil.

6. *Marginile trunchiului îngroșate*

   Grija pentru problemele zilnice, ținînd de planul material.

Sinteză

Numeroase semne de enervare și de crispare stopează elanul acestui subiect și îi perturbă echilibrul și bucuria de a trăi.

O anumită neliniște legată de trecutul său îi consumă energia creatoare, la aceasta adăugîndu-se și o impulsivitate puternică.

Subiectul încearcă să se stăpînească, însă i se întîmplă să ia decizii pripite. O serie de tendințe contradictorii îi subminează eficiența și micșorează reușita.

Subiectul are credința intimă că nu-și realizează toate aspirațiile.

Suferă de o anxietate profundă și este preocupat de viitorul său atît pe plan material, cît și pe plan afectiv.

Temperamentul conform clasificării lui Hipocrate este „nervos-bilios", de unde incitarea la o continuă introspecție, precum și la o acțiune de eliberare de propriile neliniști.

Deoarece a trebuit să înfrunte de foarte tînăr încercările vieții, poartă în inconștient o frică irațională de viitor.

Testul arborelui ne arată că subiectul este marcat de o problemă instinctuală greșit rezolvată.

Fără a fi prizonierul pulsiunilor sale, subiectul le rămîne totuşi tributar şi, după cîte se pare, nu s-a realizat pe deplin armonios în această privinţă.

Conştiinţa lui morală este foarte dezvoltată; se simte cu mare uşurinţă culpabil şi nefericit.

În concluzie, subiectul este o fire nesatisfăcută, deoarece reuşita lui a fost inferioară exigenţelor impuse de orgoliul său intim.

Constituţia sa nervoasă îl predispune la anxietate şi la scrupulozitate. Dinamismul instinctiv este astfel supus unor variaţii semnificative pe care nu îndrăzneşte să le exteriorizeze şi care îl copleşesc în mod neplăcut.

Ar fi bine ca subiectul să-şi poată folosi impulsivitatea practicînd un sport şi să-şi rezolve neliniştea latentă prin psihoterapie.

Cazul nr. 5

Tînăr, 20 de ani, tunisian; este cel mai mare dintre copiii unei familii numeroase (şapte copii).

Condiţii materiale modeste.

Naştere dificilă; accident de maşină.

Este foarte nervos şi instabil.

A fost surprins în flagrant delict şi arestat pentru furt prin efracţie.

Arborele nr. 1
(atitudinea socială şi profesională)

Caracteristici principale observate

1. *Rădăcini semnificative, parte dintre ele terminate în unghi ascuţit*

   Probleme sexuale nerezolvate – agresivitate subiacentă –, lipsă de armonie în relaţiile cu zona instinctivă şi cu inconştientul.

2. *Trunchi destul de lat, cu umflături*

Spirit practic, o anumită ambiţie socială, blocaj al potenţialului emotiv.

3. *Suprafaţa trunchiului este striată ; apar şi cîteva linii care formează unghiuri ascuţite*

Caracter vulnerabil, care reacţionează cu uşurinţă.
Instabilitate.

4. *Ramuri înnegrite, în formă de tub*

Nedeterminare. Teamă de viitor.

Nu este hotărît în privinţa ţelurilor sale.

5. *Ramuri tăiate*

Castrare.

6. *Ramuri care se despart în două*

Ambivalenţă.
Incertitudine în privinţa scopurilor.

7. *Forma răsucită a unor ramuri (în special în partea dreaptă)*

Educaţie constrîngătoare, bariere, inhibiţie, stare anxioasă.

8. *Mîzgălituri în jurul ramurilor*

Nervozitate în relaţiile cu ceilalţi.
Iritabilitate.

9. *Solul marcat prin cîteva mici linii (iarbă ?)*

Nervozitate.

Interpretare

Reţinem de la început o impresie de elan blocat şi de indispoziţie. Subiectul ar fi dorit să acţioneze şi să se afirme, dar are sentimentul că este limitat, neînţeles, constrîns.

Din această insatisfacţie decurge o doză mare de nervozitate şi de agresivitate subiacentă.

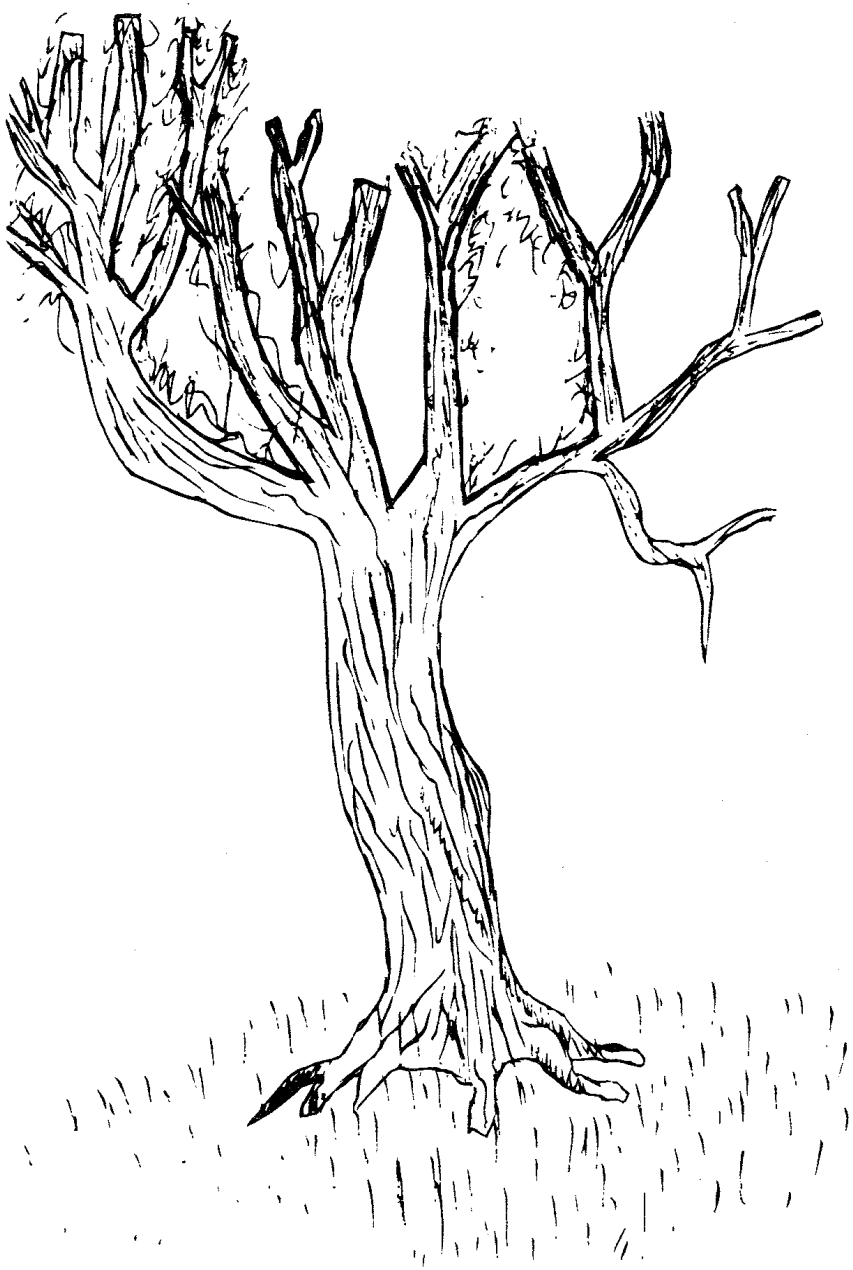

Arborele nr. 1

Afectele sînt blocate şi inhibate cu greu.

Subiectul caută să se fixeze cumva, însă nu reuşeşte şi suferă din cauza unor experienţe şi conflicte nerezolvate.

Este recalcitrant, se opune mereu, iar propria iritabilitate se îndreaptă atît către ceilalţi, cît şi către sine.

Dezvoltarea instinctivă nu a fost implinită, fapt care contribuie de asemenea la accentuarea tristeţii.

Pe scurt, impulsivitate mare şi descărcări emoţionale, care ar avea nevoie de un scop şi de o cale de eliberare.

Arborele nr. 2
(eul intim)

Caracteristici principale observate

1. *Răchită*

   Educaţie castratoare.
   Traumatisme.

2. *Arbore înclinat spre dreapta*

   Lipsă de stabilitate.
   Teamă de viitor.

3. *Arbore situat pe o moviliţă; linia solului formată din unghiuri ascuţite*

   Dorinţă de elevare.
   Nervozitate.
   Agresivitate.

4. *Ramuri înnegrite, în formă de tub*

   Angoasă, nervozitate, impulsivitate, castrare.

5. *Ramuri care se despart fiecare în două*

   Ambivalenţă.
   Nedeterminare.

6. *Trunchi larg şi striat, cu o tăietură în partea dreaptă*

Importanţa vieţii materiale.
Nervozitate.
Comunicare „rigidă".
Traumatisme suferite în copilărie.

7. *Peisaj care evoca marea*

Subiectul este nostalgic, probabil după copilăria petrecută în Tunisia, la marginea mării.

Interpretare

Răchita ne indică un individ care a suferit un traumatism grav şi care încă nu şi-a revenit complet în urma unui şoc din trecut.

Ramurile întunecate, sumbre şi încrucişate sînt semnele tristeţii, precum şi ale ambivalenţei.

Subiectul percepe realitatea ca fiind dificilă, dureroasă. Echilibrul lui este precar.

Simte că se află într-o poziţie instabilă şi are impresia că este dezrădăcinat.

Se luptă în permanenţă cu propria afectivitate şi încearcă să ajungă de bine, de rău la un control de sine, însă temperamentul său impulsiv îl incomodează; în plus, nici educaţia primită nu l-a ajutat: prea castratoare, aceasta din urmă l-a revoltat şi în prezent are dificultăţi în a face o alegere.

Arborele nr. 2

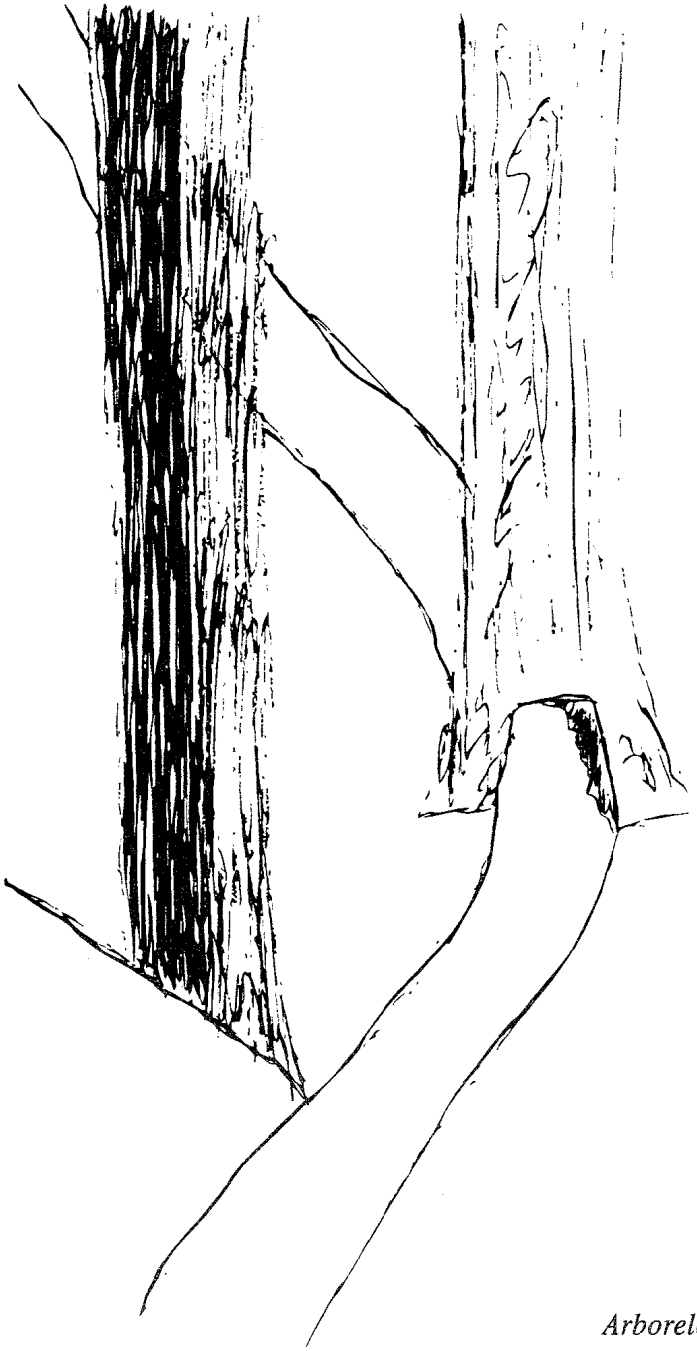

Arborele nr. 3

Arborele nr. 3
(aspiraţiile subiectului)

Caracteristici principale observate

1. *Trunchiul poziţionat în partea stîngă a foii de hîrtie, lat şi vertical, înnegrit mai ales înspre stînga şi aşezat pe o linie a solului descendentă*

   Anxietate foarte puternică faţă de trecut, sentimentul că nu şi-a putut realiza toate aspiraţiile.
   Instabilitate faţă de trecut.

2. *Trunchi spre dreapta, lat şi deschis spre bază pentru a face loc unui drum*

   Interes faţă de tot ce ţine de materialism.
   Dorinţă de deschidere.

3. *Trunchi striat pe verticală; linii în zigzag*

   Nervozitate.
   Iritabilitate.

4. *Drum care porneşte din marginea de jos a foii de hîrtie, traversează baza trunchiului şi se îndreaptă spre stînga marginii de sus*

   Nevoia de a-şi trasa o cale de urmat, de a depăşi obstacolele, dar şi de întoarcere către trecut.
   Lipsă de maturitate.

5. *Cele două trunchiuri ale arborelui se sfîrşesc în marginea de sus a foii*

   Sentimentul că nu şi-a împlinit toate aspiraţiile.

Interpretare

Subiectul îşi simte trecutul ca pe o greutate, dureros şi angoasant. Îşi doreşte foarte mult să se elibereze de acesta, visează să evadeze, chiar dacă eforturile pe care ar urma să le facă sînt obositoare, apăsătoare.

Ar vrea să ocolească ostacolele, îşi propune o cale de urmat, dar îi lipsesc discernămîntul şi maturitatea şi, dacă nu este îndrumat cum trebuie, se va întoarce la aceleaşi probleme.

Pentru moment, ambiţiile lui vizează mai curînd aspectul material al vieţii ; îi lipseşte însă aprecierea justă a posibilităţilor pe care le are.

Este vorba, în cazul acestei firi profund nesatisfăcute, nu numai despre nervozitatea accentuată, ci şi despre un sentiment de singurătate şi angoasă.

Concluzii

Subiect imatur, nervos, neliniştit, impulsiv, care poartă amprenta dureroasă a propriului trecut.

Un suport moral este obligatoriu, pentru a-l ajuta să se structureze pe sine şi să reuşească să facă o alegere care să nu mai fie o reiterare.

Are simţ estetic ; este tînăr, iar afectivitatea lui nu s-a stins..., dar e imperios necesar ca această afectivitate să fie îngrijită, în condiţiile în care vrem ca subiectul să scape de depresie şi delincvenţă.

CONCLUZIE

Testul arborelui nu este în măsură a ne permite să dăm un diagnostic, dar poate să-i alerteze deopotrivă pe medic şi pe psiholog în legătură cu o problemă existenţială.

Pe tot parcursul acestei cărţi, am urmărit modul în care tulburările psihice legate în special de alcoolism, toxicomanie, problemele sexuale sînt extraordinar de bine proiectate în arborii desenaţi.

Totodată, testul se dovedeşte util pentru a urmări efectele psihoterapiei.

Oricine – sănătos sau bolnav, nu contează – va găsi în acest test o cale de acces către un inconştient adeseori plin de posibilităţi neexploatate.

Simplu şi rapid, testul este valabil pentru copii, ca şi pentru adulţi, iar practica ne-a dovedit că el funcţionează ca un excelent detector al dezvoltării afective.

Este un instrument de investigare a personalităţii foarte uşor de folosit şi care costă mai nimic.

Dorinţa noastră este ca toţi aceia care sînt interesaţi de personalitatea umană să găsească în acest test un nou mijloc de abordare şi înţelegere a Celuilalt, în complexitatea şi devenirea lui.

SCURTE EXPLICAŢII PRIVIND CELE DOUĂ TESTE DE PERSONALITATE AMINTITE ÎN LUCRARE

Testul Rorschach

Hermann Rorschach, psihiatru elveţian, este inventatorul testului care îi poartă numele (1921).

Este vorba despre un instrument de investigare a personalităţii profunde.

Testul constă din 10 planşe ce reprezintă pete de cerneală – gri, negre sau colorate – care îi sînt arătate într-o ordine stabilită subiectului; acesta din urmă trebuie să dea explicaţiile care îi vin în minte.

Răspunsurile sînt notate şi codate în mod precis, ele urmînd a servi la stabilirea psihogramei.

Trei sînt criteriile principale reţinute, şi anume:

1. modul de abordare: răspunsuri globale sau detalii;
2. determinanţii: răspunsuri despre forme, culori sau kinestezice;
3. conţinuturile: forme animale, umane ori anatomice.

Interpretarea datelor astfel obţinute permite explorarea personalităţii.

Testul va dezvălui: mecanismele de apărare ale subiectului, adaptarea lui la realitate, relaţiile cu familia, sexualitatea, raportul său cu viaţa profesională, precum şi traumatismele care au lăsat urme în psihicul său.

Acest test este folosit în toată lumea şi există o întreagă literatură de specialitate care porneşte de la el. Nu poate fi practicat decît de către specialişti, persoane calificate, întrucît interpretarea lui este delicată. Totuşi, aşa cum spuneam, rămîne un instrument foarte preţios.

Testul Szondi

Acest test este mai puţin cunoscut decît cel al lui Rorschach. Noi l-am utilizat însă cu succes atît pe bolnavi, cît şi pe delincvenţi.

De fapt, este un tip de test nonverbal, care se potriveşte în egală măsură subiecţilor cultivaţi şi celor foarte puţin instruiţi.

Testul implică o alegere, operată într-un set de fotografii.

Subiectului i se cere să aleagă din opt fotografii prezentate două persoane care i se par cele mai simpatice şi două pe care le consideră cele mai puţin simpatice.

După ce subiectul a repetat de şase ori această operaţie, cu seturi diferite de fotografii, alegerile lui sînt înscrise într-o grilă, pentru a se contura astfel un profil pulsional. Fotografiile care nu au fost alese prima dată sînt arătate din nou, pentru a obţine profilul din arierplan.

Testul explorează dinamica pulsională a subiectului, în vederea stabilirii unui diagnostic.

Fiecare fotografie are un caracter evocator specific şi reprezintă un personaj ale cărui ereditate şi boală au fost în mod special controlate. Testul a fost construit pe baza unor fenomene de identificare şi contra--identificare.

O dată stabilit, profilul trebuie să ne ofere diferite indicaţii în legătură cu aspectele esenţiale ale personalităţii subiectului, adică: relaţiile cu ceilalţi, sexualitatea, eul, reacţiile emoţionale.

Rîndurile de mai sus nu sînt decît o foarte scurtă prezentare a acestui test, care constituie de altfel un instrument extrem de complex, imposibil de rezumat în mod clar şi pe înţelesul tuturor.

De altfel, Szondi considera că, pentru a funcţiona la maximum, testul ar trebui repetat de cel puţin şapte ori la distanţă de cîteva zile. Experienţa ne-a demonstrat totuşi că şi numai o testare oferă informaţii importante, mai ales în combinaţie cu alte metode de abordare a personalităţii.

CUPRINS

Prefaţă 5
Avertisment 9

Introducere 11
1. Simbolismul arborelui 15
2. Testul arborelui. Scurt istoric 20
3. De ce avem nevoie pentru a face testul arborelui (Materiale şi instrucţiuni) 22
Tehnici de interpretare 22
Lista diferitelor părţi din arbore importante în analiza desenului ... 23
Testul arborelui şi scrisul 25
4. Indicele lui Wittgenstein 26
5. Al treilea arbore sau arborele de vis 32
6. Introversiune-extraversiune 39
Introversiune 39
Extraversiune 47
7. Imaturitate 50
8. Debilitate 56
9. Anxietate – angoasă 65
10. Nervozitate 78
11. Tendinţă depresivă 89
12. Impulsivitatea 102
13. Agresivitatea 109
14. Psihopatie 128

15. Probleme sexuale 131
Violul şi incestul 132
Homosexualitate 143
Violatori 146
Victime ale violului 152
16. Nevroze şi psihoze 154
Nevrozele 154
Psihozele 155
17. Alcoolismul 167
18. Toxicomania 176
19. Studiu de caz 195
Cazul nr. 1 195
Cazul nr. 2 201
Cazul nr. 3 206
Cazul nr. 4 213
Cazul nr. 5 219
Concluzie 228
Scurte explicaţii privind cele două teste de personalitate amintite în lucrare 229
Testul Rorschach 229
Testul Szondi 230

Bibliografie 231